

Jewish Public Library
OF TORONTO

ספריה עממית | יידישע פאָלקס-
עברית | ביבליאָטעק

Donated by מתנה פון

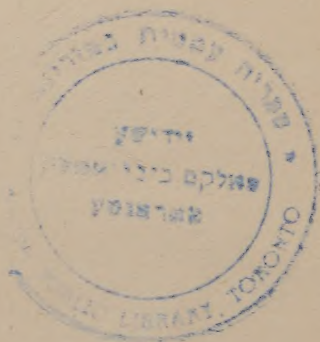
Morris Shlesinger

and Family

in memory

of

Tillie Shlesinger

MAY - 1987,

אלע ווערס
פון
אברהם רייזען
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאבע.

אברהם רייזען.

צעהנמער באנד:

די אפשפילונג.

טרויסגעגעבען פון פערלאג „אידיש“
ניו-יארק תרע"ז 1917

Copyright, 1916
by
YIDDISH

די אפשפילונג.

די אבשפיגלונג.

דער געדאנק וועגן טוירט האט הערמאנ'ען וועניגוואס
בעאונרוהיגט און וועניגווען בעזוכט. א מאן, א פיזישגעזונט
טער, אין די דרייסיגער יאָהרען, האט ער מעהר געטראכט פון
לעבען. געהענדיג אין דער רוישענדיגער גאס און אַנשטויסענדיג
זיך מאַנכמאָל אויף אַ לויז, פלעגט ער זי בעטראכטען מיט ניין
גערדע. אבער די נייגערדע האָבען אין איהם מעהר געוועקט
די לעבעדיגע וועלכע געהען און פאָהרען נאָך דעם ארון, איידער
דער יעניגער וואָס ליעגט ערגעץ בעהאלטען און פערקלאפט אינעם
וועניג... אינטערעסירט האָבען איהם דערביי מעהר די בלומען
אויפ'ן אָרון, די שעהנע פרויען, וואָס זיינען נאָכגעגאנגען אָהער
נאָכגעפאָהרען מיט די כלומרשט טריבע געזיכטער, און מיט די
אויגען וואָס האָבען אַכגעשפיגעלט אן אינערליכע פרייד און
לעבענס־בעגער.

וועט ער אויך אמאָל שטארבען? דער געדאנק פלעגט
איהם אמאָל דורכפליהען, אבער ניט פערטשעפען דאָס אינער־
ליכע, דאָס טיעפע אין איהם. אינערליך האט זיך איהם ניט גע־
גלויבט, אז ער וועט שטארבען. ווי אזוי איז דאָס מעגליך?
אמת, ער האט געזעהן בעשיינפערליך, ווי אזוי א יאָהר רוקט
זיך נאָך א יאָהר, אבער ביז דער ענדע איז דאָך נאָך דאָ אזוי
פיעל יאָהרען און צום טויט איז נאָך אזוי ווייט, אזוי ווי צו
א לאַנד וואָס עקזיסטירט ערגעץ יא, אבער ער גלויבט ניט צו
דערגרייכען דאָרטען ווען עס איז...

און אַט איז געשטאַרבן זיינער א בעקאנטער, א וויכטיגער
מאן. אַנפאנגס האט איהם די נאכריכט איבערראשט, זאָגאר

דערשראקען. אבער עס איז געווען בלויז אויף א מאמענט. באלד איז ער געווארען רוהיג, ווי בעפאר. איהם האט נאָר בעאונרוהיגט וואָס ער וועט מוזען געהן צום טויטענ'ס הויז און אפשר אויף דארפֿען אריינגעהן אינוועניג. דער מאן וואָס איז גע- שטאַרבען איז געווען א נאָהענטער בעקאנטער.

ער איז אוועק. ארום הויז זיינען געשטאַנען רעדלעך פון בעקאנטע און פרעמדע. הערמאַנ'ס אויערען האָבען דערגרייכט די שבחים, וואָס מען האט נאָכגעזאָגט דעם ערשט פערשטאַר- בענעם. יא, ער אליין גיט צו, אז ער איז געווען א וויכטיגער מענש, א שאַד וואָס ער איז געשטאַרבען. א גרויסער שאַד!

ער האט זיך אוועקגעשטעלט אויף די ערשטע טרעפֿ פון גאניק פון הויז און אלץ גיט בעשלאָסען זיך אריינצוגעהן אינ- וועניג. געגענאיבער'ן הויז האט א פרעמד צוועלף-יעהריג מיין דעלע מיט נאָקעטע פיסלעך ביז די קניה געשפרונגען איבער א שטריקעלע וואָס זי האט געהאַלטען אויסגעצויגען אין איהרע ביידע הענד און האט דערמיט איגנאָרירט די אלע וואָס שטע- הען ארום טויטענ'ס הויז און דעם טויטען אליין... הערמאַן איז פון איהר שפּרינגען פערכאפט געוואָרען און ווען זי איז ענד- ליק געפאלען און מיט א קילנגענדיגען געלעכטער זיך צוריק אויפגעהויבען און ווידער גענומען שפּרינגען, האט ער זי אָנגע- קוקט און ווי צוגעשמייכעלט צו איהר:

— שפּרינג, מיידעלע, שפּרינג!...

באלד אבער האט איהם איינער פון דעם געשטאַרבענענעמ'ס נאָהענטע פריינד בעמערקט, די האנד געגעבען און זיך געווענדט:

— וואָס זאָגט איהר, הערמאַן?

הערמאַן האט ארויפגעצויגען אן ערנסטע מינע אויף זיין פנים און געענטפערט:

— עס איז שרעקליך... אזוי אונערוואַרטעט...

דער בעקאנטער האט איהם איינגעלאדען ארויפצוגעהן אין

הויז.

ער איז אריין אינוועניג. דער געשטארבענער איז שוין גע-
ווען פערדעקט און הערמאן איז ווי צופריהען געווען. אבער
באלד איז צוגעגאנגען צו הערמאן'ען איינער פון די הויזיגע
און מיט א פריינדליכען טאן זיך געווענדעט:

— איהר ווילט איהם אַנקוקען?...

הערמאן האט אויס העפליכקייט שיער ניט אַבגעענטפערט:
„מיט פערגינגען“. ער האט זיך אבער גלייך געכאפט, אז דאָ
מוז מען די העפליכע פראזע זעהן אויסבייטען אויף א צווייטע
און איהם איז עס געלונגען:

— איך האב געוואלט זיך זענענען מיט איהם.

דער הויזיגער האט דעם מת אַבגעדעקט. הערמאן האט
איהם בעטראכט און זעהענדיג, ווי דער מת זעהט אויס ניט אזוי
שרעקליך, ווי ער האט זיך פאַרגעשטעלט, האט ער ארויסגעמור-
מעלט:

— פונקט ווי ער שלאפט!

— יא! — האט דער הויזיגער מיט א פילאָזאָפישע רוהע
געענטפערט. — ער איז ווי איינגעשלאָפען.

און ער האט איהם וויעדער צוגעדעקט, ווי ער וואלט ניט
געוואלט שטערען איהם דעם שלאָף...

און פאר הערמאן'ען איז דער מת געוואָרען ווידער אזוי
ווייט און אזוי פרעמד, ווי ער וואלט איהם קיינמאל ניט גע-
קענט...

ענדליך האט מען געמאלדען, אז דער וואָגען איז שוין אַנ-
געקומען. איז הויז איז געוואָרען א בעוועגונג. מען האט זיך
גענומען פאַרבערייטען ארויסצוטראָגען דעם מת...

הערמאן האט זיך דערפיהלט פערפליכטעט צו העלפען. ער
האט אַנגענומען איין זייט פון דעם איבערגעדעקטען אַרון און
האט געווארט אויף די איבעריגע.

עס זיינען צוגעקומען נאך זיבען טרענער. הערמאן'ען איז

אויסגעקומען בלויז אנצוהאלטען מיט די הענר. קיין משא האָט ער נישט געפיהלט.

אז דער אָרון איז שוין געווען אויף זיין פלאץ אויף דעם שווארצען וואַגען אין דער הויך, האָט מען הערמאנ'ען בעשטימט אלס איינעם פון דער עהרען־וואַך נאָכצוגעהן ביים זייט פון וואַגען..

הערמאן איז מיט שטילע טריט נאָכגעגאנגען דעם אָרון, וועלכער איז געפיהרט געוואָרען פון צוויי גרויסע שווארצע פערר. געקוקט האָט הערמאן פאַראויס און זיך בעמיהט נישט צו בעגעגענען זיך מיט קיינעמס בליקען, ווי ער וואַלט זיך גע־שעהמט מיט זיין ניער פליכט צו זיין א מחותן ביי אזא זאָג־דערבארער און פרעמדער צערעמאָניע.

געהענדיג אזוי, האָט ער ענדליך פערגעסען, אז ער געהט־נאָך אן ארון, וואו אינוועניג ליעגט א טויטער... עס האָט זיך איהם געדאכט, אז דאָס איז א געוויסע צערעמאָניע, וואָס ווערט דורכגעפיהרט צוליב א צוועק, וואָס איז איהם אונבעקאנט. ער האָט זיך פערטראכט וועגען פערזענליכע זאכען. גע־מאכט פלענער וועגען מאָרגענדיגען טאָג, וועגען דער וואוינונג וואָס ער רעכענט בייטען, וועגען פרנסה און בכלל וועגען דער צוקונפט...

אין פלאץ וואָס ער האָט געהענדיג אָבעמאכט מיט זיך אליין איז איהם אזוי געפעלען געוואָרען, אז ער האָט זיך אומגע־דרעהט מיט'ן פנים צום בעגלייטענדען עולם. ער האָט בעמערקט ווי דער עולם איז געוואָרען גרעסער, און דאן האָט ער זיך גע־ווענדט מיט'ן פנים צום אָרון.

און פלוצלונג איז ער מיט שרעק אָבעששפרונגען. די וואנד פון דעם אָרון, וועלכען ער איז נאָכגעגאנגען איז געווען פון גלאַז און אונטער'ן גלאַז א שווארצע געוואנט, אזוי אז די דאָזיגע וואנט האָט אויסגעזעהן ווי אן עכטע שפיגעל אין וועלכער ער האָט זיך אינגאנצען דערזעהן... ער האָט מורא געהאט נאָך אמאָל

א קוק צו טהאן, ער זאל זיך ווידער נישט דערזעהן. אבער דוקא ווייל ער האט אזוי מורא געהאט האט עס איהם געצויגען ווידער זיך איינצוקוקען. דאס צווייטע מאל איז ער שוין רוהיגער געווארען. ער האט זיך אין דעם דאזיגען זאנדערבארען שפיגעל בעטראכט און געפונען, אז ער זעהט אויס ריכטיג, ווי אין דער היים, ווען ער קוקט זיך איין אין שפיגעל, נאר א מעהר ערנסטער, א מעהר קאנצענטרירטער...

הייסט עס, אז דער טויט איז גאר ניט אזא פרעמדע זאך! אט ליענט דארטען אינוועניג זיין בעקאנטער און ער, הערמאן, שפיגעלט זיך אב אין זעלבען ארון.

און ניט נור ער אליין. דער גאנצער עולם, וואס געהט נאך נאכ'ן ארון שפיגעלט זיך דארט אב. אלעס האט די דאזיגע גלאז אונטער'ן שווארצען געוואנט אריינגעכאפט אינוועניג און כאטש זיי געהער-נאך און רעדען און טראכטען און מאכען פלענער, וועט אבער זייער שאטען שוין בלייבען דא ביז וואנען זיי וועלען ביסלעכווייז, איינציגווייז אריינפאלען אהין אינגאנצן...

דא האט הערמאן דערזעהן דעם טויט פאר די אויגען און ער האט איהם רוהיג אין פנים אריינגעקוקט. ער האט ניט גע-קענט אברייסען די אויגען פון דעם דאזיגען שפיגעל, וועלכער שפיגעלט אב ווי מיט א געוויסען חוזק איהם און דעם גאנצען עולם מיט אלע זייערע בעוועגונגען.

ער האט געווארפען א בליק אויף דעם עולם, פאר וועלכען זיין ענטדעקונג איז געווען אונבעוואוסט, זיי זיינען געגאנגען פאראויס, כאטש כלומרשט טרויעריגע, אבער פול מיט האפ-נונגען און פלענער און קיינער פון זיי האט ניט בעמערקט, ווי קאמיש און הילפלאז זיי זעהען אויס אונטער'ן גלאז פון ארון. און הערמאן האט זיך קוים איינגעהאלטען, ער זאל ניט שמייכלען...

די צוויי מוטערס.

דאס האט מיר דערצעהלט מיינער א פריינד, וועמענס גע-
ליעבטע פרוי געפינט זיך שוין א פאך יאָהר אין קראנקעו־הויז,
אין דער אבטיילונג פאר רוהיגע גייסטיג־קראנקע.

פאר גייסטיג קראנקע! אזוי רופען מיר די אלע, וועלכע
שיידען זיך אונטער צו בולט פון אונז, מיט זייערע ווערטער.
טהאטען און מיינונגען.

אָנפאנגס איז די קראנקהייט פון מיין פריינדס געליעבטער
פרוי בעשטאנען אין צופיעל גוטסקייט. זי האט אלץ גערעדט
פון רחמנות. רחמנות אין א קליינער דאָזע איז א נאַרמאלע ער-
שיינונג, מיר אלע פערמאָגען א פאך דראכמעס רחמנות און צו
זאמען מיט דער גרויסער וואָג ענאָאיום און ענגהערציגקייט,
וואָס מיר בעזיצען, זיינען מיר ביכלות, געזונד און שטארק צו
לעבען ווי גאט און לייט האָבען געבאָטען און ווירקען און האנד-
לען ווי געזונדע, נאַרמאלע מענשען.

אָבער מיין פריינד'ס געליעבטע פרוי האט אין זיך דער-
פיהלט א צוגרויסע מאָס רחמנות צו אלע ליידענדע און אונ-
גליקליכע. און זי האט דאן מעהר צווישען נאַרמאלע מענשען
זיך ניט געקענט געפינען... ער האט מיר דערצעהלט:

זי איז געוואָרען שטארק מעלאַנכאָליש, ארומגעגאנגען איי-
בער'ן שטוב, געבראָכען די הענד, געקרעכצט און געשלאָכצט.

— וואָס איז דיר, חנה?

— עס איז אויף זיי א רחמנות... אזא רחמנות...
און פלעגט זיך שטארק צעוויינען.

— אויף וועמען א רחמנות ? — פלעג איד פרעגען פער-
וואונדערט.

— אויף זיי אלעמען, די מענשען, אויף אלע מענשען איז
א רחמנות...

און אז דער דאזיגער רחמנות געפיהל האט זיך אין איהר
געשטארקט האט מען זי אוועקגעפיהרט אין א שפיטאל אין דער
אכטהיילונג פאר נייסטיג קראנקע...
דאָרט פלעג איד איהר קומען געוואָהר ווערען איינמאל א
וואָך.

אָבער געהיילט איז זי דאָרט ניט געוואָרען. איהר הארץ איז
וואָס ווייטער ווייכער און פיהלענדער געוואָרען און דערוועגן
דיג מיך פלעגט זיין איהר ערשטע פראגע:
— וואָס מאכען זיי דאָרטען ?

— ווער, חנה ?

— די אונגליקליכע... האָבען זיי וואָס צו עסען ? זיינען
זיי געזונד... שטארבען זיי ניט אויס ?...
און נאָכדעם פלעגט זי זיך געהמען גראבלען און זוכען עפעס
אין איהרע קליידער.

זי פלעגט זיך גלייך נאכ'ן זוכען העפטיג צעוויינען:
— איד האָב גאָרנישט... גאָרנישט... איד בין אזוי אַרעם...
און נאָך שטארקער זיך צעוויינענדיג פלעגט זי זיך צו מיר
ווענדען:

— טייערער, באָרג מיר א ביסעל געלד...

— אויף וואָס דארפסטו ? — פלעג איד פרעגען, געריהרט
פון איהרע טרערען.

— צוטיילען עס דאָ די אלע קראנקע. זעהסט, וויפיעל
קראנקע דאָ געפינען זיך — פלעגט זי מיר אַנווייזען אויף די
ארומיגע בעוועגענדע געשטאלטען אין גרויסען אויפנאהם-די-
מער.

נאטירליך האָב איד איהר אין איהר ביטע ניט אָנגעזאָגט.

— איך דאנק דיר! איך דאנק דיר! — פלעגט זי מורמלען. — דו ביזט א גוטער...

שפעטער אבער אין פערלויף פון דער צייט האָט זיך איהר קראנקהייט פערשארפט. צו איהר גרויס גוטסקייט-געפיהל האָט זיך צו איהר צוגעטשעפעט דאָס גרויסע מוטערליכע געפיהל. אָנפאנגס האָב איך איהר געמוזט ברענגען אונזער דריי-יעהריגע קינד, וואָס זי האָט געבוירען ווען זי איז נאָך געזונד געווען און וועלכעס איך האָב אליין ערצויגען. שפעטער האָט זי גענומען בעטען מיט טרערען אין די אויגען איך זאל איהר ברענגען אויך דאָס אינגעלע.

— וועלכעס אינגעלע מיינסטו?

— לייבעלען — האָט זי געענטפערט און איהרע גרויסע צושראָקענע אויגען האָבען מיר מיט געבעט אָנגעקוקט. לייבעלע איז געווען אונזער ערשט קינד, וועלכע איז שוין טויט עטליכע יאָהר, ווען זי איז נאָך געזונד געווען. אָבער איך האָב מורא געהאט צו דערמאָנען איהר וועגען זיין טויט און האָב זיך אלץ מדרחה געווען, אָבגעלעגט צו ברענגען איהם. פון איין וואָך אויף דער צווייטער. — ברענג איהם! — האָט זי זיך געבעטען! איך וויל איהם אזוי זעהן...

ענדליך האָב איך אויפ'ן ראט פון דאָקטער געבראכט מיט זיך א שכן'יש אינגעלע, וועלכען איך האָב מיטגענומען. אד, ווי זי האָט זיך דערפרעהט מיט איהם! זי האָט איהם, לויט איהר מיינונג, דערקענט! דאָס איז טאקע איהר לייבעלע.... זי האָט איהם געדריקט צו זיך און זיין קעפעל בעדנאָסען מיט טרעהרען.

אין דער מינוט איז זי געווען איבערגליקליך. איהרע גרויסע אויגען האָבען געפינקעלט מיט א פייערל פון גוטסקייט און גליק. אבער באלד איז דאָס פייערל פערלאָשען געוואָרען. — איך האָב נישט דאָס רעכט צו פרעהען זיך מיט איהם...

— וואָס איז דען, חנה?

— דו זעהסט די פרוי? — האָט זי מיר אָנגעוויזען אויף א געשטאַלט, וואָס איז ווי א שאַטען געשטאַנען ביים וואַנד און געקוקט שטאר און בעוועגלאָז אין דעם שטח אריין. — קוק זי אָן. זי איז נעבעך משוגע...

איד האָב מיך קוים איינגעהאַלטען איד זאָל גיט א שמייד כעל טהאָן.

— יאָ — האָט מיין ווייב געפליסטערט — זי איז נעבעך משוגע... ביי איהר איז א אינגעלע געשטאַרבען. דערפון איז זי נעבעך אראָב פון זינען. זעהסט ווי זי שטעהט א פערטרויערטע... לאַמיר זי טרייסטען. קום!

און מיין פרוי האָט מיך אָנגענומען פאר דער האַנד און צוזאַמען מיט'ן אינגעלע מיך צוגעפיהרט צו איהר.

און פלוצים האָט מיין פרוי'ס פנים בעקומען א גליקליכען אויסדריק.

— מיין טייערער! — האָט זי מיר אריינגערוימט אין אויער — מיר וועלען זאָגען, אז עס איז איהר קינד! איהר אינגעלע! אוי, ווי זי וועט זיך פרעהען! זי וועט זיכער גלויבן בען...

און אידער איד האָב געהאַט צייט אַבצעווענדען איהר פון דער דאָזיגער אידעע האָט שוין מיין פרוי געוועקט די צווייטע אונגליקליכע פרוי און גערעדט צו איהר מיט התלהבות:
— דיין אינגעלע!

— מיין קינד! — האָט די צווייטע פרוי ביי דער וואַנד זיך איבערראשט און גענומען דריקען צו זיך דאָס פרעמדע קינד. מיין פרוי איז געשטאַנען און געשטראהלט פאר גליק און געשמייכלט צו מיר.

— זעהסט ווי זי איז גליקליך. זי מיינט באמת אז אונזער לייבעלע איז איהר קינד... זי איז נעבעך משוגע... פערשטעהסט?

און א צייט נאכאנאנד האב איך דאס פרעמדע קינד געמוזט
פיהרען איינמאל אין וואך צו מיין פרוי, וועלכע האט געגלויבט
באמונה שלמה, אז עס איז איהר לייבעלע און נאכדעם האט זי
איהם אויף א קורצער צייט איבערגעגעבען צו דער צווייטער
מוטער און זיך גע'חרוש'ט, ווען יענע פלעגט פליסטערען: מיין
קינד! מיין קינד!

— זי איז געבעד משונע — פלעגט מיין פרוי אין דער
שטיל זיפצען, אז יענע זאל ניט הערען.

און זי האט אויף יענער שטארק רחמנות געהאט...

— געבעד אזא אונגליקליכע! — פלעגט זי שאקלען מיט'ן

קאפ.

שפעטער האב איך די דאזיגע שרעקליכע שפיעל אויפגע-
הערט צו טרייבען, אבער א צייט נאכדעם, געפינענדיג זיך צוויי-
שען געזונדטע, נארמאלע מענשען און בעטראכטענדיג זייערע
טרערען און פרעהליכקייט, זייער אונגליק און גליק, פלעגט
זיך מיר פארשטעלען די צוויי אונגליקליכע פרויען אין קראנ-
קעז-הויז...

דער שריפטשמעלער און זי.

נאך דעם, ווי מען האט אויפ'ן באָל העניען פאָרגעשטעלט דעם בעריהמטען שריפטשמעלער און ער האט איהר געשענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי די אנדערע מיידלאך, האט זי איהר געדאכט, אז זי האט בעזיענט די גאנצע וועלט. א גליק-ליכע, א בערוישטע איז זי געגאנגען מיט איהרע צוויי חבר'טעס א היים און האט אלץ ווידערהאלט:

— אַך. ער איז אזא אינטערעסאנטער!

מיט וואָס ער איז געווען אינטערעסאנט האט זי אליין ניט געוואוסט. גערעדט האט ער, דאכט זיך, ווי אלע, וועגען גאנץ געוועהנליכע זאכען, פערקעהרט — שוין צו געוועהנליך. וואָס אנבעטרעפט זיין בעציהונג צו איהר, איז עס געווען דאָך אבי-סעל איראַניש... זי האט עס גאָר ניט ערווארטעט פון אזא גרוי-סען מאן. ער האט זאָגאר גערעדט וועגען א קוש... זי האט זיך פערשעהמט. עס איז ווירקליך זאָנדערבאר! אזא מאן און דאָך!... העניען האט געלונגען אין א קורצער צייט ווידער אמאָל זיך צו טרעפען מיט דעם בעריהמטען שריפטשמעלער. דאָס מאָל איז זי שוין געווען דרייַסטער. זי האט איהם בעטראכט אויסער-ליך, וואָס זי האט דאָס ערשטע מאָל ניט געוואגט. איז שעהן? זי קען ניט בעשטימען. די אויגען זיינע זיינען ניט ווי ביי אלע; דאכט זיך בייזע און אַט גיט ער מיט זיי א בליק און זיי וושרען פערוואנדעלט אין מילדע. דאָס מויל איז אביסעל צו גרויס, אבער די ליפען זיינען שעהן. בלויז ווען ער לאכט, וואָלט העניע געשוואַ-דען. איז ער אביסעל ציניש. דערהפאר, אז ער פערטראכט זיך אין ער אזוי אנציהענד.

יא, ער איז שעהן!

דאס געשפרעד בי'ן צווייטען מאל איז געווען נאך א לייכטערער ווי דאס ערשטע מאל. ער האט ביי איהר געפרעגט, וואס האט זי היינט געגעסען דינער און מיט אזא'ן ערנסט, פונקט ווי עס זאל איהם געהן אין לעבען. קאמיש! זי האט גע-וואלט וויסען ויין מיינונג וועגען ליטעראטור און שרייבער, האט ער איהר געענטפערט, אז דאס געשעפט פיהרט ער נישט מיט זיך.

זי האט זיך דערשראקען:

— וואס מיינט איהר?

— איך האב נישט ליעב צו רעדען וועגען ליטעראטור, האט ער איהר אָבגעהאקט.

— און וועגען דינער יא? האט זי איהם אָנגעקוקט פער-וואונדערט.

— א, יא! ווען איהר אינטערעסירט מיך, אינטערעסירט מיך אפילו דאס, וואס איהר האט געגעסען.

— ווי געפעלט אייך דזשעק לאַנדאָנ'ס ראמאן „דער איי-זערנער קנאפעל“.

— דער איינזאמער קנאפעל? ... הם, איך האב ניט גע-לעזען.

— איהר לעזט מסתמא בעסערע ביכער.

— וועגען דעם האב איך נישט ליעב צו רעדען... וואלט איהר נישט געוועזען א בעל'נטע אריינגעהן אין א „מופענ-פיקטשור“? האט ער פלוצים איבערגעהאקט.

העניע האט איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— אין א מופענפיקטשור? איהר לאכט עס ניט?

— אין געגענטהייל. איך האב זיי זעהר ליעב, די פיק-

טשורס... לייכט...

— איך האב געמיינט, אז איהר זענט אן ערנסטער.

ער האט געשמיכעלט;

— יא. מאנכעסמאל...

ער האט פלוצים דערזעהן דורכגען א פרוי אין א בלוט-רויטען מאנטעל. ער האט זיך ענטציקט. נאכגעקוקט די פרוי און גערופען העניען:

— אד, זעהט וואס פאר א שעהנער מאנטעל! מאכט זיך אויך אזא מאנטעל...

זי האט געדריקט מיט די פלייצעס.

דאן האט ער בעטראכט העניעס קלייד און בעמערקט:

— פאר וואס טראגט איהר אזא לאנגע קלייד, איצט איז דאך אין דער מאדע קורצע קליידלעך.

העניע האט זיך פערשעמט, רויט געווארען און ווי מיט אן איינגעהאלטענעם פארווירפליכען טאן געענטפערט:

— איך וואלט אייך קיינמאל נישט געגלויבט, אז אייך זאל לען אינטערעסירען אזעלכע קלייניגקייטען.

— און איצט גלויבט איהר שוין?

— ניין... איך רעכען, אז איהר טרייבט שפאס מיט מיר...

— זאל מיר נאָט אויסהיטען! — האט ער זיך אָנגעכאפט.

איך האָב אייך זעהר גערן און דערפאר אינטערהעסירט מיר אייער קלייד...

ניין ער איז גאר נישט אינטערעסאנט — אזוי האט העניע בעשלאָסען. זי האט איהם געבעטען געהן אויף אן ערנסטער שטיק, האט ער נישט געוואלט. ער האט אויסגעקליבען א ביליגען וואַדעוויל הויז און האט זיך ענטציקט פון נאָרישע דזשאָקס... דער טענצערין האט ער אפלאָדירט מעהר ווי אלע. נאָכ'ן וואַדעוויל האט ער העניען איינגעלאדען אין א קאברע... נאטירליך, זי האט נישט געוואלט געהן... ער האט זי געמוזט בעגלייטען א היים. אין קאָרידאָר האט ער זי געוואלט א קוש טהאן.

— האָט איהר מיד דען ליבע?

— אין דעם מאַמענט, יא...

און דאָס איז א בעריהמטער שריפטשטעלער! אזוי קוקט
ער דאָס אויף ליבע! — אין דעם מאַמענט!

זי האָט זיך דאָך נישט געוועהרט, ווען ער האָט זי געשלאָסען
אין זיינע ארימס און זי א לאנגדויערענדען קוש געטהאָן. ערשט,
אז דער קוש איז געווען צו ענדע, האָט זי זיך אָנגערופען:

— מעהר וויל איך אייך נישט זעהן...

ער האָט זיך ענטשולדיגט, געגעבען איהר די האנד און
צוגעגעבען:

— טאמער אבער ענדערט איהר אייער מיינונג קענט איהר
מיר שרייבען אויף דעם אדרעס.

ער האָט איהר דייטליך אויסגעשפראכען זיין אדרעס.

— איך וויל נישט הערען! — האָט זי געזאָגט.

— אבער איך בין זיכער, אז איהר וועט מיר שרייבען.

— קיינמאל נישט!

און זי איז ארויף אויף די טרעפּ.

א לאנגע צייט האָט זי נישט געקענט איינשלאָפּען. ער איז
א פוסטער מענש, אומזיסט איז ער אזוי בעריהמט.

אבער אלע וואָך האָט זי געקויפט דעם זשורנאל, וואו ער
שרייבט. ערשט איצט איז זי נייגיעריג צו לעזען, וואָס שרייבט
אזא פוסטער קאָפּ. ענדליך האָט זי וואָס געפונען.

דאָס איז געווען א קליינע זאך, אבער אזוי שעחן, אזוי
ריהרענד און דער עיקר — אזוי טיעף!

האָט עס דער זעלבער געשריעבען? זי האָט בעטראכט
אויבען דעם גאָמען. יא, עס איז דער זעלבער! ווי אזוי איז
דאָס אבער מעגליך?

זי האט זיך דערמאנט זיין אדרעס. אבער ניין, זי וועט
איהם ניט שרייבען, פערזענליך איז ער גאר ניט אינטערע-
סאנט.

איבריגענס א פאר ווערטער וועט זי איהם שרייבען: זי
האט געלעזען זיין זאך און זי דאנקט איהם; עס איז זעהר שעהן
געווען. מאנכע געפיהלען האט ער ווי פון איהר הארץ ארויסגע-
גנבה'ט: א וואונדער פון וואנען ער ווייס דאס!...
נאכדעם האט זי צוגעשריעבען: איך האב אייך געוואלט
זעהן.

זי האט באלד די שורה אויסגעשטראכען. אבער איבערלע-
זענדיג צוריק דאס, וואס זי האט פון איהם געלייענט האט זי
זיך בעהערשט און אנגעשריבען: איך וויל אייך זעהר זעהן —
איך בעט אייך ווארט מיר היינט אפ...
ער איז געקומען פונקטליך.

— איך דאנק אייך פאר אייער בריוועלע! — האט ער זי
בעגעגענט. און אנקוקענדיג זי האט ער בעמערקט:
— איהר טראגט היינט אן אנדער הוט... זי פאסט אייך
זעהר.

— זייט דאס מאל ערנסט! — האט זי זיך געבעטען. —
קומט אין טעאטער, וואו מען שפיעלט היינט שעקספיערס א
שטיק...

— שעקספיערס? ! — האט ער זיך דערשראקען! א, איך
בעט אייך. איך וועל טהאן פאר אייך וואס איהר ווילט, נאר
ניט דאס...

— וואס דען ווילט איהר? — האט זי געפרעגט.
— איך האב אויסגעפונען ערגעץ אויף אן עוועניו א נייעם
וואַדעוויל הויז — זעהר אינטערעסאנט! — קומט!

זי איז מיט איהם אוועק.

— געפעלט אייך דאָ? — האָט ער זי יעפרעגט אריינגע-
הענדיג אין א ביליגען וואַדעוויל.
— ניט זעהר...

— פאר וואָס? ... דאָ איז אינטערעסאנט... דאָ איז זעהר
אינטערעסאנט. דאָ קומען די פרייסטע אַרימע מענשען זיך אמור-
זירען... באלד וועלען ארויס צוויי שעווסטער. זיי זינגען זעהר
יוואלגארע ליעדער. דער עולם גלייבט עס... איך האָב עס אויך
מאנכמאָל ליעב... אזוי לייבט.

זעניע האָט איהם אָנגעקוקט און ניט פערשטאַנען. ענדליך
האָט זי זיך אָנגערופען:

— זייט איהר טאקי דער זעלביגער?

— וועלכער זעלביגער...

— וואָס שרייבט?

— נו, געוויס...

זי האָט זיך פערטראכט. זי האָט וויעדער בעשלאָסען מעהר
ניט צו זעהן זיך מיט איהם.

נאָכ'ן וואַדעוויל האָט ער זי איינגעלאָדען אין א רעסטאָ-
ראַן. זי האָט זיך אבער ענטזאגט, ער האָט זי בעגלייט א היים...
זי האָט זיך מיט איהם געזעגענט קאלט, ארויף אויף די
טרעפּ און איז פערשוואונדען אין איהר צימער.
אריינגעהענדיג אין צימער האָט איהר אָנגענומען א בענק-
שאפט, און זי האָט גע'חזר'ט זיין אַדרעס...

איינמאָל האָט זי בעשלאָסען צו געהמען זיך צו איהם
פעסט. זי מוז ענדליך דערגעהן זיינע סודות.
— איך האָב געוואָלט וויסען אייער בליק אויפ'ן לעבען?

האָט זי איהם ביי אן אנדער מאָל זעהן זיך געפרעגט און איהם בעדייטענר אָנגעקוקט.

— אויף וועמעס לעבען? — האָט ער בתמימות איבערגע־פרעגט.

— איך מיין אויפ'ן לעבען אין אלגעמיין...

— ענטקענען וואָס פרעגט איהר עס איצט, עס איז אַזאָ שעהנער אבענד...

— איהר פייניגט מיר! — האָט זי זיך געקלאָגט.

ער האָט זי אָנגעקוקט דערשראָקען:

— איך אייך?...

— געווים! געווים! — האָט זי זיך צושריען. — איהר

זייט אַזאָ גרויסער מענש און מיט מיר רעדט איהר וועגען נאָר רישקייט. איך פיהל מיר בעל־ידיגט...

ער האָט זי אָנגעקוקט פערוואונדערט:

— וועגען וואָס זאָל איך מיט אייך דען רעדען?

— וועגען ערנסטע זאכען — האָט זי זיך געבעטען — ווער

גען קורצע קליידער און העטס און מופענפיקטשורס קען איך דאָך רעדען מיט א ליאדע באַי פון א שאַפ...

ער האָט געשמייכלט און געשוויגען און ענדליך זיך אָנגע־

רופען:

— וועגען ערנסטע זאכען רעד איך מיט מיינע קאלעגען.

מיט'ן רעדאקטאָר און מיט מיין אלטער מיסעס. איך האָב נעכ־טען געהאט מיט איהר א געשפרעך וועגען רעוומאַטיזם... ווילט

איהר איך זאָל מיט אייך שמועסען וועגען דעם...

— ניין — האָט זי זיך דערשראָקען — איך וויל וועגען

ליטעראַטור, וועגען קונסט...

— עס איז פאר מיר ניט אינטערעסאַנט...

— איך וויל איהר זאָלט מיר דערצעהלען ווי אזוי איהר

שאַפט... — האָט זי זיך געבעטען.

— קודם טונק איך איין די פערדער... — האָט ער אָנגעהויבן
בעזן...

— איהר מאכט פון מיר חוזק... — האָט זי איהם פראָ-
טעסטירענדיג איבערגעשלאָגען — איהר זענט א ציניקער!
— אום גאָטעס ווילען, פאר וואָס זידעלט איהר מיך —
האָט ער זי אָנגעקוקט.

— טאָ זאָגט מיר אין וואָס בעשטעהט אייער קראפט?
— אין מיינע לאנגע האַר... — האָט ער געשמייכעלט.
— איהר מאכט וויעדער חוזק... איבריגענס איך וועל זיי
איך אַבשערען, ווי דלילה...
— אָבער איהר וועט מיך פרייהער מוזען איינשלעפערען ביי
איך אויפ'ן שויס...

— יא.. האָט זי שוואַך ארויסגערעדט.
זי האָט איהם ארויפגענומען צו זיך. ער האָט זיין קאָפּ
אוועקגעלעגט אויף איהר קנייה. און זי האָט געגלעט זיינע
בלאָנדע לאַקען און געמורמעלט.

— איצט ווייס איך אין וואָס דיין קראפט בעשטעהט.
— אין וואָס? — האָט ער ווי פון חלום געפרעגט.
— אין דער ליעבע! —
— יא! — האָט ער שטיל גענטפערט און זיך געצויגען צו
איהר —

— איז דאָס ניט גענוג ערנסט?
זי האָט קורץ געענטפערט:
— יא. ענדליך האָב איך דיך פערשטאַנען! —

די פרוי וואס ארבייט.

צוויי טעג נאך זייער „אפיציעלער“ חתונה האט עני ארויפ־געלעגט איהר קליינע האנד אויף בערמאנ'ען און איהם ווי א סוד אריינגעשושקעט: — איך דאנק דיר פאר דעם וואס דו האסט מיר בעפרייט פון שאפ.

און זי האט איהם א שטארקען קוש געגעבען.
בערמאן האט ווי פערשעמט זיך און אינערליך א צימער געטראפן.

ער האט אבער זיין פערלארענקייט בעהאלטען און צוריק־קענדיג זי צו זיך פעסטער ווי געוועהנליך, האט ער מיט פייער געענטפערט:

— א, מיינ שעהנע עני — ארבייטען וועסטו שוין קיינ־מאל נישט.

ער האט נאכדעם געריבען דעם שטערען מיט דער האנד און זיך דורכגעגאנגען איבער'ן צימער.
האט איהם עני וויעדער אבגעשטעלט און זיך קינדיש צוזונגען:

— איך פיהל מיר איצט גארנישט, ווי א ווייבעל, נאך ווי א קינד, וואס וויל זיך שפיעלען. געהם מיר בערמאן און טראג מיר ווי א שעפסעלע.

בערמאן האט זי פעסט צוגעדריקט צו זיך און געענטפערט:
— ווי א שעפסעלע טראגען דיר? ... געוויס... ווי א שעפ־סעלע... נו, געהם מיר ארום...

ער האט זי אזוי ארומגעטראגען היז און צוריק איבער'ן צימער.

ענדליך האָט זי בעזארגט אויסגערופען:

— בערמאן, איך בין דיר שווער? ...

— ניין, ניין! — האָט זיך בערמאן אָנגעכאַפט ווי אַ בע-
ליידיגטער.

— טאָ טראָג מיך נאָך!

ענדליך האָט בערמאן זי פאַרזיכטיג, ווי אַ קווישעל מיט
גלעזערנע געשיר, אראָבעלאָזט אויף דער ערד און אַבעא-
טהעמט.

— ע... שווער, שווער געווען! — האָט זיך עני קינדיש גע-
רייצט מיט איהם.

— ניין... ניט שווער... איך מוז אבער געהן אין אָפּים...

— שוין... לאָזט מיך אליין! — האָט זיך עני קינדיש גע-
קלאָגט.

אַבער באלד איז זי געוואָרען ערנסט און אָננעהמענדיג
איהם פאר'ן לאַץ פון ראָק האָט זי זיך געבעטען:

— בערמאן, ווי פיעל געהמסטו אַ וואָך אין אָפּים? ...

— נישט דיינע דאגות! ... — האָט בערמאן געמאכט זיך,
ווי ער אינגאָרירט די פראגע.

— ניין... ניין! ... דו מוזט מיר זאָגען... איצט וויל איך
וויסען — האָט זי זיך געפיעסטעט.

— צו וואָס? — האָט בערמאן זי אָנגעקוקט מיט אַ פער-
דעכטיגען בליק.

— איך וויל וויסען ווי אזוי די הוצאה צו פיהרען! האָט
זי געלאכט.

— וואָס ברייטער! — האָט בערמאן צוריק געשמייכלעט.

— איך וויל וויסען ווי פיעל דו פערדיענסט — האָט עני
וויעדער געמאָהנט — דו האסט נאָך מיר קיינמאָל ניט געזאָגט —
ביז אהער האט עס מיך ניט אינטערעסירט, אבער איצט מוז איך
דאָך וויסען — איאָ?

זי האָט אויף איהם אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען
און געווארט אויף אן ענטפער.

— עס איז א סוד! — האָט בערמאן אָנגעהאלטען דעם
שפאסיגען טאָן.

— טאָ זאָג מיר אויס! — האָט זיך עני אלץ געבעטען.

— הונדערט דאָלאַר אַ וואָך! גענוג?

— נו — נו... איז עני ווי ביז געוואָרען — זאָג דעם
אמת!...

— הונדערט... — האָט בערמאן געשמייכעלט, כדי זי
זאָל זעהן אז עס איז נאָר אַ וויץ.

— ביזט אַ ליגנער... — האָט עני צוריק זיך געווער-
טעלט — זאָג דעם אמת — דרייסיג?

— טאָרסט ניט וויסען!

— איך וויל און איך מוז וויסען! — האָט זי זיך בעלוי-
דיגט און אָנגעשטעלט די ליפעלעך, ווי צום וויינען.

— זיי ניט קיין קינד! — איז בערמאן ערנסט געוואָר-
רען — וואָס געהט דיר אָן ווי פיעל? מיר וועלען מאַכען אַ לי-
בען און גענוג.

און געבענדיג איהר אַ שטארקען קוש פאר'ן אוועקגעהן האָט
ער זי בערוהיגט:

— פאר אונז ביידען וועט זיין גענוג... און שלסליך דארף
מען לעבען, ווי אזוי מען קען... דו פערשטעהסט עני'לע! קיין
גביר בין איך ניט... אבער לעבען וועלען מיר.

ער האָט זיך געגרייט אוועקצוגעהן, אבער באלד האָט ער
זיך דערמאָנט עפעס און איז שטעהען געבליבען.

— האָסט דאכט זיך קיין געלד ניט... — האָט ער ארויס-
געמורמעלט.

— טאָ לאָז מיר איבער — האָט זי געשמייכעלט — אבער
וואָס מעהר!...

ער האָט זיך גענומען גריבלען אין טאש און פון דאָרט ארויסגענומען א דאָלאַרדיגען ביל...
 — און ווי פיעל האָסטו דיר איבערגעלאָזט... — האָט עני פערזאָרגט געפרעגט.
 — א, פאר מיר זאָל דיר נישט ארען — איך האָב גענוג.

אזוי האָט דער סוד אָנגעהאלטען וואָכען און מאָנאטען. בערמאן האָט זיך אלץ געשטיקט מיט זיין קליינעם גע- האלט, וואָס ער בעקומט... ביז וואנען זי האָט אלץ ערפאהרען און מיט בעדויערונג האָט זי געמורמעלט:
 — פערדיענסט, בערמאן, אזוי וועניג... אזוי וועניג!... אבער איהר געפיהל צו איהם איז דערפון ניט שוואכער געוואָרען. פערקעהרט, צייטענווייז האָט זיך איהר געדאכט אז זי מוז נאָך איהם שטארקער לייעבען און עס האָט איהר געטריי- בען צו טהאָן עפעס פאר איהם, אויסהעלפען איהם ווי א חבר... און איינמאָל האָט זי א זאָג געטהאָן מיט א געלעכטערל:
 — ווייסט בערמאן, איך געה דאָך אין ניכען ארבייטען. בערמאן איז געוואָרען בלאס ווי קרייד. ער האָט זיך אנגע- נומען פאר ביידע הענד און געזאָגט:
 — רעד נישט קיין נארישקייטען!
 — נו, טא מאך מיר א מאנטעל! — האָט זי וויעהער גע- לאכט.
 — א מאנטעל... געוויס... געוויס... האָט בערמאן גע- שטאמעלט.
 דא איז עני געריהרט געוואָרען, און האָט איהם געגלעט איבער'ן קאָפּ:
 — איך האָב געמאכט א שפאס... איך ברויך גאָר נישט קיין מאנטעל... דער פאר-אינאָהריגער איז נאָך נאנץ גוט... איך

האָב נלאָט געוואָלט געהען אַרבייטען. דיר העלפֿען אַביסעל...
איד וויל דו זאָלסט זיך אַברוהען.

בערמאן האָט זי אָנגעקוקט און דאָס ערשטע מאל בער-
מערקט אין איהרע אויגען א טרויער.

ער האָט זי אַרומגענומען, א קוש געטהאָן און געזאָגט:
— עני, איד בין טאקי נישט רייך, כמעט ווי אַרים, אבער
פאר דיר וועל איך אלעס טהאָן. דו זאָג מיר נאָר וואָס דיר
פעהלט...

— מיר פעהלט.. מיר פעהלט... האָט עני זיך גענומען ווי
דערמאָנען, אבער באלד האָט זי זיך צולאכט:
— נאָר דו, מיר פעהלט גאָרנישט... אויסער א פאָר שיד
פאר דריי דאלער...

— דריי דאלער... נעוויס... האָט בערמאן געשטאַמעלט...
— איד דארף קויפֿען שיד... פערשטעהסט... דו מיינסט
עפעס, אז אונזערע שיד זיינען ווי אייערע...
און זי האָט אוועקגעשטעלט איהר פֿוס אויף א שטול און
לאכענדיג איהם געוויזען.

— ס'הייסט, די אַבצאסען אויסגעקרימט אַביסעל... —
האָט בערמאן שטיל, ווי א בעשולדיגטער אַרויסגעברומט.
— אוראי... אזוי זיינען זיי נאָך גוט... — האָט עני איהם
בערוהיגט... איד קען זיי נאָך טראָגען און טראָגען...

— טראָגען און טראָגען... איז בערמאן בעליידיגט געוואָר-
דען פֿון איהר טאָן — איד זאָג דען דו זאָלסט זיי טראָגען נאָך
לאנג? ... איד מיון נאָר, אז עס איז אַביסעלע אויסגעקרימט.
אבער מען קען קויפֿען נייע... אוראי נייע! — האָט ער זיך
פֿלוצים בעגייסטערט. איבערמאָרגען נעהם איד אַב דאָס גע-
האלט און מיר געהען ביידע קויפֿען דיר שיד.
אָבער איבערמאָרגען איז געווען דער ערשטער און מען
האָט געמוזט בעצאָהלען דירה געלד...

אין צוויי טעג ארום האט בערמאן קומענדיג פון אפים זי
נעטראפען פערטיעפט איבער א צייטונג.

— וואס האסטו פלוצים ד י צייטונג געקויפט?... —
האט ער עפעס פארגעפיהלט.

— איך האב דא עפעס געזוכט... — האט עני געענט
פערט און א שמייכל געהאן.

— וואס זוכסטו דא דען איצט? — האט בערמאן זיך גע-
וויצעלט — א מאן האסטו דאך שוין...

— נא, אין דער צייטונג איז ניטא קיין חתנים, דא
זיינען דא שעפער. זעהסט א צעטעל! — און עני האט איהם
אנגעוויזען אויף צוויי איינגעטונקטע זייטען מיט „פערלאנגטס“..
— איז וואס געהט דאס דיר אן? — האט זיך בערמאן
געמאכט נישט וויסענדיג.

— אינטערעסאנט... — האט עני צוריק זיך געמאכט ניט
וויסענדיג — זעה, בערמאן, וויפיעל ארבייט עס איז דא... ביי
מיין „פאך“ איז היינט זעהר „ביזי“. מען קען פערדיענען א סך
געלט!

בערמאן האט געוואלט פרעגען „אויף וואס דארפסטו די
געלט?“ אבער באלד האט ער זיך דערמאנט, אז דאס וועט נאך
אויפוועקען די פראגע וועגען שיד און וועגען א מאנטעל און ער
האט זיך אבגעהאלטען פון שטעלען פראגען.

ער האט דערפיהלט, אז עני וועט פריהער אדער שפעטער
געצוואונגען זיין צו געהען אין שאפ און וואס איז די פעולה
אז ער וועט זיך מאכען נאריש און זי אבהאלטען.

ער האט זיך דערפיהלט נידערגעשלאגען און קליין. ער האט
זיך אוועקגעזעצט ביין טישעל און געקוקט שטום אויף א וואנר.
עני האט בעמערקט זיין דערשלאגנהייט. זי האט איהם גע-
וואלט עפעס זאגען, טרייסטען, אבער אויך איהר האט די צונג
נישט געדיענט.

אין א וואך ארום איז עני שוין געגאנגען אלע אין דער
פריה צו דער ארבייט.

קומענדיג פון אַפּים א היים האָט בערמאן זי געטראַפּען
ליגענדיג אין בעט.

— ביזט מיעד... האָט ער קוים געפונען מוטא זי צו פרע-
גען...

— אביסעלע — האָט זי שטיל, ווי פערשעמט און פער-
שולדיגט געענטפערט.

בערמאן האָט געוואָלט צופאלען צו איהר אויפ'ן בעט און
דריקען זי צו זיך ווי דאָן, די ערשטע נאכט ווען זיי האָבען זיך
אין דאָזיגען צימער אריינגעקליבען אויף מאָרנען נאָך דער
אַפּיציעלער חתונה. אבער באלד איז איהם א געדאנק דורכ-
געלאָפּען אין קאפּ...

— דו האָסט אויף איהר איצטער קיין רעכט... זי געהערט
ניט דיר — זי אַרבייט!

ער האָט געפונען אין זיך בלוז מוטא אוועקצוזעצען זיך
אויפ'ן ברעג פון בעט און א גלעט טהאָן איהר דאָס געזוכט...
זי האָט אבער מיט א בעטענדיגען בליק איהם א מיעדע
אַנגעקוקט און ער האָט די האנד גלייך אוועקגענומען.

„א פרוי, וואָס אַרבייט“ — האָט ער זיך אליין גערייצט —
איז ניט פאר ליבע...

ער האָט זיך דאָך וויעדער געפרופּט זי אויפצומונטערען
און ער האָט זיך ווייך געווענדעט:

— דיר איז שווער? — איך בעט דיר הער אויף צו אר-
בייטען. מען וועט זיך אן עצה געבען...

עני האָט זיך אויפגעזעצט, אויסגעריבען די אויגען, האָט
איהם אַנגעקוקט און א שטומען שמייכעל געגעבען.

ער האָט זיך דערפיהלט ווי א אינגעלע, וואָס געהט דאָס
ערשטע מאָל מאכען זיין ליבעס ערקלערונג און געפינט קיין
ווערטער ניט. ער האָט איצט צו עני'ן געהאט א געפיהל, ווי נאָר
דאָס ערשטע מאָל ווען ער האָט זי בעגעגענט — א פרעמדע און
א ליבע.

אבער דאן איז ער געווען פול מיט ליכטיגע האַפנונגען, ער וועט ביי איהר האָבען ערפאַלג, ער וועט איהר פערשפרעכען גאַלדענע גליקען און זי וועט איהם אלעס גלויבען. אבער איצט איז ער נישט אין שטאַנד איין גוט וואָרט אַרויסצוזאָגען איהר. איין פערשפרעכונג איהר צו מאַכען, זי וועט איהם נישט גלויבן בען און ער אליין גלויבט זיך אויך נישט. דאָס וויכטיגסטע: בעפרייען זי פון דער ארבייט—האַט ער נישט געקענט.

ער האָט זיינע פליכטען צו איהר נישט דערפילט!
ער איז שטום און אבהענדיג אוועק פון בעט און זיך צוגע-
שפאָרט אויף דער קושעטקע וואָס איז געשטאַנען ביי דער אַנ-
דערער וואַנד.

דאָרט איז בעט געגענאיבער איז געלעגען א פרעמד שעהן
ארבייטער-מיידעל, וועלכע בערמאן האָט זעהר ליעב. אבער ער
גלויבט נישט אז ער זאָל זי געווינען. די אילוזיעס זיינען צורונגען
געוואָרען.

ווי אזוי-זשע ערקלערט ער זיך איצט איהר אין ליעבע?
וואָס זאָל ער איהר זאָגען, אז אויך זי זאָל איהם צוריק ליעב
בעקומען?

און ער האָט געזוכט פערשידענע וועגען און פלענער, ווי
אזוי דאָס דאָזיגע מיידעל וואָס רוהט זיך אָב איצט פון דער
ארבייט אין שאַפ, זאָל צוריק ווערען זיין פרוי...

באַלד האָט ער זיך אבער דערמאָהנט אַז די פאַפיערען און
אַן דעם רינגעלע וואָס זי טראָגט אויף איהר האַנד. דאָס האָט
איהם אביסעל צוגעגעבען מוט. אמת, ער ווייס, אז דאָס אליין
האָט וועניג קראַפט די היינטיגע פרוי צוצוהאַלטען, אבער אין
דעם דאָזיגען מאַמענט פון פערצווייפלונג האָט ער זיך אויך
אַן דעם אַנגעכאַפט און געזוכט דערמיט זיך צו ראַטעווען...

ער האָט זיך אויפגעהויבען פון קושעטקע און איז ווידער
צוגעגאנגען צו עני'ן.

ער האָט זי אָנגענומען פאר דער רעכטער האנט און עפעס
געזוכט אויף איהר פינגער.
ניט געפינענדיג דאָס, האָט ער מיט שרעק א פרעג גע-
טהאָן:

— עני, וואו איז דאָס רינגעלע... פערלוירען? ...
עני האָט א געניץ געטהאָן און געענטפערט:
— ווילסט אין שאפ זאָל איך טראָגען דאָס רינגעלע?...
מען מוז דוקא וויסען אז איך בין א ווייבעל?
און בעמערקענדיג זיין פערלאָרענהייט האָט זי א גע-
צוואונגענעם שמייכעל געטהאָן און צוגעגעבען:
— אין שאפ בין איך צוריק א מידעל געוואָרען...
בערמאן האָט צוריק געשמייכעלט אבער דאָס פנים האָט
איהם געברענגט פאר שאנד.

די לעזערין פון „וואירלד“.

נאכ'ן „סיוואן“ בלייבט איבער לינא'ן די עטליכע צעהנדליג דאלאר אויף די עטליכע חדשים „סלעק“. די דאזיגע סומע זאל מעלט זי אן אין פאסט אָפּיס. דער בעאמטער, א הויכער מאָנע-רער יונגערמאן, קען זי שוין און ווען זי טראָגט איהם אריין די לעצטע „פעי“ פון סיוואן, שמייכעלט ער צו איהר פריינדליך און זאָגט:

— וועסט אַנזאמלען א פערמעגען!

דערצעהלט איהם לינא, אז באלד וועט זי אָנהויבען ביס-לעכווייז צוריק ארויסגעהען, ווייל דער סיוואן איז שוין גע-ענדיגט.

און ווירקליך הויבט זי אָן אלע וואָך ביסלעכווייז אָבצור-צאפּען פון „ביכעל“ — ביז אין פערלויף פון א צוויי מאָנאַט בלייבט אין פאסט-אָפּיס איין דאלאר...

דעם דאָזיגען דאלאר לאָזט זי שוין דאָרט איבער.

וואָס זי איז אויסען דערמיט, ווייסט זי אליין ניט.

מעגליך, אז דערמיט איז זי אויסען ניט איבערצורייסען איננאנצען די בעציהונגען מיט'ן בעאמטער, וועלכער געהט איהר שטענדיג אזוי פריינדליך אויף, און מעגליך, אז זי וויל ניט ריזיקירען און בלייבען גאר אָהן אן איינציגען דאלאר. עס ווערט דאָך פּרעהליכער, ווען מען כאַפּט זיך אויף אין דער פריה און מען דערמאָהנט זיך, אז די לאַגע איז נאָך ניט אזוי פער-צווייפּעלט: אין פאסט אָפּיס האָט זי נאָך א דאלאר פערמעגען און אז עס וועט האלטען גאר שמאַל קען זי איהם יעדען טאָג צו-ריק בעקומען.

ווייל לינא'ן האט שוין פאסירט אז זי איז אמאל אין גאנץ
צען געבליבען אהז איין סענט און צום סיוואן איז נאך געווען
אזוי לאנג צו ווארטען און פון פאסטאפיס-ביכעלע איז איהר
בלויז געבליבען די טאוועלעך...

אבער אממעהרסטען איז זי מיט דער אנגעזאמעלטער סך
מע פארוויכטיג. זי מארקירט אויס, אז ביז'ן נייעם סיוואן זאל זי
ניט דארפען צו שטארק מאנגלען, און דערפאר בלייבט דער
דאלאר אין פאסטאפיס לינען טאקע ביז'ן נייעם סיוואן.
דער בעאמטער בעגריסט איהר מיט א פריינדליכען שמויז
כעל און בעקסענדיג איהר אלט ביכעלע, זאגט ער איהר אן די
שמחה:

— האסט נאך א דאלער פון פריהער !

אבער לינא ווארט ניט אויף דער לעצטער מינוט, ווי נאך
זי האלט ביים לעצטען דאלאר, הויבט זי שוין אן זוכען ארבייט.
זונטאג פריה קויפט זי א „וואירלד“ פאר פינף סענט. אין
„וואירלד“ געפינט זי יעדען סיוואן א שאפ.

צום שאפ נעהמט זי זיך אבער ניט באלד. פריהער קוקט
זי דורך די אלע בילדער פון דעם זונטאג מאגאזין און די אלע
בעשרייבונגען פון די פערשידענע אקטריסעס, זינגערנס און
טענצערנס.

איין אקטריסע מיט צוויי גרויסע, שווארצע אויגען, נעהמט
צוויי הונדערט טויזענד דאלאר א יאהר. די „וואירלד“ שרייבט
אויסדריקליך, אז דאס צאהלט מען איהר בלויז פאר איהרע שעה
נע אויגען.

און אין לינע'ס הארץ דערוועקט זיך א געפיהל פון קנאה.
זי שטעלט זיך אוועק ביים שפיגעלע וואס איז צוגעשלאגן
צום וואנט אין איהר רום, זי עפענט ברייט אויף איהרע אויגען
און בעטראכט זיי. זי איז זיכער, אז איהרע אויגען זיינען ניט
מאס'ער פון דער דאזיגער אקטריסע'ס אין דער „וואירלד“...
און פאר וואס האט זי פערנאכלעסיגט אזא דזשאב ווי צוויי

הונדערט טויזענד דאלאר א יאהר? ווי באלד, אז שפיעלען קען
יענע אויף ניט און מען צעהלט איהר בלויז פאר די אויגען...
זי פחלט זיך ווי בעלידיגט און געקריוועט. און געהמט
זיך ווייטער צום לייענען.

אט איז א טענצערין וואס א מיליאנער האט זיך אין איהר
פערליעבט און איצטער מאהנט זי ביי איהם צוויי הונדערט
טויזענד דאלאר פאר איהר צובראכען הארץ.

און לינא דערמאהנט זיך, אז איהר הארץ האט שוין אויף
איינער צובראכען און טאקע אויף אז אמת — צובראכען. אבער
זי האט דערפון קיינעם ניט דערצעהלט, פאר קיינעם ניט גע-
קלאגט און ביי קיינעם ניט געמאהנט. זי איז בלויז א חודש צייט
קראנק געווען און האט ניט געקענט געהן ארבייטען. די דאזיגע
ליעבע האט איהר נאך געקאסט...

לינא שלינגט אראב א טרער, וואס די דאזיגע עראינערונג
האט ביי איהר ארויסגערופען און זי לייענט ווייטער וועגען א ריי-
כער מיידעל, וואס איהר מאנטע האט איהר איבערגעלאזט דריי
מיליאן דאלאר און זי האט די וואך חתונה געהאט מיט אן ארי-
מען סטודענט.

און לינא מאכט א חשבון אז פאר די דריי מיליאן האבען
געקענט חתונה האבען דער גאנצער שאפ מיידלעך, וואו זי האט
דא ניט לאנג צוריק געארבייט.

און ווידער טראכט זי, אז ווען זי האט דריי מיליאן, וואלט
זי גאר ניט חתונה געהאט, ווארום עס איז אונגעגלייך, אז מען
זאל ליעב האבען א מיידעל, וואס האט אזוי פיעל געלט.
אבער ביי דער רייכער כלל בלייבט זי ניט לאנג. לינא'ן
אינטערעסירען מעהר די אקטריסעס, טענצערינס און זינגער-
רינס. זייער לעבען איז אזוי לייכט און אזוי לוסטיג.

און אז זי לעזט דורך די אלע סענזאציעס פון דער דאזי-
גער ליעבעוועלט, דערמאהנט זי זיך ערשט, אז די „וואירלד“
האט זי ניט צוליעב דעם געקויפט.

אויסען איז זי געווען בלויז די „וואַנטס“, זי דארף א שאַפּ.

אַבער נאָך אזוינע פרעמדע גליקען, וועלכע זי האָט נאָר וואָס אויסגעלייענט אין דעם מאַגאָזין, איז איהר אזוי שווער צו געהען זיך צו יענע געדיכטע „זייטען“, וואו עס איז פינסטער און קאלט, ווי אויף א בית-עולם, יעדער „וואַנט“ זעהט אויס ווי א קבר'ל...

אַבער וואָס העלפט עס? אין פאַסט-אָפּיס פערמאַנט זי בלויז איין דאָלאַר, און איז איהר האנט-טאַש ליגען בלויז עטליכע ניקעלס.

און זי געהט איבער פון דעם פרעהליכען טייל צו דעם טרויעריגען, צום בית-עולם...

זי קלויבט אויס עטליכע „וואַנטס“, שניידט אויס די אדר-רעסען און בעהאלט עס אין איהר האנט-טאַש.

מאָרגען מוז זי גאנץ פריה אויפשטעהן, שטעלען זיך מיט דער רייהע און ווארטען, ביז א ווילד פרעמדער מענש וועט זי אויפגעהען צו דער ארבייט.

נאָכ'ן דאָזיגען בעשלוס, שטעלט זי זיך ווידער אוועק ביים שפּיגעל, בעטראכט איהרע אויגען און קומט ווידער צו דער איד-בערצייגונג, אז זיי זיינען זיכער ניט מאוס'ער פון יענערס אויגען, וואָס בעקומט צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר א יאָהר... אַבער פאר איהרע אויגען וועט איהר קיינער א סענט ניט געבען. ברויכען ברויך מען בלויז איהרע הענט.

זי בעטראכט איהרע דינע, איידעלע פינגער. איינער איז נאָך ניט אינגאנצען פערהיילט פון א שטאָף, וואָס זי האָט גע-מאַכט אין שאַפּ מיט דער נאָדעל...

און אויף מאָרגען איז דער פריה שטעהט שוין לינא ביי א טישעל און ארבייט בשכנות מיט א נייער חבר'טע. זי בעטראכט דער חבר'טעס אויגען און איהר דאכט זיך,

אז אויף דער חבר'טעס אויגען זיינען פונקט אזוי שעהן ווי ביי יענער אקטריסע.

און אז זי געהט ארויס מיט איהר אויף דינער אין נאָהענ-טען ארבייטער-רעסטאָראַן, קען זיך לינא נישט איינהאלטען און ווענדעט זיך צו איהר מיט א פראגע:

— דו לעזט די „וואָירלד“? ...

— ווי א מאָל... ענטפערט יענע, וואָס איז דען?

— איך האָב נעכטען געלעזען אין דער „וואָירלד“, אז אן

אקטריסע נעהמט פאר איהרע שעהנע אויגען צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר א יאָהר...

— נו, יא... איך קען זי... ענטפערט מיט שמחה די חבר-

טע... איך האָב זי געזעהן אין מואווינג-פיקטשורס... א שעהנע! זעהר א שעהנע!

לינא קוקט זי אן ווי ברוגז: זי איז א נאר, זי פערשטעהט

ניט, אז איהרע אויגען זיינען אויף אזוי שעהן, נאָר עס איז בלויז א צופאל, וואָס זי ארבייט אין שאפ.

אָבער לינא זאגט עס איהר ניט הויך, די חבר'טע וועט עס

ניט פערשטעהן...

דער שלום.

— יא, מיינע פריינד — האָט אָנגעהויבען נוממוטיג דער בלאַנדער, פּערציג יעהריגער מאן מיט די מילדע בלויע אויגען, ארום וועלכע עס זיינען געווען אויסגעלעגט קנייטשען פון איז בערלעבונגען און ערפאהרונגען — דער מענש איז שטענדיג אונז צופרידען, ביז, אייפערזיכטיג צו פרעמדע גליקען, וועלכע אין דער ווירקליכקייט עקזיסטירען זיי קיינמאל ניט. — אין קורצן צען אויסצודריקען עס וועל איך זאָגען, אז דער מענש איז אן אונצופרידענע, פערביסענע חיה...

און דאָ, מיינע פריינד, פאסירען אין מענשענס לעבען אזוינע מאַמענטען, ווען ער ווערט פריי פון די אלע אונצופרידענע דענהייטען, אייפערזיכט־געפיהלען, פערביטערטקייט און ער ווערט דאן, ווי נייגעכירען.

דאָס מערקווירדיגסטע דערפון איז, וואָס די דאָזיגע מאַמענט טען פאסירען ווען דער מענש איז באמת אונגליקליך, ווען זיין שלים־מזל האָט איהם געגעבען דעם לעצטען קלאַפּ, ווען אלע וועגען, אלע שטעגען זיינען פאר איהם פערשטעלט און ארום איהם איז בלויז יאוש, אונגליק און אן אונאויסגעגליכע לאַגע... ווילט איהר, אז איך זאָל איך די דאָזיגע טעאָריע מיינע אילוסטרירען מיט א פאקט? איהר מעגט עס הערען, עס איז אי בעלעהרענד אי אינטערעסאנט...

עס איז געווען מיט יאָהרען צוריק, ווען איך בין גאָר וואָס געקומען אין ניו־יאָרק. איך בין דאן אלט געווען ביי א דריי־פֿיגער און צוואנציג יאָהר. געפאָהרען בין איך צו געפינען דאָ דאָס אמת'ע גליק, איהר קענט זיך אבער פאַרשטעלען מיינ ענטווי-

שונג, ווען ניט געפינענדיג קיין ארבייט די ערטע עטליכע וואָך
 כען און ניט האָבענדיג דאָ קיין נאָהענטע פריינד, בין איך ענד־
 ליד געצוואונגען געוואָרען צו געהן ארבייטען ביי העמדלעך פאר
 דריי דאָלאַר אַ וואָך. אַך, ווי ביז איך בין דעמאָלט געווען אויף
 אמעריקא, אויף דער גאנצער וועלט און אויף זיך! איז שאפּ בין
 איך געשטאַנען ווי אַ חיה רעה און מיט קיינעם ניט אויסגערעדט
 קיין וואָרט, פונקט ווי יעדער איינער וואָלט שולדיג געווען אין
 מיין אונגליק. די העמדלעך האָב איך געהאַסט, ווי דעם טויט.
 דאָס זיינען געווען, לויט מיין דעמאָלטיגער שטימונג, עקעל־
 האפטע, מאוס'ע העמדלעך, וואָס פיעלע האָבען דאן געטראָגען.
 בענגענענדיג אַ מענשען אין אזא מיין העמדלעך, האָב איך איהם
 ניט געקענט אין פנים אָנקוקען. די גאנצע וועלט האָב איך דע־
 מאָלט געטוילט אויף צוויי: אויף די וואָס געהען העמדלעך און
 די וואָס טראָגען זיי און האָב אלע געוואונשען אַ מפלח...

מיט אזא זעלענ־צושטאַנד, איז לייכט צו פערשטעהן, קען
 מען ניט האָבען קיין סך פריינד. איך האָב זיי טאקע ניט גע־
 האָט. ערשטענס האָב איך קיינעם ניט געגעבען די געלעגענ־
 הייט, טיעפער זיך צו בעקענען מיט מיר, ביי דער ארבייט בין
 איך געזעסען שטום ווי די וואנט, שוין אָבגעזעהן דערפון, וואָס
 פיעל רעדען איז ניט געווען קיין צייט און קיין מעגליכקייט צו
 ליעב דעם געשריי פון די געהמאשיגען. צווייטענס האָב איך
 זיך אויף איין אָרט, אַ דאנק מיין בייזקייט און פערביטערטקייט,
 ניט געהאלטען און האָב ניט געהאט קיין געלעגענהייט, ווען איך
 זאָל אפילו וועלען, זיך צו בעקאָנען נאָהענט מיט וועמען עס איז
 און ווערען בעפריינדעט...

נאטירליך, האָט מען מיר געצאָהלט מיט דערזעלבער
 מטבעה: מיט האס און פּעראכטונג. אלע אין שאפּ האָבען מיך
 פיינד געהאט. אין יעדער שאפּ, וואו איך האָב געארבייט צי וואָך
 אָדער צי עטליכע טעג, האָב איך געהאט אַ בעזונדער צונעמע־
 ניש. אַ פּאַר פון זיי געדענק איך נאָך גוט. אין איין שאפּ האָט

מיר א בחור א נאמען געגעבען „דער מאָנען־קאָטאר“, אין א צווייטען שאפ האָט מיר שוין א מיידעל געגעבען א צונעמעניש: „דער זויערער פֿיקעל“. יענער בחור וואָס האָט מיר גערופען דער „מאָנען־קאָטאַר“ איז היינט א בעקאנטער דאָקטאר און איך הייל מיר טאקע ביי איהם, און דאָס מיידעל, וואָס האָט מיר גערופען „דער זויערער פֿיקעל“ האָט שוין לאנג חתונה געהאט און זי האלט איצט א רעסטאראן וואו איך כאפּ מיר א מאָל אריין און עס אָפּ א מיטאָג. אבער דאָס האָט ניט צו דער געשיכטע, קיין דירעקטע שיכות.

אַלזא, ווי געזאָגט, האָט מען מיר אויך שטארק ניט לייעב געהאט און ענדליך, איז עס דערגאנגען אזוי ווייט, אז איך האָב ניט געקענט קריגען ערגעץ קיין ארבייט... אלע שעפער זיינען געוואָרען פאר מיר פערשלאָסען.

איך זאָל זאָגן, אז דאָס האָט מיר שטארק געאַרט — קען איך ניט! פון איין זייט בין איך זאָגאר געווען צופריעדען וואָס איך בין פטור געוואָרען פון צו האָבען דירעקטע בעציהונגען מיט מענשען. איך האָב זיי געהאסט. א דאנק, וואָס מיין געפיהל צו לעבען און גענוס איז געווען פערטעמפּט און אָבערשוואכט, האָב איך אפילו די דריי דאָלאַר א וואָך, וואָס איך האָב פערדיענט, אין גאנצען ניט פערשווענדט. פערליערענדיג די ארבייט איז מיר נאָך געבליבען א קאפיטאַל פון עטליכע דאָלאַר. איך האָב דאן אָנגעווענדט אלע מיטלען פון עקאָנאָמיע, אז די עטליכע דאָלאַר זאָלען זיך, וואָס לענגער ציהען. איך קען מיר בעריהמען, אז אין קארגשאפט בין איך דאן געווען דער גרעסטער ערפינדער. אין דערזעלבער צייט, האָב איך געזוכט בעשעפטיגונג, אָבער ניט האָבענדיג קיין רעקאָמענדאציעס, א דאנק מיין אָב־געזונדערטקייט פון מענשען, האָב איך גאָר ניט געקענט געפֿינען.

דערווייל איז, ניט קוקענדיג אויף מיין אונמעגליכער שפּאַרזאמקייט, די עטליכע דאָלאַר אויסגעגאָנגען. מייע קליי־

דער האבען זיך אנגעהויבען צו רייסען. פון די שיד אין די פאך דעשוועס אינגאנצען אבעטראגען געווארען. דער ראק אין וואס ווייטער מעהר צוטראגען געווארען אזוי, אז אין די גרעסטע היצען האב איך געמוזט טראגען מיין ווינטערדיגען ראק און איך האב געשוואומען אין אייגענעם שווייס...

באלד האט זיך נאך געענדיגט דער בעצאהלטער מאנאט דירה-געלד. מיין מיסעס, אן ארימע, ביזע אלמנה, האט מיר ניט געהייסען קומען נעכטיגען, ווייל מיין פלאץ האט זי פער-רונגען א מעהר רייכערען און גליקליכערען פאר מיר. איך האב אפילו ניט איבערגעדערהט מיט דער צונג, צו בעטען איהר, אז זי זאל מיר נאך ווארטען, אז איך וועל קריגען ארבייט, אז אויב זי וועט מיר ארויסטרייבען, וועל איך מוזען ווערען א טרעמפ און עס וועט קומען מיין סוף. צו ביז און אפשר צו שטאלץ בין איך דערויף געווען. מיט א ביזען שמייכל האב איך פער-לאזט דעם פינסטערען בייסמענט און בין ארויס אויף דער כלומרשט ליכטיגער גאס.

געטראכט האב איך דעמאלט פון זעלבסט-מאָרד, נאָר אזוי ווי איך האב געוואוסט, אז איך וועל די מענשען טהאָן דערמיט א גרויסע טובה, האב איך זיי אויף צו להכעיס געוואלט לעבען און אויב איך קען זיי ניט שטערען מיט מיין גליק, וועל איך זיי שטערען מיט מיין אומגליק... עד היום, ווען איך געה דורך גע-שעפטליך, נאטירליך, די באוערי און איך זעה די אלע אַבגערי-סענע און פערלאָרענע מענשען, דאכט זיך מיר, אז זייער לעבען איז נאָר א צו-להכעיס די גליקליכערע. קיין אנדער ציעל אין לעבען האבען זיי ניט און איך גיב זיי אין גאנצען גערעכט, כאַטש ווי איהר ווייסט, בין איך איצט א סך מענשענפריינדליי-כער... אבער צוריק צו דעם ענין...

ניט וויסענדיג וואוהיין צו געהן האב איך אָהן ציעל גע-בלאנקעט איבער אלע גאסען, כלומרשט געזוכט עפעס בעשעפ-טיגונג, כאַטש געוואוסט האב איך, אז איך וועל ניט געפינען.

אין טאש האב איך נאך געהאט א ניקעל... איך האב געמאכט מיט איהם פערשידענע פלענער און האב אויסגערעכענט, אז איך זאל זיך בעגעהן מיט איהם פארזיכטיג קען ער מיר, ביים דער מאלסדיגען זול, קלעקען אויף דרייפיער טעג צו דערוואלטען די נשמה.

מיין חשבון איז אבער געווען א פאלשער. ביי דער גרעס-טער אָנשטרענגונג האָט ער מיר געקלעקט אויז אַנדערהאלבען טעג. די לעצטע פעני האָב איך אויסגעגעבען צוויי אזויגער ביי-טאָג אויף א גלאַז סאַדע-וואַסער, ניט וויסענדיג וואו מען קריגט א ריינע גלאַז וואסער אומזיסט.

אויסטריןקענדיג די דאָזיגע גלאַז משקה און אוועקלע-גענדיג די לעצטע פעני, האָב איך דערפיהלט, ווי עפעס א גע-שטאַלט וואָלט זיך פארביי געטראָגען מיין געזיכט, א שמייכל געטהאָן און איז פערשוואונדען...

איך אליין האָב אויף א שמייכל געטהאָן, זיך אַבגע-שטעלט און דערפיהלט אין זיך א זאָנדערבארע ענדערונג; עפעס א נואלדיגע גרויסע גוטסקייט און רחמנות געפיהל האָט זיך אין מיר דערוועקט צו אלע מענשען... איך האָב געקוקט אויף אלע וואָס זיינען מיר פערביי געגאנגען און האָב אויף זיי גרויס רחמנות געהאט.

מיט דעם דאָזיגען געפיהל בין איך אוועק אין א קליינעם פארק, וואָס האָט געדיענט פאר א מקום מקלט פון אזעלכע ווי איך. איך האָב מיר אוועקגעזעצט אויף א לעדיגע באַנק, בעטראכט די אלע זיצענדע, פון וועלכע פיעלע זיינען געשלאָ-פען, ווער מיט אן אראַבעהאנגענעם און ווער מיט א הינדאון-הער אומוויגענדען קאפּ.

איך האָב געקוקט אויף זיי און האָב זיי מאַדנע לייעב בע-קומען. אויף דער באַנק, וואו איך בין אליין געזעסען, איז מיר געוואָרען אומעטיג. עס האָט מיר גענומען ציהען צו זיי, צו די דאָזיגע מענשען, וואָס האָבען דערגרייכט די העכסטע שטופע

פון אונגליק ווי איד, און האָבען שלום געמאכט און זעהען אויס ווי גליקליך...

איד האָב דערפיהלט א געוואלדיגע זיסע מיעדיגקייט. עס האָט מיר געצויגען, נאָך א נאכט פון וואכען, צום שלאָף. דער דיקער פאָליסמאן איז רוהיג פערבייגעגאנגען, געדרעהט מיט'ן קלאָב און דאָך קיינעם פון די שלאָפענדיגע ניט געטשעפעט. ער האָט זיך געמאכט ניט זעהענדיג. איד האָב איהם אין הארצען געבענשט.

און אלע, וואָס זיינען פערבייגעגאנגען, סיי רייך סיי גליק־ליך, האָב איד בעגלייט מיט ליעבעפולע בליקען און גוטמוטיג צו געשמייכעלט, כאַטש קיינער פון זיי האָט מיר נישט בעמערקט... איד בין זיי דערפאר דאנקבאר געווען. איד בין געוואָרען שלום מיט זיי אלע, ביי דער העכסטער שטופע פון אונגליק. ווען איד האָב ניט געזעהן קיין שום שטראהל פאר דעם ווייטערדיגען טאָג — בין איד מיט זיי שלום געוואָרען...

דער דערצעהלער האָט א גוטמוטיגען שמייכעל געטהאָן, ארויסגענומען א קליינעם שווארצען זייגערעל פון וועסט־טאש, און דערזעהענדיג דאָרט אז עס איז שוין די שטונדע פון מיטאָג אריבער, האָט ער זיך אויפגעהויבען און גענומען איילען:

— א, איד מוז שוין געהן אין אָפּים!...

די תשובה.

יאָסעל דאָבקיז, אָדער ווי ער האָט אין שטעדטעל געחיי-
סען, יאָסעל דער שניידער, האָט די ערשטע צייט פון גרויסע
בעקוועמליכקייטען אין אמעריקא נישט געוואוסט. אריינגעפאלען
איז ער גלייך ביי'ם אַנקומען, אין איינע פון די אַרימע סטרי-
טען פון דאוּ-טאון צו א לאנדסמאן, וועלכער האָט געהאט א
ווייב, פיער קינדער מיט צוויי באַרדערס. ער איז אפילו אלס
באַרדער נישט געווען גערעכענט. עס האָט געהייסען: ער קומט
איבערנעכטיגען, און אן אַרט האָט זיך שוין געפונען, אמאָל ביי
אימיצען צופוסענס, אמאָל צוקאָפּענס, און אמאָל, איבערהויפט
אין די הייסע טעג — אויפ'ן רוף. אויפ'ן רוף האָט ער שוין,
אמת, געהאט מעהר פלאץ, אבער שטארק בעקוועם איז אויך
דאָרט נישט געווען.

דאָס עסען איז די ערשטע צייט אויך נישט געווען פויגעל-
דיג. אמת, א שטיקעל פלייש האָט ער געגעסען אלע טאָג. דאָס
ברויט איז אויך געווען ווייסער ווי אין דער היים, אבער די
לאנדס-פרוי איז, לויט זיין מיינונג נאָך, נישט געווען קיין איבער-
רינע געראַטענע קעכין און דאָס עסען האָט איהם נישט געשמעקט.
ער האָט אלץ געבענקט נאָך די היימישע מאכלים, נאָך א גוט ביי-
טעל מילכיגס, נאָך אן אמת'ען קאלטען שטשאוּ, וואָס איז טאָקי
שטשאוּ לכל הדעות און נישט ווי דאָ, וואָס אויב דו ווילסט
איז עס שטשאוּ, און אויב דו ווילסט איז עס נאָר אן אמעריקא-
נער גראַן, וואָס ווערט געמאכט מיט א מאשין, א קשיא אויף
אמעריקא...

דער שאפ, וואו ער האָט געארבייט איז די ערשטע צייט

אויך ניט געווען פון די גרויסע, און האט נישט צופריעדעניגט שטעלט אפילו די קלענסטע סאניטארנע בעדינגונגען. דער שאפ איז בעשטאנען פון איין גרויסען חדר, וואו עס האבען געארבייט ביי א דרייסיג ארבייטער, אלע האלבגרינע און גאנץ גרינע איר דען. ס'איז געווען דארט ענג און דרשנע און דערצו האט מען דארט געארבייט זעהר שווער און לאנגע שטונדען.

די שכירות זיינען די ערשטע צייט אויך געווען קלענליכע: אנגעפאנגען האט ער מיט דריי דאלאר א וואך און שפעטער אביסעל האט ער גענומען זעקס און זיבעצן. דערפון האט ער געשיקט א' היים דער ווייב און קינדער, — א קליינע העלפט האט ער פערלעבט, און איין דאלאר האט ער „געזאגט מעלט“ אין א קליין ביינקעל ערגעץ, כדי ער זאל קענען אויפֿקלייבען אין פערלויף פון א פאר יאָהר, א פאר הונדערט דאלאר און פאָהרען צוריק אהיים.

ביי אזא מין לעבען האט יאָסעל קיין גרויסע תאוות צו עולם־זה'דיגע זאכען ניט געקענט האָבען. ער האט אפילו געדערט פון די באַרדערס און אויך אין שאפ פון די אינגערע יונגעלייט רעדען פון טהעאטער, מאווינג פיקטשורס און רעס־טאָראנטס. אין דער ערשטער צייט אבער איז ער אָבגעקומען נאָר מיט'ן הערען און איז אהין ניט געגאנגען.

דאָס איינציגע פערגעניגען זיינס איז געווען שבת די שוהל, וואָס האט געמראָגען דעם נאָמען פון זיין שטעדטעל און וואו ער איז שוין געווען א „מעמבער“. די שוהל און אויך די רוסישע באַד, להבדיל, וועלכע ער האט די ערשטע צייט א פאָר מאָל בעזוכט און זיך געבאָדען לויט'ן שטעדטעלטישען שטייגער, האט צופריעדענעשטעלט אלע זיינע העכערע גייסטיגע תאוות.

שפעטער אבער, אז ער איז אָנגעקומען אין א יוניאָן שאפ, וואו ער האט בעקומען בעדייטענדר גרעסערע „ווידזשעס“ אין קירצערע שטונדען געארבייט, — האט ער, אַזוי קיין שום זיין טיגער אַנימאַציע, פון זיך אליין דערפיהלט, אז אין „אמעריק“

קא, איז טאקי דא א סך גוטע זאכען און דער שטשאון, אויב מען בעצאהלט נור טהייערער, איז גאר ניט אזוי שלעכט, און אז אין וויליאמסבורג זיינען די רומס אויף פרייער, און אז א מענטש דארף ניט זיין קיין חזיר, און אויסער א שוהל און א מרחץ, להבדיל, מעג מען זיך אמאל אריינכאפען אין א מואווינג פיק-טשורס און זעהן טאקי אזוינע זאכען, וואס אין שטעדטעל קען מען עס ניט זעהן, מען זאל אפילו לעבען הונדערטער יאָהר.

און אויסער דעם, אז מען נעחמט אראב די באָרד, ווערט מען טאקע יונג, און מען כאפט זיך, אז פערציג יאָהר א איד איז נאך גאר א יונגער מאן, און נאך שפעטער שערט מען צו די וואַנסעס, ווערט מען נאך אינגער, און „לעבען זאל קאלאמ-בוס“, ווי זיין נייער לאנדסמאן, וואו ער וואהנט, זאגט זיך אמאל זיין ווערטעל.

און יאָסעל האָט אָנגעהויבען איינצוזעהן, אז אמעריקא איז א לאַנד, וואו מען קען לעבען, ווי גאט האָט געבאָטען, ווען מען האָט נאך דעם דאָלאר.

א סך לאַנדסלייט און „ברידער“ פון זיין „סאָסייעטי“, האָ-בען איהם געריהמט:

— יאָסעל האָט זיך שוין אביסעל אויסגעגריינט... אָבגעווען א פאָר יאָהר אין לאַנד, האָט יאָסעל אָנגעהוי-בען בעקומען בריעף פון זיין ווייב, אז עס איז גאר ניט קיין תכלית, ער דאָ אין אמעריקא, און זי דארטען. און אין מאנכע שטעלען אין איהרע בריוועלעך, פלעגט זי שטארק אָנפֿינטלען... וואָס זי מיינט מיט די פינטעלעך האָט ער ניט קלאָהר פערשטא-נען, אבער ער האָט געפֿיהלט, אז פשוט דאָס ווייבעל בענקט נאך איהם.

יאָסעל אָבער האָט אויף אזוינע בריעף ניט געענטפערט צו דער זאך. ער האָט איהר געגעבען גאר אַנצוהערעניש, אז אין אמעריקא געהמען, קען ער זי נאך ניט, און וועגען אהיים פאָהר

רען איז נאך אויף פריה צו טראכטען, ווייל ער וויל אַנקלייבען
א טויזענד דאָלאַר...

אין דער אמת'ען אבער האָט איהם זיין ווייבעל, פערגליי-
כענדיג זי מיט די אמעריקאנער ווייבלעך, אָנגעהויבען נישט צו
געפעללען. עס איז גאָר ניט דער שטעלל, דער אָנטהאן זיך — א
קליין-שמערטעלדיגע אידענע! כאָטש אין גאנצען דארף זי זיין
לויט זיין חשבון א יאָהר עטליכע און דרייסיג. ער האָט אויף
טשיקאוועסט געבעטען, זי זאָל איהם שיקען איהר פאָטאָגראפיע,
וואָס ער האָט אין א חודש ארום בעקומען. אויף דער פאָטאָגרא-
פיע האָט זי אויסגעזעהן גאָר ניט דאָס, וואָס ער גלויבט איצט...
זיין פיקטשור, וואָס ער האָט איהר געשיקט, איז ניט דער
ערך שעהנער, און ער איז דאָך א מאנסביל, וואָס ער דארף ניט
זיין שעהן... א מאנסביל איז דער עיקר גאָר עפעס אנדערש. דאָס
האָט ער געוואוסט, ער האָט געהערט די דאָזיגע מיינונג שוין
עטליכע מאל דאָ איז אמעריקא און אפילו געלעזען אין די פיר-
פערס...

די לעצטע צייט האָט איהם אָנגעהויבען איין זאך צו פער-
דריסען: אמעריקא איז א פרייע לאַנד און די מיסעסען זיינען
גאָר ניט קיין צדקניות'ן, מען ווייסט אלץ, נישט-קשה. מען רעדט
גאָר אָפּען — און ער איז אזא שלים-מזל... אַט האָט זיך איינער
א לאנדסמאן פאר איהם בעריהמט, אָנווייזענדיג אויף א גאָר
נישט-קשה'דיג ווייבעל, וועלכע ער, יאָסעל, וואָלט אויפגעגעסען
מיט די אויגען, אז, וואָס איז דאָ פיעל צו רעדען, אז איינס איז
צוויי...

ביי יאָסל'ן האָט זיך צוקאכט דאָס בלוט און אין הארצען
האָט זיך איהם אָנגעצונדען עפעס א מאָדנער פייער...
— יא, ברודער, האָט ער זיין לאנדסמאן געענטפערט האלב

תס'עוואטע און האלב ציניש — מ י ר טרעפען ניט קיין גליי-
קען...

— דו ביזט ברודער, א יאָלד... אזוינע גליקען איז ניט פאר
דיר.

יאָסעל האָט שטיל אָפּגעזיפצט, פערביסען די ליפּען און גע-
שוויגען.

אַבער די גאנצע נאכט האָט ער געהאט שלעכטע געדאַנקען.
איז אויף מאָרגען געשטאַנען ביי דער ארבייט ווי א צודולטער,
און האָט אלץ געקוקט אויף זיין לאַנדסמאַן, וועלכער האָט אויף
געאַרבייט אין איין שאפ מיט איהם און ענדליך בעשלאָסען, נאָך
דער ארבייט, אויסצודערצעהלען איהם זיין הארץ.

און געהענדיג פון דער ארבייט, האָט ער נאָך א קורצען
שווייגען אָנגעהויבען צו שטאַמלען:

— אזוי, הייסט עס.. טרעפען דיר גליקען...

— אנטקעגען וואָס זאָגסטו עס, יאָסעל?

— איך מיינ אנטקעגען דעם, וואָס דו האָסט מיר דער-
צעהלט געכטען וועגען דער ווייבעל. א וואויל ווייבעל טאָקע...
נאָר נישט־קשה...

— נו, ברודער, אַט די ווייבעל פערנעס... האָט דער לאַנדס-
מאַן ממזר'יש געבלינצעלט מיט די אויגען...

— כיי־כיי—עס פערנעסט זיך ניט... א פיינע פרויקע,
צו אלדי מייוועל...

— נו, נו, יאָסעל, — האָב נישט קיין גרויסע אויגען:
האָסט געלערענט חומש... לא תחמוד, ברודער, א בפירוש'ה
פסוק...

— און דו מענסט... א רוח אין דיין טאטען...

— איך זעה, יאָסעל, דו ביזט טאקי שטאַרק בייז... האָט
דער לאַנדסמאַן גענומען די זאך ערנסטער... וועל... איך בין
דיינער א לאַנדסמאַן... איך וועל זעהן...

— וואָס מיינסטו... האָט זיך אין יאָסעל'ען דאָס נאנצע בלוט אָנגעצונדען...

— כ'מיון, דו ביזט א לעבעדיגער מענש... וואָס איז דען, ברודער? אין אמעריקא פאר'ן דאָלאַר... יאָסעל האָט אין נאנצען געציטערט...

עס איז געווען 12 אזוינער אין אבענד, ווען יאָסעל איז אראָפּ פון די טרעפּ פון אַ הויז, אין וועלכע דאָס מיטעלסטע פענסטער אויפ'ן דריטען שטאָק איז געווען אראַבעלגאָזט מיט אַ דיסקער פאַרהאנג.

אראַבעלגעהנדיג פון די שטיגען און בלייבענדיג שטעהן אויפ'ן גאס, האָט ער אויפגעהויבען די אויגען צום פענסטער, ווי אַ מענש, וואָס פאלט, בעטראכט דעם אָרט וואו ער איז געפאַר לען, און ער האָט זיך מיט שנעלע טריט געלאָזט צו אַ וועלכער עס איז אַ קאַר, ווי ער וואָלט זיך וועלען ראטעווען פון אַ גרוי-סע סכנה...

פאר זיינע אויגען אַבער האָט נאָך אלץ געשוועבט דאָס שטארק געפארבטע און געפודערטע געזיכט פון עפעס אַ ווילד פּרעמדער פרוי, אין נאָז האָט געשלאָגען מאַדנע ריחות פון פער-שיעדענע שאַרפע זאכען, און אין די אויערען האָט געקלונגען אַ האַלב הייזעריגער געלעכטער.

און באלד נאָכדעם האָט פאר זיינע אויגען פאַרגעשוועבט, ווי אויפ'ן לייזואַטער פון מאַווינג פיקטשורס, זיין אויגען וויר בעל אין דער היים, ביי די זייטען די צוויי קינדער, וועלכע האָבען אויף איהם געקוקט מיט רחמנות און פאַרוואַרף צוואַ מען. אין זיינע אויערען האָבען ווי מיט האַמערס געקלאַפּט:

— „טאַטע, יאָסעל!“

און ער האָט זיך דערמאָהנט אַן דער היים, און איבער-

הויפט אן זיין פרוי... וואס פאר א וואוילע, טהייערע ווייבעל...
ער וואלט זי איצט אויסגעקושט אלע גליעדער. ווי דיין און ציכר
טיג זי איז אלע מאל געוועזן...

ער האט זיך דערמאנהנט א געוויסען פרייטאג צוגאכט. זי
איז טאקע דאמאלסט געווען אזוי שען.. און איידער וואס-ווען האט
ער זי געקושט... און זי האט געהאלטען די אויגען פערמאכט,
זיך געמאכט כלומרשט שלאפענדיג און ערשט נאכדעם, ווי ער
האט זי גענוג אנגעקושט, האט זי זיך ווי צובייזערט:
— דו האסט מיך מיט דיין בארד דעם גאנצען פנים צו-
שטאכען.

נארישקייטען, עס האט איהר דען געארט? נאר אזוי איז
שוין די מאדע פון די קלייד-שטעדטעלדיגע ווייבלעך... נישט
קשה, דא וועט זי קליינער ווערען...

קומענדיג צו זיך אהיים האט ער שוין געטראפען אלעמען
שלאפען.

ער האט געפונען א בויגעלע פאפיער, אויסגעזוכט דעם
טינט און פערדער, און זיך געזעצט שרייבען א בריעף:
„צו מיין ליבער און טהייערער פרוי האשע, זאל לעבען,
און צו מיין ליבער קינדערלאך!“.

און נאכ'ן גרוס פון זיין גוטען געזונד, האט ער מיט בער
גייסטערונג אנגעהויבען פארטזעצען:

„און שנית זיי וויסען, מיין ליבער און געשעצטע פרוי,
אז איך שיק דיר די טעג ארויס א שיפסקארטע פאר דיר מיט
די קינדער און איך וועל דיר שיקען חונדערט דאלאר אויפ'ן
וועג און דו זאלסט גלייך זיך גרייטען אין וועג אריין, ווייל עס
איז מיר פער'מיאוס'ט געווארען דער לעבען איינער אליין אלץ
מיט פרעמדע מענשען...“

ער האט זיך אָבגעשטעלט א זויילע און א טראכט גע-
טהאָן. א ווארימער שטראם פון געפיהלען האט איהם דורכגע-
נומען און ער האט וויעדער גענומען שרייבען:
„זוימער שרייב איך דיר, אז דו זאלסט נאך קיין מורא
ניט האָבען... מיר וועלען לעבען ווי גאט האט געבאָטען...“
אָנגעשריעבען דעם בריעף. האט ער איהם פאר זיך
דורכגעלעזען און ער האט זיך דערפיהלט, ווי אמאל אין דער
חיים ערב יום־כפור, נאך דער תפלה זכה...

די מציאה.

מר. זייטשיק איז א געבוירענער פון ערנעץ א קליין שטערטעל אין א ליטווישער גובערניע. זיין פאטער, משה דער דאמסקער שניידער, א פרעהליך און פערשייט אידעל, איז געווען פון די ערשטע, וואס האבען געהאט די העזה און דעם מוט צו לאזען זיך איבער'ן ים קיין אמעריקא. מר. זייטשיק געדענקט עס ווי דורך א חלום. די מאמע האט געוויינט, געווארט אויף בריעה און געלד פון טאטען און זיך זעלטען דערווארט. עפעס האבען ווייבער געשמעסט אז זיין טאטע האט גענומען דארטען א דייטשקע. זייטשיק געדענקט, אז איהם האט זיך דעמאלט שטארק געוואלט זעהן דעם טאטענ'ס דייטשקע. ער האט זיך דאן פארגעשטעלט, אז זי מוז זיין אזא הויכע און א גראבע, ווי דעם פריסטאו'ס ווייב, און זי מוז דעם טאטען דארטען געבען קלעפ, און ער האט אויפ'ן טאטע'ן רחמנות געהאט...

שפעטער אבער, געדענקט ער, האט זיך ארויסגעוויזען, אז די גאנצע מעשה מיט דער דייטשקע האבען די ווייבער אויסגעקלערט. דער טאטע האט לאנג ניט געשריבען, ווייל ער האט זיך דארטען א נעהם געטהאן צו דער ארבייט און האט ניט געהאט קיין צייט אפילו צו געהן זוכען א שרייבער אנצושרייבען א בריעה דער מאמע'ן. ביז ער האט אין א יאהר ארום זיך דערמאנט, אז מען קאן דארטען מיינען, אז ער איז געשטארבען, און ער האט געשיקט א לאנגען בריעה מיט געלד און שיפסקארטען, און ער האט זיי אלע אראפגעבראכט אהער, קיין אמעריקא.

וועדער געדענקט מר. זייטשיק, אז קומענדיג קיין אמע-

ריקא איז ער שוין געווען א דערוואקסען בחור'ל. וויפיעל ער איז אלט געווען, געדענקט ער ניט. זיין געבורטס־טאג האט מען ניט געפייערט ניט אין שטעדטעל און ניט גאָכדעם אין אמעריקא. וועדליג די מאמע האט אמאל בע'חשבונ'ט, איז ער געווען ארום פופצעהן יאָהר אלט ווען ער איז געקומען. דערפאר איצט, אז ער איז רייך געוואָרען, היט ער דעם חשבון ריכטיג. און אַט לויט יענעם חשבון איז ער אלט געוואָרען פופציג יאָהר.

אין דער זעלבער צייט האט צו איהם אין הויז גענומען אלע טאָג קלינגען עפעס אן אונדרייסטע האַנר. לויט'ן קלונג האט ער פערשטאנען, אז דאָס איז א שלים־מזל. ער האט געהיי־סען דאָס שטוב־מיידעל פרעגען, וואָס יענער דאַרף. יענער אָבער פלעגט אזוי צוטומעלט ווערען, אז ער פלעגט זיך גלייך פער־ענטפערען, אז עס איז רעכט, אז ער וועט קומען מאָרגען... אויף מאָרגען פלעגט ער וויעדער קלינגען, ביז וואנען מר. זייטשיק איז אליין ארויס צו דער טהיר, אָנגעקוקט דעם פארשוין, א איד איז די עלטערע יאָהרען, מיט באָרד און וואַנסעס און אין א האַר־טען שטארק אָבגעטראָגענעם הוט.

מר. זייטשיק האט איהם אָבגעמאָסטען פון קאַפּ ביז די פיס, זיך געשלאָגען מיט דער דעה, אריינלאָזען איהם צי ניט, און האט ענדליך בעשלאָסען אויף יאָ.

דער איד איז אריין מיט וואקעלדיגע טריט אין רייכען קאָ־רידאָר, פון וואנען עס האָבען זיך געצויגען רעכטס און לינקס גרויסע, אָפענע, ליכטיגע צימערען. מר. זייטשיק האט איהם ענדליך אריינגעפיהרט אין עס־זאל, געהייסען איהם מיט א שטרענגען טאָן זיך אנידערזעצען און געפרעגט:

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— גוטס? — האט דער אורח אָנגעהויבען שטאַמלען, —

עס איז ניט גוטס און ניט שלעכטס... הייסט עס... איד בין אליין פון דער אייגענער שטעדטעל, וואָס איהר...

זייטשיק'ס פנים האט זיך ביזן אָננעכמורעט. ער האָט געוואָרפֿען א דורכדרינגענדען בליק אויפ'ן אורח און געפאָרשט:
— זיינט איהר שוין לאַנג אין לאַנד?

— שוין ביי צעהן יאָהר — האָט דער אורח געענטפערט.

— איז ווער זייט איהר פון שטעדטעל? איך געדענק שוין

קיינעם נישט...

— מיך וועט איהר מוזען געדענקען... מיר האָבען גע-

וואוינט טאקע אין איין סטריט.. איך מיינ, אין איין גאס, ס'הייסט טאקע אין דער ווילנער גאס.

— ווילנער סטריט? ! — האָט זיך מר. זייטשיק פער-

קלערט. — איך געדענק נישט אזא מין סטריט אין אונזער שטעדטעל.

— וויפיל סטריטען האָט אינגאנצען דאָס שטעדטעל גע-

האט: ווילנער סטריט, מינסקער סטריט און שוהל-סטריט. נאָכ-דעם האָט זיך שוין אָנגעהויבען דער בית-עולם.

דערהערט דאָס וואָרט בית-עולם, איז מר. זייטשיק ווי

ווייכער געוואָרען. דאָס איינציגע, פאר וואָס ער האָט נאָך גע-האט דרד-ארץ, איז געווען דער טויט...

ער האָט א שטילען זיפן געטהאָן, זיך פערטראכט און זיך

אָננערופען:

— געדענקען אייך געדענק איך נישט... נאָר פונדעסטוועגען.

גלויב איך אייך. איהר וועט דאָך נישט אויסטראכטען פון קאפ... איז בכו, וואָס-זשע פערלאנגט איהר?...

— פערלאנגען? ... וואָס הייסט פערלאנגען? — האָט

דער לאַנדסמאן גע'חקרה'נט. — קיין חלק האָב איך אין אייער

עשירות נישט אריינגעלעגט... נאָר „מיינע", טאקע פון זעלבען

שטעדטעל, לאָזט מיך נישט צורוח: דו ביזט אין אן עת צרה, געה

אריבער צו מר. זייטשיק... זי געדענקט אייך גאָר גוט... זי זאָגט

אפילו, אז איהר האָט זי אמאָל שטארק צוהרג'עט, ווי דער

שטייגער איז — קינדער...

— איז הייסט עס, וואס־זשע פערלאנגט איהר ? — איז שוין מר. זייטשיק שטרענגער געוואָרען און בעשלאָסען, אז אויב געלט, איז מעהר ווי א פינף דאלאר וועט ער איהם ניט געבען.

— איך האָב געוואָלט ביי אייך בעטען, אזוי ווי מיר מאכט זיך קויפען א „סמענד“, און דוקא אין א גוטען אָרט, מען קאן מאכען א שטיקעל לעבען, זאָלט איהר מיר אויסבאָרגען א...

געוואָלט האָט דער לאַנדסמאן זאָגען א הונדערטער, נאָר ער האָט אָנגעקוקט דאָס עשירות אין צימער, האָט ער זיך ארויס־געכאַפּט :

— א צוויי הונדערט דאלאר...

— נישט מעהר און נישט וועניגער ? — האָט מר. זיי־טשיק צוגעשמייכעלט...

— נא, נישט מעהר... חלילה... — האָט דער לאַנדסמאן בתמימות געענטפערט, און איז געווען זיכער, אז אָט באלד שרייבט איהם מר. זייטשיק אַן א טשעק.

— ניין, מיין פריינד — האָט מר. זייטשיק אָבגעהאַקט. — ביי מיר איז ניט קיין באַנק... — און אָנקוקענדיג דעם לאַנדס־מאן, וועלכער האָט זיך שטארק פערלאָרען נאָך דער ענטזאָנונג, האָט מר. זייטשיק צוגעגעבען :

— וואָס מיינט איהר, איך בין א מיליאָנער ? איך ווייס, אויסהעלפען אייך דאָרטען אין א פינפערעל, לאָמיר זאָגען אין צעהן דאלאר... איך בין ניט אזא גרויסער גביר ווי איהר מיינט... דערצו בין איך שוין ניט קיין יונגערמאן.

— יעס... — האָט דער לאַנדסמאן חניפּה'דיג צוגע־שטימט — איך ווייס... איהר זיינט אין מיינע יאָהרען...

— אין אייערע יאָהרען.. ווי אזוי ? — האָט זיך מר. זיי־טשיק אויפגעהויבען פון אָרט.

— מיין מאמע פלעגט דערצעהלען, אז אונזער ברית איז געווען אין איין טאָג, זונטאָג...

— ווירטליך? — האט מר. זייטשיק זיך פעראינטערע-
זירט.

— וואס הייסט, איך וועל אייך דערצעהלען א ליגען? —
האט דער אורח אָנגענומען א שטאַלצע מינע..

— אויב אזוי, ווי אלט זייט איהר? — האט מר. זייטשיק
אויסגעשטעלט די אויגען אויפ'ן לאנדסמאן.

— מיר איז געוואָרען די וואָך אכט-און-פערציג יאָהר...

— נישט כּעהר? — איז מר. זייטשיק אויפגעשפרונגען
פון אָרט...

— ווי איהר זעהט מיך א אידען! — האט דער לאנדס-
מאן געשוואָרען און האט געפיהלט, אז מיט דער דאָזיגער ענט-
דעקונג האט ער זיך פערריכט די מערכה ביים גביר דעם לאנדס-
מאן.

מר. זייטשיק האט גענומען אומגעהן איבער'ן צימער, גע-
מורמעלט עפעס, און ענדליך איז ער שטעהן געבליבען נעבען
לאנדסמאן...

— איך וועל אייך זאָגען... צוויי הונדערט טאקע ניט...
אבער א הונדערטער בארג איך אייד..

און גלייך האט ער ארויסגענומען דעם טשעק-ביכעל און
זיך גענומען שרייבען... אין מיטען שרייבען האט ער זיך אכ-
געשטעלט, אָנגעקוקט דעם לאנדסמאן און וויעדער געפרעגט:
— זיינט איהר זיכער דעריין?

— וואס הייסט זיכער? — האט דער לאנדסמאן ניט
פערשטאָנען די פראגע. — איהר מיינט וועגען סטענר... לייט
זאָגען, אז מען קאן מאכען א שטיקעל לעבען. הלואי זאל זיין
אייער גמילת חסד מזל'דיג.

— ניין, איך מיינ וועגען די יאָהרען... האט מר. זיי-
טשיק ווי פערשעמט געפאָרשט, — זייט איהר זיכער, אז איהר
זיינט אלט בלויז אכט-און-פערציג?

— וואס הייסט זיכער... וועלכער מענש ווייסט דאָס ניט

זיינע יאָהרען? ביי מיר איז דאָס פערשריבען אויפ'ן מחזור... א היימישער מחזור...

— און אונזער ברית איז טאקע געווען אין איין טאָג? ...

— אין'ם זעלבען טאָג.. מיין מאמע פלעגט אלע מאָל דאָס דערמאָנען, דערהויפט דעמאָלט, ווען מען האָט דערהערט, אז גאָט האָט אייך בעגליקט...

מר. זייטשיק'ס פנים האָט אינגאנצען אויפגעשטראהלט. ווען ער וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואָלט ער דעם דאָזיגען לאַנדס-מאן געפאלען אויפ'ן האַלז... ער האָט זיך גענומען צו פערענ-דיגען דעם טשעק.

— איז ווי רופט מען אייך?

— מר. יאָקעל חאר-חורים...

— האו דו יו ספעל? — האָט מר. זייטשיק געמיינט, אז ער האָט דאָ צו טהאָן מיט אן אמעריקאנער ביזנעסמאן...

דער לאַנדסמאן אָבער האָט געמיינט, אז ער פרעגט איהם: וויפיעל? האָט ער מיט א ברייטקייט געענטפערט:

— צוויי הונדערט...

מר. זייטשיק האָט גוטמוטיג א שמייכל געטהאָן און אָנגע-שריבען די סומע צוויי הונדערט...

— אָט האָט איהר צוויי הונדערט דאָלאַר, נאָר געדענקט, איהר זאָלט מיך ניט אָבנארען...

— זאָל נאָר דער געשעפט נוט געהן, קעהר איך אייך אום ביז א סענט...

— ניין, איך מוין מיט די יאָהרען... זיינט איהר, הייסט עס, מיט מיר אין איינע יאָהרען — אכט-און-פערציג?
— אכט און פערציג, געוויס... די וואָך געוואָרען.

— טאָ געהט־זשע מיר געזונטערהייט און מאכט גוטע גע-
 שעפטען, — האָט מר. זייטשיק איהם דערלאנגט די האַנד.
 און בלייבענדיג אליין האָט ער געמורמעלט:
 — די בעסטע ביזנעס האָב איך געמאכט היינט. פאר צוויי
 הונדערט דאלאר איינעהאנדעלט צוויי יאָהר לעבען... אז
 אמת'ער „בארגנין“!
 און ער איז געבליבען זיצען פערטראכט, מיט אַ גליקליכען
 שמייכל.

גאלד.

געהענדיג אמאל אין איינע פון די שעהנסטע סטרימען אין דעם שטילען וועסט פון ניריאָרק, האָב איך אויס לאנגוויילע זיך אָבגעשטעלט ביי די שווייפענסטער פון מאנכע קלענערע און גרעסערע מאָנאָזינען און בעטראכט די שפּיעלצייג, קליידער, היט און אנדערע זאכען וואָס ציהען דרך שטענדיג צו, ווען דו שפּאַ-צירסט ערגיץ אין א פּערוואָרפענעם אבער שעהנעם געגענד. ענדליך בין איך געבליבען שטעהן ביי א שווייפענסטער פון א גאָלד-ווארג. די שווייפענסטער איז ניט געווען איבער ראשענד רייך. אבער דערפאר האָט זי צוגעצויגען מיט איהר זאָרגפּעלטיגקייט, אָרדנונג און גלאַנץ. די קייטעלעך, קליינע זיי-נערלעך און רינגעלעך זיינען געווען אויסגעלעגט אזוי, אז יעדע זאך האָט דיין אויג בעמערקט, בעוואונדערט און בעגעהרט. די פּערשיעדענע שפּילקעס, מעדאַליאָנען און בראסלעטען האָבען ווי ליכעליך נעוואונקען און געוואָלט דרך פּערלאַקען אינוועניג אין געשעפט.

איך געהער דוקא ניט צו יענעם זאָרט מענשען, וואָס זאָל הינגעריסען ווערען פון גאָלד-ווארג. אויסער דעם וואָס איך קען קיינמאל ניט אונטערשיידען פון אמת'ן בין פאלשען גאָלד און ווייס אפילו ניט וואו צו זוכען די „פּראָבע“, בעציה איך זיך בכלל צו מענשען וואָס טראָגען גאָלדענע רינגען און קייטען, ווי צו געצענדיגענער...

אבער ניט צו פּערשטעהן אליין די סיבה, האָט מיר דאָס דאָס מאל געצויגען אריינצוגעהן אין דעם דאָזיגען מאָנאָזין. געהיימניספול און מיסטיש!

איך האב זיך דערמאנט, אז א קליין-זיינערל, אויב ניט טייער, וואלט איך טאקע געדארפט האבען. און אויב אזוי פאר וואס זאל איך טאקע אים איצט ניט אויסניצען די געלעגנהייט.

איך בין אריין.

אין געוועלכ איז געשטאנען א קליין אינגעל פון א יאהר פערצעהר-פופצעהן. דערזעהענדיג מיך האט ער אנגעהערט א קליין-גאלדען-גלעקעל, וואס איז געשטאנען אויפ'ן לאנגען גלע-זערנעם שאפע, וואו עס איז הינטער'ן גלאז געווען אויסגעלעגט, און אויסגעשטעלט ווערשידענע גאלדענע חפצים.

פון א זייטיגע טיר האט זיך באלד בעוויזען א יונגערמאן זויבער און עלעגאנט געקליידעט. דאס פנים גלאט געראזירט, די האר אין דער גרעסטער אָרדענונג פערקאמט. אויפ'ן קראוואט האט געפינקעלט א גאלדענע שפילקע מיט א דימענטעל אין דער מיט.

איך האב איהם אנגעקוקט, ער מיך און מיר זיינען געווא-רען ווי פערגליווערט.

דאס איז געווען ניט קיין אנדערער ווי מיין אמאליגער פריינד מיטעלמאן, וועלכען איך האב שוין זייט צעהן יאהר ניט געזעהען.

— מיטעלמאן! — האב איך אויסגערופען — איהר איז

א גאלד-געשעפט! ווי אזוי?...

ער האט געשמייכעלט, אכגעפוצט מיט א קליין בערשטע-לע א בראסלעט, וואס איז געלעגען אויף דער גלעזערנער שאפע און געענטפערט.

— צוליעב אן אונגליקליכער ליעבע...

און ער האט זיך צולאכט.

דאס לעחרען אינגעל איז געשעפט האט זיך אכגעטראגען אין צווייטען צימערל. איך בין געבליבען מיט מיין געוועזענעם פריינד אויג אויף אויג.

— מיטעלמאן — האָב איך אָנגעהויבען — איך בין זעהר
 נייגעריג, דערצעחלט אדער דערצעחל...
 — „דערצעחלט“... — האָט מיטעלמאן ווי בעפוילען און
 זיין נעזיכט האָט אָנגענומען א טרוקענעם אויסדרוק — איך
 בין איצט מיט קיינעם ניט אויף דו... אוועק די יאָהרען!
 איך האָב זיך אומגעקוקט און האָב זיך דערפיהלט עפעס
 ווי אנהיימליך אין דעם דאָזיגען גאָלדענעם ווינקעל.
 מיין געוועזענער פריינד האָט עס בעמערקט, האָט ווידער
 זיך צולאכט און זיך אָנגערופען:
 — דאָך זייט ניט אזוי צושראקען — קיין גזלן בין איך
 ניט געוואָרען. איך בין גאנץ צופריעדען וואָס איהר זייט אריין.
 — „צוליעב אן אונגליקליכער ליעבע“ זאָגט איהר — האָב
 איך ווידער איהם געוואָלט ארויפברענגען אויף דעם געשפרעך.
 דערצעחלט מיר... עס איז אזוי אינטערעסאנט.
 — מיטעלמאן האָט איבערגעווישט א רינג און דערצעחלט:
 „איהר געדענקט דאָך מיך פון א מאָל... אַ שטילער, צוריק-
 געהאלטענער, אָהן בעזונדערע טאלאנטען... געוואָלט האָב איך
 אלץ און געקענט האָב איך גאָרנישט, אויסער אויסארבייטען די
 עטליכע דאָלער א וואָך ביי פערשידענע ארבייט, אמאָל לייכטער
 און אמאָל שווערער געצויגען האָט מיך אבער שטענדיג זיך אויס-
 צוצייכענען. מיינט איהר צוליעב וואָס — צוליעב כבוד? האָט
 איהר א טעות. אויסען בין איך געווען בלויז די פרויען... איך
 האָב געהאט א נואלדיגע נייגונג צו פרויען... איהר שמייכעלט:
 מיר אלע האָבען דיזעלבע נייגונג. געוויס! איך אבער בין גע-
 ווען דערויף ווי קראנט. עס איז מעגליך, אז עס איז דערפאר,
 וואָס איך האָב ביי זיין קיין ערפאלג ניט געהאט. זיכער דער-
 פאַר!... אבער ניט פון די אורזאכען וויל איך איך דערצעחלען.
 גאָר פון פאסטען: פרויען האָבען מיך אינגאָרנט. געדענקט
 איהר אונזער אלטען קרייז: עס זיינען געווען פערשידענע
 בחורים: איינער האָט געשפיעלט פידעל און געגעבען קאָנצערטען,

א צווייטער האָט לייערער געשריבען, א דריטער האָט געזונגען, א פערטער האָט געמאַלען... און יעדער פון זיי האָט געהאט פערעהערעניס, יעדער האָט געליעבט און איז געליעבט געוואָרן דען. אָך, ווי מקנא איך בין זיי געווען. איך האָב געפיהלט, אז איך ווער פערברענט. איך האָב גענומען אויסזוכען אין זיך עפעס א טאַלאַנט. א בעקאנטער טאַנץ-לעהרער האָט אין מיר ענטדעקט דינע, לאַנגע פיס, „איהר וואָלט געקענט טאַנצען“, האָט ער מיך געטרייסט. איך האָב אָנגעהויבען נעהמען לעקציעס. א נעכטיגער טאַנ. די מיידלעך אין טאַנץ-האַל האָבען מיך אויסגעלאכט. איך האָב אָנגעשריבען דעמאַלט מיינעם א פריינד א בריעף און אויסגעגאַסען מיין גאנצע הארץ... מיין פריינד איז געווען א דיכטער. איז ער געקומען צו מיר און האָט מיר געזאָגט, אז לויט מיין בריעף דאכט זיך איהם, אז איך האָב א טאַלאַנט צום „שרייבען“. „שרייב“, האָט ער מיר געראטען. איך האָב זיך פערשפארט אויף א וואָך צייט אין מיין צימערל און געשריבן בען... איך האָב עס אוועקגעשיקט אין א צייטונג... געווארט א וואָך... צוויי... דריי... אויף דער פערטער וואָך בעקום איך אן ענטפער אין בריעף-קאסטען.. דער רעדאקטאָר זידעלט מיך... אן אידיאָט א רעדאקטאָר: וואָס זידעלסטו? אז א מענש זיצט פערשפארט אין א צימער א וואָך צייט און פרופט מזל, וויל זיך ראטעווען פון אונטערגאנג, וויל ארויפקלעטערען כאטש אויף איין טרעפּעל פון לעבען — קומסטו מיט דיין שטעכעדיגער, פערזשאוועטער פען און ווילסט נאָך איהם נידריגער און טיער פער אראַכטונקען...

„איז הייסט עס גיט טאנצען און גיט שרייבען... צו וואָס-זשע טויג איך.

„און דאָ האָב איך זיי אלע אזוי לייעב... בערטע, בעלא און בעסי. אבער שעהנער און רייצענדער פון אלע איז ליזע. און דוקא די ליזע האָט קיינעם גיט... זי איז צו שעהן, צו קלוג און צו רייצענד. זי וויל אזוי פיעל, אז זי בלייבט ביי גאַרנישט, ביי

קיינעם. זי איז שטאַלץ, לאַזט קיינעם ניט צו צו איהר. מיט מיר איז זי דוקא געווען פריינדליך. איך פלעג זי אמאל אפילו בעגלייטען צו איהר אהיים. אבער ווי איך האָב געוואלט מאכען א „שריט“ נעהענטער איז זי פון מיר אזוי ווייט. און איינמאל האָט זי דייטליך געזאָגט: „איהר אויך“?...

„אה, מיין גאָט! וויפיל פעראכטונג עס איז געלעגען אין דעם דאָזיגען „איהר אויך“?

„איך בין אוועק פון זיי אלעמען... איך האָב זיך געכאַפט, אז אום זיי צו קריגען מוז מען עפעס זיין.

„איך האָב זיך פערטראכט: וואָס קען איך זיין, אום מען

זאָל פון מיר ריידען, אום איך זאָל דערוועקען אינטערעס...

„און דאן האָב איך זיך דערמאָנט, ווי איך בין אמאל מיט

ליזע'ן פערבייגעגאנגען א גאָלדגעשעפט. זי האָט מיר געגעבען

א וואונק, איך זאָל זיך אבשטעלען. זי איז צוגעגאנגען צום

שויפּענסטער און האָט זיך איינגעזאַפט אין גלאַז פון וואנען עס

האָבען ארויסגעקוקט פערשידענע פינקלענדיגע גאָלדזאַכען.

„אוועקגעהענדיג פון שויפּענסטער האָט זי מיר גאָרנישט

געזאָגט. איך האָב אבער דערפיהלט, אז גאָלד קען זיי אונטערטע-

ניג מאכען...

„האָב איך שווער און ביטער גענומען ארבייטען. געארכייט

זוי אין פיעכער. געשפּאַרט, געזאַמעלט א פעני צו א פעני ביז

איך האָב צוגויפּגעזאַמעלט א פאַר טויזענד דאָלער און איהר

זעהט מיין געשעפט“...

נאָר איידער ער האָט געענדיגט די פראגע האָט זיך גע-

עפענט די טיר און עס איז אריין א יונג, שעהן מיידעל.

אריין איז זי מיט א ליכענען שמייכל און ניט אראָבגענו-

מען די אויגען פון מיטעלמאנען. מיד האָט זי אפילו ניט בע-

מערקט.

נאָך א קורצען איבעררעדען זיך מיט איהר האָט ער איהר

א וואונק געטהאן און זי איז א גליקליכע ארויס.

„איהר האט זי געזעהן?“ האט ער זיך צו מיר נאך איהר ארויסגאנג געווענדעט.

„אך, א הערליך מיידעל!“

„זי שטארבט נאך מיר...“ האט ער זיענעריש געשמיבעלט.

„איהר מוזט איהר אמאל שענקען א רינגעלע, צי וואס?“

האב איך געפרובט מרעפען.

„נאט זאל אויסהיטען!“ האט ער זיך אָנגעהאפט. „אז זי

דארף עפעס קויפט זי און צאָהלט טאקע דעם אמת'ן פרייז. דאָס

האט אבער ניט דערצו... לייעב האט זי מיך אליין... און נאך זי

דען? אלע! עס קומט אמאל א פאר'ל, ערשט נאך דער פערלאַ-

בונג... ער קלייבט פאר איהר א מתנה: א בראסלעט, א מעדא-

ליאָן, א קייטעל. אין דערזעלבער צייט קוקט זי אויף מיר און

איך זעה, ווי זי עסט מיך מיט די אויגען. אזוי אינטערעסאנט

בין איך פאר זיי געוואָרען...

„אמאל פאסירט, אז דיזעלבע מיידעל קומט אין א וואָך

ארום צו מיר, שוין אליין. פרעג איך זי, וואו איז דער חתן?

לאכט זי און ענטפערט, אז ער געפעלט איהר שוין ניט... „ווער

דען געפעלט דיר?“ שווייגט זי און רויטעלט זיך, און ענטפערט

שוואך: „איהר“.

„דאָס הייסט: איך, מיטעלמאן האב געפאנגען איהר יארן.“

„אבער ווער האט צו זיי אלעמען געדולד! צו פיעל זיינען

זיי דאָ און דאָס געשעפט איז מיר איצט טיערער“.

„נו, און ליזע?“ ... האב איך שוואך געפרעגט, ניט וועלענ-

דיג אַנריהרען אן אלטע וואונד ביי אן אלטען פריינד.

ער האט א שמייעל נעטהאָן און געענטפערט:

„ליזע קומט צו מיר זעהר אָפט.. זי איז שוין ניט די וואָס

אמאל... פערוועלט... אך, ווי זיי וועלען!“ האט מיטעלמאן, ווי

מיט נקמה אויסגערופען.

אבער באלד האט ער זיך פערבאָפט:

„דאָך האב איך מאַנכמאל אויף איהר רחמנות. זי קומט

אזוי אַפּט און קוקט אויף מיר אזוי פערליעבט און יעדעס מאָל
בעוואונדערט זי: „אד, וואָס פאר א שעהנער מאנאָזין!“...
„און זי געהט ארויס א טרויעריגע מיט וואקלענדע פיס...
דרויסען בלייבט זי נאָך שטעהן לאנג ביים שוויפענסטער און
איהר געזיכט בעקומט דעם זעלבען גלאנץ ווי די אויסגעשטעלטע
גאָלד־חפצים...“

„דאן ווארף איד מיינע בליקען איבער'ן געוועלכ, און וואו
מיין בליק פאלט פינקעלט עס מיט גאָלד, לויטער גאָלד... און זי
קוקט אריין אין שוויפענסטער — דורך א גלאָז...“

און אַט אזוי האָב איד איבער זיי געזיעגט.
„און ווי געהט עס אייד אין ליבע? — האָט ער נאָך א קליי-
נע פאָווע מיד געפרעגט.“

„איד האָב א שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:
„א, מיר וואָלט אויך ניט געשאדט צו עפענען א געשעפט
פון גאָלד“...“

און מיט'ן זעלביגען שמייכעל האָב איד פערלאָזען מיין גע-
וועזענעם פריינד און האָב א לאנגע צייט געטראכט פון ליבע,
פרויען און גאָלד...“

דעם ברודער'ס קוילען.

קיינמאל איז נאך דייווידסאנען ניט אנגעקומען אזוי גרינג צו בעקומען ארבייט אין אמעריקא ווי דאס מאל. אריין אין דעם אָפּים פון דער גרויסער אמוניציאָנס פעקטאָרי, האָט מען איהם שטרענג, אבער אַהן זייטיגע בעמערקונגען און פראגען אנגענומען. איהם איז אפילו געווען פערשפאָרט צו דערצעהלען זיין יחוס, אז ער איז א שלאסער פון פראפעסיע. די הויפט שאלה איז נאָר געווען פון וועלכען לאַנד איז ער א געבוירענער. דאן האָט ער געענטפערט, אז ער איז שוין אן אמעריקאנער „סיטיזען“ און געצייגט די פאפירען... עס האָט קענטיג אביסעל געשטערט, וואָס ער שטאמט פון א שטעדטעל איז גאנצליכען, דאָס האָט ער בעמערקט אן דער נאָז פון דעם מענער-דזשער, וועלכער האָט די פאפירען דורכגעקוקט. אבער אויף דערויף האָט מען קיין בעמערקונג ניט געמאכט. דערפאר האָט מען זיך וועגען פרייז ניט געדונגען. דער פרייז איז געווען גאָר א גוטער. ארבייטענדיג אין די בעסטע יוניאן שעפער האָט ער נאָך קיינמאל אזעלכע „ווידזשעס“ ניט בעקומען און איז טיעף אין הארצען דאנקבאר געווען. ניט וויסענדיג אליין וועמען, וואָס ענדליך וועט ער מאכען א שעהנערען לעבען. ער האָט זיך שוין גענוג אנגעמוטשעט, דאָ ארבייטענדיג פאר קליינע וויי-דזשעס און דאָ ארומדרעהענדיג זיך גאָר אַהן ארבייט. די שטאָדט, וואו די ארבייט איז אנגעגאנגען איז געווען ניט בעזונדערס גרויס. אבער זי איז געוואקסען פון וואָך צו וואָך. א דאנק די אמוניציאָנס פעקטאָריס, וואָס האָבען אויסגע-ארבייט אלע טאָג טויזענדער געצייג פאר'ן טויט איז די שטאָדט

אלץ לעבעדיגער געווארען. דייווידסאן פלעגט אין דער פרייה, פאָהרענדיג צו דער פעסטאָרי און פאר נאכט צוריק פאָהרענדיג פון דער ארבייט. קוים קריגען א פלאץ אין קאר. דער דאָזיגער מענשען-נעדראנג אין די קארס האָט איהם דערמאָנט דאָס גרויסע ניו יארק און עס האָט איהם אָנגענומען. ווי א שטאַלץ!...

און אפט האָט ער געטראכט, אז אויב די מלחמה וועט לאנג אָנחאלטען, וועט די דאָזיגע קליינע שטאָדט אריבעריאָגען גיר יארק. אזוי האָט ער אויף געהערט רעדען צווישען די ארבייטער.

און צוזאמען מיט דער שטאָדט איז געוואקסען די פעסטאָרי. ארבייטער זיינען געשטאַנען און צוגעבויט אלץ נייע גע-בידען אזוי, אז אין פערלויף פון עטליכע מאָנאטען איז דער גאנצער שטיק פערלד, וואָס האָט זיך פרייהער געפונען א לעדי-גער, פערבויט געווארען מיט א קייט פעסטאָריס.

אויבען אין דער הויז, אונטער'ן דאך פון די פעסטאָריס איז ברייט און לאנג געהאנגען א שילד מיט פשוט'ע שווארצע ווערטער, וואָס האָבען אויסגערעכענט די אלערליי מינים גע-וועהר, וואָס די דאָזיגע פעסטאָריס האָבען פון זיך ארויסגעגעבען. דייווידסאן האָט דאָס געשריבענע אויפ'ן שילד ערשט דורכגע-לייענט אין א צייט ארום, ווייל די ערשטע צייט פלעגט ער אָהן קיין שום בעאבאכטונגען, גלייך אריינגעהן אין פעסטאָרי. און וואָס געהען איהם אָן די אלע נעמען? ער אליין ארבייט ביי די קוילען פאר די ביסקען. די קוילען זיינען אלע ווי איינע. איין מאָס! אָבער פיעל האָט ער גיט געטראכט וועגען זיי. מאנכעס מאָל האָט ער גאָר פערגעסען, אז די דאָזיגע קוילען דיענען פאר דעם צו לעכערען מענשליכע קעפ און הערצער, און אוועקלעגען א לעבעדיגען יונגען-מאן אויף טויט. שפעטער האָבען ביי איהם די קוילען בעקומען דעם אויסזעהען פון שפיעלצייג פאר קליינע קינדער...

ערשט אין א צייט ארום, אז ער האט בעקומען א בריעף פון דער היים, וואו מען איז איהם מודיע, אז זיין אינגערער ברודער איז אוועק אין קריעג, האבען ביי איהם די קוילען בעקומען אז אויסזעהען ווי לאסענדיגע וועזענס און איינמאל, אז ער האט א קויל גענומען אין האנד איז עס ווי מיט א געלעכערטער פון האנד ארויסגעשפרונגען און זיך צורעדט:

— וואס זאגסטו עפעס אן, דייווידסאן, צו דיין ברודער?

דייווידסאן האט א ציטער געטהאן. ער האט גענומען צוריק די קויל, האט עס בעטראכט און זיך פעסט איבערצייגט, אז אט די קויל וועט זיכער טרעפן דעם ברודער.

האט ער גענומען די קויל און אומקוקנדיג זיך, צי קיינער זעהט ניט, בעהאלטען אין טאש.

און ער האט דערפיהלט, אז ער האט געראטעוועט זיין ברודער פון א זיכערען טויט.

אבער נאכדעם האבען זיך אנגעהויבען ווייזען מאדנע מינים קוילען. איין קויל האט ער חושד געווען, אז זי וועט אריינדרין גען דעם ברודער אין אויג. ער האט עס דערקענט נאך איהר מאדנעם בעהאלטענעם שמייכל. נו, געוויס וועט דייווידסאן ניט דערלאזען אזא זאך...

מיט שרעק האט ער זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און די דאזיגע קויל ווידער אריינגעלעגט אין טאש.

איצט איז ער שוין גאר רוחיג: ווידער געראטעוועט דעם ברודער.

ער האט פרייער אבגעאטעמט און זיך גענומען פעסן טער צו דער ארבייט.

פאר'ן אוועקגעהן האט זיך ווידער געוויזען א קויל וואס האט אויסגעזעהען פונקט צוגעפאסט פאר'ן ברודער'ס רעכטע האנד...

ער איז זיכער, אז די קויל וועט גלייך אריין אין טרעם, אט דא-א.

נאטירליך וועט ער עס נישט דערלאזען. און דיווידסאָן האָט אויך די קויל בעהאלטען טיעף אין טאָש.

פון דער ארכייט איז ער שוין נישט געפאָהרען גלייך אויף זיין וואוינונג, ווי ער האָט געטהאָן אלע טאָג. ער האָט אין מיטען וועג, אראַבגעשטיגען ביי אַ שענק, בנגבא אריין אינוועניג, און געבעטען אַ גלעזעל ברענדי.

אויסטרונקענדיג דאָס גלעזעל ברענדי האָט ער זיך דער-פיהלט מוטיגער, האָט אריינגעלעגט די האַנד אין טאָש און זיך געשפיעלט דאָרטען מיט די דריי קוילען...

אויף מאַרגען אבער האָבען זיך ביי דער ארכייט ווידער גע-נומען ווייזען פערדעכטיגע קוילען... איינע האָט מיט אַזאַ מין בעהאלטענער דראָהונג געקוקט אויף דיווידסאָנען, אז ער האָט זי גלייך צוגעכאפט און אריינגעלעגט טיעף אין טאָש.

דערפיהלט זיך אַ וויילע גרינגער, האָט אבער גלייך אַ צוויי-טע און נאָכדעם אַ דריטע און אַ פערטע דאָס זעלבע אויסזעהען בעקומען.

אַ מאָדנע זאך. ער הויבט אָן דערקענען יעדע קויל, וואָס דארף אריינפאלען אין זיין ברודערס קערפער...

און ער האָט די אלע קוילען ארויסגעכאפט און נאָך יעדעס מאָל געטהאָן אַ שמייכעל.

שפעטער אָבער האָט ער שוין נישט געקענט אויף זיכער אונטערשידען וועלכע קויל וועט יא טרעפען דעם ברודער און וועלכע נישט — און ער האָט געמוזט אויסכאפען צו צוויי צו דריי מיט אמאָל.

דאן האָט ער נאָך דער ארכייט געטרונקען דאָפּעלע גלע-זער ברענדי.

און נאָך שפעטער האָט ער בעמערקט, אז אַט דער גאנצער אויבערשטער פאָך קוילען איז זעהר אַ פערדעכטיגער. עפעס קור-קעז די אלע אויבערשטע קוילען, ווי זיי וואָלטען זיכער געווען. אז נאָר זיי וועלען טרעפען אין דעם ברודער.

און דייווידסאָן האָט געשיקט אראָבעכאפט דעם גאנצען אויבערשטען פאך.

זיין טאש איז מיט אמאָל פול געוואָרען.
ער האָט זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און דערזעהענדיג דעם פאַרמאן פון דער אבטיילונג האָט ער גלייך אראָבעגלאָזט דעם קאַפּ און זיך גענומען ווידער צו די קוילען.
איצט וועט ער שוין מעהר ניט נעהמען. די איבעריגע קוילען נעהען איהם שוין ניט אָן... דעם ברודער'ס קוילען האָט ער אלע צוגענומען.

נאָר וואָס איז דער מעהר מיט דעם צווייטען פאך? ... עפעס קוקען זיי איהם אָן מיט א מאַדנעם אויסדריק.
אָט בלויז דעם פאך קוילען וועט ער נאָך אראָבעכאפען און זיין ברודער וועט ניצול ווערען פון טויט.
אַבער דאן איז שוין שפעט געווען.

דער פאַרמאן איז צו איהם צוגעגאנגען, האָט איהם געטאפט די טאשען און ארויסגעהמענדיג פון דאָרט א הויפּען קוילען האָט ער איהם פערואוואנדערט אָנגעקוקט:

— צו וואָס נעהמט איהר עס די קוילען?
און באַלד איז דער פאַרמאן נאָך שטרענגער געוואָרען:
— צו וואָס ג נ ב ה ' ט איהר די קוילען? ...
איז שוין דייווידסאָן ביז געוואָרען און זיך אָנגערופען:
— איך בעט אייך, זייט העפליכער... איך גנב'ע ניט...
— וואָס דען מהוט איהר עס?

— הם... — איז דייווידסאָן צומישט געוואָרען — עס זיינען דאָ געוויסע קוילען, וואָס טויגען ניט...

— אלע טויגען! — האָט דער פאַרמאן אויסגעשריען.
און בעטראכטענדיג די קוילען אין האַנד האָט ער צוגעגעבען:

— וואָס הייסט זיי טויגען ניט? ... וואָס זייט איהר אן אינספעקטאָר? ...

— מיר האט זיך געדאכט, אז די דאזיגע קוילען וועלען...
 — אף, לאזט צורות... — איז דער פארמאן ביין געווארען
 און האט אריינגעשטען צוריק די קוילען אין קאסטען.
 דאן האט דייווידסאן זיך אין גאנצען פערלארען, האט אים
 געקוקט דעם גרויסען קאסטען, וואו עס זיינען געלעגען אויבען
 דעם ברודער'ס קוילען און האט שוין זיי צוריק ניט געסענט
 בעקומען...

איצט איז זיין ברודער פערלארען!
 פארהענדיג פון דער ארבייט איז ער ווידער אראפגעשטיי-
 גען בי'ן זעלבען שענק. ער האט געמוזט אויסטרינקען דריי
 גלעזלעך ברענדי. אנדערס האט ער זיך ניט געקענט בערוהיגען.
 אבער די דריי גלעזלעך האבען ניט געהאלפען. דער גע-
 דאנק, אז ער האט אין פעקטארי איבערגעלאזט אין קאסטען דעם
 ברודער'ס אלע קוילען האט איהם ניט געגעבען קיין רוה.
 ער איז שטעל ארויסגעלאפען פון שענק און האט זיך גע-
 לאזען צום פעקטארי...

דארטען אבער האבען איהם די דעמעקטיווס פערשטעלט
 דעם וועג און איינער האט שטרענג געפרעגט :
 — וואוהין ?

דאן האט דייווידסאן מיט בלוט פערגאסענע אויגען אויס-
 געשריען :

— איך האב דא געלאזען מיין ברודער'ס קוילען... לאזט
 מיך אריין !... איך מוז ראטעווען מיין ברודער...
 א דעמעקטיוו האט א פיף געטהאן. עס איז אונטערגע-
 לאפען א פאליסמאן.

— נעהמט איהם אין פאליס סטיישאן אדער אין דול-הויז,
 ווי איהר פערשטעהט...

דער פאליסמאן האט דייווידסאנען גענומען אונטער'ן האנד
 און איהם אוועקגעפיהרט.

אויפ'ן וועג האט ער איהם געפרעגט :

— האסט געוואלט די פעקטארי אויפרייסען? ...
 — א, ניין! — האט זיך דיווידסאן ערוואכט — אויפ־
 רייסען די פעקטארי, ניט. איך האב נאָר געוואלט מיין ברודער'ס
 קוילען ארויסבעקומען. איך האב זיי אליין געמאכט... איהר
 פערשטעהט? אליין געמאכט... פאר'ן ברודער...
 און דיווידסאן האט זיך צולאכט מיט יענעם געלעכטער,
 מיט וועלכען עס לאכען אלע די יעניגע, וועמעס הערצער עס
 טרעסט א שווערע חרטה...
 דער פאליסמאן האט זיך פערטראכט:
 — וואוהין פיהרט מען איהם? אין „סטיישאן“ צי אין דול־
 הויז?
 א שווערע פראבלעמע...

די פערטיידיגונג.

דאס האט פאסירט מיט א יאָהר צעהן צוריק. א צוויי וואָ-
כען פאר פסח. געוואוינט האָב איך דאמאָלט אין א שטאָדט,
וואָס האָט געהאט א אידישע און קריסטליכע בעפעלקערונג.
עס איז געווען א מילדער פריהלינגס-טאָג. די זון, כאָטש
גאָר א קיהלע און גאָר ניט קיין זיכערע, האָט דאָך שוין גענוג
כח געהאט צו צושמעלצען די שטיקער אייז פון די דעכער און
פענסטער און טראָפּענס, לאנגזאמע, רוחיגע, ווי צופרידען פון
דער זונס בעריהרונג האָבען זיך אראַבגעלאָזט מיט א היימליכען
קלאנג אויף דער ערד.

אין אזא טאָג שמעלצט זיך אויך דאָס אייז אין דעם מענ-
שענס הארץ. אין אזא טאָג פערליערסטו אלע קליינליכע פער-
לאנגען און אַרימע בעגעהרען. איין גרויסער פערלאנג, איין וויי-
כער בעגעהר פילט דיך אינגאנצען אָן. דאָס איז דער בעגעהר
צונויפניסען זיך מיט דער גאנצער וועלט, מיט אלע איהרע
לעבעדיגע ברואים.

אין אזא טאָג ביזטו לויטער ליעבע און גוטסקייט!
און מיט דער דאָזיגער געהויבענער שטימונג בין איך גע-
גאנגען אַהן ציעל, פון גאס צו גאס, פון פלאץ צו פלאץ.
גאס צו גאס, פון פלאץ צו פלאץ.

מענשען האָבען געהאנדעלט און געוואנדעלט. גאָר מיר
איז דאָס מאל זייער גאנצער האנדעל און וואנדעל געפעלען גע-
וואָרען. די זון שפיעלט אויפ'ן הימעל און זיי שפיעלען זיך
אויף דער ערד. און פאר וואָס ניט? זאלען זיך די קינדער
שפיעלען. אייגענטליך זיינען דאָך אלע קינדער און אפילו אַט

דער איד מיט דער לאנגער שווארצער באָרד. וואָס יאָגט מיט דעם קויש אין דער האַנד איז דאָך אַ קינד — אַ קינד מיט אַ באָרד, אַ וואונדערליך קינד! און אַט דער פּוילישער שליאכטשיץ מיט די גרויע וואָנצען און מיט די גרויע אויגען, וואָס קוקט כלומרשט שטרענג אויף אלץ, וואָס ער זעהט פאר זיך איז דאָך בלויז אַ קינד — אַ קינד מיט וואָנצען, אַ וואונדערליך קינד. מען קען באמת לאכען פון אַט די דאָזיגע מאָדנע קינדער!

און אַט אזוי בין איך געגאנגען און געגאנגען און ניט גע-וואוסט וואוהיין און צו וואָס. דרויסען האָט געשטראהלט די זון און אינוועניג האָט ביי מיר געשטראהלט די ליכעכע. „דו ביזט דאָך אַ וואוילער מענש!“ האָב איך שיעור מיר אליין ניט גע-זאָגט. איך האָב מיך קוים איינגעהאלטען. עס איז נעגונג, אז מען טראכט אזא נארישקייט, צי וואָס דאָס נאָך הויך צו זאָגען.

בין איך בין אזוי פערנאנגען אין אַ ווייטער גאס. דאכט זיך אַ גוי'שע גאס. אבער ווער טראכט אין אזא שעהנעם פרייה לינגס-טאָג פון גוי'אישע און אידישע גאסען. אין אלע גאסען וואוינען דאָך מענשען. און גלייך האָב איך זיך אומגעקוקט און בעמערקט ביי אַ קליין שטיבעל, ביי'ן טירעל פון טויער, שטעהט אַן אַרים קריסטליך אינגעלע פון אַ יאָהר דריי-פיער. ער איז געווען אָנגעטהאָן בלויז אין קורצע הייזקעלעך, פון דעם ברודיג צוריי-סענעם העמדעל האָט ארויסגעקוקט אַ צוקראצט, דאָר ברוסטעל, אין איין פלאץ האָבען זיך צוויי בלוטיגע פאסעלעך איבערגע-קרייצט און ס'האָט אויסגעזעהן, ווי אַ בלוטיגער צלם'על... זיין בלייב פנים'על איז געווען פערשמירט, ס'איז געווען קענטיג, אז ער האָט ניט לאנג צוריק געוויינט.

ווי געזאָגט, עס איז געווען צוויי וואָכען פאר פסח. אבער דעמאָלט האָב איך אינגאנצען פערגעסען, אז איך בין אַ איד און פסח עסען מיר מצה. ווער רעדט, אז מיר ברויכען כלומרשט בלום אויף מצות, דערפון האָב איך אינגאנצען פערגעסען. מאלע וואָס שלעכטע מענשען האָבען אמאָל געזאָגט. איצטער איז דאָך

פריהלינג. אזוינע נארישקייטען קענען נאָר לייט אויסטראכטען
אין פינסטערען, קאלטען ווינטער. אין פריהלינג — ווער וועט
עס גלויבען און ווער גערענקט גאָר די דאָזיגע נארישע מעשיות?
און עס האָט מיר צום דאָזיגען אינגעלע א ציה געטהאָן.
ווי אַרים ער איז — האָב איך זיך געטראכט, אין מיין הארצען
האָט זיך וואָס געריהרט. איך בין מיר מודה, איך בין דעמאלט
געוואָרען סענטימענטאַל.

איך בין צו איהם צוגעגאנגען און פריינדליך איהם א גלעט
געטהאָן איבער'ן קעפּעל.

— ווי רופט מען דיר, אינגעלע?

ער האָט געשוויגען.

— א דערשלאָגענער! — האָב איך איהם פערענטפערט און

זיך גענומען איהם אויפמונטערען.

— צוקערלעך זיילסטו?

ער איז געשטאַנען און האָט תם'עוואטע מיר אָנגעקוקט.

ער האָט אריינגעלעגט זיין שמוציגען גראָבען פינגערעל אין

מיילכעל און האָט געשוויגען.

זיין שווייגען האָט מיר נאָך מעהר צונומען. זיין פערשמירט

פנים'על און די שטומע בליקען זיינע האָבען מיר געפאקט. איך

האָב ארויסגענומען א מטבעה און האָב זי איהם אריינגעלעגט

אין זיין הענטעל.

— נא, וועסט קויפען צוקערלעך... יא?

— יא... האָט ער שוין געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ און זיך גע-

נומען בעטראכטען פריהער מיר, דערנאָך די מטבעה און ס'האָט

אויסגעוויזען, אז פון ביידען איז ער געווען צופריעדען.

און א גלעט טהוענדיג איהם א צווייטען מאָל, האָב איך

זיך געלאָזט געהן, א דערווארימטער, א צופריעדענער און א

גליקליכער.

נאָר באלד האָב איך דערהערט הינטער זיך טריט.

געהט מיר נאָך דאָס אינגעלע?

אבער די שטימע וואס קומט צוזאמען מיט די טריט אין
אזא בייזע און אזא נדילעצנדיגע.

— וואס ווילט אייך פון דעם קינד?

איך האב מיר דערשראקען אומגעקוקט און דערוועגן געבען
זיך א הויכע מאנערע גויע מיט גרויע אויגען.
איך האב זי בערווינט:

— אד, וואס רעדט אייך... נאר נישט... א שעהנער מאג.
דאס קינד איז מיר געפעלען געווארען, האב איך איהם געגעבען
צו שפיעלען זיך א מטבעה. אין געגענטהייל...

די פרוי וועלכע איז דעם קינד'ס מוטער געווען, האט מיר
מיט האס אנגעקוקט — ארויסגעריסען די מטבעה פון אינגעלס
הענטעל און א ווארף טהוענדיג עס מיר אין פנים אריין, האט
זי זיך הייזעריג צושריען:

— מיר ווייסען, מיר ווייסען אייער גוטסקייט. געהט אייך
און לאזט אונזערע קינדער צורוח...

און א כאפ טהוענדיג דאס קינד פאר'ן האנט פון וואס
עס האט זיך פאר וועהטאג צושריען, האט זי איהם פון מיר
אבעראטעוועט...

זי איז מיט איהם אנטלאפען אין פינסטערן שטיבעל, וואס
האט זיך טיעף אין הויף געפונען.

איך האב מיר דערמאנט אז פסח, אז דער נארישער לער-
גענדע און האב זיך געלאזט געהן צוריק...

פון הויף האבען זיך געטראגען קולות פון קינד, איך האב
געפיהלט ווי דאס ארימע קינד בלוטיגט אונטער אייזערע הענט.

דאס האט זי איהם פערטיידיגט פון שלעכטע מענשען...
געהענדיג אויף מארגען צוריק אין דער זעלבער נאם, האב
איך שוין דאס קינד ניט געטראפען. זי האט איהם שוין גע-
האלטען פערשפארט אינ'ם פינסטערען שטיבעל...

דער אפטייקער.

ווען דער אלטער בינוש איז נאך אין זיין שטערמעל גע-
ווען און ער האט בעקומען א בריעה פון זיין זוהן, אז ער האט
שוין געענדיגט זיין שטודירען און איז געווארען אן אפטייקער.
האט איהם אָנגענומען א געפיהל פון שטאָלץ.

ער האט דעם בריעה געבראכט אין בית-מדרש און פאָרגע-
לייענט פאר'ן שמש, וועלכער האט אויך געהאט א זוהן אין
אמעריקא: אבער יענער איז צו דער מדרגה פון אן אפטייקער
נישט דערגאנגען, ער איז א פשוט'ער בעל-מלאכה. דער שמש
האט געזיפצט און געזאגט:

— יא, וועמען גאט העלפט! מיינער מוז נעבעך ארכייטען
שווער און ביטער.

דער אלטער בינוש האט זיך דערפיהלט נאך שטאָלצער, ער
האט דעם בריעה אריינגעלעגט אין קעשענע און געהענדיג צו-
ריק פון דאוונען, האט ער ביי דעם שטאָדטישען אפטייק זיך
אָבעשטעלט, אריינגעקוקט אינוועניג דורך די גרויסע פענס-
טער און דערזעהן דעם אפטייקער שטעהען ביין בופעט, איבער-
גיסענדיג פון איין פלעשעל אין א קלענערע, און פאָרענט שטעהען
מענשען און ווארטען מיא מורא.

ער האט זיך שטארק פעראינטערעסירט, הייסט עס, אז זיין
זוהן שטעהט אויך איצט אזוי דאָרטען און טריעפט פון איין
פלאש אין דער צווייטער, אדער וועגט עפעס אויף אונזעס און
דראכמעס — א קלייניגקייט זייער וואָג — עס איז דאך אלץ
אויף א האָר!

ער האט דערפיהלט א נויטווענדיגקייט אריינצוגעהן אינ-

יועניג. כאָטש ער האָט קיין זאך נישט בעדארפט, ער האָט בלויז געוואָלט זעהן, ווי אזוי זעהט אויס זיין זוהנס אפטייק דאָרטען.. ער איז אריין און האָט זיך אוועקגעשטעלט.

דער אפטייקער איז געווען פערנומען מיט פערפערטיגען א רעצעפט און ער האָט ביינוש'ען נישט בעמערקט. ביינוש איז געשטאַנען אַהז א היטעל און האָט מיט עהרפּורכט געקוקט אויף בען אויף דער וואַנד, וואו עס איז געהאַנגען דאָס בילד פון קיין סער... ער האָט זיך משער געווען, אז אויך דאָרטען, אין זיין זוהנס אפטייק, היינט דאָס בילד פון פרעזידענט און כאָטש דער אמעריקאנער פרעזידענט איז א גוטער, פונדעסטוועגען איז ווער עס געהט אריין מוז אראַבנעהמען די היטעל, ניט אזוי פאר'ן פרעזידענט ווי פאר זיין זוהן דעם אפטייקער..

דערווייל האָט ער זיך געשלאָגען מיט דער דעה, וואָס ער זאָל זאָמען דעם אפטייקער, ווען ער וועט איהם פרעגען, וואָס ער דארף. ער האָט בעשלאָסען, אז ער וועט קויפען פאר א צעהר גערייל קאנפער, וועט עס צוניץ קומען צו א פערקיהלונג. באלד האָט ער זיך מיט געווען, אז צו ווינטער איז נאָך ווייט און צו וואָס זאָל ער אויסגעבען א צעהנעריל. ער וועט איהם זאָגען, אז ער איז אריין פרעגען עפעס וועגען זיין זוהן אין אמעריקא... אז דער אפטייקער איז פאָרטיג געווארען האָט ער בע- מערקט ביינוש'ן.

— טשטאָ נאדאָ? — האָט ער שטריינג געפרענט.

ביינוש האָט זיך פערלאָרען. ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי מען זאָגט אויף רוסיש „קאנפער“ האָט ער יוין געוואָלט קוין פּען ריצען-אויף, האָט ער אויך ניט געוואוסט ווי אזוי הייסט עס אין רוסיש, — איז ער געשטאַנען מיט אויסגעלאָצטע אויגען און געקוקט דאָ אויפ'ן קייסערס בילד און דאָ אויפ'ן אפטייקער. דער אפטייקער האָט געדריקט מיט די פלייצעס, א שמיי- כעל געטהאָן און געהייסען ביינוש'ען געהן.

ביינוש האָט זיך א דערשראָקענער און א פערשעהמטער

ארויסגערוקט און אז ער איז שוין געווען אויפ'ן גאס, האָט ער זיך גע'מוסר'ט:

— געדארפט איהם זאָגען, דעם אדון, אז איך האָב א זוהן אן אפטייקער... וואָלט ער געהאט דרך ארץ.

אַבער זייט דעמאָלט האָט איהם אָנגעהויבען ציהען צום אפטייק... דער אפטייקער, נישט קוקענדיג, וואָס ער איז געווען אן אמת'ער גוי, איז איהם געוואָרען זעהר טהייער. ער האָט אלעמאָל פערבייגעהענדיג דעם אפטייק אריינגעקוקט אינווע-ניג און אז ער פלעגט זעהן אז אין אפטייק זיינען דאָ מענ-שען, פלעגט ביינוש'עם הארץ וואקסען פאר שמחה. הייסט עס, ער לייזט געלד... און אין אן אפטייק איז וואָס מען לייזט איז אלץ כלו רוח... ער האָט זיך פאָרגעשטעלט, ווי דאָרט איז אמערי-קא מאכט זיין זוהן אויך גילדערנע געשעפטען און דערצו מוז ער זיין אָנגענומען ביי אלעמען. א קלייניגקייט אן אפטייקער! לויט איהם דאכט זיך, האָט אן אפטייקער א רעכט צו מאכען אן אַקט, אויב עס איז ניט ריין אין גאָס. ער האָט געוואָלט וויסען עס אויף זיכער און האָט וועגען דעם איבערגערעדט מיט'ן שמש:

— מיר דאכט, אז דער פריהערדיגער אפטייקער האָט אמאָל געמאכט אן „אַקט“?

— א, יענער איז געווען א צורר היהודים! — האָט דער שמש זיך דערמאָהנט — ער פלעגט נאָר ארומגעהן מיט גאָ-טשאַלסטוואָ, מיט'ן אוריאדניק און מיט'ן פריסטאָוו. דער היינטיגער איז א בעסערער...

עס זיינען פערנאנגען א פאָר יאָהר. ביינוש, וועלכער האָט געלעבט נאָר מיט דעם געדאק, וואָס זיין זוהן איז אן אפטייקער, האָט ענדליך אָנגעהויבען צו בענקען נאָכ'ן זוהן און טראכ-טען וועגען אמעריקא: ער וויל אליין זעהר מיט די אויגען,

ווי אזוי זיין זוהן מאכט א רעצעפט, ווי אזוי מען קומט אריין צו איהם אין אפטייק און מען מוז אראפ נעהמען דאָס היטעל... ער שטעלט זיך פאַר, אז ער אליין, כאַטש א טאטע, וואָלט אויך דאָס היטעל אראפגענומען. געוויס וואָלט דער זוהן איהם געהייסען אַנטהאַן צוריק דאָס היטעל. ער אבער, ביינוש, וואָלט איהם געענטפערט:

— עס שאדט נישט... ווי באלד, אז עס איז א זאקאָן, וויל איהם אויך היטען...

און נאָכדעם ווי זיין זוהן האָט איהם פארגעשלאָגען אין א בריעף, אז ער וויל אז ער און די מאמע זאָלען קומען נאָך אמעריקא, און ער וועט זיי שיקען טיקעטס און געלד, האָט ער אַהן קיין שום ישוב הדעת זיך גענומען גרייטען אין וועג.

אז ער איז מיט דער „אלטער“ אָנגעקומען אין עלים איי-לאַנד, האָט ער געווארט מיט דער גרעסטער אונגעדולד אויף דעם זוהן. דער אידישער בעאמטער האָט איהם געסטראשעט אז מען קען איהם צוריק שיקען, אבער ער האָט געטרייסט דער ווייב און געזאָגט:

— האָב נישט קיין מורא — מיר האָבען א זוהן אן אפֿ-טייקער.

ענדליך איז דער אפֿטייקער געקומען. ער איז געפאלען דעם טאטען נאָכדעם דער מאמען אויפ'ן האלז און זיך ענט-שולדיגט:

— איך בין איינער אליין... ניט געקענט לאָזען די סטאָר...

— וואָס? — האָט ביינוש איבערגעפרעגט.

— די סטאָר... איך מיין די קראָם...

— דו ביזט א קרעמער... — האָט זיך ביינוש דערשראָך

קעז...

— וואָס דען? אלץ איז דאָ א סטאָר — א קראָם...

— ביזטו, הייסט עס, אויס אפטייקער... — האָט זיך ביי-
נוש נאָך מעהר דערשראָקען.
— ניין, איך בין אן אפטייקער, וועדליג עס הייסט אין
דער היים.
ביינוש איז קוים צו זיך געקומען נאָך דעם שרעק וואָס ער
האָט געהאט. ער איז אבער נאָך אלץ ניט געווען זיכער, און
ער האָט נאָך אמאָל איבערגעפרעגט:
— אָבער דו ביזט דאָך אן אפטייקער?...
— אן אפטייקער, אן אפטייקער — האָט דער זוהן גע-
שמיכעלט און א זיפץ געטהאָן...

דער זוהן האָט אוועקגעפיהרט דעם טאָטען מיט דער מאַ-
מען צו זיך אהיים אין זיין וואוינונג אין די בראַנקס. דעם
זוהן'ס ווייב, די „אפטייקערשע“, האָט זיי אויפגענומען זעהר
ווארעם, גערעדט מיט זיי אידיש און ביינוש האָט זיך דערמאָנט
אן דער היימישער אפטייקערשע און איז געווען אונצופרידען...
אז עס איז אריבער א פאָר וואכען, האָט ביינוש אויסגע-
דריקט זיין וואונש צו געהן אַנקוקען דעם אפטייק. די שנור האָט
איהם אָנגערעדט.
— איהר וועט נאָך זעהן, שווער לעבען... גרינט זיך אויס
אביסעל!

אזוי איז אריבער א פאָר חדשים און ביינוש האָט דעם
זוהן'ס אפטייק נאָך אלץ ניט געזעהן.
ערשט אויפ'ן דריטען חודש האָט איהם דער זוהן מ'טגע-
נומען „דאונטאון“.

ביינוש'ס הארץ האָט געקלאפט פאר ערווארטונג. אָט וועט
ער עס באלד ארוינפאלען אין א שעהנעם אפטייק. די פאָליצעס
אָנגעפארבט און אויף זיי פינקלען פערשידענע פלעשער און
פארצעליענע סלאָיען. אין די ווענד זיינען איינגעמויערט אל-

מערס מיט שפיגעלנע טיהרען. אויבען הענגט דער פארטרעט פון פרעזידענט. דער פראוויזאר, א יונגער שעהנער „שייגעץ“, שמעהט ביים בופעט און מאכט א רעצעפט... זיין זוהן גיט אכט טונג ווארום איין איבעריגער טראפען און דער חולה שטארבט!.. דער זוהן אבער האט איהם אריינגעפיהרט אין א קליינער דראגסטאר. ביינוש האט אויסגעשטעלט די אויגען און געקוקט אויף די ווענט, אויף דעם בופעט און איז געבליבען ווי אן אפגענארטער...

— אט דאס איז דאס? — האט ער געשטאמעלט...
— יא, דאס איז מײן דראגסטאר... האט דער זוהן געענטפערט.

— דאס איז, הייסט עס, דער אפטייק? — האט ביי-נוש איבערגעפרעגט.

— יא, אין דער היים הייסט עס אפטייק.
דערווייל איז אריין א בחור אָהן א ראָק, זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן הויכען בענקעל ביי די אייזקרים סאָדא און בעשטעלט א גלאָז „אייז קרים סטראַבערים סאָדא“...

דער זוהן האט איהם אריינגעלעגט א שטיק אייזקרים אין גלאָז, אָנגעגאסען וואסער, געמישט מיט א לעפעלע און איהם דערלאנגט. דער בחור האט געבעטען א שטרויעלע. ביינוש האט די פראצעדורע אויפמערקזאם בעטראכט און גיט פערשטאנען וואס דאס איז פאר א מין רפואה...

אז דער בחור האט אבגעצאָהלט דעם ניקעל און איז ארויס, איז ביינוש געווען טשיקאווע צו וויסען וואס פאר א מין חולאת דער בחור האט, און וואס דאס איז פאר א מין רפואה, וואס מען טרינקט עס מיט א שטרויעלע אין אפטייק גופא...
דער זוהן האט געשמיכעלט און ערקלערט:

— דאס איז נישט קיין רפואה... דאס איז פשוט אזא קאל-טער געטראנק. דאס טרינקען געזונטע...

— אזוי... — האָט ביינוש אונצופרידען געמורמעלט —
 הייסט עס, אז פאר געזונטע מענשען האָסטו אויך סחורה...
 — יא... האָט דער זוהן א מורמעל געטהון.
 — נו, און מעריצינען, רעצעפטען? ... — האָט ביינוש גע-
 פרעגט...
 — דאָס קומט אויס זעלטען... דער עיקר איז דאָ די אייך-
 קרים, אָט דאָס, וואָס דער בחור האָט געטרונקען — און אנדערע
 קלייניגקייטען...
 און איז א ווילע ארום האָט ער זיך געווענדעט צום טאטען
 און געזאָגט:
 — איך דארף אריינגעהן דאָ אנטקעגען — וועגען ביזנעס,
 אויף א מינוט, גיב אכטונג, טאטע... איך קום באלד צוריק.
 און בלייבענדיג אליין איז „אפטייק“, האָט ביינוש גע-
 שמיכעלט אין באַרד אריין און געטראכט:
 — אָט, הייסט עס, בין איך שוין אליין אויך אין אמעריקא
 אז אפטייקער... און גלייך האָט ער א טיעפען זיפץ געטהאָן
 אויפ'ן היימישען שטייגער: נננו, רבנו של עולם! ... א וועלט! ..

דער יוניע-היטער.

(„ניו-יארקער טייפ“)

איך בין געוועסען אין היימישען רעסטאראן. עס איז גע-
ווען נאך פאר מיטאג צייט און דערפאר איז מיר אויסגעקומען
צו זיצען ניט מיט נאך נאָהענטע בעקאנטע. מיין שכן ביי'ן טיר-
שעל, מר. וואכמאן, א מענש אין די פיערציגער, מיט גראַהלי-
כע האָר ביי די ביידע שלייפען האָט געוואָלט מיט מיר פערפיהר
רען א שמועס. ער האָט אבער ניט געוואוסט ווי אזוי איהם
צו פערבינדען. ענדליך האָט ער זיך צו מיר געווענדעט:

— האָט איהר ניט א סיגארעטי?!

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען, האָב איך זיך אָנגעכאפט
און ארויסגענומען פון טאש די סיגארעטען-קעסטעלע, אויפגע-
מאכט און איהם פאָרגעלעגט.

ער האָט דאָס קעסטעלע גענומען אין זיין האַנד, צוגערוקט
זי צו די אויגען, געזוכט עפּים אויף איהר און נישט געפינענדיג,
האָט ער זיך פערקרימט און מיר עס צוריק דערלאנגט.

— פאר וואָס-זשע געהמט איהר נישט קיין סיגארעטי?!

האָב איך זיך פערוואונדערט.

— א דאנק, איך רויכער ניט פון דעם סאַרט...

— עס איז ניט קיין שלעכטע סיגארעטליך — האָב איך

ווי בעלעדיגט זיך אָנגערופען.

— מעגליך... האָט מר. וואכמאן, מיט א איראָניע געצויגען

דאָרט וואָרט — ווי פאר וועמען... איך רויכער נישט אזעלכע
געמיינע סיגארעטלעך.

— געמיינע? — האָב איך אויסגעשריען — וואָס רערט

איהר, פונפּעצהן סענט א צעהנרלינג...

— אבער ווייזט מיר דעם „לעיבעל“ — האָט ער ווי מיט
נצחון אויסגערופען.
— אד, דעם לעיבעל... האָב איך ווי פערשעהמט גענומען
שטאַמלען... יא, ווירקליך, איך האָב זיך גאָר נישט געכאפט...
— אָט דאָס איז די מעשה, וואָס מען כאפט זיך ניט און
דערוויילע ווערען די ארבייטער עקספּלאָאטירט און קענען זיך
אויף די פיס ניט שטעלען...
ער האָט א פרומען זיפּז געטהאָן, געקוקט מיט זשערנע
בליקען אויפ'ן קעסטעלע מיט די סיגארעטליך און האָט ענד-
ליך צוגערופען דעם קעלנער.
— וועיטער! — האָט ער שטרענג געזאָגט — דערלאנגט
דעם מיסטער א פעקעל יוניאָן סיגארעטען.
דער ווייטער האָט ערפילט דעם בעפעהל, איך האָב צוגע-
נומען, בעטראכט דאָס קעסטעלע און האָב דערזעהן א לעיבעל.
מר. וואכמאן האָט מיך בעאכאכטעט און פון מיר הנאה געהאט.
ער האָט באלד געזאָגט:
— אָט דאָס איז א יוניאָן סיגארעטעל, פערזוכט, ער איז
ניט שטארק שלעכט...
איך האָב פערזוכט. ווירקליך נישט שטארק שלעכט... מען
קען רויכערען.
מר. וואכמאן האָט גערויכערט און געמורמעלט:
סיינט איהר, אז דער סיגארעט שטעלט מיר שוין אין גאנץ
צען צופריעדען? ווער ווייס ווער עס מאכט די באקסלעך... זי-
כער ניט קיין יוניאָן ארבייטער, היינט ווער שניידט דעם טא-
באק, ווער קלעפט...? ווער ווייס? ווער קען וויסען?...
און אַפּוּזפּענדגי ווי א פרומער איד, וואָס קלאָנגט זיך
אויפ'ן זינדיגען דור, האָט ער אויסגעלאָזט:
— עס איז א פנים דאָ א סטריקטלי יוניאָן סיגארעט?...
גאָר אז עס איז דאָ א „לעיבעל“ איז שוין מעהר אָדער וועניגער
כשר, פלאגט ניט אזוי דער געוויסען.

איך האָב איהם אויסגעהערט און האָב זיך געכאַפּט, אז
איך האָב צו טהאָן מיט א געוויסען טיפּ יוניאָן־היטער. אין דער
דאָזיגער צייט פון ציניזם און חוזק־מאכעריי, איז ער מיר גע-
פעלען געוואָרען. הייסט עס, אז אין סדרום איז נאָך דאָ איין
צדיק, האָב איך זיך געטרייסט און האָב בעשלאָסען אויסצו-
פאַרשען איהם גענויער.

— הייסט עס, אז איהר געברויכט נאָר יוניאָן ארבייט—
האָב איך אָנגעהויבען מיין פאַרשונג.
— דאָס איז ביי איך א חרוש? — האָט ער אויף מיר
אויסגעשטעלט צוויי אויגען, אז איך האָב מיך באמת דערשראָ-
קען און האָב זיך פּערכאַפּט צוריק:

— ניין, איך מיין נאָר, אז עס איז שווער...
— מאַלע, וואָס עס איז שווער — האָט ער אויסגעזימפּט—
אונזערע זיידעס איז נאָך שווערער געווען אָבצוהיטען איריש-
קייט, פונדעסטוועגען האָבען זיי זיך ווען אָבגעשטעלט פאר
שוועריגקייט? גיט, זייט מוחל, נאָך א סיגארעטעל, אבער פון
די יוניאָן סיגארעטלעך, נישקשה זיי זיינען נישט שטארק
שלעכט, מען קען זיי רויכערען...

— אדרבא, זיי זיינען גאָר פיין! — האָב איך ארויסגע-
כאַפּט דאָס קעסטעלע און איהם דערלאָנגט.
ער האָט פּעררויכערט און פרום געלאָזט דעם רויך מיר אין
פנים אריין.

— איהר וועט זיך צו זיי צוגעוועהנען וועלען זיי איך
שמעקען בעסער ווי אייערע, די סקעב סיגארעטס — האָט ער
מיר, כדי די צייט זאָל ניט אוועקגעהן אין רויך, דערוויילע
בעלעחרט.

איך האָב אויך פּעררויכערט און האָב איהם פּערזיכערט, אז
זיי שמעקען מיר שוין בעסער, ווי מיינע, די פריהערדיגע.
ער האָט אין גאנצען געשטראהלט פאר גליק, און ער האָט
זיך צו'דרשנ'ט:

— עס איז ווירקליך א פערברעכען צו רויכערען אדער בכלל צו נוצען זאכען, וואָס ווערען אויסגעארבייט גיט פון א יוניאָן. — ועס איז אבער שווער צו וויסען... האָב איך געפרובט וויעדער אבווענדען זיין שטרענגקייט.

— געוויס. — איז ער שוין ווייכער געוואָרען — מיר אליין איז אמאָל שווער... אָט האָב איך מיט א פאָר יאָהר צוריק שיער גיט געראזירט זיך איז א בארבער־שאפ אַהן א „לעיבעל"... איך בין געווען עפעס יענעם טאָג צופיעל ביזן, בין איך אריינ־געלאָפּען אין דער ערשטער בארבער שאפ, וואָס עס האָט זיך געטראָפּען. א שיינע האָב איך געמוזט גויטיג האָבען, איך האָב מיך געמוזט זעהן מיט מענשען, איך געה אריין, איך זעה דער אר־בייטער איז אָנגעטאָן, ריין, ער זעצט מיך העפליך אוועק, וואָשט אויס דאָס גלאָז מיט הייסע וואסער... שארפט אָן דעם „רייזער" איין מאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל, ער נעהמט מיך דאזירען — עס איז א מחיה, דער רייזער געהט ווי אויף פֿורטער... עפעס איז מיר די זאך קשה געוואָרען... עס איז צו גוט... און פֿלוצים פאלט מיר אריין אין קאָפּ: וואכמאן, וואוהין, ביזטו אריינגעפאלען. איך הויב אָן קעהרען דעם קאָפּ צום פענסטער זיך בען א לעיבעל און דאָ בעט זיך דער בארבער העפליך: מיסטער, זיצט רוהיג, איך וועל אייך איינשניידען... קען איך אבער גיט איינזיצען רוהיג, איידער איך ווייס צי איז דאָס א יוניאָן באר־בער־שאפ. איך דרעה זיך אהער, אהין, איך זעה גיט אין ער־געץ א זכר פון א לעיבעל. איך זעה, אז עס איז שלעכט, ער האָט שוין מיך באלד אָבגעראזירט איין האלבען פנים און איך ווייס נאָך גיט וואו איך בין אין דער וועלט, שטעל איך מיך אויף, כאַטש איך האָב געקענט צושניטען ווערען, אבער איך קוק נישט דארויף, די יוניאָן איז מיר טהייערער ווי מיין פנים, איך שטעל מיך אויף און גיב א פרעג:

— איך בעט אייך, איז דאָס א יוניאָן בארבער־שאפ צי

גיט?

מיין בארבער האָט אָבגענומען דער לשון. ער הויבט אָן דרעהען אהער, אהין, קורץ, עס איז ניט קיין יוניאָן שאפּ. ער טענה'ט, אז מען שיקט איהם שלעכטע ארבייטער... איהר הערט א תירוץ? וואָס זאָל טהאָן דער שלעכטער ארבייטער, זאָל ער שטארבען פאר הונגער.. קורץ, איך האָב ניט געלאָזען פאר קיין פאל דאָס אנדער האלבע פנים צו דערענדיגען, האָב בעצאָהלט פאר א האלבען שייוו און בין ארויסגעלאָפען פון שאפּ.

— נו, איהר האָט זיך גאָר ניט געשעהמט צו געהן אין גאס מיט א האלבען ניט געשייווטען פנים...

— געשעהמט? — האָט ער פראָטעסטירט — וואָס הייסט שעהמען זיך! א חרפה וואָלט געווען ווען איך שייוו מיך אין גאנצען דאָרטען אָפּ. אין א סקעב בארבער שאפּ. דאָס וואָלט געווען א חרפה. אבער אזוי האָב איך, פערקעהרט, זיך בעריהמט דערמיט און אלעמען דערצעהלט. זאָל מען וויסען. ווי אזוי אַב-צוהיטען דעם לעיבעל.

— און מיט וואָס בעשעפטיגט איהר זיך אליין? — בין איך ענדליך נייגעריג געוואָרען צו וויסען.

— איך אליין — האָט ער אָנגעהויבען צו שטאמלען — איך אליין בין דערווייל אַהן א דזשאב...

— וואָס האָט איהר אמאָל געטהאָן?

— אמאָל, אמאָל בין איך געווען אן אָרגאניזער... נו, פער-שטעהט איהר מיך, בין איך צו סטריקטלי געווען... אביסעל אי-בערגעטריבען... איך קען ניט אנדערש! אזא כאראקטער... איך בין דאָ פון די ערשטע סאָציאליסטען. ביי מיר דארף צוגעהן נישט נאָר יוניאָניסטיש, נאָר טאקי אויך סאָציאליסטיש... איז האָב איך דערווייל ניט קיין דזשאב...

ער האָט א זיפּז געמחאָן און נאָך א קליינעם שווייגען. זיך ווידער געווענדט:

— גיט מיר נאך א סיגארעטעל, אבער פון די יוניאן סײַ-
גארעטלעך... זיי זיינען נאך גיט אזוי שלעכט, זיי מען מיינט...
פערקעהרט...
ער האט פעררויכערט דאס יוניאן סיגארעטעל און זיך גע-
קוויקט מיט'ן רויך...

די גרעניצען.

(ריווע בילד)

די כמארע האט זיך געדריקט אלץ נעהענטער און נעהער-טער... כאטש די טעג זיינען געווען זעהר לויטער און שעהן, ווי אין ענדע יולי. אבער זי האט זיך געפיהלט גיט אויפ'ן הימעל, נאך אין די אויגען פון די מענשען אויף דער גאס, אין הויז, אין קאפע: מיין דייטשע ווירטהין, אלע מאָל פריינדליך צו מיר, ווי צו א אידען פון א פערפאָלגט לאַנד, האט זיך ענדליך געדאפּט, אז איד בין א רוס... און אלע וויילע האט זי מיך געשטאָ-כען מיט א ווערטעלע, מיר פאָרגעווארפען מיין „פאָטער“ דעם צאר. די טאָכטער איז שוין געווען אָפּגענוער און האט געזאָגט, אז דאָס צימער ברויך זי פאר איהר... איד זאָל ארויסציהען. ארויסציהען איז גיט געווען וואו, גאנץ בערלין האט אויס-געזעהן ווי א קינפטיגע שטייג פאר מיר. מען מוז זיך ראטעווען, איידער די יטהיר פון דער שטייג איז נאָך גיט פעהאקט געוואָ-רען.

איד האָב געפרעגט עצות: וואוהין? פראנקרייך איז א פריי לאַנד, אבער קלוגע האָבען פאָראויסגעזעהן, אז זי וועט קוקען קרום אויף איינעם, וואָס קומט איצט פון דייטשלאַנד; שווייץ איז צופיעל שכנה מיט דייטשלאַנד, צו שוואַך זי זאָל קענען איהר שטעדטעל אליין ביישטעהן. דענעמארק איז צו נאָהענט — אָט איז קיעל און אָט איז קאָפּענהאגען — מיט'ן האַנט צו דערלאַנגען: אין אנטווערפען — בעלגיע! א פריי, אונ-אבהענגיג לאַנד! יא, איד פאָהר קיין אנטווערפען. דער דאָזיגער פריהמאָרגען איז געווען דער לעצטער פריה-מאָרגען, וואָס די שטייג איז נאָך גיט פערמאכט געוואָרען.

דער קאסיר האָט מיר ווי א צוטומעלטער דערלאנגט א רייזע-קארטע. אויפ'ן באזעהאָף זיינען די בעאמטע, בייזע און אומריר הינע ארומגעלאָפֿען הין און צוריק און הויך געשריען, די גע-פעקטערענער האָבען געפיהרט אין איילעניש אויף זייערע ווע-געלעך שווערע קאסטענס און האָבען הויך זיך געזידעלט, אויף אלע פאסאזשירען האָבען זיי געקוקט ווי אויף שונאים, וואָס זיינען געקומען מהאָן שלעכטס זייער לאַנד און זיי האָבען גע-וואָלט גיכער פטור ווערען פון זיי.

ענדליך שטעהט שוין דער צוג גרייט צו לאָזען זיך אין וועג. מען זאָגט, אז דאָס איז דער לעצטער צוג וואָס וועט פיהרען פאסאזשירען. די מלחמה איז נאָך אָפיציעל ניט ערקלערט, אבער בשתיקה איז זי שוין א וואָך צייט. די גרויסע משוגעת דארף ערשט אָנקומען. דערווייל איז ערב משוגעת און דאָס פאָלק גרייט זיך משוגע צו ווערען. — עס דארף נאָר געמאָלדען ווערען פון געוויסע הויכגעשטעלטע פערזאָנען...

דער צוג ריהרט זיך. אין וואַנאָן זיינען לויטער דייטשען. זיי זיינען אלע אונרוהיג. מיין פרעמדקייט בעמערקט מען ניט, מיין אנצוג איז ניט לאַנג געקויפט געוואָרען אין בערלין, אין האַנט האַלט איך א „טאָגעבלאַט“ און לייען, מיין שכן פער-פיהרט מיט מיר א געשפרעך. איך בין פאָרויכטיג מיט יעדער וואָרט וואָס איך ענטפער איהם. ער שימפּפט מיין פאטערלאַנד — זאָל ער! ער שימפּפט די פראַנצויזען — איך שווייג און שמייר כעל מיט א מאַדנעם שמיכעל. איך פיהל אז מיין שכן איז דאָס מאָל ניט אויפריכטיג. ער האָט קיין שום אורזאכע פיינט צו האָ-בען ניט די רוסען און ניט די פראַנצויזען, ער איז דאכט זיך א קויפּמאן און האָט מיט ביידע פעלקער גוטע געשעפטען גע-מאכט... איך האָב מורא, אז ער איז ש ו י ז געריהרט.

צוועלף א זייגער. דער צוג שטעלט זיך אָב ביי העסען. אין מיין וואַנאָן זיינען געבליבען אזוי וועניג מענשען. איך און צוויי יונגע ארבייטער און א פאָר פרויען. מיר קוקען ארויס אין פענס-

טער און פון דער ווייטען זעהען מיר די שטאָדט, א שעהנע, א בעגולדעטע מיט שטראחלען פון דער ווארימער יולי זון. אויפ'ן מארק-פלאץ שטעהען גאנצע מחנות. איך רוק ארויס דעם קאפ פון וואגאן-פענסטער און קויף ביי א צייטונגס-אינגעל א צייר-טונג. דאָס אינגעל דערלאנגט זי מיר דערשראָקען. ער נעהמט פאר איהר א דאָפעלען פרייז, אָבער דאָס גליק געהט איהם ניט איין. שוין — דער קריעג איז ערקלערט!

איצט האָט מען רעכט זיך צו פעהאלטען. איך פערלאָז מיר ארויף גאָט'ס בעראַט. זאָלען זיי טהאָן מיט מיר וואָס זיי ווילען. אָבער דער צוג געהט ווייטער. מען זאָגט אז דאָס איז דער לעצטער צוג! איך ציטער, אז א ראָד זאָל זיך חלילה ניט צוברעכען. דער לאָקאָמאָטיוו זאָל ניט קאליע ווערען, און איך בערהויפט דער כאַשיניסט, וואָס פיהרט דעם צוג זאָל ניט לאָזען האק און פאק און אוועקנעהן אין קריעג און מיר ניט איך בערלאָזען אליין אין פעלד.

דער צוג שטעלט זיך ערגעץ אָב ביי א סטאנציע. ארום אין פעלד און וואלד, ווי רוהיג איז אלץ און דאָך איז דאָס אונגליק שוין געקומען, אראַבעפאלען. נאָר דאָס פעלד און וואלד ווייסען נאָך אפנים ניט. די זון מוז נאָך אויף ניט וויסען, זי קוקט אראָב אזוי רוהיג... מעגליך, אז דער צוג זאָל שוין ווייטער ניט געהן... די קאָנדוקטאָרען פליהען ארום ביים צוג און רעדען עפעס מאָד-נע, אונפערשטענדליכע ווערטער. אזוינע יונגע און געזונטע. זיי מוזען היינט שוין אלע גע'הרג'טע ערגעץ ליגען...

אָבער דער צוג לאָזט זיך ווייטער אין וועג. מעגליך, אז ער וועט זיך דערשלעפען ווי עס איז צום בעלגישען גרעניץ. איך פרעג אונזיכער ביים קאָנדוקטאָר: נאָך ווייט? ער ענטפערט, אז נאָך פיער סטאנציעס, ער ווייס אָבער ניט זיכער צי דער צוג וועט זיך ניט דארפן צוריק אומקעהרען. מען ווארט אויף בעמעהל!

דערווייל אָבער לויפט דער צוג דורך פעלדער און וועל-

דער, אט איז שוין נאך א סטאנציע און נאך איינע. דער צוג
שטעלט זיך אָב און בלייבט שטעהן לענגער ווי געוועהנליך.
עס דאכט זיך, אז דער צוג אליין איז דערשראקען. איך אבער
בין שוין רוהיגער. עס איז געבליבען בלויז איין סטאנציע... אבער
צו לאנג שטעהט שוין דער צוג!

— אויסשטייגען! — הער איך ווי דער קאנדוקטאָר שרייט
אויס. דער צוג קעהרט זיך אום צוריק.

עס שטייגען אויס די איינציגע פאסאזשירען פון יעדען
וואגאן. איך מיט די צוויי ארבייטער אויך. פרעגען האָב איך
מורא. איך זוך נאָר מיט די אויגען: וואו ליענט דער וועג צום
לאנד פון פריעדען — צו בעלגיע, וועלכע דארף מיר בעשיצען
פון דער גרויסער משוגעת, וואָס געהט ארומכאפען די וועלט...
ענדליך ווענד איך זיך צו די צוויי ארבייטער, וועלכע זעהען
אויס ווי ניט קיין דייטשען. זיי זיינען אויך פערצווייפלט, דאָס
פערשטעה איך, ניט לויט זייער שפראך, נאָר לויט זייערע
בליקען.

אבער איינער פון זיי זאגט מיר אויף א צובראכענעם
דייטש: מיר וועלען געהן צום גרענעץ צורפוס...

איך לאָז זיך געהן נאָך די צוויי רוהיגע, פריעדליכע מענ-
שען און עס דאכט זיך, אז מיר דריי זיינען איבערגעבליבענע
פון דער גאנצער מענשהייט און מיר זוכען א ניי-לאנד מיט נייע
מענשען... אין די הענט טראָג איך צוויי פעק. זיי זיינען מיר
אזוי שווער, אבער אוועקווארפען האָב איך ניט קיין הארץ...
טאָמער וועט נאָך געלינגען צו קומען א לעבעדיגער צום גרענעץ
און פון דאָרט אין לאנד פון פריעדען. ניין, איך וועל מיינע פעק
ניט אוועקווארפען.

ענדליך איז דער וועג ביים סוף. איך קוק מיר אום און
זעה, אז באַלד זיינען שוין הייזלעך.
מיר געהען דורך די טאמאזשנע-הייזלעך. לייכט קוקט מען

דורך מיינע געפעק. נוטע מענשען! איך בין זיי אזוי דאנקבאר, וואס זיי לאזען מיר דורך.

און אט געפין איך זיך שוין אויף דער אנדערער זייט פון שטיבעל. ניט ווייט שטעהט א גרויסע געביידע: ס'איז א האַר טעל. איך ווייס ניט צי געהערט ער צו דייטשלאנד צי צו בעל-גיען. און דאָרטען שטעהען אזוינע שעהנע הייזלעך — צי וועל-כען לאנד געהערען זיי? אַט שטעהט אן אלטער, גוטער פויער, איך וועל איהם פרעגען ווי אזוי זיך דאָ צו קעהרען ביז עס וועט קומען דער צוג וואָס וועט מיר געהמען קיין אנטווערפען.

דער אלטער ערקלערט מיר אין א מאַדנער שפראך, וואָס קלינגט ווי דייטש און אידיש און עס איז גאר האַלענדיש. הייסט עס אז דער האַלענדישער גרענעץ איז אויף דאָ. איך געפין מיר דאָ ביי דריי גרענעצען: דייטשער, בעלגישער און האַלענדישער. דער פויער ערקלערט מיר ווי אזוי איך קאָן אריין אין אַט דעם שטיבעל און טרינקען עפעס. איך לאָז מיר אריין.

ארויסגעהענדיג פון הייזעל, פערליער איך די סמנים פון די גרעניצען. עס דאכט מיר, אז אלע זיינען איינס... אַט שפרינגט אריבער א פויגעל פון בוים צו בוים און דאָס קומט אויס אז ער שפרינגט אום פון האַלאַנד קיין בעלגיען און פון בעלגיען קיין דייטשלאַנד... ווייס ער גאָר ניט, אז אין דייטשלאַנד איז איצט מלחמה... אַט שפרינגט ער איבער צוריק, ער איז שוין אין בעל-גיען...

איך בעטראכט די אלע דריי גרעניצען — איין שטיק פעלד, קיין שום אונטערשייד פון דער ערד, איין הימעל שפרייט זיך אויף זיי, און דאָך מוז איך איצט אזוי פאָרויכטיג זיין. איך טאָר ניט מאכען קיין שריט, וואָס פיהרט צום גרענעץ פון דייטש-לאַנד: דאָרט איז שרעק, געפאהר און משוגעט!...

אַבער איך האָב שוין פערגעסען, ווי אזוי דער אלטער פויער ער האָט מיר ערקלערט: וואוּזשע בין איך? שטעה איך אין בעלגיען, האַלאַנד אָדער דייטשלאַנד?

דער אבענד איז צוגעפאלען... דונקעלע שאַטענס האַבען
 בעדעקט די גרענעצען. איך בין צווישען זיי געשטאַנען און אונ-
 געדולדיג געווארט אויף א צוג, וואָס זאָל מיר אוועקפיהרען, ווייל
 דאָ האָב איך פערלירען דעם וועג. איך קען בשום אופן נישט
 אונטערשיידען פון איין גרענעץ ביז'ן צווייטען און באלד פאלט
 צו די נאכט... מיין גאָט, וואָס וועט דאָ פארקומען ביי די גרע-
 ניצען?

אויגוסט 1, 1914.

דער ערשטער שאם.

(ריווער-בילד)

עס איז געווען אכט אזויגער פארנאכט. דער צוג פון בעל-נישען גרעניץ האט שוין געדארפט אַנקומען און געהמען די פאר-סאזשירען נאך אנטווערפען. אבער פון א צוג איז קיין זכר ניט געווען. ארום און ארום האט געהערשט א שטילע ערווארטונג. די פאסאזשירען זיינען אומגעגאנגען הין און צוריק איבער דער ברייטער פלאטפארם און געקוקט צו דער זייט פון וואנען דער צוג דארף אין א געוועהנליכער צייט אַנקומען, כאַטש געפיהלט האָבען זיי, אז פון דעם מאָל אָן איז די אָרדנונג פון דער וועלט צושטערט געוואָרען. עס קומט אָן דער כאַאָס, די אונבעשטימט-קייט און צורודערטקייט.

עס איז אוועק א שעה, און א צווייטע, דער צוג איז ניטאָ. מאַנכע פאסאזשירען האָבען שוין אויפגעהערט צו גלויבען, אז ער וועט ווען קומען. אנדערע האָבען אפילו ניט געגלויבט, אז אזא בעקוועמליכע זאך ווי א צוג האט נאָר ווען עס איז עק-זיסטירט. א טייל ווידער, די מעהר אַפטימיסטישע נאטורען. האָבען זיך איינע די אנדערע געטרייסט, אז פריהער-שפעטער — דער צוג וועט קומען!

— דערווייל איז נאָך דער קריעג ניט אָנגעהויבען, — האָט

איינער פון די אַפטימיסטען צוגעגעבען מוט.

און דאָס מאָל האָבען געזיעגט די אַפטימיסטען. דער צוג איז שפעט אין דער נאכט, געהילט אין א געדיכטער פינסטערניש, ענדליך אָנגעקומען.

ער איז געווען מיער, דערשראָקען און האט שטילער ווי

שטענדיג געאטהעמט. עס האט זיך געדאכט, אז דאס מאָל קומט
ער אָן אין געהיים.

די פאסאזשירען האָבען ניט דרייסט גענומען איינשטייגען
אין די שוואד־בעלויכטענע וואגאנען און האָבען מיט שרעק זיך
אומגעקוקט, ניט טרויענדיג איינער דעם צווייטען. מען האָט
מורא געהאט זיך אָנצורופען מיט א וואָרט, מען האָט מיט דער
גרעסטער אונגעדולד געווארט, אז דער צוג זאָל זיך געהמען
דיהרען.

אָבער די אָרדנונג איז שוין מעהר ניט געווען. דער צוג איז
געשטאנען און קענטיג געווארט אויף שווערע און געהיימע בער-
פעהלען פון פינסטערע לענדער, פון שווארצע היילען, פון טיעפע
אָברונדען.

— מײן גאָט, אויף וואָס ווארט ער? — האָט יעדער אין
דער שטיל געפרעגט. הויך צו פרעגען עס האָט מען מורא געהאט.
עס קען ארויסגעבען, אז מען איז געגען מלחמה, אז מען איז אַ
פרעמדער, אז מען פלוצט אין הארצען די פיהרער און הערשער,
וואָס האָבען דערטריבען די וועלט צום בלוטיגען סוף...
א טויטע שטילקייט!

באלד אָבער האָט די שטילקייט איבערגעריסען א שטילער
שלוכצען וואָס איז אין א וויילע ארום אריבערגעגאנגען אין א
העפטיג געוויין.

די פאסאזשירען זיינען פון דעם דאָזיגען געוויין ווי ער-
מונטערט געוואָרען. פונקט ווי אין א שלאָפלאָזער נאכט, ווען דו
ליענסט אין בעט און עס שרעקט דיך די פינסטערניש און די
שטילקייט און פלוצים צוואווינט זיך ערגעץ א קינד און איבער-
צייגט דיר, אז עס איז נאָך דאָ אויף דער וועלט ערגעץ לעבען
און זאָרג...

ווער וויינט עס אָבער?

אין א פינסטערען ווינקעל פון וואגאָן זיינען געזעסען, גע-
טליעט איינע צו די אנדערע צוויי פינסטערע געשטאַלטען. אז

מען האט זיי גענוי בעטראכט, האט מען אין זיי דערקענט א יונג-מיידעל איינגעוויקעלט אין א טוך און א יונגען סאָלדאט, געקליידט אין פולער אמוניציע. צווישען זיינע פיס איז געשטאן נען א שווארצע דראָהענדע ביקס... עס האט זיך געדאכט, אז דאָס לעבען טוליעט זיך צום טויט...

א שוידער איז דורכגעלאָפֿען איבער'ן לייב ביי דעם דאָר-זיגען בילד. דאָס שלוכצען פון דער מיידעל איז אלץ געווארען העכער און העכער, הארצרייסענדער און טרויעריגער. אָבער באלד איז איהר וויינען שוואכער און שוואכער גע-וואָרען. דער סאָלדאט, איהר געליעבטער, האט איהר עטוואס איינגערויכט אין אויער און געגלעט איבער איהר נאסע באקען. זי האט זיך קענטיג בעהערשט. אין וואגאן האט ווידער די טויטע שטילקייט אָנגעהויבען הערשען. ווען דאָס מיידעל וואָלט עטוואס העכער וויינען, וואָלט דאָך פרעהליכער געווען!

ווייל זי אבער ניט דעם עולם פרעהליך מאכען. די פאסאזשירען זיינען געזעסען ווי פער'משפּט'ע און גע-ווארט...

דאָן האט זיך דערהערט א געזאנג. אָנפאנגס שטיל, ווי פאר זיך אליין, באלד אבער אלץ העכער און העכער, שניידענדיגער און הארצרייסענדיגער. געזונגען האט עס דער יונגער סאָלדאט און געזונגען פאר איהר, פאר דער געליעבטער.

„דער ערשטער שאַס פאר דיר,

פאר דיר מיין טייערע...”

ער האט ניט דערמאנט ניט דעם קעניג, ניט דאָס פאָטער-לאַנד, נאָר זיין געליעבטע, פאר וועלכע ער וואָלט אזוי געוואָלט לעבען. אָבער מען לאָזט איהם ניט.

דערפאר וועט ער שטארבען פאר איהר. דאָס מיידעל איז אינגאנצען אנשוויגען געוואָרען, געהערט האט זיך בלויז דאָס לייער:

„דער ערשטער שאַם פאר דיר,

פאר דיר מין טייערע...”

און געדאכט האט זיך, אז דאָס וויענט ער זי איין דאָס לעצ-
טע מאָל. ער וויענט זי מיט אַ ליעדעלע פון טויט און זי הערט
און ווערט בערוהיגט.

און רוהיג זיינען געוואָרען אלע פאסאַזשירען.

אַלע זיינען ווי פערוועגט געוואָרען פון דער דאָזיגער לעצ-
טער ליעד און האָבען אין חלום געזעהן דעם יונגען סאַלדאט ליי-
גען אויסגעצויגען אויף אַ ברייטען פעלד מיט אַ זיסען שמייכל
אויפ'ן פערבלוטיגטען פנים, און ער זינגט דאָס ליעד מיט דעם
לעצטען אַטהעם :

„דער ערשטער שאַם פאר דיר,

פאר דיר מין טייערע...”

מענדיל'ס פעלדער.

מאָטש מענדיל לעווין איז געווען א איד מיט א הדרת פנים און זיין זילבערנע באָרד איז געווען פון יענע בערד, וואָס ניט א יעדער איד וועט האָבען די העזה צו טראָגען. שוין אַכגע-רעדט פון זיינע זויבערע קליידער און שטענדיג געפּוצטע "שטי-וועל, — איז ער דאָך אינגאנצען געווען ניט מעהר ווי אן אמת'ער פּויער, ווי אנטאָש, איזוואן און פראַקאָפּ... און טאַמער פלעגט ער האָבען א משפּט פלעגט ער גערופען ווערען, ניט ווי אלע שטאָד-טישע אידען, צום פריעדענסדיכטער, נאָר ווי א פשוט'ער פּויער — ער — צום „סטארשינא" אין „וואַלאָסט" און — א ברירה האָט ער געהאט — ער האָט געמוזט געהן.

אמת, דער סטראשינא פלעגט איהם רופען פאני לעווין און פלעגט זיך בעגעהן מיט איהם ווי מיט א שליאכטשיץ, נאָר אין די פאפירען איז ער פאָרט ניט מעהר געווען ווי א פּויער. און דאָס אונגליק זיינס איז בעשטאָנען נאָר דעריין, וואָס זיינער א זיידע, דוקא איד א למדן איז א מאָל „משוגע" געווא-רען און ווען ניקאָלאי דער ערשטער האָט געגעבען אידען ערד, האָט דער דאָזיגער זיידע אָנגענומען די מתנה... און זייט דע-מאָלט איז די משפּחה געוואָרען א פּויערשע...

די שטערטילשע אידען האָבען געשאצט, אז מענדיל לעווין פערמאָגט אפשר ביי א צוואנציג „וואָקעס" ערד! ווען ער זאָל זיי אליין „איינטהאָן" וואָלט ער געווען אן עושר. אבער אזוי ווייט איז מענדיל אין זיין פּויערשקייט ניט געגאנגען. ער איז געווען אן איידעלער איד, א למדן, און ניט נאָר ער האָט די ערד ניט בעארבייט, ער פלעגט זעלטען קומען אויף די פעלדער,

וואו געדונגענע פויערים זיינען געשטאנען און געאקערט, געד-
זעט און שפעטער, אין אב-צייט, זיינען שוין געשטאנען יונגע,
געזונטע פויערטעס, שטעדטילשע שיקסעס און האָבען געשניטען
און געבונדען די זאנגען אין גארבען, פונקט, ווי אין תנ"ך'ס ציי-
טען... פלעגט ער יא אמאל קומען אויפ'ן פעלד, פלעגט ער, ווי
בוועז, זיך שטעלען ביים ברעג פון פעלד בעטראכטען די שני-
טערנים וועלכע ער האָט אלע געקענט און געפינענדיג אמאל אן
אונבעקאנטע, פלעגט ער פרעגען טאקע ווי בוועז: ווער איז די
דאָזיגע שיקסע? נאָטירליך, האָט זיך ארויסגעוויזען, אז די אונ-
בעקאנטע איז פונקט א שכל'טע, וואָס וואוינט ניט ווייט פון
זיין הויז, נאָר אזוי ווי זי האָט זיך פערבונדען דאָס פנים צו
בעשיצען זיך פון דער זון, האָט ער זי ניט דערקאָנט.

פלעגט ער דאָרט טרעפען אמאל זיינע זיהן וואָס האָבען
געלערענט אין דער שטעדטילשער ישיבה, פלעגט ער זיי מוסר'ן:
— וואָס טהוט איהר דאָ, שקצים? — אייער אָרט איז אין
בית מדרש!...

אבער דער אינגערער זוהן, יודעל, א געוויקסיגער, געזונ-
טער בחור'עץ, ניט קענענדיג בעהערשען דעם יצר-הרע, פלעגט
זיך נעהמען העלפען די שניטערנים — פלעגט מענדיל שוין אויף
איהם גוט אָנשרייען:

— לעג אוועק, פויער דו, די קאָסע... יודלען אבער, האָט
דוקא געצויגען צו דער קאָסע, צו דער הריאָבלע און צו די גאר-
בען... און ווען ער פלעגט נאָר האָבען א געלעגענהייט זיך אב-
גנב'ענען פון בית-מדרש, צי פון הויז, פלעגט ער זיך לאָזען צו
די פעלדער און זיך שטעלען ארבייטען גלייך מיט די פויערים און
פויערטעס.

מען האָט איהם שוין אמאל געכאפט ווי ער איז נאָכגעגאנג-
גען נאָכ'ן פערד מיט'ן אקער און געאקערט ווי אן אמת'ער גוי...
די דאָזיגע ידיעה איז אָנגעקומען צו מענדלי'ן אליין. ער
האָט איהם גענומען אויפ'ן פערהער:

— וואו ביזט דו געווען?
 — אין בית־מדרש...
 — מען זאגט, אז דו ביזט געווען אין פעלד...
 האט זיך יודעל געמוזט מודה זיין.
 — וואס האסטו דארטען געטהאן?
 — נאך ניט...
 — איך האב געהערט, אז דו האסט געאקערט...
 — איך האב ניט געאקערט... — האט יודעל פערזיכערט,
 אבער דער פאטער האט געפיהלט אז יודעל זאגט א ליגען און ער
 האט זיך גענומען צו איהם נאך שטרענגער:
 — אז מען וועט דיך כאפען נאך אמאל ביים אקער, וועל
 איך דיך פון הויז ארויסטרייבען, דו פויער איינער... דער ראש
 הישיבה האט מיר טאקע דערצעהלט אז דו ווייסט קיינמאל ניט
 דעם „שיעור“, און האסט נאך איהם קיין איין רעכטע „קשיא“
 ניט געפרעגט...

וויפיעל מענדיל לעווינ'ס פעלדער זיינען ווערטה געווען,
 האט מען אויף זיכער ניט געוואוסט: קיינער פון די שטעדטעלשע
 אידען האט מיט פעלדער קיין מסחר ניט געפיהרט, אבער גער
 שאצט האט מען מענדיל'ס ערד אין די צעהנדליגער טויזענדער...
 דער פרוש פון בית־מדרש, וואס איז געווען בעהאוועטט אין
 מסכתא „זרעים“, האט געזאגט, אז אין ארץ־ישראל וואלטען
 אזוינע פעלדער ווי מענדיל'ס, אנגעטראפען אן אוצר, אבער אין
 רוסלאנד איז ערד בחצי חנם, ווייל „פאניע“ קען אלע מאגן חרטה
 האבען און צוריק אוועקנעהמען... פון דעסטוועגען האט ער זיך
 געוואונשען צו פערמאגען א דריט־חלק, וואס איין „וואלקע“
 מענדיל'ס ערד איז ווערט.

— און ווען מען גיט אייך ערד אומזיסט, וואלט איהר גער
 נומען? — האט איהם א צווייטער בית־מדרש איד געשטעלט א
 שאלה...

— אומזיסט? וויים איד... וואָס וואָלט איד געטהאָן דער-
מיט? אז אליין טויג איד צו דעם ניט...
— וואָלט איהר געדונגען גויים...
— יא, דאָס „שיקט זיך“ שוין, אבער געה האָב צו טהאָן
מיט גויים!

און דערפאר האָט קיינער ניט מקנא געווען מענדלין זיינע
פעלדער, מען האָט געשמועסט אז מענדיל אליין איז א איד אז
אַרימאן, מאכט א לעבען ברוחק, ווייל העלפט פון די תבואות
מוז ער אוועקגעבען די גויים, וואָס בעארבייטען איהם די ערד
און דאָס וואָס ער בעקומט פון דער אנדערער העלפט, וואָס ער
פעקויפט, איז וועניג צו לעבען א גאנץ יאָהר... ווייל כאָטש
מענדיל איז אויפ'ן פאפיער א פויער, האָט ער זיך געפיהרט
מעשה גביר... געוואוינט אין א שעהן הויז, געטראָגען די שעהנס-
טע קליידער און געקויפט די טייערסטע עליות...

דערפאר איז מענדיל געווען שטענדיג א בעל-חוב און באַר-
גען עטליכע רובעל איז איהם אָנגעקומען שווער, ווייל בעריל
כאטשע'ס, דער שטערטעלשער וואַכערניק, פלעגט בלויז באַרגען
געלט אויף מטלטלים, ווי קישענס, לייכטער און שנירלעך פעריל,
אבער ניט אויף קרקע...

— וואָס וועל איד מאכען מיט א שטיק קרקע — איד וועל
עס דען בייסען? אזוי פלעגט בעריל כאטשע'ס פרעגען מענדיל
לעווין ווען ער פלעגט צו איהם קומען באַרגען א ביסעל געלט
צו בעצאָהלען די גויים פאר'ן בעארבייטען זיינע פעלדער...

און מענדיל פלעגט איהם אין האַרצען געבען גערעכט:
און קומענדיג אהיים, פלעגט מענדיל אן אָנגעכמורעטער
אראָבוארפען פון זיך דאָס היטעל, אָנטהאָן די שבת'דיגע יאר-
מאלקע און זיך אוועקזעצן ביים טישעל וואָס איז געשטאַנען
געבען דעם אלמער ספרים און זיך געהמען לערנען מיט א טרוי-
ריגען ניגון, אוועקטראָגענדיג זיך אין אנדערע וועלטען ווייט פון

די פעלדער, וואס ניקאלאי דער ערשטער האָט געשענקט זיין זיידען...

און באלד האָט ער שוין אינגאנצען פֿערגעסען, אז איהם פֿעהלט צו בעצאָהלען די גוים וואָס האָבען בעארבייט זיין ערד: ער האָט פֿונקט געהאט אויפֿצופלאַנטערען דעמזעלבען ענין אין דער נמרא, וואו עס האָט זיך געהאנדעלט, וועגען א געוויסען מאן, וואָס האָט פֿערמאָגט פֿעלדער און האָט זיינע ארבייטער פֿארנאכט ניט בעצאָהלט — ווי איז דער דין? האָט מענדיל אריינגעקוקט אין רש"י, אין תוספות, אין „פני יהושע" און געזוכט צו פֿערענטפֿערען דעם דאָזיגען מאן, וואָס האָט געלעבט מיט טויזענדער יאָהרען צוריק אין אן אנדער ווייטען לאַנד...

„ניטשע“.

שוין עטליכע חדשים ווי הערמאן האט פערלוינדען זיין שטעל צוליעב א קאפריו און געפינט זיך די לעצטע צייט אין א שווערער מאטעריעלעך לאגע.
ענדליך האט ער בעשלאסען זיך צו ווענדען צו איינעם פון זיינע בעקאנטע נאך הילף...

— צו אלדע טייוועל! — האט ער געמורמעלט, אומגע- הענדיג אין זיין צימער, פון וועלכען עס איז ניט לאנג ארויס דער ווירט און אָנגעזאגט מיט'ן הארבען וואָרט, אז ער מוז איהם בעצאָהלען פאר די דריי חדשים דירעהגעלט — צו אלדי טייוועל! לענגער אזוי קען עס דאָך ניט געהן. אדער אהער, אָדער אהין...

ביי'ן וואָרט „אהין“ האט הערמאן געקוקט אויף די „געז“. אבער דאָס האט ער בלויז געסטראשעט די פיער ווענט. הערמאן איז בטבע אן אפטימיסט און איז געגען אזוינע מיאס'ע זאכען...

— עס זיינען דאָך דאָ אייגענטליך מענשען! האט ער ווי ביי עמיצען געמאָהנט... עס איז דאָך באמת איינער פון די גרעסטע פערברעכענס צו לאָזען א מענשען אונטערגעהן, צוליעב א וועלכער עס איז נישטיגער סומע.

נאָך דער דאָזיגער טענה האָט ער דערפיהלט א בערעכ- טיגונג צו פאָדערן פון וועמען עס איז הילף... ער האט איבער- געוואָרפען אין קאָפּ אלע זיינע בעקאנטע, פריינד און פערוואַנ- דעטע. פאר זיינע אויגען האָבען זיך גענומען טראָגען פערשיע- דענע פנימ'ער: שוואַרצע און בלאַנדע, יונגע און מיטעלמעסי-

גע: פנים'ער מיט לאנגע נעזער, פלאכע נעזער און גראכע נעזער. פנים'ער מיט גרויע אויגען און ברוינע אויגען: פנים'ער ערנסטע און שמייכלענדיגע, פנים'ער לאנגע און קורצע, ווי ניטדערענדיגטע... און פון די פנים'ער האט ער זיך אפגעשטעלט אויף א גאר-ניש-קשה/דיגען פנים מיט שווארצע, כאטש צו קליינע אויגען, מיט רונדע בעקלאך און צוויי קליינע זאפטיגע ליפער לאך...

דאס איז געווען דאס פנים פון'ס אדוואקאט לואי איזאקס פון, הערמאן'ס א גוטער בעקאנטער. ער געדענקט נאך דעם דאזיגען איזאקסאן, ווען ער איז געוועזען א סטודענט און א גרויסער רעוואלוציאנער, פלעגט זיך שטענדיג ארויסטראגען מיט מיכאילאָווסקי'ן, און זיך אלץ געקליבען צו „געהן אין פאלק" און לעבען גלייך ווי איינער פון פאלק.

ליידער האט ער נאכ'ן ענדיגען בעקומען א דייכע כלה און נאך דער חתונה א רייכערע קונדשאפט און איז דערפאר געווען זען געצוואונגען צו שוידען זיך מיט זיין ליבעלינגס-פלאן, אוועק צוגעהן אין פאלק, און איז דערווייל געבליבען מיט זיין יונגע ווייבעל, וועלכע האט דוקא געשטאמט פון אריסטאקראטען... אבער א ליבעראלער מענטש איז ער געבליבען ביז איצט. ער פאלגט נאך די נייעסטע ליטעראטור און דעבאטירט אפט מאל מיט פיעל טעמפעראמענט און אויפריכטיגקייט וועגען די גרויסע גייסטער פון דער צייט.

— עס איז דאך אונמעגליך, אז דער דאזיגער מענטש וועל-כער שעצט אפ מיין אינטעליגענץ, זאל מיר אפלאזען אהן הייל. האט הערמאן זיך געמוטיגט מיט דער האפנונג און האט זיך מבין געווען צו בעזוכען דעם דאזיגען איזאקסאן אין אן אַווענער, ווען יענער איז פריי פון זיין קונדשאפט.

— עס זאל נאך קיינער אויסער איהם נישט זיין דערביי! — האט הערמאן זיך געשראקען.

שטעהנדיג שוין נעבען שעהנעם הויז, וואו איזאקסאן האָט
 געוואוינט האָט הערמאן איבערגעטראכט, ווי אזוי דעם דאָ-
 זיגען אלטען בעקאנטען זיינעם פאַרבערייטען, אז יענער זאָל
 זיך לאָזען דיענען... דער ערשטער געשפרעך וועט נאטירליך
 זיין איבער ליטעראטור — דאָס איז איזאקסאן'ס שוואכע זייט.
 אזוי געדענקט ער איהם, וועניגסטענס, זייט דער לעצטער בער-
 גענעניש מיט א האלב יאָהר צוריק. דעמאלט האָבען זיי גערעדט
 וועגען דעם ווי אזוי דאָס הומאנע געפיהל דריקט זיך אויס
 בולט'ער אין די ווערק פון די רוסישע שריפטשטעלער און ווע-
 ניגער ביי די גערמאנער... איזאקסאן איז פון דער דאָזיגער
 ענטדעקונג געווען צופריעדען און אלס בעווייז האָט ער זאָגאר
 דערמאָנט אייניגע שטעלען פון די רוסישע קלאסיקער...

און אויף דעם חשבון פון די הומאנע רוסישע קלאסיקער
 האָט הערמאן מיט שטאַלץ אָנגעקלונגען אין טהיר.

ער האָט דערהערט לייכטע אבער זיכערע טריט, וועלכע
 האָבען זיך גענהענטערט צום טהיר פון אינוועניג.

די טהיר האָט זיך אויפגעשטעלט און צו הער-
 מאַנ'ס גליק איז ניט געווען קיין גרעניץ: געעפענט האָט איהם
 טאקע איזאקסאן זעלבסט.

— איהר זייט אליין! — האָט הערמאן, אנשטאט צו גריי-

סען, פאר פרייד אויסגעשריען!

— יא! וואָס איז דען?

— ניין... אזוי... האָט הערמאן זיך געכאפט, אז זיין פרייד

קען איהם גלייך ארויסנעבען און ער האָט זיך געפיהלט אין אן
 אונבעקוועמער לאַגע.

אַבער איזאקסאן האָט איהם פריינדליך אָנגענומען פאר
 די אקסלען און איהם אריינגעפיהרט אין זיין קאבינעט.

— אד, מײן גאָט, וואָס ביכער איהר האָט! — האָט הער-

מאן מיט בעגייסטערונג אויסגערופען און איז געווען זיכער, אז
 אַט דער בעזיצער פון אַזאַ רייכען ביכער-אוצר, בעזיצט אויך די

שעהנסטע און הומאנסטע נעפיהלען צו זיינע מיט־מענשען.
— געוויס... — האָט איזאקסאָן צופריעדען געשמיכעלט —
ביכער זיינען נאָך אלץ מיין שוואכע זייט. איך קוּף זיי און
לייען זיי...

— וואָס לייענט איהר איצט? — האָט הערמאן געפרעגט
און געוואָרפען א בליק אויפ'ן ביכעל, וואָס איז געלעגען אויפ'ן
טישעל אין א שעהנעם איינבינד.

— ניעט א קוק וועט איהר וויסען... — האָט איזאקסאָן
ווי טראָציג געמורמעלט.

הערמאן האָט ניט אָהן א געוויסער שרעק אויפגעעפענט
דעם לינקען טאָוועל, א בלעטער געטהאָן דאָס ערשטע זייטעל
און ווי עמיצער וואָלט איהם פון הינטען ארום ערנעץ א בים
געטהאָן, האָט ער אויסגעשריען:

— פריעדריך נישטע! ... אלזא, שפראך זאָראטוסטרא!..
און האָט דאָס ביכעל פון האַנד ארויסגעלאָזען, ניט געפינענדיג
מעהר קיין ווערטער...

— קענט איהר עס? — האָט איזאקסאָן געפרעגט.
— יא.. האָט הערמאן שוואַך, ווי פערשולדיגט געענט־
פערט... איך האָב עס געלעזען...

— א גרויסער גייסט! — האָט איזאקסאָן געריהמט...
— הם.. א דיכטער... האָט הערמאן געוואָלט איהם מבטל
זיין.

איזאקסאָן האָט זיך אבער אלץ מעהר און מעהר בענייט־
טערט:

— איך האָב שוין לאנג אזוינס ניט געלעזען, וואָס זאָל
אויף מיר ווירקען אזוי שטארק, ווי דאָס דאָזיגע ווערק.
— וואָס געפעלט אייך אייגענטליך ביי דעם דאָזיגען
„פאנטאזיאָר“? האָט הערמאן ניט געקענט בעהאלטען זיין
שלעכטע מיינונג וועגען דעם בוך.

— ווי רופט איהר איהם? — האָט זיך אייזיקסאָן בעלע־

דינט „פאנטאזיאָר“... כאַטאָרכא! ניטשע איז א פילאָזאָף!
זיין טעאָרי וועגן דעם איבער-רמענש איז ערהאבען... און ווירק-
ליך — האָט זיך איזאקסאָן אלץ מעהר בענייטערט — איז דען
אונזער בין אהעריגע מאָדאל נישט געוועזען א שקלאפעד-מאָדאל?
— פון דעסטוועגען וואָלטען מיר איין מינוט נישט געקענט
עקזיסטירען מיט דער הערר-מאָדאל פון נישטשע... האָט הערמאן
זיך געפרובט ראטעווען...

— ווארום דען? — האָט איזאקסאָן זיך אָנגעכאפט —
זאָלען טאקע די שוואכע אונטערגעהן און זאָלען בלייבען בלויז
די שטארקע...

הערמאן איז געבליבען ווי פערדוירט „נא דיר נאך א נייע
טעאָריע... די שוואכע זאָלען אונטערגעהן... הייסט עס, אז ער
אליין איז דער ערשטער אויפ'ן צעטעל... און ווי אזוי ווענדט
מען זיך צו איהם איצטער נאך הילף... א קאמישע לאגע...
ער איז געזעסען נאך א ווילע, געפרובט אָבשלאגען נישט
טשעס טעאָרי מיט קראפאטקינ'ס „געגענזייטיגע הילף“, ער
האָט אפילו פער'מסור'ט נישטשע'ן, אז ער איז ענדליך משוגע
געוואָרען, אבער דאָס אליין האָט נישט געהאָלפען. איזאקסאָן האָט
זיך געהאלטען פעסט ביי זיין מיינונג, אז נישטשע איז גערעכט.
די שוואכע דארפען, מוזען און וועלען אונטערגעהן און אז די
ביזאהעריגע מאָדאל איז אלט און פערשימעלט און דער מענשליך-
כער גייסט מוז זיך פון איהם אָבטרייסלען...

— יא, האָט ענדליך הערמאן וועלכען עס איז שוין געוואָר-
רען היים — ארויסגעמורמעלט — עס איז אלענפאלס א וויכטיג-
גע פראגע... מיר וועלען נאך אמאל שמועסען דעריבער...
— א געוויס, געוויס! — האָט איזאקסאָן פון זיין זייט
מסכים געווען... — איך בין איצט אין גאנצען דורכגעדרוינגען
מיט זאראטוסטרא... איהר איילט זיך, וועל איך אייך נישט אבי-
האלטען, אבער פאר'ן אוועקגאנג זאג איך אייך, אז גערעכט
איז נישטשע...

און ארויסגעהענדיג פון איזאקסאן'ען האט הערמאן גע-

טראכט :

— ווי קאמיש! ווי קאמיש! געהסט צו א מענשען בעטען
ער זאל דיר קומען צו הילף און ביזט גליקליך, וואס קיינער איז
דערביי נישטא. מיט אמאל — מיט זיך אריין נישטע פון יעד-
נער וועלט און לאזט דיר דאס מויל ניט עפענען...
און געהענדיג האט זיך איהם געדאכט, אז דער זעלבער
ניטשע געהט איהם נאך פון הינטען און פליסטערט איהם: די
שוואכע מוזען אונטערגעהן... און זיין בעקאנטער איזאקסאן מיט
א צופריעדענעם שמייכל פאדטאקעוועט:

— געוויס! געוויס!

און הערמאן האט זיך געלאזט שנעלער געהן, ווי ער וואלט
נעזוכט ערגיץ א שוץ פון די דאזיגע צוויי...

שטענדיג א בעל-חוב.

אין די שלעכטע צייטען האָט בערקמאן מעהר פון אלץ געד
ליטען פון בעל-חובות. בטבע א מענש א גוטער און א ווייב
הערציגער איז איהם געווען שווער בכלל עמיצען צו אַבזאָגען.
אפילו ווען ער איז יענעם ניט שולדיג געווען, בפרט אזא וועל
כען ער איז יאָ שולדיג געווען.

דערפאר האָט בערקמאן געמאכט א בעשלוס, אז ווי באלד
ער וועט אויסצאָהלען אלע חובות, זאָל ער נאָכדעם, מעג ער
אפילו וויסען, אז עס וועט איהם אויסקומען צו ליידען, קיין
חובות מעהר ניט מאכען.

און ווירקליך, ווי נאָר יעדער האָט געקראָגען בעשעפטיגונג,
האָט ער גענומען אויסצאָהלען די אלע חובות. און אבצאָהלענדיג
דעם לעצטען חוב האָט ער פריי אַבגעאטהעמט און, קעגען זיין
געוואוינהייט, אויפגעהויבען די הענד צום הימעל און מיט א
שמיכעל אויסגערופען:

— איך דאנק דיר גאט! ענדליך זיך בעפרייט!

די געשעפטען זיינען געגאנגען נאָר נישקשה'דיג. זיינע
אייניקינסטע האָבען איהם ערלויבט, נאָכדעם ווי ער האָט אלע
חובות אויסגעצאָהלט, צו לעבען ברייטער און פרייער. דערפון
זיינען גלייך געוואָהר געוואָרען די בעקאנטע און ניט איינער
פלעגט קומען צו איהם אויסקלאָגען דאָס הארץ און בעטען ער
זאָל איהם בעהילפֿיג זיין מיט געוויסע סומען.

די דאָזיגע געבעטענע סומען זיינען אבער געווען צו גרויס,
אז מען זאָל יעדען קענען געבען מיט אמאָל, איבערהויפט איז
צו גרויס געווען די סומע, וואָס עס האָט ביי איהם פערלאנגט

עפעס איינער א יונגער מאן, וועלכען ער האט ערגעץ וואו אין דער וועלט געזעהן. דער, דאזיגער יונגער מאן האט איהם אויפ־געזוכט און געמאכט דעם אנשטעל, אז ער איז מיט איהם, מיט בערקמאן'ען הייסט עס, געווען אמאל גאר גאָהענטע חברים. כמעט ווי אויף „רו". און האט דערביי זעהר צוגעלאזט געשמייד־כעלט.

— יעס, מר. בערקמאן, אמאליגע צייטען... דו געדענקסט—
איהר געדענקסט... אין קיעוו? ...

— אין קיעוו בין איך קיינמאל נישט געווען — האט פער־טיידיגט זיך בערקמאן.

— אה, איך מיינ אין קאוונא... — האט פערריכט דער יונגערמאן זיין פעהלער.

— יא, אין קאוונא האב איך טאקי אמאל פערבראכט א פאר וואַכען.

— א האלב יאהר! — האט פערריכט וויעדער דער יונגערמאן.

בערקמאן האט אבער געוואוסט אויף זיכער, אז נישט מעהר ווי א פאר וואַכען, אבער ער האט נישט געקענט אזוי פיעל דינגען זיך מיט איהם און האט איהם דערלעגט א פאר חדשים.
— מעגליך, אז צוויי־דריי מאָנאַט...

— איך זאג אייך א האלב יאהר איז א האלב יאהר! —
איהר קענט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען!

און דער יונגערמאן האט זיך גענומען דערצעהלען, ווי אזוי אין יענער צייט האָבען זיי זיך ביידע געמוטשעט.. און ווי באלד אז אמאל האט מען זיך צוזאמען געמוטשעט, וויל ער היינט צור זאמען פרעהען זיך, און אזוי ווי גאט האט בערקמאן'ען איצטער געהאַלפֿען, פערלאנגט דער יונגערמאן, אז בערקמאן זאל איהם איצט בעהילפֿיג זיין מיט א הונדערטער.

— א הונדערטער!...— האט בערקמאן ארויסגעשטאַמעלט—

אזוי פיעל קען איך איצט ניט... פארלויפן בעקומט איהר א פופֿ-
ציגער... די איבריגע וועל איך געבען א צווייטען מאָל.

דער יונגערמאן האט זיך אביסעל גערונגען און איז ענדליך
מרוצה געוואָרען, אבער מיט דעם תנאי, אז די צווייטע העלפט
זאָל ער איהם א צווייטען מאָל געבען.

בערקמאן האט נישט געהאט קיין אנדער ברירה ווי צו
פערשפרעכען.

דער יונגערמאן האט זיך אָבעזעגענט גאנץ העפליך און
איז ארויסגעגאנגען.

בערקמאן איז געווען זיכער, אז מעהר וועט ער איהם שוין
ניט אָנזעהן און איז געווען צופריעדען. דער יונגערמאן איז
איהם ניט בעזונדערס סימפאטיש געווען.

אבער אין א וואָך ארום קומט צו געהן דער יונגערמאן צו
בערקמאן'ען אין צימער, זאָגט איהם א פריינדליכען „גוד-איוו-
נינג“, אויסשטרעקענדיג דערביי די האַנד, און נאָך'ן אָפיציעלען
בעגריסען זיך, ווענדעט ער זיך פאַרמעל :

— איהר האט מיר נאָך צו געבען א פופציגער...

בערקמאן, וועלכער האט שוין כמעט ווי פערגעסען יענעם
פופציגער, ערוואכט ווי פון א חלום און פיהלט, אז דער יונגער-
מאן איז איהם עפעס אזוי שווער, און כדי ד ע ר ו ו י י ל
פֿטור ווערען פון איהם, זאָגט ער איהם שנעל :

— יעצט האָב איך ניט... קומט א צווייטען מאָל...

דער יונגערמאן קווינקעלט זיך אביסעל, אבער ענדליך איז
ער מסכים :

— מילא, איך וועל ארויפקומען געקסטע וואָך...

געקסטע וואָך איז שוין בערקמאן אין דער היים ניט געווען.
ער איז געזעסען אין א רעסטאָראן מיט בעקאנטע.

דער יונגערמאן איז גלייך געוואָהר געוואָרען דעם פֿלאַץ,
האט זיך שטיל אריינגערוקט און געווענדעט זיך צום קעלנער:

— איז דאָ ניטאָ מר. בערקמאן ?

דער קעלנער רופט אָב בערקמאָז'ען.

— א יונגערמאן פרעגט אויף אייך.

בערקמאן שטעלט זיך אויף און דערזעהענדיג דעם יונגענ-
מאן, וויל ער זיך ווענדען צום קעלנער ער זאָל איהם הייסען
נעחן, אבער אום ניט צו מאכען א סקאנדאל, ווענדעט ער זיך
צום יונגענמאן מיט א נעמאכטען שמייכעל:

— קומט איבערמאָרנען צו מיר אהיים וועלען מיר סעט-

לען!...

דער יונגערמאן פיהלט זיך ווי בעליידיגט און רופט זיך אָן

מיט בעהאלטענעם צאָרן:

— איהר ערלויבט זיך צופיעל מיט מיר, מר. בערקמאן,

איך האָב אז דאָס צווייטע מאל וועט איהר זיך ניט ערלויבען
אזוי... אלזא, ווען זאָל איך קומען?...

— קומט איבער-אכטאָג דאָנערשטאג א זייגער 7 אין

אבענד צו מיר אהיים... רופט זיך אָב בערקמאן, אום דערווייל
ניצול צו ווערען...

דערווייל האָבען ביי בערקמאן'ען די געשעפטען גענומען
נעהן מיט'ן קאָפּ אראָב. דאָס ביסעל געלט וואָס ער האָט נאָך
געהאט אבגעשפּאַרט פון די לעצטע גוטע וואָכען האָט ער בע-
יטלאָסען צו שפּאַרען ווי ווייט עס וועט זיך לאָזען.

אבי קינגעם ניט שולדיג זיין, האָט ער פאר זיך אליין
ארויסגערעדט.

און באלד האָט ער זיך דערמאָנט אן דעם יונגען מאן און
בעשלאָסען מעהר איהם גאָר נישט צו געבען: גענוג פאר איהם
די ערשטע פופציג דאלאר!..

אָבער דער יונגערמאן איז געקומען צו דער בעשטימטער
שעה.

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען — האָט בערקמאן אָג-

געחויבען...

— ניין! ניין, מר. בערקמאן, מעהר קען איך נישט וואר-

טען...

— וואס קענט איהר ניט ווארטען? — איז בערקמאן אי-

בעראשט געווארען.

— איך מיינ די פופציג דאלאר...

— וועלכע פופציג דאלאר?...

— וואס איהר זיינט מיר שולדיג...

— אה, יא... האט בערקמאן זיך ווי צוטומעלט... ס'הייט

אייגענטליך ווי אזוי שולדיג? ... ווען האב איך ביי אייך גענומען?

— איהר מאכט זיך צום נאך, מר. בערקמאן, איז דער יונג-

גערמאן געווארען גערווען — וואס הייסט, איהר האט ביי

מיר גענומען? איהר האט נאך געוואלט ביי מיר נעהמען?...

ווען איהר נעהמט ביי מיר, וואלט איך ביי אייך ניט געמאכנט—

א י ד האב ביי אייך גענומען פופציג דאלאר... איהר האט

שוין פערגעסען?...

— טא ווי אזויזשע בין איך אייך שולדיג...

— ווייל איך האב געדארפט נעהמען הונדערט... איהר

פערשטעהט? — איך האב געדארפט נעהמען הונדערט און גע-

געבען האט איהר מיר בלויז פופציג, שוין צייט אייך צו וויסען

דעם חשבון קלאר...

— דארף איך אייך הייסט עס געבען נאך פופציג...

— געוויס! — האט זיך דער יונגערמאן אָנגעכאפט — עס

איז דאָ א קלאָרער חשבון: געדארפט געבען האט איהר הונ-

דערט און געגעבען האט איהר פופציג דאלאר...

— איהר מיינט צו זאגען, אז איהר פערלאנגט נאך א פופ-

ציגער... האט בערקמאן געוואלט אַבשוואכען דעם איינדרוק פון

א חוב...

אבער דער יונגערמאן איז געשטאנען פעסט:

— איך פערלאנג פון אייך קיין טובות. איך מאַהן בלויז

דאס, וואס מיר קומט פון אייך.

דאָ האָט זיך שוין בערקמאן אינגאנצען צוטומעלט און מיט א שוואכער שטימע, ווי אין די שלעכטע צייטען, ווען ער איז א בעל-חוב געווען, האָט ער זיך געווענדט צום יונגענמאן :

— נו, בעט איך אייך איהר זאָלט מיר ווארטען נאָך א קורצע צייט, לאָמיר זאָגען נאָך א וואָך...

אין א וואָך ארום האָט זיך בערקמאן געווענדט צו זיינעם א נאָהענטען פריינד ער זאָל איהם באַרגען א פופציגער.

— אויף וואָס דארפסטו? איז דער פריינד נייגעריג געווען.

— איך מוז ברודער, בעצאָהלען א זעהר מאוס'ען חוב...

— הויבסט שוין אָן וויעדער מאכען חובות... האָט דער

פריינד איהם גוטמוטיג גע'מוסר'ט.

— איך האָב מיר ניט געקענט העלפּען... — האָט זיך

בערקמאן פערענטפערט.

און זיצענדיג ביי זיך אין צימער און ווארטענדיג אויפ'ן

יונגען מאן, האָט בערקמאן פילאָזאָפירט :

אייגענטליך איז א מענשען אונמעגליך צו לעבען גאָר אַהן

חובות... אזוי צי אנדערש, אבער שטענדיג זיינען מיר אימיצען עפעס שולדיג.

געשפיעלט פאר'ן קייסער.

דער אַרקעסטער פון דאָנסקי פּאַלעס, וואָס איז בעשטאַנען
פון זעקס און דרייסיג מאָן, האָט צווישען זיינע מוזיקאנטען
געזעהלט גאנצע דרייסיג אידען. די דאָזיגע גרויסע צאָהל פון
אידען האָט זיך געווארפען צופיעל אין די אויגען און ניט נאָר
די זעקס קריסטליכע מוזיקאנטען אליין, נור אפילו א מאַנכער
אַפציער פלעגט דעם דאָזיגען אַרקעסטער רופען מיט פּעראכטונג
און מיט קנאה: „זשידאָוסקאַיאַ קאָמאָנדאָ“.

מיט קנאה מעהר ווי מיט פּעראכטונג. די מוזיקאנטען האָט
זיך טאַקע געלעבט ניט שלעכט. א דאנק דעם בעריהמטען קאָ-
פּעלמייסטער, א טשעך, האָט דער דאָזיגער כמעט אידישער אָר-
קעסטער געשפיעלט די גרעסטע קאָמפּאָזיציעס פון די בעריהמ-
טע קלאַסיקער. און איינמאָל איז דער קאָפּעלמייסטער אוועק אזוי
ווייט, אז ער האָט מיט דעם שטרייך אַרקעסטער איינגעלערנט
מאַצאַרט'ס און בעטהאָווענ'ס א סימפּאָניע!

דער קליינער שוב, א געוועזענער סטאַליער פון מינסקער
גובערניע און דאָ א שפיעלער אויף א גערעהטען אינסטרומענט,
וואָס מען רופט „וואַלדהאַרן“, פלעגט זיצענדיג ביי מאַצאַרט'ס
סימפּאָניע אין גאנצען ציטערען. אין דער דאָזיגער סימפּאָניע
האָט ער געהאט מעהר פאָוזען איידער טאַקטען, און די דאָזיגע
פאָוזען צו צעהלען איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער. פון מאָ-
צאַרטען און בעטהאָווען האָט ער וועניג געוואוסט, אבער די פאָר-
היימישע אידישע מוזיקאנטען, וואָס האָבען זיך אין דעם דאָ-
זיגען מיליטער-אַרקעסטער געפונען, האָבען איהם ערקלערט ווי
גרויס זיי זיינען געווען און אז א סימפּאָניע איז ניט קיין מאַרש

און אפילו נים קיין „באזשע צאריא כראני“ און דערפאר טאקי פלעגט ער זיצענדיג ביי דער סימפאניע פון מאָצארטען אָדער פון בעטהאווען מעהרער שווייגען ווי „בעגלייטען“, ווארום זיין שווייגען פלעגט דער קאפעלמייסטער זעלטען דערהערען, אבער קוים פלעגט ער א בלאָז טהאָן דוקא דאָרט וואו מען דארף נים, פלעגט דער קאפעלמייסטער זיך ווארפען צו איהם מיט'ן „צויר“ בערשטעקעלע“ און זיך צושרייען: „מאָלטשי, מאָלטשי!...“

און אַט א דאנק די דאָזיגע סימפאניען אין וועלכע דער קליינער טוב פלעגט דאָך אן אנטויל נעהמען, איז דער דאָזיגער פאָלקאָוואַי אַרקעסטער געווען בעריהמט און פלעגט מען דארפען ערגיין גוטע מוזיק, פלעגט מ'זיך שוין ווענדען צום דאָזיגן אַרקעסטער. אויף אזא אופן האָבען זיך די אידישע מוזיקאנטן טען געפיחלט געהויבען און אויסער דאָס געלד, וואָס זיי פלעגען בעקומען, שפיעלענדיג אמאָל ביים גובערנאטאָר, ביים ארכירעי און אנדערע הויךגעשטעלטע פערזאָנען, פלעגען זיי בעקומען אויך „ספאסיבא'ס“ און נים זעלטען פלעגען זיי אויף די דאָזיגע בעלער און אַרגיען זיך צונויפמישען מיט די אָפיציערען און אַנדערע הויכע געסט און די מעהר ענטוויקעלטע און שעהנערע פלעגען זיך זאָגאר צושארען צו א מאַנכע יונגע דאמע פון באל, וועמעס מאן עס איז געווען אן אלטער פאָלקאָוויק, בעהאנגען מיט מעדאלען, אבער אַהן א פונק לעבען...

דערפאר אבער פלעגט דער דאָזיגער אידישער אַרקעסטער האָבען אויסצושטעהן צרות ביי א גרויסען „סמאָטר“, ווען מען פלעגט זיך ריכמען, אז דער קאַרפוסנער קאָמאנדיר אליין וועט אריבערקומען „קוקען“...

דער קאָמאנדיר פון פאָלק, אליין א לייעבהאבער פון מוזיק, פלעגט מורא האָבען, אז דער קאַרפוסני זאָל אמאָל נים בעמער-קען די צו גרויסע צאָהל אידען אין דער קאָמאָנדע. פאר אזא סמאָטר פלעגען די אידישע מוזיקאנטען זיך מווען גוט ארומ-גאַלען, זיין געשוירען צום קאַפ און בכלל אָננעהמען א בייזען.

שטרענגען קוק, עס זאלען די אידישע אויגען נישט ארויסגעבען...
ערב סמאטער פלעגט דער קאמאנדיר, וואס איז שטענדיג
געווען מילד צו די אידישע מוזיקאנטען, זיך פערוואנדלען אין
א בייזען און אויפגערעגטען פיהרער. אריינקומענדיג אין דער
קאמאנדע און בעגריסענדיג די מוזיקאנטען, פלעגט ער מיט זיין
ערשטען ענטפער נישט בלייבען צופרידען.

— זינגט נישט, ווי איז סינאגאגע! — פלעגט ער בעמער-
קען בייז. און פלעגט נעהמען איינשטודירען מיט די מוזיקאנטען,
ווי אזוי מארגען צו ענטפערען דעם קארפוסנאג קאמאנדיר.
— זדראווי זשעלאיעם וואשעמו, וויסאקאמו פרעוואסכא-

דימעלסטוואו...

און מעהר ווי אלע האט דאן געהאט אויסצושטעהן דער
קליינער שוב, וועלכען עס האט נישט געהאלפען קיין שום גאלען
זיך. דער איד איז געלעגען אויף זיין מונדיר און שינעל, זאגאר
אויף דער קאסארדע. דער „קאמאנדיר“ פלעגט איהם דרעהען
אהער און אהין, הויבען איהם דעם קאפ און עס איז נישט געגאנגען
גען — שוב איז געבליבען מיט זיין אידישען אויסזעהן, אונ-
געענדערט... ביז וואנען דער קאמאנדיר פלעגט פאלען אויף א
פלאץ, ער זאל שטעהן גאר אין דער הינטערשטער רייהע, כאטש
לויט זיין אינסטרומענט קומט איהם די דריטע רייהע...

שוב פלעגט זיך פיהלען פון דער דאזיגער בעשטימונג זעהר
בעלידיגט. עס איז איהם אויסגעקומען צו שטעהן הינטער די
גרויסע באסען און טראמבאנען און ער איז שיער נישט פער-
טויבט געווארען פון זייערע ברייטע און הילכענדיגע נאטען,
וואס זיי האבען איהם אריינגעבלאזען אין די אויערן.

איינמאל איז אונסעקומען דעם דאזיגען ארקעסטער מיט
צוגעהן אויף א קייזערליכער מאנעוורע...

עס האבען מאנעוורירט צוויי „אקרוגען“, דער ווילנער און
דער ווארשאווער. דער אידישער ארקעסטער מיט די זעקס
קריסעטן, פון וועלכע איבריגענס, איינער איז אין וועג קראנק

נעוואָרען. האָט זיך געפיהלט צווישען די טויערע פרעמדע מחנות, ווי א צונעוואָרפען-פעסעל... דערצו דאָס געפיהל, אז ערניץ פאָהרט נאָך דער צאָר, די צאָרינע מיט דער גאנצער סווי-טע... שוב האָט זיך געפיהלט מיט זיין וואלדהאָרן אין א טראַגישער קאָמישער לאַגע. ווי אזוי איז ער אַריינגעפאלען צווישען אזא'ן עס רב?... דערצו נאָך פלעגט מען זעהן אַפט הייסען דעם אַר-קעסטער אבשיידען זיך פון פאָלק און בעהאלטען זיך אין וועל-דיל. די אידישע מוזיקאנטען האָבען עס ערקלערט מיט סטרא-טעניק, די עטליכע נויט אָבער האָבען געברומט, ביזן אנגעקוקט די אידען און געגעבען אן אנדער ערקלערונג:

— דאָס איז צוליעב אייך, אידען! מען וויל ניט, אז דער צאָר זאָל אייך זעהן... צוליעב אייך, דארפען מיר, פראוואַס-לאוונע, אבקומען און ניט זעהן אונזער צאָר... פלעגט שוב זיך פערטיידיגען:

— דאָס איז צוליעב סטראטעניק!

נאָך די גוי'אישע מוזיקאנטען, האָבען זיך געהאלטען, אז דאָס איז בלויז דערפאר, וואָס מען שעהמט זיך צו ווייזען די איר-דישע קאָמאנדע און האָבען געדראָהט, אז קומענדיג פון דער מאנעוורע, וועט מען זיי אלע צושיקען צוריק אין די ראַטעס...

אזוי האָט זיך געצויגען ביי א דריי וואָכען. דער אידישער אַרקעסטער האָט זיך אין דער קייזערליכער מאנעוורע געפיהלט ווי קאָנטראַבאנדע, און ביי יעדען מאָל, ווען עס האָט זיך פער-שפרייט א קלאנג, אז דער קייסער איז גאָהענט, פלעגען זיי ער-ווארטען, אז באלד וועט קומען דער קאָמאנדיר און זיי ערגעץ פערשטעקען אין א וועלדעל.

דערצו זיינען די מאנעוורען געווען שווער ווי אן אמת'ע מלחמה. די מוזיקאנטען האָבען פאר דער גאנצער צייט ניט גע-

שפיעלט און דאס האט זיי נאך מעהר געדריקט און האבען זיך
געפיהלט ווי איבעריגע...

עס איז אנגעקומען דער לעצטער טאג. שוב איז געלעגען אין
זיין אייגענאוויפגעבויטער פאלאטקע מיט נאך פיער אידען און
געווארט אויף בעפעהלען... זיין וואלדהאָרן איז געלעגען געבען
איהם א פערטריקענטע און פערשעהמטע. פלוצים האט ער דער-
הערט, ווי דער דעזשורנע זיינער, אויף א איד, האט גערופען פון
די פאלאטקעס.

— שטעלט זיך אויס מיט די איסטרומענטען... האט ער מיט
א ציטערדיגער שטימע זיי בעפויילען — עס איז מעגליך, אז מיר
וועלען דארפן באלד געהן שפיעלען פאר'ן קייסער...

שוב איז שיער ניט אומגעפאלען פאר שרעק, אבער באלד
איז דאס געפיהל פון שרעק פערשוואונדען און א געפיהל פון
נצחון האט איהם בעהערשט. הייסט עס, אז ווען מען דארף
אמת'ע גוטע מוזיקאנטען, מוז מען אנקומען צו אונז... ער האט
זיין מיינונג ארויסגעזאגט פאר צארפינען, וואס האט שוין דאס
יאָהר געדארפט געהן א היים.

— ווי געפעלט דיר, צארפין, מיר וועלען שפיעלען פאר'ן
קייסער.

צארפין האט לוסטיג געשמייכלט און צוגעברומט:

— וואס דען, זיי וועט מען שיקען?...

באלד איז געקומען פון זיין פאלאטקע דער קאפעלמייס-
שער, ער איז געווען זעהר פרעהליך, כאַטש שטארק אויפגע-
רעגט:

— ברידער! — האט ער זיך פריינדליך געווענדעט צו

זיי. — אויף אונזער אַרקעסטער איז אויסגעפאלען דער גרוי-

סער כבוד צו שפיעלען פאר'ן קייסער. זייט גרייט און פער-
שעהמט ניט אייער בערוף...

און באלד האט ער זיך גענומען רעפעטירען מיט דעם אַר-
קעסטער אייניגע וויכטיגע זאכען.

שוב האט זיך דאס מאל מעהר ווי אימער געפלייסט, ניט
נאָר יעדער טאקט, וואס זיין בלאט נאָטען האט פערמאנט האט
ער געשפיעלט מיט געפיהל, אפילו די פאזען האט ער געקלאפט
מיט'ן פוס מיט גרויסער בעגייסטערונג:
— איינס, צוויי, דריי, זיעבען... צוועלף, הונדערט...

שוב איז געזעסען אין דעם גרויסען פאוויליאָן אויף אן
עסטראדע און ניט געוואגט זיך אומקוקען. ער האט מורא געהאט
אויפצוהויבען זיינע אויגען, ער זאל זיך ניט בעגעגענען מיט'ן
צאר'ס בליקען... דערצו האט ער ניט געוואלט, אז דער צאר זאל
דערקענען אין איהם זיין אידישקייט. איינגעגראָבען זיינע אויגען
אין דעם בלאט נאָטען מיט די פאזען, האט ער געזעהלט זיי
מיט דער גרעסטער פאָרויכטיגקייט. געדאכט האט זיך איהם,
אז טאָמער מאכט ער א פעהלער, וועט דער קייסער גלייך דער-
הערען.

שוב אָבער האט אין דער מינוט באמת געוואלט דעם קיי-
סער צופריעדענשמעלען.

און ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען, איז דער קייזער טאקי
געווען צופריעדען, ווייל גלייך נאָכ'ן „אביעד“ האט זיך דער
קייסער אויפגעשטעלט און גלייך נאָך איהם דער אַרקעסטער און
אָבשפיעלענדיג א צווייטען מאל די הימן, האט דער קייסער
הויך אויסגערופען:

— חאראשא, בראטצי!

עס הייסט, אז דאס שפיעלען איז איהם געפעלען.
און דא האט זיך שוין שוב נישט געקענט איינהאלטען און

געווארפען א בליק אין דער זייט וואו דער קייסער איז געשטא-
נען.

אבער אזוי ווי דער קייסער איז געווען ארומגערינגעלט
פון א גרויסער סוויטע, האט שוב ניט געקאנט אונטערשיידען
צווישען זיי און דעם קייסער.

קומענדיג פון די מאנעוורעס צוריק אין שטאדט אין דער
קאמאנדע, האט שוב זיך געזעצט שרייבען א היים א בריעה, וואו
ער האט געמאלדען זיין טאטען דעם סטאליער, אז עס געהט
איהם גאנץ גוט; ער האט געשפיעלט יענע וואך פאר'ן קייסער
און אזוי גוט געשפיעלט, אז ער האט בעקומען א „ספאסיבא“
און ווערליג מען רעדט אין „קאמאנדע“ ליגט פאר זיי אין פאל-
קאוואיע קאזנאטשייסטווע צו רובעל אלס בעלוינונג...

דער געפונענער נאמען.

זי איז געווען הערמאן'ס א גאָר נאָהענטע בעקאנטע. עס האָט שוין געהאַלטען שיער—שיער ביי ליעבעס ערקלעהרונג. ער האָט אלץ אַבגעלייגט אויף א מעהר פייערליכען מאַמענט. נאָר ס'האָט זיך געטראָפּען עפעס א שטערעניש. ער האָט איינ-מאַל ניט געקענט קומען צו דער בעשטימטער צייט און נאָכדעם האָט ער גערעכענט, אז זי וועט ביז ווערען — און פון דער בער-קאנטשאפט האָט זיך אויסגעלאָזט א טיף.

אַפט פלעגט ער זיך אַז איהר דערמאָהנען, געוואָלט בענייען צוריק די פריינדשאפט. ער האָט אבער ניט געפונען קיין גער-לעגענהייט. דערווייל זיינען די וואַכען, שפעטער די מאָנאטען פּערגאנגען. אַט איז שוין באלד א יאָהר, אז ער האָט זי ניט געזעהן.

נאָר איינמאַל, געהענדיג אזוי, אין גאס, האָט ער זי גע-טראָפּען, זי יונגע, א שעהנע, א שטאַלצע...

דאָס הארץ האָט איהם אָנגעהויבען שטארק צו קלאַפּען. ער האָט דערפיהלט די בלאַסקייט פון זיין פנים. צו בעקלערען: יאָ אַבטעלען זי אָדער ניט? — איז קיין צייט ניט געווען. אַט איז ער שוין געבען איהר.

— העללאָ! — האָט ער גלייף אויסגעשטרעקט די האַנד.

געוואָלט אויסרופען איהר נאָמען, אָבער דאָ האָט פאסירט איינע פון די גרעסטע הינדערניסע. ער האָט פּערגעסען איהר ערשטען נאָמען. אַך, עס האָט זיך אזוי געפאסט אויסרופען איהר ערשטען נאָמען. עס איז ווארימער, פריינדליכער און מיט'ן ערשטען נאָמען געווינט מען גיכער דעם צוטרוי...

זי דאנעגען האט גאר נישט פערגעסען, האט איהם אבער
ענטפערט אויף דעם העללאו מיט א פריינדליכען שמייסעלע:

— העללאו, הערמאן!

— העללאו, העללאו! וואס מאכט איהר... און וועלענדיג
אנרופען איהר נאמען האט ער זיך אנגעשטרענגט צו דערמאנען
נען איהם. „ראזע“... ניין, „בערטשא“... ניין... „ליזא“, ניין...
„ראכעל“, ניין... העללאו... העללאו!... ווי אזוי הייסט זי?
האט ער שוין געוואלט מאכען א פשרה און רופען זי ביים
צווייטען נאמען: זי מוז דאך האבען א נאמען... מען קען דאך
ניט רעדען מיט א געהענטער בעקאנטער און ניט אנרופען סײַן
איינציגען מאל איהר נאמען... זאל זיין כאטש דעם פאמילי-
נאמען. ראבינאוויטש, ניין... בערמאן... ניין... „לוריע“... ניין
„גאלדמאן“... ניין... „ביילין“... ניין... ניין! אך, ווי הייסט זי...

— וואס זייט איהר אזוי פערזארגט, הערמאן?

— איד פערזארגט?... — האט ער זיך דערשראקען... ניין...

אך, דא האט זיך ווידער אזוי געפאסט אנצורופען איהר נאמען:
ניין, ליזא... אבער זי הייסט נישט ליזא... און אפשר יא... זאל
ער פרואווען!... אה, טאמער הייסט זי ניט אזוי, וועט זי דער-
ווייל ערפאהרען, אז ער האט פערגעסען איהר נאמען, ביידע נע-
מען, דעם ערשטען און דעם צווייטען. עס איז א שאנדע פאר
איהם און א בעלידיגונג פאר איהר. אזוי, הייסט עס, געדענקט
ער מיד!... ניין, אויסזאגען איז געפעהרליך... ער מוז ביי איהר
ארויסקריעגען דעם נאמען, דעם ערשטען אדער דעם צווייטען...
— איהר זייט יא פערזארגט... — האט זי איהם געפארשט
און בעטראכט זיין שטערען, וועלכען ער האט געהאלטען אין
אין קנייטשען. וואס איז מיט אייך, הערמאן... עפעס האט מיט
אייך פאסירט...

ער האט איהר געוואלט פערזיכעדען, אז גאר נישט... אין
געענטהייל, עס געהט איהם זעהר גוט... בלויז איין סליינגקייט:

ער האָט פֿערגעסען איהר נאָמען: חאשע? ניין, זעלדע? ניין...
לעאָנאָראַ?

— ניין. אין געגענטהייץ, איך פיהל מיך גאנץ גוט... האָט
איהר מיך טאקע געוואָלט זעהן?...

— געוויס, הערמאן... האָט זי זעהר פריינדליך געענט-
פערט, כאַטש אייער וואָרט האָט איהר דעמאָלט ניט געהאל-
טען...

— אַ, גלויבט מיר... האָט זיך הערמאן גענומען פער-
טהייריגען... אבער ס'האָט זיך דאָ אזוי געפאסט אַנצורופען איהר
נאָמען. „פרידע?“ ניין... „דבורה?“ ניין... אַך, מיין גאָט ווי
הייסט זי? — אַ, גלויבט מיר, אז איך האָב שטענדיג גע-
טראכט פון אייך...

— יא, איך גלויב אייך! — איז זי פערטרויליך געוואָר-
דען... — מיר וועלען, הייסט עס, וויעדער ווערען פריינד...
— געוויס, געוויס... ע... אַך! איהר נאָמען! איהר
נאָמען! אזא נאָהענטע בעקאנטע!... — געוויס, געוויס! ווילט
איהר ערגעץ געהן...

— ליידער, הערמאן, בין איך איצט פערנומען. א צווייטען
מאָל... איך וועל אייך געבען מיין אדרעס... וועט איהר מיר
שרייבען ווען צו טרעפען זיך...

הערמאן האָט זיך דערפרעהט: „איצט וועט ער דערגעהן
איהר נאָמען: ער וועט זיך ראטעווען, עס פייניגט איהם אזוי
דאָס פֿערגעסען... גאָלדע? ניין! ציפע?... אַך, ניין! אַט שרייבט
זי שוין... באלד וועט זי ערפאהרען... ער וועט זי כאַטש ביים
אוועקגאנג קענען אַנרופען ביי'ן נאָמען...

זי האָט איהם דערלאנגט די אדרעס: הערמאן האָט דורכ-
געלאָפֿען מיט די אויגען דאָס צעטעלע: ניטאָ קיין נאָמען; בלויז
די נאם, די נומער פון הויז... עס הייסט, אז זי איז זיכער אז
איהר נאָמען ווייס ער דאָך... א נאָהענטער בעקאנטער... כמעט
א געליעבטער...

— אייער אדרעס... — האָט ער געשמיכעלט, — 1753...

— יא... דער נומער פון הויז... פאר מיר, — האָט זי

געשמיכעלט...

— יא... פאר אייך... איך ווייס... איך ווייס... איך וועל

אייך שרייבען...

א קאלטער שווייס האָט איהם בעגאָסען: ווי אזוי וועט ער

איהר שרייבען? גאָט מיינער! איך וועל וועדער בלייבען אונז

פינקטליך מיט איהר... זי איז אזא ליבע מיידעל...

זי האָט איהם אויסגעצויגען די האנד, ליכטליך געשמיר-

כעלט און זיך גענומען זעגענען...

— הייסט עס, הערמאן, אויף דאָס ניין...

— יא... יא... טעמע? ניין! „נעמי“, ניין... „אסתר“,

ניין... יא... אויף דאָס ניין... איך וועל אייך שרייבען... 1753...

איך וועל אייך שרייבען... חנה ציפּעראָוויטש! ניין... יא, איך

וועל אייך זיכער שרייבען.

— איך האָב, הערמאן... איצט וועט איהר זיין פינקטליך

כער...

— א יא... געוויס...

אך, ווען ער קען אַנרופען איצט ביים זעגענען איהר גאָד

מען: „נעכע“... ניין — „שרה“... ניין, „רבקה“... ניין... לאה...

ניין!

אַט איז זי שוין אוועק אין דער זייטיגער גאס... ער וועט

זי צוריק אַניאָגען און פרעגען: ער וועט זיך איהר מודה זיין, אז

זי האָט ער גוט געדענקט... די גאנצע צייט געטראכט פון איהר,

אבער דעם נאָמען האָט ער גראד פערגעסען... זי וועט עס פער-

שטעהן...

אַבער עס איז געפעהרליך... זי וועט איהם חושד זיין, אז

ער האָט זי אפילו אין זינען געהאט... ווי אזוי פערגעסט מען

עס א נאָמען פון א גאָהענטער? זי וועט זיך בעליידיגען... ניין,

בעליידיגען וויל ער זי גיט... ער וועט איהר שרייבען... 1753... עס

וועט ניט אַנקומען... ער וועט ווידער בלייבען ניט קיין וואַרטס-
 מאן ביי איהר... זי וועט איהם ענדליך פּערהאַסען!
 ער האָט זיך געלאָזט געהן צוריק, אין דער ריכטונג וואוהין
 זי איז אוועק. אפשר וועט ער איהר נאָמען ארויסקריענען... זי
 איז שוין אבער געווען צו ווייט. ווען ער זאָל וויסען איהר נאָם
 מען, וואָלט ער הויך אויסגעשריען, און זי וואָלט דערהערט...
 איצט מוז ער סיידען יאָגען זי... יא. ער וועט זי יאָגען...
 אבער אַניאָגענדיג זי וועט ער דאָך מוזען אַנרופען זי ביים
 נאָמען... ניין, ער וועט זי אַנריהרען מיט דער האנד... זי וועט
 זיך דערשרעקען... זי וועט זיך ווענדען צו איהם... ער וועט זאָ-
 גען: הערט! עס וועט קלינגען אזוי קאלט... זי וועט ביים ווע-
 רען...

דאָך האָט ער זיך פּערקירעוועט אין דער ריכטונג וואו זי
 איז אוועק, האָט זיך געלאָזען מיט שנעלע טריט, ער האָט זי
 אַנגעיאָגט...

— ע... ע...

זי האָט זיך אַבגעקעהרט צו איהם:

— א, הערמאן... איהר ווילט מיר נאָך עפּעס זאָגען...

— יא... אייער אדרעס... איך בעט אייך, שרייבט עפּעס

צו...

— וואָס זאָל איך אייך צושרייבען... עס איז דאָך ריכטיג...

— יא... אבער... האָט הערמאן געשטאַמעלט...

— וואָס אַבער...

— אייער נאָמען...

— מיין נאָמען, נו איהר וויסט דען ניט מיין נאָמען...

אד, הערמאן. איהר זייט נאָך אלץ אַ וויצלינג... גוט, איך וועל

אייך צושרייבען מיין נאָמען!...

— אייער נאָמען! אייער נאָמען! א, ער איז מיר אזוי

טהייער! איך וויל איהם האָבען אויפ'ן פּאַפּיער...

זי איז געוואָרען געריהרט: ער האָט זי ווירקליך ליעב

און געדענקט זי גוט... יא, זי פיהלט עס איצט... זי איז צוגעד-
נאנצען צו א וואנד, אויסגעשפרייט דאס צעטעלע און צוגעד-
שריעבען איהר נאָמען.

— אַ, העלענא! העלענא! העלענא! — האָט ער זיך צו-
זונגען פון פרייד — איך דאנק אייך, ליעבע העלענא... איהר
האָט מיר גליקליך געמאכט...

— מיט אזא קלייניגקייט... — האָט העלענא געשמייד-
כעלט פערנעניגט! עס פרעהט מיר זעהר...

— איך וועל דאָס צעטעלע מיט אייער נאָמען האלטען
טהייער. העלענא! העלענא!...

און צושיידענדיג זיך מיט איהר, אַנרופענדיג זי ביים נאָ-
מען, האָט ער דאָס צעטעלע מיט'ן אדרעס בעהאלטען צווישען
די נויטיגסטע פאפיערען, און ניט זייענדיג דאָך זיכער, אז ער
וועט עס ניט פערליערען, האָט ער געהענדיג דעם גאנצען וועג
נע'חזר'ט:

— העלענא! העלענא! העלענא!

און קיינמאל איז איהם א נאָמען ניט אזוי טהייער געווען.
ווי דאָס מאל!

עם שאקעלט זיך.

ביי נחמן. אן אַרעמער בעל-הבית אין שטעדטעל, לעבט מען
שטענדיג אין איין שרעק און ביי יעדער ארבייט, ביי יעדער
בעוועגונג שרייט מען דאָרט אין שטיבעל איינער צום אנדערן:
פאמעליך!

ביי נחמן'ען עסט מען קיין מאָל רוהיג נישט אַב קיין ביסעל
געקעכטס. ווייל ווי מען שטעלט אוועק די שיסעל אויפ'ן טיש,
הויבט זיך דער טיש אָן צו שאַקלען. דאָס בעסטע ביסעל — די
אויבערשטע — גיסט זיך אויס, און נאָך דעם מוז מען פאַרזיכ-
טיג עסען, סטארען זיך אַ צושטארקען ריהר נישט צו טהאָן דעם
טיש, פריי נישט אויסצוגיסען דאָס רעשט ביסעל געקעכטס.
אז מען עסט אַב רוהיג אָהן אַ סבה דעם „וואַרמעס“, פיהלט
יעדערער פון הויזגעזינר אַן ערגרינגערונג און דאנקט אין דער
שטיל גאָט פאר'ן חסד, וואָס דער טיש האָט דאָס מאָל נישט גע-
קאפּריזעט.

ערגער איז אבער מיט דער וועטשערע! וועטשערע עסט מען
שוין ביים לאַמפּ און די שרעק ווערט אין צווייען. ווייל די גלאָז
פון לאַמפּ, וועלכע מען האָט געקויפט אויף באָרג, איז מיט אַ
נומער גרעסער און זי שאַקעלט זיך אום אויף דער מאַשינקע.
די פאַרזיכטיגקייט ווערט גרעסער, און ווען איינער שרייט
„פאמעליך, דער טיש!“ מוז אַ צווייטער קומען צו חילף און
שרייען: „פאמעליך — די גלאָז!“ און אמאָל אז עס האלט
שטאָל, סיי דער טיש, סיי די גלאָז הויבען זיך אָן צו שאַקלען,
שרייט מען צוזאמען, נאָר פערקירצט: „די גלאָז, דער טיש“.

און מען הערט אויף צו עסען, ביז מען כערנדיגט מיט די ביידע אונגארמאלע הויזדוירטשאפט.

נחמן און זיין הויזגעזינד האבען שוין צום טיש און צום לאמפ איבערנעמחאן פיעל סגולות. אונטער דער הינטעדיגער פיסעל האט מען א ציענעל אונטערנעלעגט, עס האט אבער נישט געהאלפן ווייל די פארלאגע איז נישט קיין גלייכע; די מאשינע קען פון לאמפ האט מען מיט א פאפיר ארומגעדרעהט, האט עס געהאלפן איין אבענר און עס איז ווידער ברייט געווארען און זיך גענומען שאקלען ביז מען האט זיך מיאש געוועזען, און עס איז געבליעבען אזוי.

און נאך וועטשערע, אז מען זוערט שוין ווידער רוחיגער, הויבט זיך אז א סדרה מיט די צוויי בעטען. זיי האבען זיך קעגן טיג אנגעשטעקט פון טיש און שאקלען זיך שוין אויף עטליכע יאהר. און אז מען לעגט זיך אין זיי אריין דאכט זיך, אז אט-אט פאלט מען פון זיי ארויס, און נאך מיט ניסים שלאפט מען איבער די נאכט.

און אמאל, אז דער ווינט אין דרויסען בלאזט, שאקעלט זיך ביי גחמ'ען די שויבען פון די פענסטער, די שינדלען פון דעם דאך און דאס גאנצע שטיבעל, און דאמאלס דאכט זיך נחמן'ען, אז אט-אט פאלט אלץ אין גאנצען איין און ער יועט גאר נישט האבען: נישט קיין צובראכענעם טישעל, נישט קיין גלאז מיט א נומער גרעסער, נישט קיין בעטען וואס שאקלען זיך, און נישט קיין אלט שטיבעל.

און נחמן לעבט אב זיין גאנצען לעבען אין שרעק, און זיין גאנץ לעבען שאקעלט זיך.

די נקמה.

(א מעשה'לע)

אין א גרויס לאנד, וואו עס האט רעגניערט א בייזער הער-
שער און אלע זיינען עבדים ושרים האבען געטהאן דעם הער-
שערס ווילען, דאס הייסט — רשעות און רשעות — האט גע-
לעבט א נביא.

דער דאזיגער נביא פלעגט אומגעהן איבער די גאסען און
מערק אין יעדער שטאדט און פלעגט זאגען מוסר און פלעגט
ניט שויגען יונג און אלט, ארעם און רייך.

דאס פאלק פלעגט ניט שטענדיג הערען דעם דאזיגען
נביא'ס ווערטער. א נאנצען טאג האט עס געארבייט אין די
פאלדער, אין די געדיכטע וועלדער אדער ביי די גרויסע און
רייכע הארען; אויך האט דאס פאלק ניט אלע מאל פערשטאנען
וואס דער נביא רעדט און דאס גרעסטע טהייל פון פאלק פלעגט
בעסער אין א פרייער מינוט אוועקגעהן אין שענק אריין אויס-
טרינקען א גלעזעל בראנפען, כדי צו פערגעסען די צרות און די
קנעכטשאפט אונטער וועלכע יעדער האט זיך געפונען אין דעם
דאזיגען לאנד.

נאך דעם נביא האט ניט שטארק געארט, וואס דאס פאלק
הערט איהם ניט. ער האט סיי ווי סיי ניט דאס פאלק גע-
מוסר'ט, נאך די פיהרער פון פאלק און די דאזיגע פיהרער —
פעראירער — פלעגען זיינע ווערטער טרעפען ווי שארפע פילעג-
בויגענס אין הארץ אריין און זיי זיינען אויף איהם זעהר ביין
געווען.

אבער בייזער פאר אלע איז אויפ'ן נביא געווען איינער א
גרויסער האר. דעם דאזיגען האר האט זיך שטענדיג גערוכט,

אז דאָס גאנצע מוסר, וואָס דער נביא זאָגט איז אָנגעמאסטען פונקט פאר איהם, ווייל יעדע זינד, וואָס דער נביא האָט אויס- גערעכענט איז אויף זיין נשמה געלעגען און ער האָט זיך גע- פיהלט שרעקליך בעליידיגט און איהם זיינען ניט איינגעגאנג- גען אלע זיינע תענוגים : ניט די וויינען, ניט די ווייבער, ניט די מוזיק, וואָס פלעגט פאר איהם שפיעלען און זיין גרימציגן האָט געפלאקערט ווי א פלאס-פייער און ער האָט שטענדיג געטראכט וועגען עפעס א שטארקע נקמה אין דעם הייליגען נביא.

נאָר שוואך און פערשטאָפט איז זיין קאָפּ געווען און ער האָט בשום אופן ניט געקענט דערקלערען קיין פאסיגע נקמה. האָט ער זיך איינגמאַל מיטג געווען און זיך געווענדט צו א גרויסען חכם אין לאנד און האָט איהם צוגעזאָגט א סך אוצרות מיט גאָלד, ער זאָל איהם זעהן אן עצה געבען וואָס פאר א נקמה ער זאָל געמען אָן נביא.

— איך בין אויף איהם אזוי בייז ! אזוי בייז ! — האָט ער זיך געקלאָגט פאר'ן חכם. גיב אן עצה וואָס איך זאָל איהם אַבטהאָן. ווי מיינסטו גרויסער חכם, אפשר זאָל איך ביי איהם אלע זיינע פעלדער און גיטער אַבגעמען און לאָזען איהם אויף דער וועלט ארעם און נאקעט, ווי אן איינפאכער פויער.

און דער חכם האָט געענטפערט :

— די דאָזיגע נקמה איז שוין צו שפעט, ווייל דער נביא האָט אלע זיינע פעלדער און גיטער, וואָס ער האָט געהאט בירושה, אַרעמע פויערן פערטהיילט און פאר זיך האָט ער גאָר- נישט איבערגעלאָזט.

— אפשר זאָל איך הייסען מיינע קנעכט זיי זאָלען האַפּען איהם ערגעץ אין א ווינקעל און גוט אָנברעכען איהם די ביינער ? דער חכם האָט געשמייכלט און געענטפערט :

— גיין, גרויסער האר. ניט קיין נקמה וועט עס זיין נאָר א טובה. דו ווייסט דאָך, אז דער נביא וויל יסורים האַכען פאר זיינע הייליגע ווערטער, וואָס ער רעדט אין נאָטס נאָמען. די

קלעפ — דאָס איז זיין שכר. און אנשטאָט נוקם זיין זיך — וועסטו איהם בעלוינהנען.

— אפשר מאכען אויף איהם א בלבל, אז ער איז א מורד במלכות און אין טורמע ארייטווארפען איהם? האָט דער האַר וויעדער פאַרנעלעגט זיינע פלענער.

— ווישדער ניט קיין נקמה, נאָר א טובה! — האָט דער חכם געשמייכעלט. צווישען די הונדערטער פער'משפט'ע אין טורמע, וועט ער זיך פיהלען ערשט גליקליך און פריי, ווייל די אונגליקליכע זיינען ווינע ברידער און חברים. אדרכא, פאר איהם גרויסער האַר, איז אונזער גאנצע לאַנד א טורמע.

דאָ האָט זיך דער האַר אָנגעכויגען און אויפ'ן אויער דעם חכם עפעס איינגערוימט.

— דאָס איז אויך ניט קיין נקמה פאר איהם. אזוינע מענ'שען ווי אונזער נביא האָבען קיין מורא ניט פאר'ן טויט. זיי, פערקעהרט, האלטען זיך פאר טויט בשעת זיי לעבען און פאר לעבענדיגע — נאָכ'ן טויט.

דאָ איז דער האַר אין א העפטיגען צאָרן אריינגעבראכט געוואָרען און האָט קריצענדיג מיט די צייהן און דריקענדיג מיט די פויסטען, אויסגעשריען:

— קלעהר עפעס אויס פאַרט א נקמה! איך מוז מיך אין איהם נוקם זיין! איך קען ניט רוהען! ער איז מיין גרעסטער שונא!

דער חכם האָט רוהיג געשמייכעלט און געענטפערט: — בערוהיג זיך גרויסער האַר. איך האָב אן עצה, ווי אזוי זאָלסט זיך אין איהם נוקם זיין, אז ער זאָל פיהלען שטאַרק און טיעף די נקמה.

אָנגעצונדען מיט א בייזער שמחה האָבען זיך די סאַרע אויגען פון האַר און ער האָט אויסגעשריען:

— נישט, זאָג — ווי אזוי?

און דער חכם האָט געענטפערט:

— אויב דו ווילסט ווירקליך זיך נוקם זיין, אין נביא, מוז-
סטו מיט איהם שלום ווערען, ווערען זיינער א פריינד און לויבען
איהם און ריהמען איהם און גרויסען איהם. וואָרום קיין ערגערס
איז ניטאָ פאר א נביא ווען עס ווערען מיט איהם שלום אזוינע
מענשען ווי דו! ...

די לבנה.

איינמאל געהט חיקעל דער קירזשנער ארויס איינס א זיידער ביינאכט אויפ'ן הויף און ער ווערט מאַדנע פערוואונדערט. עפעס אין דרויסען איז ליכטיג, פונקט ווי עס וואָלט שוין טאָג געווען און פון די הייזער לינען אויסגעצויגען גרויסע, ברייטע שאַטענס אזוי רוחיג און שטיל, אָבער מיט עפעס א גאנצן און זיין שאַטען אליין איז אויך אזא מאַדנער גרויסער, א לאנגער און א דיקער, פונקט ווי ער וואָלט אין דער אמת'ן טאקע א מענש געווען... עס זאל שוין זיין „גרויסער טאָג“ קען ניט זיין : אויפ'ן גאס איז אזוי מאַדנע שטיל, אז ער הערט זיין אייגענעם אַטעם, די לאַדען פון די הייזער זיינען אומעטום פערמאכט, און אַט הערט ער אפילו די קאַלאַקאַטקע פון נאכטוועכטער. וואָס-זשע בעדייט דאָס אזא מין ליכטיגקייט !

ער ווארפט די אויגען אויף אלע זייטען, ווי ער וואָלט גע-זוכט יענעם לאַמפּ, וואָס האָט אזוי ליכטיג געמאכט די נאכט. ענדליך הויבט ער אויף די אויגען צום ריינעם הימעל, וועלכער איז נאָר וואו ניט וואו בעשפּרינקעלט מיט קליינע ווייסע וואָל-קענדלעך, און ער דערזעהט אין דער מיט א קיילעכדיגע ליכטיגע דעדעלע, אזוי קיילעכדיג און אָבעקאַקט, פונקט ווי א שטיקעל סחורה אויף א דעקע צו א היטעל... דאָס דאָזיגע שטיקעל קיילעכדיגע איז איהם מאַדנע בעקאנט, ער האָט עס אמאָל ערגעץ געזעהען... „מאָדנע בעקאנט, ווארט לאַמפּ זיך אַקאַרשט דער-מאַנען“...

אלערליי עראינדערונגען פון זיין יונגער הויבען אָן ווי פון א נעבעל ארויסגעהן פון איהם, טאַנצען און שפּרינגען פאר איהם, און פּלוצלונג דערמאָנט ער זיך דעם חדר, דאָס געהען ביי נאכט

אהיים, די ליעדלעך „אדוני מלך“, „הוי, הוי העמעריל“; דער-
נאכדעם דערמאנט ער זיך דעם בית-המדרש: אידען דאוונען
מעריב, נאך מעריב געהען אידען, א סך אידען ארויס פון די
בתי-מדרשים. נאך נישט אהיים געהט מען: מען שטעלט זיך
אויס אין א רעדעל אויפ'ן שול-הויף און מען הויבט אן וויעדער
דאוונען.

— אוי, דאס איז דאך די לבנה! — גיט זיך חייקעל א
חאפ, ווי ער וואלט זיך דערמאנט אן אן אלטער שעהנער מעשה,
וואס ער האט אין חדר אמאל בין בנתה למעריב געהערט... און
זיין הארץ שפרינגט שיער ארויס פאר שמחה.

— די לבנה, ווי איך בין א איד, די לבנה! — שרייט ער
אויס הויך אויפ'ן קול. אוי, אוי, אוי! ווי לאנג איך האב זי
גיט געזעהען, זינט איך ארבייט... קוים-קוים, זי דערקענט... אז
ביי טאג ארבייט מען און ביי נאכט שלאפט מען, ברוך-השם—
פערענטפערט ער זיך...

און ער הויבט אן צו בעטראכטען די אלטע בעקאנטע, אויף
וועלכער ער פלעגט קינדווייז אזוי ליעב האבען צו קוקען, דער
הויפט אויף דער נאז, אויף די צוויי אויגען... ער הויבט אן
יעצט זוכען די נאז מיט די אויגען, אבער — ניטא.

ער ווערט מאדנע איבערראשט. ער קאן שווערען, אז אמאל
האט די לבנה געהאט א נאז מיט צוויי אויגען, ער געדענקט דען
נישט, וואס? ... וואו זשע איז עס אהינגעקומען?...

ער שטרענגט אן די בליקען און זוכט. די לבנה, א קיילעכ-
דיגע און א ריינע שווימט זיך רוהיג, דאכט זיך מיט א שמיי-
כעלע, אבער קיין נאז און קיין אויגען — ניטא...

חייקעל דארף געהן שלאפען צוריק, א גאנצען טאג האט ער
שווער געארבייט און היינט דארף מען טאקי פריה אויפשטעהן.
נאך עס פערדריסט איהם, פאר וואס זאל ער דאס גלאט גיט
געפינען די נאז מיט די אויגען... כאטש די נאז אליין, און
אפשר איז דאס גאר נישט די לבנה?

פאר דעם געדאנק דערשרעקט ער זיך צוליעב צוויי זא-
כען : ערשטענס, אויב דאס איז ניט די לבנה, טא וואס-זשע
איז דאס ? און צווייטענס, ווי איז דאס מעגליך, אז א מענש
זאל ניט וויסען, וואס יא לבנה און וואס ניט... אז אין מאסטער-
סקאיא וואלט מען זיך דערוויסען, וואלט מען דאך איהם גע-
מאכט פאר א משוגענעם.

ער קוקט אויפטערקאם ארויף אין דער הויך און זוכט...
נאר אויסער דער איין לבנה און עמליכע ווייסינסע וואלסענדלעך
איז נאך נישטא.

אויב אזוי איז דאס טאקע די לבנה ! אייגענטליך איז זי
די זעלבע ווי אלע מאל, ער וואלט זי דערקענט אפילו, ווי מען
זאגט, אז אבגעשונדענע...

נארישקייטען ! ער ווייס דען ניט וואס א לבנה איז ?...
ווער ווייס דען ניט ?

ער ווערט שוין זיכער, אז דאס איז די לבנה. און דער-
פיהלענדיג, ווי די אויגען קלעפען זיך איהם, וויל ער שוין געהן
צוריק שלאפען, נאר פלוצלונג ניט איהם וויעדער א קלאפ אין
קאפ : וואו איז אבער פארט דער לבנה'ס גאז, מיט די צוויי
אויגען ? אז ער געדענקט אויף קלאר, אז אמאל האט זי געהאט
א גאז מיט צוויי אויגען...

ער הויבט זיך אן אויף אן אמת צו בעאונרוהיגען. עס ארט
איהם ניט אזוי, וואס די לבנה האט פערלורען די גאז מיט די
אויגען, ווי עס ארט איהם דאס, וואס ער ווייס ניט ווי אזוי איז
דאס אהינגעקומען...

קען דאס זיין, אז פאר דער לאנגער צייט, וואס ער האט
זי ניט געזעהען, האט זי זיך געביטען...

ער מוז דאס דערגעהן. פרעגען וועט ער ניט, מען וועט
געוויס לאכען, אבער ער קען דאס דערגעהן אין דעם ביכעל „א
וועלט מיט וועלטלעך"... דארטען שטעהט פון דער זון און פון
דער לבנה און פון אלע... א שאד, וואס שבת לייענט ער אלץ

די פאליטישע ביכלעך, און פון אנדערע זאכען הויבט ער ניט
אָן צו וויסען... אין „א וועלט מיט וועלטעלעך“, געדענקט ער,
רעדט זיך דערפון. ער האט דאָס אמאָל געלייענט — נאָר ער
האט אינגאנצען פערנעסען...

פראגמענטיק.

1

זיי און ער.

אויף די בעל-בתים, ביי וועמען הערמאן האט געוואחנט
אין א קליין זייטן צימער'ל, האט ער געקוקט מיט פעראכטונג.
— בעל-בתים! — פלעגט ער שטענדיג א ברום טהאן. בע-
גענענדיג זיך מיט זיי.

טיעף אין הארצען אבער, אליין גיט וויסענדיג פון דעם
געפיהל, האט ער זיי געאכט.

— דאס זיינען מענשען! — פלעגט ער, אראכפאלענדיג
ביי זיך, אמאל א מורמעל טהאן.

זיי זיינען שוין אלט איבער פופציג יאָהר, און דאך זיי-
נען נאך זייערע פנים'ער פריש, די אויגען העל און קוקען זיכער
אויף אלץ און אויף אלעס, אפילו די געזער זייערע קוקען אויס
אזוי פעסט אריינגעזעצט, ווי איינגעפונדעוועט אין די פנים'ער.
„איינגעפונדעוועטע!“

דורכגעהענדיג אמאל די קיך, פלעגט זיין אויג פאלען אויף
די שווערע קופערנע כלים, פאנען, טעפ, שטויסלען און אנדער-
רע חפצים, מיט וועלכע די וועגד זיינען געווען אויסגעהאנגען
און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז זיינע בעל-בתים זיינען אויך
אזוי שטארק, פעסט, ווי אט די קופערנע כלים.

היינט דער קאסטען, דער גרויסער קאסטען אין קיך מיט
די אייזערנע רייפער: ווי שווער ער איז, ווי פעסט, ווי איינגע-
פונדעוועט! היינט דער טיש אין מיטען שטוב! ווי פעסט ער
שטעקט — אייזען!

און א געשעפט האבען זיי אויף א גרויסען, זיי האלטען
די שטאדט-מיהל, וועלכע גיט שעהנע פרנסה. אויסדינגען קען
זי קיינער נישט, זיי האבען א קאנטראקט אויף דרייסיג יאָהר!
איינגעפונדעוועט!

היינט די אמונה זייערע! — ווי זיכער זיי זיינען אין
גאט, אין גיהנם, אין גן-עדן!

און ער ווייס נישט, וואָס מיט איהם וועט מאַרגען זיין! עס
קען זיין, אז מאַרגען ווארפען איהם אַט די איינגעפונדעוועטע
לייט פון זיין צימער'ל ארויס. ער קען זיך אפילו אויף איין
חודש מיט א דירה נישט איינפונדעווען. ער און אלץ, וואָס ער
האַט, הענגט אין דער לופט.

אפילו די פאָר ביכלעך, וואָס ער האָט, וואָס זיינען
כלומר'שט זיין גאנץ לעבען, זיינען נישט איינגעבונדען, איינציגע
בלעטלעך, זיי צופאלען, צושיטען זיך... אפילו זיין פאספאָרט
איז אַלט, צעריסען, צוקנייטשט, צופאלט...

אפילו די פאָר אידעען, וואָס ער האָט אין קאָפּ, זיינען
נישט איינגעפונדעוועט. ביי דער מינדסטער בעוועגונג פון דער
נשמה ווערט פון זיי רויך, גאָר נישט, און ער בלייבט א פער-
צווייפלטער...

ער האָט גאָר נישט איינגעפונדעוועטעס...

2.

ד ע ר מ ש כ ו ו.

מיין חבר יאנקעל, וואו איז ער איצטער? צו איז ער פאר
זיין נוטסקייט פערלויירען געגאנגען?

יא, ער איז א גוטער געווען! זיין נוטסקייט האָט דער-
גרייכט יענע שטופע, ביי וועלכע מען קאן שוין ווייטער נישט
געהן — די שטופע דערגרייכט דעם הימל און קומענדיג צו
איהר, קאן מען שוין מעהר אויף דער ערד נישט לעבען...

און איך זעה איהם שוין מעהר ניט!...
 נאָר ווען עס טרעפט מיט מיר אמאָל, אז איך הויב אָן
 זוכען דעם גוטען מענשען צווישען די טויזענדער, דאן זעה
 איך איהם, שטעהענדיג פאר מיינע אויגען, און איך צווייפעל,
 צו וועל איך צווישען אנדערע טויזענד געפינען נאָך איינעם,
 ווי ער....

עס איז ווינטער געווען: דער פראַסט האָט געברענט. שנעל
 האָב איך געשפאנט איבער די גרויסע רוישענדע גאסען. איך
 האָב זיך אויף קיינעם פון די פערבייגענענדיגע נישט אומגעקוקט,
 טאָמער בעגעגען איך אַ בעקאנטען און וועל דארפן ארויסנעה-
 מען די האנד פון טאָש, אום זיך צו גרויסען. און דאמאָלס האָב
 איך מיין חבר בעגעגענט און, ניט ווילענדיג, האָב איך זיך
 אָבערשטעלט: ער האָט זעהר קאָמיש אויסגעזעהען. אויפ'ן פליי-
 צע האָט ער געטראָגען אַ גרויסען פאק. געגאנגען איז ער אַהן
 אַ היטעל און איהם איז נאָכגעגאנגען אַ קליין אָבערדיסען אינ-
 געלע און האָט פון איהם די אויגען נישט אראָכגענומען.

— יאנקעל, וואָס איז דאָס?

— געה, געה, שפעטער וועל איך דיר דערצעהלען.

און שפעטער האָט ער מיט אַט וואָס דערצעהלט:

— אַ נאָריש אינגעל, פערשטעהסט... געהט אין גאס, פער-

שטעהסט, און טראָגט אזא שווערען פאק... איך זעה, עס איז ניט
 נאָך זיינע כחות, עס פאלט אונטער איהם, אַ קינד פון 12 יאָהר,
 פערשטעהסט, און דארף שוין האַרעווען... איך געה, ווייסט דאָך,
 אין לעדיגען, זאָג איך איהם: ווייז מיר, אינגעלע, דעם פאק,
 איך וועל דיר העלפן אונטערטראָגען, וויל ער ניט... ד. ה.
 וועלען וויל ער זעהר, נאָר ער האָט מורא, פערשטעהסט, איך
 זאָל מיט'ן פאק ניט ענטלויפען... פערשטעהסט, מיינע בגדים
 זיינען איהם נישט געפֿעלען... איך פערזיכער איהם, ער גלויבט

ניט. „ווייסטו גאר וואס, אינגעלע, פאל איך אויף אן המצאה, איך וועל דיר עפעס געבען פאר א משכון. איך דערמאנה זיך אבער, אז איך האב ביי זיך גאר נישט... מילא, פערפאלען, זאל ער טראגען אליין, וואס קאן איך איהם העלפען. איך זעה אבער, ער נעהמט עס אויפ'ן פלייצע און ער פאלט... מילא, וואס האב איך געזאלט טהאן? איך האב איהם דאס היטעל פאר א משכון געגעבען...

— און איך האב געמיינט, אז דו האסט זיך מיט עמיצען גע-
שלאגען, און מען האט ביי דיר דאס היטעל אראבעכאפט —
האב איך לאכענדיג געזאגט.
— ניין, ברודער, — האט ער זיך ווי דערשראקען, שלאגען
שלאג איך זיך ניט, למאי זאל מען זיך שלאגען? ...

3.

„ניט אין פוס“.

אמאל איז ערנעץ וואו אין א רעגמענט געווען א סאל-
דאט. דער דאזיגער סאלדאט איז געווען טריי און בראוו, גע-
פאלט אלץ וואס די עלטסטע האבען איהם געזאגט און גע-
לעהרענט. די שוועריגקייטען וואס עס קומט אויס דורכטראג-
גען ביי דיענען אין דער ארמעע, האט ער אנגענומען פאר
ליעב, ווי א פילאזאף, וואס נעהמט אן פאר גוט יעדע אונפער-
מיידליכע שלעכטס אויף דער וועלט. האט אבער דער דאזיגער
סאלדאט געהאט א מאדנע אייגענשאפט, וואס האט איהם
פערשאפט פיעל צרות. ער האט נעמליך געהאט זעהר א שארפען
חוש פון הערען. אט צוליעב דעם דאזיגען פערשפיצטען געהער
זיינעם האט ער געמוזט אויסשטעהן שפאט, שאנד, און אמאל
פשוט קלעפ פון די עלטסטע און פיהרער.

יעדער ווייס, אז סאָלדאטען מוזען מאַרשירען אלע אין פוס. דאָס הייסט ביי'ן אַרויסגעהן מוזען די טויזענדער געהן ווי איינער. צום אָנפאַנג וואַרפט מען אַרויס דעם לינקען פוס, נאָכדעם דעם רעכטען, און אזוי געהט מען שוין דעם גאַנצען וועג: איינס צוויי... איינס... צוויי. אונזער סאָלדאט וואָלט אוראָי אויף געוואָלט געהן גלייך מיט אלע. האָט ער אבער נישט געקענט זיין קיין פאַלשער, ווייל נאָך זיין געהער איז אויסגע- קומען, אז ער געהט ריכטיג און די איבעריגע טויזענדער געהען פאַלש. זיין נישט גלייך געהן מיט אלע האָט געשטאַמט דערפון, וואָס, ווי געזאָגט, זיין געהער איז געווען זעהר שאַרף און ווי דער קאמאַנדיר האָט אויסגערופען: מאַרש! האָט ער עס דער שרשטער דערהערט און גלייך „ארויסגעוואָרפען“ דעם לינקען פוס. די איבעריגע אבער האָבען דעם דאָזיגען אויסרוף: „מאַרש!“ דערהערט מיט אַ סעקונדע שפעטער, איז אויסגעקור מען אז ער דער איינציגער פלעגט געהן שטענדיג נישט אין פוס. פלעגט אונטערלויפען אין מיטען מאַרשירען איינער פון די עלטסטע, אַ קלאַפ טהאָן דעם דאָזיגען „ניט-פּוסיגען“ סאָלדאט אין פוס און זיך צובייזערן:

— העי, דו, אידאַט! ווי אזוי מאַרשירסטו: איינס צוויי... איינס, צוויי... מיט דער לינקער... שנעל! בייט איבער!... אַ ברירה האָט ער געהאַט און געמוזט פאַלגען, אבער אין האַרצען האָט ער שטאַרק פּראָטעסטירט:

— א י ד בין גערעכט... איך געה ריכטיג, און זיי געהען פאַלש...

זיין טעאָרי האָט ער איינמאָל אויסגעלעגט פאַר אַ צווייטען סאָלדאט, ווען יענער האָט פון איהם, נאָכ'ן מאַרשירען, חוזק געמאַכט.

— פערשטעהסט... איך בין נישט שולדיג... איך געה ריכטיג... טיג...

— ווי אזוי געהסטו ריכטיג — האָט דער צווייטער גע-

שמייכעלט — אז ווען אלע געהען מיט דער רעכטער געהסטו
מיט דער לינקער און פערקעהרט.

— דאָס איז דערפאר, מיין פריינד, ווייל איך דערהער
גלייך דעם קאמאנדירס מארש... איך מאך דעם ערשטען טריט
ריכטיג, איהר אבער זיינט טויב און דעם מארש דערהערט איהר
שפעטער ווי א ד, קומט אויס אז איהר געהט אלע גלייך און איך
ניט, אבער איך ווייס דאך, אז רעכט האָב א י ד...
דער חבר האָט איהם אָנגעקוקט מיט חוזק און זיך אָנגע-
רופען:

— הייסט עס, אז דו ביזט דער חכם און מיר די טויזענ-
דער זיינען די אידיאטען...

— אזוי מיין איך מאנכעמאָל — האָט דער איינער שוואך,
אָבער מיט גלויבען אין זיין גערעכטיגקייט געענטפערט.

— אויב אזוי — איז דער צווייטער ביז געוואָרען — וועט
מען זיך אוועקשיקען אין וואַיענעם דול-הויז... דאָרטען וועסטו
מארשירען לויט דיין טעאָרי...

דער איינער האָט זיך פערטראכט און זיך דאך ניט אונטער-
געגעבען: און איז געגאנגען ניט „אין פוס“.

4.

וואו איז די גערעכטיגקייט.

מיין פריינד האָט זיך געכאפט, אז אויף דער וועלט איז
מעהר ניטאָ קיין גערעכטיגקייט. וואו איז זי פערפאלען געווא-
רען? ער האָט זי געזוכט און געזוכט און ניט געפונען. ער איז
געוואָרען שטארק פערצווייפעלט, האָט זיך פערשפארט ענדליך
אין דער היים און גענומען זוכען א מיטעל, ווי אזוי צו געפינען
די גערעכטיגקייט און אוועקזעצען זי צוריק אויף איהר טראָן.

טראכטענדיג אזוי וועגען דעם האָט ער ענדליך געפונען א וועג: ער וועט ארויסגעבען א זשורנאל און דער דאָזיגער זשורנאל וועט טראָגען דעם טיטעל: די גערעכטיגקייט. ער איז געוואָרען בעגייסטערט פון דער זאָגענער. ער איז זיכער געווען, אז דער דאָזיגער זשורנאל וועט צוריק אומקעהרען די גערעכטיגקייט אויף דער וועלט. מײן פריינד איז געווען א מענש מיט א שטארקען ווילען. האָט ער וואָס פאַרגענומען אין געדאנק, האָט ער עס געמוזט ארויסברענגען אין דער ווירקליכקייט. איז א חודש ארום האָט די גערעכטיגקייט שוין געזאָלט ערשיינען.

איך בין צו איהם אריין.
אין זיין ארבייטס־צימער איז ער געזעסען און נעבען איהם איז געשטאנען זיין יונגע פרוי.
זי האָט גע'טענה'ט:

— דו ביזט דאָך שוין דריי טעג און נעכט ניט געווען אין דער היים. מיר איז אומגעטויג... דאָס קינד בענקט אויף. וואו איז די גערעכטיגקייט?...

שפעטער איז אריין א יונגערמאן. ער האָט ניט געזאָגט קיין גוט־מאָרגען, האָט בייז אָנגעקוקט דעם חבר מיינעם און גענומען טענה'ן:

— הערט, יונגערמאן, איהר האָט ביי מיר געבאָרגט אויף צוויי טעג א סוכע געלד ארויסצוגעבען דאָרט אייער נאָרישען זשורנאל, און אָט איז שוין באלד א חודש און איהר האָט נאָך נישט בעצאהלט. וואו איז די גערעכטיגקייט?

באלד איז אריין א דריטער:

— הערר רעדאקטאָר, איך האָב אייך מיט צוויי וואָכען צוריק געבראכט א מאנוסקריפט, איהר האָט צוגעזאָגט מיר געדען אן ענטפער אין פערלויף פון דריי טעג... אָט איז שוין צוויי וואָכען און איהר ענטפערט ניט... איך האָב דעם מאנוסקריפט

שוין לאנג נעקענט פערקויפען. פרעג איך אייך : וואו איז די גערעכטיגקייט ?

שפעטער איז געקומען דער קארעקטאר און גע'טענה'ט :

— אבער האט איחר אנגעמאכט נייע בעשערקונגען אויף

די אבגעזעצטע בוינענס... וואס מיינט איחר — איך האב צייט

אזוי פיעל צו ענדערן !... איך קען ניט בלענדען די אויגען אויף

איערע גרייזען דארטען... וואו איז די גערעכטיגקייט ?

באלד איז געקומען נאך איינער, דאס איז געווען אן אנענט:

— העי, הערר רעדאקטאר... איך האב אייך בעצאהלט

פאראויס פאר דרייסיג אבאנענטען... דער זשורנאל איז נאך

ניטא... וואו איז די גערעכטיגקייט ?

דא איז דער רעדאקטאר צוטומעלט געווארען, זיך אויפגע-

שטעלט און אויסגערופען :

— מיינע פריינד, די גערעכטיגקייט וועט ערשיינען אין

צוויי טויזענד עקזעמפליארען, עס וועט זיין פאר אלע...

איך האב מיט מיטלייך אנגעקוקט מיין חבר, בעטראכט זיין

קאמישטמימות/דיגען גלויבען און איהם פערלאזט, מורמלענדיג

פאר זיך :

די גערעכטיגקייט וועט דאך ענדליך ערשיינען אין צוויי

טויזענד שטיק...

ענדליך וועט זי ערשיינען...

דער רויבער.

(ניו-יארקער בילד)

די סטאָר איז געווען אַ לאַנגע און אַ שמאַלע. סחורות האָט זי געהאַט פֿון אַ „פּאַרווערטס“ און אַ „דזשוירנאַל“ כּיז אַכט שטיקלעך קענדי פֿאַר אַ י י י פּעני.

איך פֿלעג דאָרט קויפֿען אַ „פּאַרווערטס“ און סיגאַרעטס. צוליבע דער דאָזיגער סטאָר האָב איך איינגעשפּאַרט עטליכע פּעניס אַ טאָג, אַ דאַנק דעם, וואָס די בעסערע סאָרט סיגאַרע טען זיינען דאָרט ניט געווען צו קריגען און איך האָב געמוזט צוליבע מיין טריישאַפּט צו די אייגענטימער פֿון סטאָר רויבער. רען אַ ביליגען און ערנערען סאָרט, אבי איך זאָל האָבען די געלעגענהייט אין דער פֿריה, געהענדיג צו מיין בעשעפּטיגונג און פאַרגאַכט, געהענדיג צוריק פֿון דער בעשעפּטיגונג — ארייַן געהן צו זיי און פֿערוויילען אַ פּאַר מינוט מיט איינעם פֿון די לייעבע מענשען, וואָס האָבען די דאָזיגע סטאָר געהאַלטען.

איך האָב לייעב געהאַט די מוטער פֿאַר איהר פיינקייט און עכט אידישע עדעלקייט. אויף איהר גוטען פֿערעלטערטען פנים זיינען געלעגען פיינע גוטמוטיגע קנייטשען, ווי געמאַכט בכיון, עס זאָל צוגעבען איהר פנים מעהר גוטסקייט און טרויער; איך האָב לייעב געהאַט איהר עלטערע 19-יעהריגע טאָכטער פֿאַר איהר בעמיהען זיך צו רעדען מיט מיר אידיש, וואָס עס איז איהר ניט זעהר לייכט אָנגעקומען, אַ דאַנק דעם, וואָס זי איז דאָ געבוירען געוואָרען.

און אפילו אז איך פֿלעג אַמאָל טרעפֿען אין סטאָר דאָס אָנגענהמע קינד, אַ אינגעלע פֿון אַ יאָהר צוועלף, בין איך געווען

גליקליך. עס איז געווען א וואויל טייער באַיטשיקעל, מיט לער-
בערינע אויגען און מיט זעהר זשיוואווע בשווענונגען.

— יו וואָנט פאַרווערטס?

— סיגארעטען...

פלעגט ער ארויפקריכען אויפ'ן בופעט, זיך אוועקשטעלען
און זוכען אויף די פאַליצעס יענעם סאַרט וועלכען איך האָב
געפאַדערט און געפינענדיג, א גליקליכער מיר דערלאנגען.

— דו ביזט א ביזנעס-מאַן! — פלעג איך איהם ריהמען.

פון דעם דאָזיגען קאָמפלימענט זאָט ער גאָר אָנגעקוואַלען.
און אז די מוטער פלעגט אָנקומען פון וואָהנונג, וועלכע האָט
זיך געצויגען ערגעץ פון א זייטיגער טהיר דורכ'ן סטאָר, פלעג
איך מיין קאָמפלימענט פערגרעסערען:

— אַ, אייער באַיטשיקעל איז גאָר א כוואט!

די מוטער פלעגט אָנקוועלען און ענטפערען:

— יע, ער איז גראַד א מוטער באַי, ער ארבייט נעביך

שווער: געהט אין סקוהל און אין תלמוד תורה און אז איך און
מיין מיידעל זיינען פערנומען, העלפט ער צו אויף אין סטאָר...
וואָס ווייטער ביו איך מיט דער דאָזיגער ליעבער אַרימער
פאמיליע מעהר נאָהענט געוואָרען, זיך געפיהלט צו טהאָן פאר
זיי עפעס, אבער זייער שטאַלץ און פארנעהמעס האלטען זיך
האַט מיר ניט דערלאָזט. דאָס איינציגע וואָס איך האָב געקענט
טהאָן איז קויפֿען זונטאג אן איבריגען ענגלישען סאַנדיי פייר-
פער און אמאָל סתם עפעס א זאך, וואָס איך האָב ניט גער-
ברויכט, נאָר גלאט אזוי, געבען צו לייווען די דאָזיגע גוטע מענ-
שען, וועלכע האָבען שווער געארבייט פאר זער עקזיסטענץ און
זיינען געווען פֿול מיט לעבען, ליעבע און ענערגיע צום קאמפף
פאר'ן לעבען...

אפט האָט זיך מיר געדאכט, אז זיי דארפֿען זיין ניט זעהר
אַרים. די טאכטער ארבייט און פערדיענט ביי א צעהן דאָלאַר א
וואָך. די מוטער ליזט אין סטאָר גאָר ניט שלעכט. דער געגענדר

האָט געהאט אין דער נאכבארשאפט א גרויסע סקוהל און אוי-
סער קענדי האָט די סטאָר אויף פערמעגט פאפיער, מינט און פע-
דערס...

און דאָך, גענוי בעקאנט ווערענדיג מיט דער דאָזיגער קליי-
נער און ריהרעוודיגער פאמיליע, האָב איך דערזעהן די אַרימ-
קייט אין איהר גאנצער נאקעטקייט. די צוויי צימערען מיט דער
קיך, פון וועלכע די וואָהנונג הינטערן סטאָר איז בעשטאנען, איז
געווען אַרים מעבלירט. די פענסטער האָבען ארויסגעקוקט אין
אן ענגען שטאַלען רוף, וואו עס האָבען זיך געטריקענט און גע-
פלאטערט וועש פון פערשיעדענע מינים און האָבען דאָס אַרימע
פאנאראמע נאָך דייטליכער און בולט'ער געמאכט.

די טאָכטער פערדינענט און די סטאָר טראָגט אודאי אריין
א געוויסען פראָפּיט און דאָך, ווי אַרים די דאָזיגע לייעבע מענ-
שען לעבען!

האָט זיך מיר גענומען דאכטען, אז זיי זאמלען געלד.
יא, געוויס זאמלען זיי געלד... א מיידעל אין הויז מוז דאָך
פריהער אָדער שפעטער התונה האָבען. איך בין זיכער, אז עס
איז שוין אָנגעזאמעלט פאר איהר ערגיץ שווערע הונדערטער.

איינמאָל, אין א טאָג, ווען איך בין געווען פריי, בין איך
אריין אין דער דאָזיגער סטאָר א זייגער צוועלף בייטאָג. נעבען
טראָטואר פון הויז, וואו די סטאָר האָט זיך געפונען, איז גע-
שטאנען א שעהנער קערירדזש, מיט א שעהנעם שטאַלצען פערד.
אין קערעדזש איז געזעסען אן אלטער דיקער מאן און מיט
פערגליווערטע אויגען געקוקט ערגיץ און געווארט.
איך האָב מיך מיט דער דאָזיגער ערשיינונג פעראינטע-
רעסירט.

— ווער איז דער מאן אין קערירדזש? — האָב איך גע-
פרעג די סטאָרקעפערין, וועלכע איז געווען פערנומען אין צעה-
לען פאפיערענע געלד.

....איינס, צוויי, זיעבען, ניין, צוואנציג, פינף און צוואנציג... דאס איז דער לענדלאך, זיעבען און צוואנציג, היינט איז דער ערשטער, ניין און צוואנציג, יעדען ערשטען קומט ער צור פאָהרען, דרייסיג... אַט, פונקט ווי א זיגער, פינף און דרייסיג... יעדען ערשטען נעהמט ער צו ביז א פעני, זיעבען און דרייסיג... דאס בלוט צאפט ער אויס... זיעבען און דרייסיג... אפשר האט איהר ביז מאָרגען דריי דאָלאַר... איך האָב שנעל ארויסגעכאַפט דריי דאָלאַר און דערלאנגט דער פרוי.

זי האָט עס צוגענומען מיט א ליידענדען שמייכל. א זיפּ געטהאָט און זיך אָנגערופען :

— אַט אזוי ארבייטען מיר אלע פאר דעם דאָזיגען קריזיס...
פּעל...
— א קריפּעל ?

— געוויס. — האָט די פרוי געקעכצט ווי מיט רחמנות... ער קען זיך א פנים דען ריהרען ? ... שוין יאָהרען, אז ער איז פאראַלזירט... מעהר ווי די הענד דיענען איהם ניט... קיין קינד און קיין רינד... אזוי ווי א שטיון. האָט ער אבער אן אויפזע-
הערין, אן אלטע מויד... א מכשפה, קומט זי מיט איהם יעדען ערשטען און נעהמט אונז אלע ארום... דעם גאנצען בלאַק... אכט טענעמענטס זיינען זיינע, אַט דעם קריפּעלס... אויף די רייד איז אריין אן עלטערע לייד מיט א פערשטיי-
נערטען אויסדרוק און שטום אָהן ווערטער דערלאנגט עפעס א צעטעל, א קבלה.

די פרוי האָט איהר דערלאנגט דאָס פעקעל פאַפּירגעלד... יענע האָט עס איבערגעצעהלט, בעהאלטען אין א לעדערנעם האנדל זעקעל און איז ארויס... איך האָב איהר נאָכגעפאָלגט מיט די בליקען און האָב בעמערקט ווי דער אלטער אין קערידזש האָט אויסגעצויגען די האנד, א לאנגע און א בעגעהרענדע. דער גאנצער קערפער און די געזיכטסציגע האָבען זיך ניט בשועגט.

די אלטע איז אריין אין קערידזש, זיך געזעצט געבען אל-טען און שטומערהייך גענומען די לייצען און זיך אוועקגעפאָהרען...

— וואוהין פאָהרען זיי דאָס?

— שוין אַהיים — האָט די פרוי פון געוועלכ געענטפערט — הינטער'ן שטאָרט אין זייער פאלאץ... אהער קומען זיי נאָר איינמאָל אין מאָנאָט, די רויכער, געהמען אוועק די לעצטע פע-נים און פאָהרען אוועק...

אויף די רייד איז אריין דער באַיטשיקעל מיט דער טאָכ-טער:

— שוין, קינדער... ער איז שוין דאָ געווען...

— דער לענדלאָרד?... — האָט די טאָכטער טרויעריג גע-שמיכעלט.

— יאָ... — האָט די מוטער געזיפצט. — דער מיסטער האָט מיר דאָ צוגעבאָרגט דריי דאָלאַר... די לעצטע פעני אויס-גערוימט...

די טאָכטער האָט אויף מיר געוואָרפען א דאנקבארען שמי-כעל און ארויסגענומען פון איהר פאקעטבוק א פאָר דאָלאַר: — איך האָב נאָך עטליכע דאָלאַר ביי זיך. נאָט אייך. — א, עס מאכט ניט... האָב איך געפרואוּט זיך וועהרען...

עס קען זיין אין א וואָך ארום און שפעטער...

— ניין, ניין! — האָט די טאָכטער זיך געהיצט — עס איז אַללראַיט, מאָרגען האָב איך מיין „פעני“... איך נעהם אַפּ א סך געלד...

— אויף איהם געזאָגט געוואָרען, — האָט די מוטער גע-שאַלטען דעם לענדלאָרד... — אַט אזוי יעדען ערשטען געהמט ער צו די לעצטע פעני, ווי א רויכער... און פרעג, וואָס דארף ער אזוי דאָס געלד... אין גאנצען איז דאָס א קריפעל... דער באַיטשיקעל האָט זיך צולאכט פון דעם מאָדנעם וואָרט און די יונגע טאָכטער האָט זיך טרויעריג פערטראכט.

אין א אידישען קאבארעט.

(ניו-יארקער בילד)

א גרופע יונגע לייט, צווישען וועלכע עס האבען זיך געפון
נען א פאר לעבע-קינדער, האבען זיך ארומגעשלעפט אין דער
איסט-סייד און האבען זיך שטארק געלאנגווייליגט.

עס איז ערשט געווען צעהן א זייגער אין אווענד. וועגען
נעהן אהיים האט קינער ניט געטראכט: דאס רוב פון דער
גרופע זיינען געווען אונפעההיראטע און די צוויי דריי פער-
היראטע האבען נאך מעהר מורא געהאט פאר זייערע היימען.
ווי די „סינגעל לייט“.

דאן האט איינער פון די לעבע-קינדער פארגעלעגט: — לא-
מיר געהן אין א קאבארעט, אויף בראדוויי.

דער גרעסטער טהייל פון דער גרופע האט זיך אויסגערור-
פען גרייט צו געהן, און מאנכע האבען שוין אנגעהויבען חשבון'ען
אין קאפ זייערע קאפיטאלען, וואס געפינען זיך אין זייערע
טאשען. איינער אבער פון די לעבע-קינדער האט זיך געקוויינ-
קעלט.

— זיי זיינען מיר נמאס געוואָרען, די בראדווייער קא-
בארעטס. טרוקען, אַהן נשמה, אַהן גייסט.

און טראכטענדיג א ווילע האט ער זיך אנגערופען :

— איך וואָלט זיך געוואָלט אביסעל אַנוואַרעמען... עפעס
יערגעץ אין א היימישען פלאץ. אד, פאר וואָס זיינען ניטאָ קיין
אידישע קאבארעטס. איך וואָלט איצט אזוי גערן אהין גע-
גאנגען.

— עס איז דא א אידישער קאבארעט! — האט א יונגער-
מאן פון דער גרופע געמאָלדען.

— א אידישער קאבארעט — ווירקליך! — האָט זיך דער „לעבע-יונג“ בעגייסטערט — איך גלויב עס ניט!
— קומט, איך פיהר אייך! — האָט דער ענטדעקער זיך אונטערגענומען.

די גרופע האָט זיך געלאָזען פיהרען. די נייגיעריגקייט איז געוואקסען מיט יעדען טריט, וואָס יעדער האָט געמאכט.
— איז נאָך ווייט? — האָט געהענדיג א מאנכער פער-לוירען דאָס געדולד און זיך פאָרגעשטעלט, אז דער אידישער קאבארעט געפינט זיך אודאי ערגעץ ארום סמבטיון...
— אַט באלד! — האָט דער פיהרער געטרייסט און גע-געבען האַפענונג.

די גרופע האָט איהם נאָכגעפאלגט. באלד האָט דער פיהרער, ווי א פערלמארשאל זיך געווענדעט מיט'ן פנים צו דער גרופע, געגעבען א צייכען אין וועלכער סטריט צו פערקירער-ווען זיך און אריינפאלענדיג אין א טומעלדיגע ענגבעפעלקער-טע גאס, איז דער פיהרער ענדליך שטעהען געבליעבען געבען א טענעמענט-הויז.

דער עולם האָט זיך געלאָזט געהן אין קאָרדאָר. אבער דער פיהרער האָט א שמייכעל געטהאָן:

— קריכט זייט מוחל אין קעלער, אונטען...

— אין קעלער! — האָט זיך דער עולם דערפרעהט — איז נאָך אינטערעסאנטער.

און אראָבלאָזענדיג זיך אין דער ניעדער אויף טרעפלאך איז דער עולם אריינגעפאלען אין אידישען קאבארעט.
די ערשיינונג פון אזא'ן עולם אין א מיטענוואַכעדיגען אבענד האָט דעם ווירטה פון קעלער אביסעל איבערראשט. די בעל הבית'טע איז גלייך אוועקגעלאָפען אין קיך אָנגרייטען מאכלים, וועלכע עס האָט קענטיג אויסגעפעהלט פאר אזוי פיעל מענשען.

דער צימבאליסט פון קאבארעט, א הויכער שעהנער יונגער-

מאן מיט גרויסע דונקעלע, עטוואס טרויעריגע אויגען, האָט די גרופע מיט א פריינדליכען שמייכל בעגריסט און אָבנעצט בעלט פאר די געסט א לכבוד — א וואָלאַד...

דער ווייכער, מינארנער בענקענדער ניגון האָט זיך צוגאָ-טען איבער'ן קעלער און ניט געפינענדיג גענוג פלאץ, האָט ער זיך אריינגעכאפט אין די הערצער פון דער גרופע, וועלכע האָט זיך שוין אויסגעזעצט ביי דריי טישען, וואָס דער קעלנער, א מיל-דער גוטמוטיגער יונגערמאן, האָט אימפראוויזירנדיג צווא-מענגעשמעלט.

די קליינע גרופע געסט, וועלכע האָבען זיך געפונען נאָך פון פריהער זיינען אויך לעבעדיגער געוואָרען, מיט נייגעריגקייט בעטראכט די נייע אָנגעקומענע און האָבען בעשטעלט פרישע קריגלעך וויין.

דאָס זיינען געווען גוטמוטיגע אידען אין די מיטעלע יאָהרען, קענטיג ארבייטער, וואָס זיינען אין דער היים, אין בער-סעראביען אָדער רומעניען, פון וואנען זיי האָבען אלע גע-שטאַמט, געוועהנט געווען צו א גלעזעל וויין און צו א וואָלאַד... דאָס האָבען זיי דאָ געקריגען און זיי האָבען זיך געפיחלט, ווי אין דער היים.

די גרופע נייע האָבען זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען מיט דער אלטער גרופע. עס איז באלד געשלאָסען געווארען פריינדשאפט.

— וואָס עפעס בעזונדער! — האָט איינער פון די פרי-הערדיגע זיך אויפגעשמעלט, ווי א טשערמאן, און געקוקט צו די נייע — איחר זייט טאקי געבילדעטע מענשען, אבער מיר זיי-נען חלילה אויך ניט קיין פאנאָטישע. אָם דער יונגערמאן, זעהט איחר — האָט ער אָנגעוויזען אויף א הויכען אידען — ער איז ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי א מעמבער אין ארבייטער-דינג...

דער אָפּגעהערציגער טאן פון דעם איינפאכען אידען, האָט

דער אינטעליגענטער גרופע דערווארעמט. עס האט זיך פער-
בונדען אן אינטימער נעשפרעך.

באלד איז צוגעקומען א זינגערמאן, וועלכער איז די גאנצע
צייט געזעסען געבען צימבאליסט. די אידישע גרופע האט איהם
איינגעלאדען זיך זעצן ביי זייער טיש.

— ער איז א זינגער... — האט ער איהם פארגעשטעלט —
ער האט א זעלטענע כלי!...

דער זינגער האט זיך ווי פערשעהמט פון דעם סאמפלי-
מענט, האט זיך אויסגעהוסט און געפרעגט:
— וואס זאל איך אייך זינגען?

— זינגט עס זאל עפעס נעהמען ביי'ן הארץ — האט זיך
דער מעמבער פון ארבייטער רינג געבעטען.

דער זינגער האט זיך ווי פערנעהוסט און זיך געווענדעט
מיט א ריינע הויכע שטימע צום צימבאליסט:
— יאסעל, שפיעל א חלום!...

צווישען דער ערשטער גרופע פון די איינפאכע אידען איז
געווארען א בעוועגונג.

דער מעמבער פון ארבייטער רינג האט זיך אנגערופען צו
דער פרעמדער גרופע:

— א „מאראלישע“ ליעד!

דער זינגער האט אנגעהויבען גלייך אויף דער העכערער
אקטאווע. געזונגען האט ער מיט געפיהל וועגען דעם ווי דאס
גאנצע לעבען איז הכל חבלים און אלץ איז א חלום...

דער צימבעל האט נאך יערער פערז צוגעצימבעלט מיט א
בעשטעטיגונג...

אלץ איז הכל חבלים,

דאס גאנצע וועלט איז א חלום!

אז דאס ליעד פון חלום איז אָבעזונגען און אָבעצימבעלט
געוואָרען, איז די אידישע גרופע פערזונקען געוואָרען אין
געדאנקען. ביז וואנען דער ערשטער פון זיי וואָס האָט זיך

געהאלטען פאר דעם געבילדעטען און אלץוויסענדען. האָט אויס-
געשריען:

— מילא, אז די וועלט איז א חלום דארף מען דאָך ערשט
טרינקען א גלעזעלע וויין... טאָ דערלאנגט טאָקי נאָך צו קריי-
געלעך... און דו — האָט ער זיך געווענדעט צום זינגער, זינג
לכבוד די יונגע לייט, נאָך א שעהנערע ליעד, דו האָסט דאָך
זיי.

— איך וועל אייך זינגען דאָס ליעד פון קישינעווער פאָג-
ראָם! — האָט דער זינגער מיט א שטראהלענדען פנים גע-
מאָלדען.

— א טהייערע ליעד — האָט דער איד, וואָס איז געווען
טאָקי א קישענאָווער, זיך אָנגערופען. — אבער זינג ריכטיג, ווייל
איך ווייס די גאנצע מעשה...

דער זינגער האָט זיך וויעדער מכין געוועזען, זיך אויסגע-
הוסט און אָנגעהויבען:

מיכען בלומ האָט גערונען
נאָר אין מיטען העלען טאָג,
הרוגים אין גאָסען געפונען —
אוי, א יאָמער און א קלאָג...

— ריכטיג ווי גאָלד! — האָט דער קישאָנעווער בעשטע-
טיגט.

אבער אז עס איז געקומען צו דעם ווייטערדיגען סטראָף,
וואו די צאָהל הרוגים איז געוואָרען פון זינגער גענוי אָנגעגע-
בען, האָט דער קישנאָווער איהם איבערגעשלאָגען:
— דו האָסט א טעות... עס איז געוועזען זיעכען און פער-
ציג....

און דער זינגער האָט געמוזט פערריכטען, אויסזינגענדיג:
— זיעכען און פערציג הרוגים!...
אז דאָס ליעד פון קישענאָוו איז געוואָרען אכגעזונגען האָט

זיך דער זינגער אויפגעשטעלט און געקוקט אויף די פערזא-
מעלטע:

— מיר ווייסען, מיר ווייסען! — האָט דער קישענאָווער
גוטמוטהיג געמורמעלט. — אידען! לאָמיר זיך צונויפלעגען!
עס איז באלד געזאמעלט געוואָרען א פּאָר דאָלאַר. דער
מעמבער פון ארבייטער דינג האָט עס דעם זינגער איבערגע-
געבען.

דער זינגער האָט די סומע שנעל ארוינגעלאָזט אין טאש,
איז געוואָרען פרעהליכער און האָט זיך גענומען זינגען א ליעד,
אויס דאנקבארקייט.

דאָס ליעד איז שוין געווען באמת א פרעהליכס. דאָס איז
געווען וועגען א מיאוס'ע כלה, וואָס האָט א סך געלד, און יעדע
סטראָפּע האָט זיך געענדיגט:

— אוי, האָט זי אן אוצר!...

ביי'ן וואָרט „אוצר" האָט ער צוגעוואונקען מיט די אוי-
גען, ווי אן אקטיאָר א קאָמיקער.

— דער יונג קען, זאָל איך אזוי געזונד זיין! — האָט דער
קישענאָווער ערשט גענומען איהם ריהמען:

אמאָל איז ער געווען פון די בעסטע זינגער אין טהעאטער.
האָט ער זיך צוקריעגט מיט'ן „סטאר" און איז געוואָרען א זינ-
גער אין וויין-קעלערס... ער מאכט אבער איצט אויך א פיינעם
לעבען — ניט צו פערזינדיגען...

און ווערענדיג גוט געשטימט פון די ליעדער און פון די
פאָר קריגעלעך וויין האָט ער בעשטעלט נאָך וויין, שוין פאר'ן
גאנצען עולם!

— איך צאָהל! — האָט ער הויך געמאָלדען. די יונגע
לייט פון דער גרופּע האָבען זיך געפיהלט אונבעקוועם, אז א
וויילד פרעמדער איד זאָל צאָהלען פאר זיי. אבער דער ערפאָה-
רענער לעבע-יונג האָט מתיר געמאכט.

— עס שאדט נישט! אויף בראָדוויי פאסירט אזוינע

מעשיות זעהר אפט. עס פאלט אריין איינער און צעהלט פאר אלע. מיר געפעלט עס.

און אין א פאר שטונדען ארום זיינען די ביידע גרופען אזוי נאָהענט געוואָרען, אז זיי האָט זיך געדוכט, אז זיי קענען זיך שוין יאָהרען לאנג און נאָך דעם ווי עס איז אויסגעטרוינט קען געוואָרען א צאָהל קריגעלעך ווײַן, האָבען זיי זיך צוזונגען:

אוי, אוי — אוי!

שכור איז אַ גוי!

פלוצים האָט זיך דער עלטערער איד פון דער ערשטער גרופע אויפגעשטעלט, ווי ער וואָלט זיך דערמאָהנט אַז א וויכטיגע זאך און איבערשלאָגענדיג דאָס ליעד מיט א פאטש איבער'ן טיש האָט ער אויסגעשריען:

— אידען, עס איז נאָך פאר צוועלף, איך וויל א דאווען

טהאָן מעריב...

צו איהם זיינען צוגעשטאַנען די איבעריגע פון דער ערשטער גרופע איינפאכע אידען. די נייע אָנגעקומענע לייט האָבען זיך אָנפאנגס פערלוירען, דער לעבע-יונג פון בראָדוויי האָט זיך דערפיהלט ווי בעליידיגט: מעריב דאווען אין א קאבארעט! די איבעריגע אָבער איז דער ענין דוקא געפעלען און איינער האָט פאָרגעשלאָגען צו דאווען בציבור!

און באלד האָט אין דעם אידישען קאבארעט א קלונג גע-טהאָן דער וואַכעדיגער „והוא רחום" פון די אלטע אידישע שוהלען און בתי מדרשים אין דער היים...

דער לעבע-יונג האָט געוואָלט אויך מיט-דאווען, אבער ער האָט זיך ניט געקענט דערמאָהנען קיין איין וואָרט, דאָך ווען דאָס „פובליקום" האָט זיך געשטעלט שמונה עשרה, האָט ער זיך אויפגעשטעלט און געמורמעלט אונדייטליכע אלטע ווערטער, וועלכע האָבען איהם זיך נאָך געבאָמבעלט פון דער קינדהייט...

גאלדע'ס פריינד.

דער נייער פלאץ, וואו גאלדע האָט געקראָנען צו ארביי-
טען איז געווען ניט בעזאָנדערס גרויס, אבער דערפאר אינטער-
רעסאנט. די דרייסיג ארבייטער-מיידלעך וואָס דער שאפ האָט
פערמאָנט זיינען אין פערלויף פון די ערשטע עטליכע טעג
געוואָרען איהר גאָהענט, מיט אייניגע האָט זי זיך זאָגאר בע-
פריינדעט. איבערהויפט מיט די צוויי, וואָס האָבען געארבייט
מיט איהר ביי איין טישעל. דאָס זיינען געווען צוויי אמערו-
קאניזירטע אידישע מיידלעך, וואָס האָבען גערעדט א גוטען
ענגליש און א שלעכטען אידיש. זייער שלעכט אידיש רעדען האָט
גאלדען מעהר אימפאָנירט, ווי דאָס גוטע ענגליש אויף וועלכען
זי איז געווען א קנאפע מבינטע. זי איז ערשט אין לאַנד דריי
יאָהר און כאַטש זי האָט שוין בעזוכט א נייט-סקוהל האָט זי
אַבער די נייע שפראך נאָך וועניג בעהערשט. דערפאר אַבער
האָט זי גערעדט א שעהנעם ליטווישען אידיש, אבער דערמיט
האָט זי ניט שטאַלצירט, ווי איהרע חבר'טעס מיט זייער ענג-
ליש. זי האָט זיך געסטארעט צו רעדען וואָס מעהר ענגליש
און וויסענדיג ווי שוואך זי איז אין דער נייער שפראך, איז זי
געווען זעהר פאָרויכטיג מיט לאַנגע פראזען און אויסדריקע.
זי פלעגט אויף א פראגע ענטפערען גאָר אנדערש, ווי זי וואָלט
געוואָלט, בלויז דערפאר, וואָס זי האָט ניט געוואוסט ווי אזוי
מען רעדט ארויס ריכטיג א געוויסען וואָרט. עס איז ביי איהר
רעכט געווען אמאָל אָנגעבען איהר וואוינונג אין אן אנדער
סטריט בלויז דערפאר, וואָס די סטריט, וואו זי האָט געוואוינט

איז איהר געווען שווער ארויסצוואַנגען מיט'ן ריכטיגען אקצענט. זי האָט למשל, ניט געקענט אויסרעדען ווי געהעריג איז פּוירסט סטריט און דערפאר האָט זי געזאָגט, אז זי וואוינט אין סעקאָנד סטריט...

איבערהויפט האָט זי אויף פיעלע פראגען אין נייעם שאפ געענטפערט ניט ווי עס איז געווען, נאָר ווי עס האָט זיך ביי איהר סתם ארויסגערעדט, אמאָל צוליעב דער שפראך, אמאָל צוליעב פערוויירונג און אמאָל גלאט אזוי נישט אראַבצופאלען פאר די אמעריקאניזירטע מיידלעך. שפעטער אביסעל, פלעגט עס איהר פערדריסען. גאָלדע איז פון דער נאטור נישט געווען קיין לינגערין, אבער צוריק צו כאפען איז שוין איהר געווען שווער.

איבערהויפט איז זי אריינגעפאלען מיט דעם ענטפער אויף דער פראגע וועגען א „פריינד“. דאָס רוב מיידלעך פון נייעם שאפ האָבען גערעדט וועגען זייערע „פריינדס“. מיטוואָך פלעגען זיך פיעלע נאָך דער ארבייט, איילען מעהר ווי אלע טעג, ווייל מיטוואָך איז ביי זיי געווען דער אויסגאנגס-טאָג מיט זייערע באַיעס, חתנים און „פרענדס“. איינע פון די צוויי נאָהענטע מיידלעך, וואָס האָבען געארבייט מיט איהר ביי איין טישעל האָט איהר מיט א שמיכעל א פרעג געטהאָן:

— און דו, גאָלדע, האָסט נישט קיין פריינד?

איז זי געבליבען פערווירט און ניט בעטראכטענדיג זיך האָט זי מיט א זיכערען טאָן געענטפערט:

— שור... איך האָב...

און איז גלייך רויט געוואָרען.

די חבר'טעס ביים טישעל זיינען געוואָרען נייגערין, וואָס פאר א סאָרט „פריינד“ א גרינע מיידעל קען האָבען און זיי האָבען זיך גענומען אויספאַרשען זי:

— שוין לאַנג? — האָט איינע געפרעגט.

— דריי מאָנאַט! — האָט גאָלדע געענטפערט און איז

נאך רויטער געוואָרען.

און די אנדערע חבר'טע שוין מעהר נייעריג געוואָרען
און האָט געוואָלט וויסען זיין „טרייד“... עס איז באמת געווען
טשיקאווע צו וויסען וואָס פאר א סאָרט באַי אַזאָ גרינע, כאָטש
חנו'דיג מיידעל קען אריינקריגען. און זי האָט גאָלדען העפליך
געפרעגט:

— וואָס פאר אן ארבייט האָט דיין פריינד?

— אן ארבייט... איז גאָלדע ווי צומישט געוואָרען און
נישט געפינענדיג גלייך קיין פאסיגע ארבייט פאר איהר אויס-
געטראכטען חתן האָט זי ווי שיער וויינענדיג אויסגעברומט:

— מין פריינד איז נישט קיין ארבייטער.

— נישט קיין ארבייטער! — האָבען זיך ביידע אָנגעכאפט
און אָנגעקוקט פערוואונדערט איינע די אנדערע און נאָכדעם
גאָלדען — און איינע האָט איבערגעפרעגט:

— אזוי? ניט קיין ארבייטער? א ביזנעס־מאן...

— ניין! ניט קיין ביזנעס־מאן — האָט גאָלדע געשטא-
מעלט און אויף איהר שטערען האָט ארויסגעשלאָגען א שווייס.
— וואָס דען? — האָבען ביידע מיידלעך זי געצויגען
פאר דער צונג.

און אזוי ווי גאָלדע האָט געכטען געלעזען אין א צייטונג
א מאַדנע מעשה וועגען א סילעסמאן, אזוי אז דער דאָזיגער
וואָרט איז איהר פעסט אין קאפּ געבליבען, האָט זי גלייך ארויס-
גערעדט:

— ער איז א סילעסמאן!

— אַה! סיליסמאן! — האָט איינע ווי מיט קנאה אויס-
גערופען.

און די צווייטע חבר'טע האָט זיך נאָך מעהר זיך צוהיצט
און ווי צוגעזונגען:

— א סיליסמאן! פיין! פיין!

אַבער דער דאָזיגער ליגען האָט גאָלדען פערשאפט אונזר-

חיגע טעג און שלאפלאזע שטונדען ביי נאכט. אין עטליכע טעג ארום האבען שוין אלע מיידלעך פון קליינעם שאפ געוואוסט, אז גאלדע'ס פריינד איז א סיליסמאן און יעדע איז געווען טשיקאזע צו וויסען וויפיעל ער בעקומט ווידרזשעס. און וואו אחין ער נעחמט זי אויס און וויפיעל מאל אין וואך ער ניט איחר גוד'טיימס.

אויף די אלע פראגען איז גאלדען ניט בעזונדערס געווען לייכט צו ענדיגערען. ווידרזשעס האט זי איהר פריינד בעשטימט צוואנציג דאלאר א וואך. האט זיך איין מיידעל געוואונדערט וואס אזוי וועניג; דאן האט גאלדע געמוזט פערשפרעכען, אז אין א חודש ארום בעקומט ער א „רייז“ פינף דאלאר און ער וועט שפעטער נאך מעהר בעקומען.

האט איהר א מעהר נייגעריגע מיידעל געפרעגט:

— ווען?

האט גאלדע דאס געמוזט אפלייגען נאך דעם ווי זיי ווער לען חתונה האבען, דאס הייסט, זי מיט'ן סיליסמאן...
האט זיך ביי די מיידלעך אנגעצונדען די אויגען: זי רעדט שוין וועגען חתונה! אויב אזוי, איז דאך כדאי צו וויסען ווען וועט זיין זייער חתונה?

האט גאלדע דאס געמוזט אפלעגען אויף א גאנצען יאָהר. דאן האט איהר איינע געראטען, אז זי זאל אזוי לאנג ניט פער-ציהען. ווייל ניט אלע סיליסלייטע זיינען רעעלע מענשען. דא האט זיך גאלדע געמוזט איינשטעלען פאר איהר סיליסמאן, אז ער איז ניט גלייך צו אנדערע פון זיין סאָרט... זי ווייס אויך, אז עס זיינען דא סיליסלייט, וואס זיינען גרויסע שאר לאטשענעס און פערפיחרען בלוזי מיידלעך, מיט איהרען אבער איז זי זיכער. אזא ווי איהר סיליסמאן איז ניטאָ אויף דער גאנצער וועלט נאך איינער.

און נאכדעם האט זיך אנגעהויבען א סדרא מיט „ציהרונג“.

— האט דיר דער סיליסמאן שוין געקויפט מתנות? —

האָט מען איהר אין א פאר טעג ארום געפרעגט.
די פראגע איז שוין געווען גאר אז אונגערעכטע, און גאָלד
דען האָט שוין נישט געלונגען לייכט דערויף צו ענטפערען. זי האָט
א שטאַמעל געטהאָן, אז קיין וויכטיגע מתנות האָט זי נאָך דער-
ווייל פון איהם נישט, אָבער ער וועט איהר קויפֿען די שעהנסטע
ציערונג.

וואָס ווייטער זיינען אבער די מיידלעך צורדינגליכער גע-
וואָרען. מאַנכע האָבען געוואָלט זעהן איהר פריינד.

— פאר וואָס זאָלסטו טאקע, גאָלדעלע נישט בעקענען אונז
מיט דיין „פריינד“ — האָט איינע פאָרגעשלאָגען.

— וואָס האָסטו מורא? מיר וועלען ביי דיר איהם אָפֿנהער
מען? — האָט שוין א צווייטע ווי א שטאָף געטהאָן, פערריכ-
טענדיג די פרויזור מיט די שעהנע הענט. און פיעלע פון די
מיידלעך האָבען זיך א נעהם געטהאָן צו גאָלדען.

— בעקען אונז מיט איהם!

— אַלרייט! — האָט גאָלדע א פערשעהמטע געזאגט —
אויב איהר ווילט אזוי שטארק פאר וואָס נישט... ער וועט זיין
זעהר צופרידען...

און עטליכע טעג נאָכאַנאַנד האָט גאָלדע געטראכט ווי אזוי
ארויסצופלאָגערען זיך פון איהר סיליסמאן, וואָס זי האָט אזוי
אונשולדיג און אַהן שום כונות איהם פאר איהר חתן געמאכט.
דער אויסגעטראכטער סיליסמאן איז איהר געשטאַנען פאר די
אויגען, א שעהנער, אן אויסגעפּוצטער און האָט איהר פריינד-
ליך צוגעשמייכעלט. זי האָט זיך געשעהמט פאר זיך און פאר'ן
דאָזיגען יונגען מאן, וועלכער האָט פאר איהר שוין עקזיסטירט.
זי ווייס בלוז נישט ווי אזוי צו געפינען איהם און פאָרצושטעלען
איהם פאר איהרע חבר'טעס אין שאפ. אויב זי וועט איהם נישט
פאָרשטעלען די טעג, וועט זיין די חרפה זעהר גרויס. זי וועט
מוזען פערלאָזען דעם שאפ.

דער שאפ איז איהר אבער געווען נויטיגער ווי דער סיליסמאן.

אָהן דעם פריינד, דעם סײליסמאן איז אומעטיג, דאָס לעבען
האַט נישט קיין זין, אבער לעבען קען מען דאָך, אבער אָהן
שאפ קען מען נישט אויסקומען א טאָג... אויב זי וויל זיך ראָ-
טעווען האָט זי נאָר איין וועג, זיך אַבזאָגען פון סײליסמאן...
און קומענדיג איין מאָל אין שאפ האָט זי זיך געמאכט
טרויעריג און פערטראכט.

— וואָס איז מיט דיר גאָלדע, ביזט היינט אזוי צורר-
דערט — האָט איהר די חבר'טע ביין טישעל געפרעגט.
דאָ האָט גאָלדע געפונען א וועג ווי זיך צו בעפרייען און
האַט נאָך טרויעריגער ארויסגעזיפצט:

— איך בין זיך צוגאנגען מיט מיין פריינד...

— מיט'ן סײליסמאן! — האָט זיך די חבר'טע פער'חרושט.

— יא, מיט איהם... האָט גאָלדע ביין געענטפערט. עס
ווייזט זיך ארויס, אז ער איז טאקע נישט בעסער פון אלע... בין
איך זיך מיט איהם צוגאנגען.

דאן האָבען די מיידלעך זי געטרייסט און געראטען איהר
צו געפינען אן עהרליכען ארבייטער, וויל די סײליסלייט זיי-
נען שוין בעוואוסט פאר גרויסע פערפיהרער און גאָלדע דארף
דאנקען גאָט, וואָס זי איז פון איהם פטור געוואָרען.

און גאָלדע האָט טאקי געדאנקט גאָט: פטור געוואָרען
פון סײליסמאן, זי קען צוריק ארבייטען אין שאפ. די מיידלעך
זיינען אלע אזעלכע גוטע און פריינדליכע. ביז מען געפינט
א רעכטען שאפ איז דאָך אזוי שווער...

אין וועג.

1.

דער ליטערארישער פעטער.

„דער ליטערארישער פעטער“

אזוי הייסט אין בערלין א אידעל, הערר איקס, וועלכער וואוינט שוין דאָרט א יאָהר 15 — אזוי בעריהמט ער זיך פאר יעדען נייאָנגעקומענעם :

— שוין 15 יאָהר א בערלינער !

אויף איהם, נאטירליך, קען מען קיין פּעראיבעל ניט האָבען ווען ער רעדט דייטש, 15 יאָהר פון ליטאָ קען מען די אידישע שפּראַך פּערגעסען; אויך אָבער דארף מען אויף איהם קיין פּאראיבעל ניט האָבען וואָס זיין „דייטש“ איז ניט פון דער עכטער פּראָבע — צו געטהע'ס דייטש קומט עס ניט. נאָר 15 יאָהר איז פאר אַזאָ אידען ווי איקס א גענוג קורצע צייט אום אויס-צולערנען זיך גוט דייטש.

דייטש איז א קאפּריזנער לשון — אזוי האָט נעבעך אונז זער בערלינער איד גאָר קיין לשון ניט. נאָר זאָרגט זיך ניט — רעדען רעדט ער און דוקא א סך, און כאַטש זיין לשון איז ניט קיין אידישער און ניט קיין דייטשישער, דאָך פּערשטעהן פּער-שטעהט איהם סיי א איד, סיי א דייטש, ווייל ערשטענס רעדט ער שטענדיג מיט פתח'ן — זאָגען, האָבען, א. ד. ג. — וואָס דאָס איז פּערשטענדיק סיי פאר א דייטש, סיי פאר א אידען, און צווייטענס איז ער אביסעל מסביר מיט די הענד, מיט אלע גליעדער ווי אין פּסוק שטעהט: כל עצמותי תאמרנה — ער רעדט מיט די ביינער, און ער איז ווירקליך א יונג מיט ביינער, פון דער פּראָפּעסיע א זייגער-מאכער, האָט ער שוין זייט צעהן יאָהר די ארכייט געוואָרפּען און לעבט ספּעציעל פון אנאָנסען

זאמלען פאר אידישע און פאר דייטשע צייטונגען. און אזוי ווי אנאנסען האבען צו טהאן מיט דער ליטעראטור, בפרט די לעצטע פאר יאהר, ווען דער איינציגער צייכען פון א גוטער צייטונג איז, אז זי האט א סך אנאנסען, איז דער דאזיגער איד, הערר איקס, אין גאנצען אויסגעמישט מיט דער ליטעראטור, נאטירליך, אלס איד הויפטזעכליך מיט דער אידישער, אבער אויך די דייטשע ליטעראטור איז פאר איהם ניט קיין פער-שלאסענער גארטען. דער אנאנסען טהייל איז, ווי בעוואוסט, אינטערנאציאנאל, — אויב איהר האט אן ענגלישע אנאנסע פאר א אידישער צייטונג קענט איהר זיך אויך ווענדען צו דעם דאזיגען הערר איקס, און ער וועט אייך פערזארגען על צד היתר טוב.

רייבענדיג זיך ארום אנאנסען, איז ער, ווי געזאגט, אויסגע-מישט מיט ליטעראטור און מיט ליטעראטען. קומענדיג אין בערלין, וועט איהר זיך פון איהם ניט אויסדרעהען אויב איהר זענט נאך א ליטעראט מיט א נאמען, ווייל אלס אנאנסען-זאמלער, זוכט איקס נאך פירמעס, בעקאנטע פירמעס. זענט איהר א ליטעראט מיט א נאמען און קומט נאך בערלין, זאלט איהר קיין האטעל ניט געהען, ס'איז אומזיסט אייער טרחה: איקס וועט אייך שוין אויפזוכען און וועט אייך ניט לאזען שטעהן אין האטעל פאר קיין פאל.

— א אידישען ליטעראט — זאגט ער — איז ניט קיין מענדעלסאָהן (ער מיינט נאטירליך דעם באנקיר מענדעלסאָהן) קומט אריבער צו מיר, „שלאפט“ איהר ווי א פריץ פאר איין מארק און איהר זענט צווישען אייגענע מענשען.

און ווירסליך האט דער איד א וואוילע קאנאפע, אויף וועל-כע — לויט ער בעריהמט זיך — זיינען שוין געשלאפען די גרעסטע אידישע שריפטשטעלער. איבערהויפט אבער שטאל-צירט ער, וואָס אויף דער קאנאפע איז שוין אויך געשלאפען שלום-עליכם.

— צוויי וואָכען איז ער דאָ געשלאָפּען! — לאָזט ער
ענדליך אויס מיט נדלות... און אַט אויף דעם טיש—ווייזט ער—
האַט ער אָנגעשריבען זיין שעהנסטעם ווערק... פּראַוואַנט מיר גע-
בען אַ מיליאָן פאַר'ן טיש וועל איך אייך ניט אוועק געבען...

בייז איז ער נאָך אויף אש'ען, דער לעצטער וויל צו איהם
אפילו ניט אריינשמעקען, דערפאַר אבער איז ער זיך אין איהם
נוקם און לייקענט אין גאנצען אין זיין טאַלאַנט.

— מיט זיין „נאָט דער ראַכע“ — זאָגט ער — האָט ער
בלאמירט דעם כלל ישראל, און בכלל טויג עס אויפ'ן פּייער...

און אויב איך וויל איהם אויפווייזען אז די מעשה איז ניט
אזוי, ווייזט ער מיר די „אידישע גאזעטען“ פון ניו־ארק, וועלכע
ער בעקומט אלע וואָך, וואו עס איז געדרוקט שוואַרץ אויף
ווייס — און איך מוז שווייגען...

אַ שטארקער חסיד איז ער פון פּראָפּעסאָר „זעליקאָ-
וויטש“... — אזא שרייבער ווי ער — זאָגט ער — איז ניטאָ אפילו
צווישען די דייטשען... „די אידישע גאזעטען“, וועלכע ער בער-
קומט שוין עטליכע יאָהר, זאמעלט ער ניט — זיין צימער איז צו
קליין דערצו, — אבער זעליקאָוויטש'עס „שטיקלעך“ שניידט ער
אויס פון יעדער נומער, קלעפט עס איין אין אַ בוך. קומט אַ
ליטעראַט פון רוסלאַנד צו אפילו פון אמעריקא, נעהמט ער
ארויס און ווייזט, ווי ער וואָלט געזאָגט:

— נאָ לערען זיך ביי גרעסערע...

אידישע שריפטשטעלער האָט ער אין האַרצען לייעב, אָבער
ער האָט צו זיי טענות: „אין דינימנות זיינען מאַנכע נישט
פּינקטליך“. אַ פּאָר פון זיי זיינען איהם געבליבען שולדיג צו
פאָר מאַרק.

— פערפאלען, — טרייסט ער זיך, — איז עס אפילו ניט,
אָבער עס טאָר אזוי ניט זיין. פּראָפּעסאָר זעליקאָוויטש וואָלט

עם ניט געטהאָן...

נאטירליך האָב איך פון איהם זיך אויך ניט ארויסגע-
דערהט. געטראָפען האָט ער מיך טאקע אין קאפע הויז מאַנאַפּאָל.
און דערהערט, אז איך בין א אידישער שריפטשטעלער איז ער
צו מיר צוגעגאנגען, זיך פאַרגעשטעלט און געזאָגט, אז נאָך שלום
עליכם און פראָפעסאָר זעליקאוויטש בין איך דער דריטער,
הייסט עס, וואָס געפעלט איהם און וועלכען ער לעזט מיט „גראַד-
סער הנאה“ (לשוננו ממש). פון איין זייט האָט מיך געפרעהט,
וואָס אויך אין בערלין האָב איך א חסיד, אבער פון דער אנדער
זייט בין איך געווען אייפערזיכטיג צו שלום-עליכם און צו פראָ-
פעסאָר זעליקאוויטש. וואָס מאכט מען אָבער ? „מיט גוואַלד
וועסטו לייעב ניט זיין“. פערפאלען! דערהערט, אז איך בין
שוין דעם צווייטען טאָג אין בערלין און שטעה אין א האַטעל,
איז ער א פארציטערטער געוואָרען :

— וואָס הייסט עס ? — האָט ער מיר גע'מוסר'ט גאנץ
פאַמיליאַריש — זענט איהר עפעס א מענדעלסזאָהן, צו ווער ?
קומט אריבער צו מיר וועט אייך קאָסטען ביליגער און איהר
וועט זיין צווישען אייגענע מענשען...

און דעם אמת געזאָגט, האָב איך די פאַר געכט ביי דעם
דאָזיגען בערלינער ליטוואק זיך געפיהלט גאנץ נישקשה'דיג,
ווען ניט זיין אידישער לשון מיט די דייטשישע אָדער אַרץ-
ישראָל'דיגע פתח'ן, וואָלט ער אפילו מיר גאנץ אנגענעהם גע-
ווען, פאַרט אז אייגענער מענש, אויף וועמעס קאנאפע עס זי-
נען שוין געלעגען ווירקליך א סך אידישע שרייבער, אויסער דעם
פערמאָגט ער אלע אידישע טעגליכע צייטונגען פון וועלכען יאָהר
איהר ווילט, א שאד נאָר וואָס מען קען זיך צו זיי ניט צושטעקען.
איך מיינ ניט דעם שטויב, נאָר פשוט ער לאָזט ניט צו !

— זיא ווערדען מיר צומישען די נומערען, בין איך
קאפוט !... — הויבט ער אָן צו ווארנען, אז מען געהט נאָר צו די
פאַליצעס, וואו די צייטונגען זיינען אויסגעלעגט.

און ער ערקלערט מיר, אז די נומערען מוז ער היטען צו-
ליעב אלטע חשבונות, וואס ער האט מיט יעדער רעדאקציע
פאר אנאנסען.

ווירקליך א שאד! ווער ווייס וואס פאר אנטיקלעד איך
וואלט צווישען די אלטע נומערען געפונען — דארף ער נאך
האבען חשבונות מיט די רעדאקציעס. נאך צוריק געשמועסט,
ווער האט דען ניט מיט זיי קיין חשבונות. עס וועט קומען א
צייט וועט מען זיך שוין אויס'חשבונ'ען...

פאר מיין אוועקפאָהר פון בערלין האב איך דעם ליטערא-
רישען פעטער אויסגעדרוקט מיין צופרידענהייט סיי פון דער
קאנאפע סיי פון איהם אליין, און האב איהם צוגעזאגט שרייבען
ווענען איהם אז ארטיקעל.

ער האט פאר גליק אין גאנצען געשיינט, האט מיר מיט
א כלה'דיגער שעמעוויגקייט געפרעגט: וואו וועל איך עס
דרוקען.

— אין „פארווערטס"! — האב איך ניט אהן שטאלץ
געענטפערט.

— פאר וואס ניט אין די „אידישע גאזעטען" — שמעהט
אייד ניט אז צו זיין אין שכנות מיט זעליקאוויטש'ען? מיט
פראפעסאר זעליקאוויטש'ען!

— אדרבא... — האב איך איהם בערוהיגט, נאך פער-
שמעהט איהר מיר, איך בין א שטיקעל מיטארבייטער פון
„פארווערטס". שוין אז אוואנס, פערשמעהט איהר מיר, גע-
נומען...

— אויב אוואנס איז עפעס אנדערס. — איז ער מרוצה
געווארען. — זאגען זי מיר אבער, געהט דער „פארווערטס"
נוט?

— 72,072! — האב איך מיט אמת'ן שטאלץ אויסגע-
רופען.

— אוי וועה! — האט ער עכט אידיש אויסגעשריען, פער-

געסענדיג זיין גאנצעם דייטש — ס'איז דאך עפעס גאר א מיר
ליאנערסקע צייטונג... וועט איהר מיר כאטש שיקען אן אויסגע-
שניטענעם שטיקעל פון דעם ארטיקעל וועגען מיר? שיקט, איך
בעט אייך, — האט ער זיך געבעטען.

— נאטירליך! — האב איך איהם פערזיכערט; — זאג
גאר דעם גאנצען נומער, איך האב, אז דער „פארווערטס“ וועט
רוקען די דאזיגע אויפלאגע מיט א נומער מעהר... ספעציעל
פאר אייך...

ער האט אין גאנצען אויסגעשיינט, האט מיר געדריקט
די האנד און געוואונשען צו ווערען א נגיד און ניט דארפען לע-
בען פון דער פערדער:

— ווי דער תלמוד זאגט... — האט ער ערקלערט: על
מנת שלא לקבל פרס... זאג צו זאגען...
בערלין, 1904.

די וועטשער ינסע אין מאריז.

ביי דער קאסע געבען טהיר איז געוועזן אן עלטערע מיידל מיט שפורען פון אמאליגער שעהנקייט, מיט גרויסע שווארצע אידישע אויגען, און האט פערקויפט בילעטען, דאס מעהרסטע טהייל צו האלבען פראנק. די קליינע צאָהל טהייערע בילעטען האט זי נאָר פאָרגעלעגט די בורזשואַזנע געסט, וואָס זיינען, איבריגענס, אויף געווען אלטע גענאָסען. נאָר ביי איין גאסט, וואָס איז געווען אן אמת'ער בורזשוי און בלויז צוליב זיין יונג ווייבעל, פלעגט ער בעזוכען די דאָזיגע בעלער, — האָט די בילעטען־פערקויפערין גענומען אַ גאנצען צעהן פראַנק־שטיק. זי האָט עס גלייך פערצעהלט מיט שמחה דעם שעהנעם בונדיסט סערניי, וועלכער איז געשטאַנען ביים טהיר און אב־גענומען די בילעטען:

— צעהן פראַנק אויסגעריסען! — האָבען איהרע אויגען געשטראַהלט און די קנייטשען פון פערעלטערטען געזיכט זיינען ווי אונדייטליכער געוואָרען.

— אַ מצוה! — האָט דער בונדיסט געענטפערט, ווי זיין שטייגער איז, מיט אַ אידיש ווערטעל, און האָט אויף דעם חשבון דורכגעלאָזט 5 אַרימע עמיגראַנטען נאָר אַהן בילעטען.

דער זאָל האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבען פול צו ווערען. נאָר די נומע שטימונג, צוליב וועלכער דער עולם איז געקומען, האָט זיך נאָך ניט בעוויזען. דער עולם האָט זיך אַרומגעדריעהט אַהן אַ שטאָף אַרבייט היין און צוריק, געכאַפט אַ וואָרט איינער מיט דעם אנדערן און יעדערער האָט געזוכט עפעס אינטערעסאַנטעס, שאַרפעס, אונגעוועהנליכעס.

דאָס איינציגע אינטערעסאַנטע איז געווען אין אַ זייט דער

בופעט, אויף וועלכען עס זיינען געעלגען אויף טאצען פערשיע-
דענע בוטערבראָדען, הערנג און אפילו פיש. אינטערעסאנט
טער נאך זיינען געווען די פלעשער מיט שנאפס און וויין, וואָס
זיינען געשטאנען אויפ'ן בופעט, ארומגערינגעלט פון א רייהע
קעלישקעס און גלעזלעך.

צום דאָזיגען בופעט פלעגט יעדער צוגעהן און ווארפען
א בליק פון דער ווייטען און צוריק אוועקגעהן אָן א זייט, ווי
פון א פלאץ, צו וועלכען מען טאָר ניט צו נאָהענט צוגעהן...
דאָס פרייליך, וואָס איז געזעסען ביי'ן בופעט, אן אלטע
בונדיסטין, וואָס איז אַקאַרשט געקומען פון וואָלאָדע, וואו זי
איז געווען פערשיקט, האָט אויסגעזעהן טרויעריג און עלענר
און האָט דערמאָהנט א קליין־שטעדטעלדיגע אידישע קרעמע-
רין, וואָס ווארט אויף קונים.

שטילדיך איז צום בופעט צוגעגאנגען א פאָר'ל: אינגערמאן
מיט רוסישע געזיכטס־ציגע, מיט לאנגע בלאַנדע האָר, געקליי-
דעט אין אן אַרימען אַבגעטראָגענעם אנצוג, מיט א אידיש מייד-
דעל פון א יאָהר פינף און צוואנציג, אין ברילען. ער האָט גע-
בעטען געבען צוויי שנאפסען און ווענדענדיג זיך צו דער מייד-
דעל, האָט ער מיט זיין רוסישען באסען־שטימע ארויסגעברומט:
— מיר וועלען טרינקען פאר דער צוקונפט פון רוסלאנד.
דאָס פרייליך אין ברילען איז ווי פערשעהמט געוואָרען,
איהר געזיכט האָט זיך גערויטעלט, וואָס עס האָט איהר ניט בע-
זאָנדערס שעהנעם געזיכט צוגעגעבען א געוויסען חן, און זי האָט
שוואַך געענטפערט, נעהמענדיג דעם כּוּס אין האַנד:

— פאר דער צוקונפט און וואָהל פון די אלע צובראָכענע
לעבענס, וואָס געפינען זיך דאָ.

דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט ווי א ציטער געטהאָן און
האָט פון זיך צוגעגעבען:

— אייער וואונש, חבר'טע, איז אונערפיללכבאר...

דער רוסישער יונגער מאן האָט דערויף ניט איינגעשטימט:

— איהר האט א טעות, גענאָסין, דאָס לעבען איז נאָך פאַראַוויס...

און אָננעהמענדיג זיין פּרילין, דאָס אידישע קינד, אונ-טער'ן אַרעם, איז ער מיט איהר אוועק אין א צווייטער זייט.
דאָס מידעל ביי'ן בופעט האָט ווי כגנבה ארויסגענומען אַ קליין שפּיעגעלע פון האַנד-טאַש, וואָס זי האָט געהאַלטען נעבען זיך, זיך שטעל איינגעקוקט, איבערגעזעצט דעם קאָס פון קאָפּ אביסעל נידריגער און האָט, אריינלעגענדיג צוריק דאָס עשיע-געלע אין האַנד-טאַש, טיעף אַבגעזיפּצט...

שפעטער א וויילע האָבען זיך ביי'ם בופעט בעוויזען מעהר געסט. דאָס מידעל איז פרעהליכער געוואָרען: דער פּראָפּיט געהט פאַר די פערשיקטע חברים און ווער ווי זי ווייס נאָך אזוי גוט ווי גרויס איז דאָרט דער עלענד! זי איז ביסלעכווייז אריין אין דער ראָל פון א פערקויפּערין, און ווען א רייכערער גאָסט פלעגט צוגעהן עפעס נעהמען פון בופעט און פרעגען א פּרילין, פלעגט זי מיט א חב'ר'שען שמייכלעל ענטפערען:

— פאַר אונזערע חברים אין סיביר איז קיין פּרילין ניט צו פיעל!

אין די דאָזיגע מינוטען איז זי הערליך געווען!

דער עולם איז געוואָרען וואָס ווייטער געריכטער, דער גע-רויש — פרעהליכער און אינטימער, נאָך די נשמה פון דער וועטשעריןקע האָט נאָך אלץ געפעהלט.

שולדיג דערין איז געווען אן אלטער גענאָסע, וועלכער האָט געזאָלט האַלטען די פעסט-רעדע און איז ניט געקומען.

פאַר וואָס איז ער ניט געקומען? — פיעלע האָבען בע-הויפטעט, אז ער איז עפעס קראַנק געוואָרען, נאָך דער אלגע-מיינער איינדרוק איז געווען, אז פרעהליכעס האָט ער ניט גע-האט וואָס צו זאָגען און וועקען די וואונדען האָט ער ניט געוואָלט.

— זאל גענאָסע ב. האלטען די פעסט־רעדע! — האָט מען פאַרגעשלאָגען.

נאָר גענאָסע ב., איינער פון די אמאָליגע פיהרער פון דער „בעוועגונג“ איז יעצט געזעסען אָן א זייט ביי א קליין טישעל און האָט פערבראכט מיט אן אלטען עמיגראנט.

הערענדיג די פאַררונג פון עולם, האָט ער זיך געווענדעט צום אלטען שכן:

— היינט וועט זיי ניט געלינגען!

— פאַר וואָס? — זאָגט עפעס! — האָט דער אלטער גע־בעטען — עס וועט ווערען א שטיקעל שטימונג.

— א, גיכער וועל איך זיי קאליע מאכען די שטימונג, — האָט דער אמאָליגער פיהרער מיט א ביטערען שמייכעל געענט־פערט — זאָלען זיי נעהמען צו ביסלעך שנאפס וועט בעסער ווירקען ווי מיין רעדע...

דער אלטער האָט געשווינגען.

באלד האָט זיך דערהערט אן אויסרוף: חברים, זאל מען עפעס זינגען.

— זינגען, זינגען! — האָבען פיעלע אונטערגעכאפט. און באלד האָט זיך געגענאיבער דעם בופעט געבילדעט א רעדעל און א מאן פון א יאָהר פינף און דרייסיג האָט אויס־גערופען:

— די שבועה!

— די שבועה, די שבועה! — האָבען אלע מסכים געווען. אפילו די עטליכע רוסען, וואָס האָבען זיך דאָרט געפונען. און גלייך האָט א דונער געטהאָן א כאָר פון צעהנדליגע שטימען דאָס ליעד, וואו מען גיט זיך אלע א הייסע שבועה צו קעמפפֿען... די איינפאכע, אבער שטארקע, אויפמונטערנדע ווערטער, דער האלב־מינאַרנער ניגון, האָט אלעמען ווי עלעק־טריזירט.

אלע געסט, ניט אויסגעשלאָסען די עטליכע סטודענטישע

פערליעבטע פארלעד, וואס זיינען געקומען אהער מעהר צוליעב
גענוס, אלס צוליעב דער „אידעע“. זיינען אויך הינגעריסען גע-
ווארען און גלייך מיט די איבעריגע מיטגעזונגען.

עאָר'ן זינגען איז די שטימונג גלייך געווארען געהויבען.
דאס מיידעל ביי'ן בופעט האט אָנגעגאסען א גלעזעל בראנפען.
בעצאהלט מיט איהרע לעצטע עטליכע סו און האט הויך אויס-
געשריען:

— פאר דעם געזונד פון אונזערע פערשיקטע חברים!

א „הורדאה“ האט פעהילכט דעם זאָל.

דער שעהנער בונדיסט, וואס איז געשטאנען ביים טהיר
און אָפגענומען די בילעטען, האט פערלאָזט זיין אָרט, טראכ-
טענדיג: זאָל אריינגעהן ווער עס וויל, און צוגעהענדיג צום
בופעט האט ער געפאָדערט מיט א פעהליכען טאָן:

— שאמפאָניער!

דאס מיידעל ביי'ן בופעט האט זיך פונאָדערנעלאכט מיט א
פעהליכען געלעכטער. עס איז געווען קענטיג, אז זי האט שוין
לאנג, לאנג אזוי ניט געלאכט, ווייל טרעהרען זיינען איהר באלד
געקומען אין די אויגען, און זי איז קוים אים שטאַנד געווען
אויסצורעדען:

— שאמפאָניער טאָר מען ניט — אונזערע חברים אין סי-

ביר...

— איך וויל נישט הערען — האט דער שעהנער בונדיסט

איבערגעהאקט — די שבועה האט איהר געהערט, ווי איך...
פעהליך לאָמיר זיין!

און גלייך בערוהיגענדיג זיך, האט ער גענומען א פלאש
וויין און אויסגערופען הויך:

— בונדיסטען אהער!...

— מיר זיינען אלע בונדיסטען! — האָבען זיך געהערט

פיטלע שטימען און א נאנצע מענגע האט זיך א לאָז געטהאָן צום
טישעל.

— עס זאל לעבען דער בונד! — האט דער שעחנער בונד-דיסט אויסגעקנאקט.

און וויעדער האט א הוראה פעהילכט דעם זאל.
— איצט וועט עס ערשט פעהליך ווערען! — האט דאס מיידעל פון בופעט געשטראהלט פאר אמת'ער פרייד.
— אז דער „בונד“ איז דא מוז זיין פעהליך! — האט דער שעחנער בונדיסט, האבענדיג שוין אויסגעטרונקען א גלאז רוטען וויין — פעסט געזאגט און זיינע שווארצע אויגען האבען איהם געגלאנצט.

די איבעריגע געסט, נישט בונדיסטען, האבען זיך די ערשטע מינוטען געפיהלט ווי אונבעקוועם, נאך נישט וועלענדיג צו שטערען די אלגעמיינע הארמאניע, וואס קומט אן אזוי זעלטען צו שאפען אין דאס רוב פערזאמלונגען, האבען זיי זיך צוזאמענגעגאסען אין איין פרייד. איין רוס, א פייערדיגער „עס דעק“ האט זאגאך, אויסטרינקענדיג א גלאז וויין, זיך אנגערופען אויף א הויכער שטים אין רוסיש, נאטירליך:

— חברים, איך בין אויך א בונדיסט!...

דער עולם האט זיך צולאכט און דאס מיידעל ביים בופעט האט עס אנגענומען פאר גוט-געלד און ערנסט, כאטש גענוג פעהליך האט זי אָנגעענטפערט:

— נו, וואס איז? מיין ערשטער לעהרער, א רוס, איז געווען א פייערדיגער בונדיסט און זיין כלה — א אידיש מיידעל, פלעגט מיט איהם שטענדיג דיסקוטירען. זי איז געווען א פייערדיגע „איסקראווקע“.

דער עולם האט זיך וויעדער צולאכט, נאך באלד האט מען אנגעהויבען אויף דאס ניי די שבועה צו זינגען און די „וועטשע-רינקע“ האט זיך אנגעהויבען...

פאריז, 1907.

3.

א נרויסער מענש.

אויסריכטענדיג מיד אין וועג אריוו, קיין לאַנדאָן, האָבען מיינע פאריזער פריינד, פון וועלכע א טהייל האָבען לאַנדאָן גע- קענט, מיד שטארק געוואָרענט פון ווהייטשעפעל.

— ווי נאָט איז אייך ליעב, פארפאָהרט נאָר נישט אין א האַטעל אין ווהייטשעפעל.

פון ווהייטשעפעל האָב איך נאָך אין דער היים, אין רוסי- לאַנד, געהערט און אַבראנקענדיג מיין פאריזער פריינד פאר זייער אויפמערקזאמקייט צו מיר, בין איך, אַנקומענדיג קיין לאַנדאָן, גלייך פערפאָהרען אין א באַרדינג-הויז און דוקא אויף ווהייטשעפעל.

איך האָב שוין אזא טבע: ניט צו פאַלגען קיין עצות פון פריינד. איך הער שטענדיג אויס וואָס מיינע פריינד זאָגען מיר. מאַך אַ מינע פון דער העכסטער אויפמערקזאמקייט, דאַנק זעהר פיעל מאַל פאר זייער פריינדשאפט און טהאָן טהו גראַד ווי דער בעסטער פריינד מיינער הייסט מיר, און ווער איז מיר אזא פריינד, ווי איך אליין? ווי היינע זאָנט ערגיץ.

אַנגעקומען בין איך אין לאַנדאָן דוקא אין א שעהנעם הע- לען זונען-טאָג. און דאָ האָב איך מיד דערמאָהנט אבן עזרא'ס טייערע ווערטער: ווען איך זאָל האַנדלען מיט תכריכים וואָלט קיינער ניט געשטאַרבען; און ווען איך קום אין לאַנדאָן, אין דער שטאָרט פון געבעל און פאָגעס איז דוקא א שעהנער טאָג און איך בלייב פער'חדוש'ט און וויל שיער ניט פרענען ביי מענשען, צו האָב איך ניט פערבלאַנדזשעט. צי איז דאָס אַמאָל ניט לאַנדאָן?

ווארום נישט איין מאל האב איך שוין אין מיין לעבעז נע-
בלאנדזשעט.

ווייזט זיך ארויס, אז דאס מאל האב איך טאקע געטראָ-
פּען דעם ריכטיגען וועג: איך בין געקומען אין לאַנדאָן, און
פערבלאנדזשעט האָט עס נאָר די זון.

און איך האָב זי העכסט בעדויערט. ווייל פאר דער זון איז
לאַנדאָן ווירקליך קיין אָרט ניט. אין א סך גאסען האָט זי דאָרט
אפילו נים וואו איהרע שטראהלען אהין צו טהאָן. אזוי שמאַל
זיינען לאַנדאָנער גאסען, אזוי שוואַרץ זיינען איהרע בילדינגס
און באנקד הייזער.

קיין סך אַבער האָט די זון דאָרט נים געבלאנדזשעט. איך
בין געקומען א זיינער צוויי און פיער האָט זיך שוין די זון אַב-
געטראָגען, אודאי פעררייזט אין דעם שעהנעם פרעהליכען פא-
רן, וואו זי פאסט זיך אזוי פאר די לעבעז פאריזער שמיכלעך-
דיגע בירגער און איבערהויפט פאר די לעבעז בירגערנס...

און לאַנדאָן האָט איינגעהילט א דיקער שליער.
— אָט דאָס הייסט עס איז א פאָגע! — האָב איך גע-
פרעגט מיין נייעם פריינד, וואָס האָט מיר געפיהרט ווייזען
לאַנדאָן.

דער פריינד האָט געשמייכלט אויף מיין גרינקייט און
האָט גוטמוטיג געענטפערט:

— דאָס איז דאָס געווענהליכע טעגליכע וועטער פון לאַנד-
דאָן. א פאָגע, ברודער, וועט איחר געחן און נים זעהן ווי אזוי
איחר געחט, אין א פאָגע מוז מען זיך פעסט חאלטען איינע אן
די אנדערע און טאפּען דעם וועג.

און איך האָב בשעת מעשה געטראכט — יא, יא, ביי אייך
איז לאַנדאָן לעבט מען טאקע אין גרויס חושד...

די באַרדינג הויז אויף ווהייטשעפּעל, וואו איך בין פער-

פאָהרען, האָט געהערט צו מיסעס, לאַמיר זי רופען, איקס, ווייל קיין סך גוטס ווענען איהר, ווי וועניג איד פאָדער נישט פון מענשען, האָב איד נישט צו זאָגען, דאָך וויל איד נישט שאַדען איהרע ביזנעס און וויל נישט ענטדעקען איהר אמת'ן גאָמען. כאָטש פון דער צווייטער זייט וואָלט איד געקענט טהאָן א טובה פיעל וואַנדערער, וואָס וועט אויסקומען צו פערפאָהרען צו איהר, נאָר מיט דעם דאָזיגען ארטיקעל בין איד נישט אויסען קיינע מענשען-פריינדליכע צוועקען. איד וויל מיר פשוט טהיילען מיט מיינע איינדריקע, וואָס האָבען זיך אָנגעזאמעלט אין מיינ אָר-מען האַרץ, זייענדיג אין לאַנדאָן און פאר דעם וואויל פון אונ-זערע וואַנדערער וועלען שוין וואהרשיינליך זאָרגען די עמיג-ראציאָנס-געזעלשאפטען וועלכע זיינען אין דער לעצטער צייט אזוי פיעל געגרינדעט געוואָרען ביי אונז...

מיסעס איקס איז א אידישע פרוי אין פולען זין פון וואָרט: דערט פשוט מאמע לשון און טראַגט א שיימעל. דער שיימעל איז שוין דוקא נישט פשוט. ער ליגעט איהר אויפ'ן קאָפּ ווי א באַרג. עס ווייזט אבער אויס, אז דער דאָזיגער באַרג איז איהר נישט שווער. דער קאָפּ איז איהר שטענדיג לייכט און קלאַר און איבערהויפט ביי א חשבון מיט א באַרדער וועט זי קיינמאָל נישט מאַכען קיין טעות. לויט איד האָב בעמערקט געדענקט זי, נישט נאָר די צאָהל פון די גלעזער טהיי וואָס יעדער באַרדער טרינקט ביי איהר, זי געדענקט אפילו די צאָהל פון די שטיקלעך צוקער.

ביי מיסעס איקס איז דער פרייז פאר א צימער נישט טייער. צום אונגליק האָט די מיסעס אבער א שוואכהייט, זי וויל נישט אז איהרע געסט זאָלען ערגעץ אנדערש עסען: צו וואָס זאָל מען זיך ערגעץ אנדערש פערדארבען דעם מאָגען? און אַט ווען מיסעס איקס מאַכט א חשבון פאר'ן „רום“ מיט'ן עסען צוזאמען, פאָהרט שוין אריין דער חשבון אין פונטען, און א פונט איז א גרויסע מומבע: די ענגלענדער זיינען א רייך פאָלק

און פון ניקעלס און קוואַדערס ווייסען זיי ניט, איבערהויפט ווייס דערפון ניט מיסעס איקס: זי האָט שטארק לייעב פונטען...

א מעלה האָט אבער מיסעס איקס, וואָס איהרע באַרדערס, סיי די שטענדיגע. סיי די געסט אויף עטליכע טעג, לאָזט זי זיך נישט לאַנגוויילען. זי האָט פאר זיי פּעק מעשיות, און דעם אמת געזאָגט, זעהר אינטערעסאנטע. מיסעס איקס האָט, צום גליק פון די באַרדערס, געהאט א מאָל א מאַן און כאַטש דער מאַן איז שוין פונפצעהן יאָהר טויט, לעבען נאָך זיינע מעשים טובים אין דער אלמנה'ס מויל, און אַט מיט די מעשים טובים פון איהר מאַן אמוזירט זי איהרע באַרדערס, איבערהויפט ווען די לעצטע זיצען ביים טיש און עסען. א פנים, אז מיסעס איקס ווייס פון דער נייעסטער טעאָריע פון דער היניענע, אז ביים עסען דארף מען זיך פיהלען אין א גוטער לוינהע. און מיסעס איקס איז עס טאקי אין שטאַנד צו שאַפּען מיט איהרע העכסט פיקאנטע עפיוואַדען פון איהר מאַנ'ס לעבען, איבערהויפט ביי יענער שטעל, וואו עס ווערט דערצעהלט, אז ער, עליו השלום, האָט זעהר וועניג גענעסען...

מיד האָט מיסעס איקס בעהאנדעלט נאָך פריינדליכער ווי די איבעריגע. זי האָט געהאט בדעה, אז איד זאָל דערמאָהנען איהר באַרדינג הויז ערגעץ אין א צייטונג. זי האָט עס מיר דייטליך געגעבען אַנצוהערען.

אדווערטייזען איז א שאַד דאָס געלד — אבער דערמאָנען אזוי ערגעץ אין אן ארטיקעל איהר באַרדינג הויז מיט די גרויסע בעקוועמליכקייטען, וואָס דאָרטען געפינט זיך — וואָלט זעהר, זעהר כדאי געווען — זאָל די וועלט וויסען. און איד בין ניט קיין שלעכטער מענש און איד טהו עס איהר צוליעב. בפרט, אז זי האָט עס ווירקליך פערדיענט.

די לעצטע פאַר טעג איז זי א פערסאָפּעטע אריין אין מיין „רום“ און מיר זעהר העפליך געמאָלדען, אז דעם רום מוז זי

איצט נויטיג האבען און מיר וועט זי געבען אן אנדער רום, אוי-
בען! (זי האט גאט צו דאנקען רומס גענוג!)

— זי וואלט מיר נישט בעמיהט, — האט זי מיר פערזיג-
כערט, נאָר עס איז געקומען צו איהר צו פאָהרען איהרער אן
אלטער בעקאנטער: זעהר א גרויסער מענש!

דערהערט זעהר א גרויסער מענש, האָב איך זיך דער-
פרעהט, איך האָב בטבע ליעב גרויסע מענשען און איך האָב
געפרעגט אויף זיין נאָמען: א קשיא אויף א מעשה — אפשר
א בעקאנטער.

— א שרייבער? — האָב איך געפרופט טרעפּען.

— חלילה! — האט זי זיך פערקרימט...

ווייזט זיך ארויס, אז עס זיינען דא אנדערע מינים גרויסע
לייט — ער אליין איז ניט פון מיין פאך, ער האנדעלט נאָר מיט
וואַלד.

— ער האט אין דעם יאָהר פערדיענט אויף זיין חלק —
האט זי א צוהיצטע געענדיגט — פינף טויזענד פונט! זעהר
א גרויסער מענש!

איך בין געבליעבען א פערציטערטער און האָב איהם
גלייך אַבגעטראָטען מיין צימער.

לאנדאָן, 1907.

דער פערלארענער שטאלץ.

עס איז געוועזען איינער פון די געמיטליכסטע בעלער, וואס הערמאן האט די לעצטע צייט בייגעוואוינט. דאס פובליקום איז ניט געווען בעזונדערס גרויס, דערפאר אבער א זעהר נעטס און פיינס. איבערהויפט די פרויען. הערמאן האט גראד דעם אבענד געהאט ערפאלג. אנשטאט צו יאגען זיך נאך זיי, ווי זיין שטייגער איז געווען אויף די פאריגע בעלער, האט מען זיך דא גע-יאגט נאך איהם. דאס האט איהם געמאכט שטאלץ. „אויב אזוי, לאך איך פון אייך אלע... ברויך איך אייך נאך ניט...”

דער דאזיגער שטאלץ האט איהם, דעם פינף און דרייסיג יאהריגען מאן, צוגעגעבען מעהר מעגליכען חן... און די פרויען האבען אנגעווענדעט, יעדערע אויף איהר שטייגער, אלע מיטלען צו געווינען איהם. ער איז אבער געווען שטאלץ און גרויסמוטיג: איינער געשענקט א שמויכעל, דער צווייטער א פריינדליכען בליק, דער דריטער זאגאר בעמערקט, אז איהר האר-נאדעל אויפ'ן קאפ איז ניט אין ארדנונג, פאר וואס זי האט איהם הערצליך בעראנקט — אבער מעהר ניט. פערבראכט האט ער מעהר מיט מענער, געוויצעלט זיך, ארומגעשפאצירט און האט זיך ענדליך נוקם געווען אן דעם שעהנעם געשלעכט פאר לאנגע, פיעלע און מאנכמאל שווערע בעליידיגונגען, וואס ער איז פון צייט צו צייט, פון באל צו באל פון זיי אויסגעשטאנען...

איצט וועט ער שוין וויסען, ווי אזוי מיט דער דאזיגער „חברה“ צו האנדלען: אויסערליך אינגארירען זיי און ערשט דאן וועט ער איבער זיי זענען, בעזיצען וועלכע ער וועט נאך

וועלען. אט די שעהנע ברונעמע מיט די צולאזמע האר אין ציי-
נינערקאסטיום, און אפשר נאך אט די גאלדענע-בלאנדע,
מיט די גרויסע בלאהע אויגען — ווען ער וויל נאך א גוט ווארט
זאגען און ער ווערט דער בעזיצער, דער אייגענטימער.

א צופריעדענקייט האט זיך אויסגעגאסען אויף זיין פנים.
א שעהנע, יונגע ווייבעל, נישט נאך קיין גאהענטע בעקאנטע,
האט איהם געכאפט אונטער'ן ארעם און געצויגען:

— הערמאן, קומט איבער'ן זאל...

— אה, איך דאנק אייך... איך האב ליבער צו שמעחן
און צו בעטראכטען די פארלעך. עס איז קאמיש, אבער אנגע-
נעהם און אינטערעסאנט... לאזט מיר אליין..

דאס שעהנע ווייבעל האט זיך בעליידיגט, זי האט אבער
ניט געקענט פון איהם אוועקגעהן און זי האט זיך געחנ'דעלט:
— איך בין דא איינע אליין... איהר זייט א שלעכטער...

— א, ניין! — האט הערמאן זיך צוריק גע'חנ'דעלט —
נאך ניט קיין שלעכטער... אבער אייער מאן וועט דאך זיין
אייפערזיכטיג...

— א, ניין, מיין מאן איז אזא גוטער, אזא גוטער... איברי-
גענס איז ער נאך ניטא היע... ער איז אוועקגעפאהרען אויף א
פאר וואכען... א, איך בענק אזוי נאך איהם.. וועט איהר מיר
אפשר שפעטער בעגלייטען א היים..

הערמאנען איז אויסגעקומען אויסצושמעחן א נסיון... דאס
ווייבעלע איז ווירקליך שעהן... אבער ער האט דאך ערשט א-
נעמאכט צו זיין שטאלץ און ערשט דאן ווערען א זיעגער, — האט
ער זיך אנגערופען שמרענג, אבער גרויסמוטיג.

— ליידער קען איך אייך דאס מאל ניט בעגלייטען... איך
וויל היינט אבענד אין גאנצען זיין פריי. איהר וועט מיר מוזען
ענטשולדיגען. איך קען ניט...

ער האט געמיינט אז ער האט איבערגעכאפט די מאס. דאס
ווייבעלע וועט ווערען ביז און וועט איהם אביזלען און ענטלור-

פען פון איהם. אבער ניין, זיין שטאלצער טאן האט איהם אין
איהרע אויגען נאך מעהר אויפגעהויבען. זי האט אויף איהם גע-
קוקט מיט פערליעבטע בליקען און געפליסטערט:

— איך האב היינט צו אייך קיין גליק ניט... איהר זייט
היינט אזוי אנציהענד... קומט הערמאן... איך האב אייך היינט
ליעב...

הערמאנס געזיכט האט זיך צושטראהלט. אויב אזוי וועל
איך שוין דערפיהרען ביז'ן סוף.

— „ניין, מיין גנעדיגע פרוי, — האט ער קאקעטירט. —
איך בין היינט ניט געשטימט פאר די פרויען... איך וויל בלויז
בעאבאכטען, זעהן, הערען און אליין בלייבען אן דער זייט, ניט
אנטהילן נעהמען. איך בין שוין, שליסליך, ניט קיין יונגער
מענש — האט ער געענדיגט מיט א מענערליכען קאקעטישען
שמויכעל.

— ווירקליך, ווירקליך! — האט זיך דאס ווייבעל צושריען
פאר כעס, וואס ער איז אזוי הארטנעקיג, — ווירקליך, זייט
איהר שוין אן אלטער מאן, אן איהר זאגט זיך אב פון גליקען...
ביים ווארט גליקען, האט איהר יונג שעהן פנימ'על בעק-
מען א ראזעווע פארב. די אויגען, וועלכע זי האט אויף איהם
אויסגעשטעלט, האבען געפינקעלט מיט א ספעציפישען פייערל.
— ליידער, ליידער... — האט זיך בערמאן ניט אונטער-
געגעבען... ליידער, ליידער...

און א נויג טהענדיג זיך, איז ער אוועק פון איהר.

ער איז געבליבען שטעהן ביי א קליין טישעל, ביי וועל-
כען עס איז געזעסען א פרוי אנגעשפארט אן צוויי שעהנע לאנגע
הענדר מיט ענטבלויזטע ארעמס דעם שעהן פריזירמען קאפ מיט א
געפלאכטענע קרוינדעל אין פריזור... ער האט זי אן-
געקוקט און געוואלט שוין אוועקגעהן, אבער די פרוי האט אויפ-
געהויבען אויף איהם איהרע אויגען און האט בלויז איין קויס-

בעמערקבארען שמייכל געטהאָן... ער האָט איהר צוריק א שמיין
 כעל געטהאָן... זי האָט איהם א וואונק געטהאָן מיט איין פינגער,
 א לאנגער, א ווייסער, א ליליען פינגער... מיין גאָט... האָט
 ער שיער ניט אויסגערופען — וואָס פאר א פינגער... ער וועט
 זיך בלוין צוועצען... א, ער איז היינט אין א שטאַלצער שטיין
 מונג — ער וועט זיכער אויסהאלטען!...

— איהר זייט מיר ווי בעקאנט... האָט ער אָנגעהויבען
 און געפיהלט, אז א געוויסע מאָס שטאַלץ, מיט וועלכער זיין
 הארץ איז נאָר וואָס פול געווען, האָט שוין די פאָר אויגען איהר
 רע אויסגעצאפט... — יא, מיר דאכט איך האָב אייך ערגעץ
 וואו געזעהען...

— איהר זאָגט ליגען... האָט זי דרייסט געשמייכלט —
 וואו האָט איהר מיך געקענט זעהען, אז איך בין ערשט דא אין
 שטאָרט איינמאל טעג, ביי א טאָנטע...

— אד, ענטשולדיגט, האָט ער שוין געשטאַמעלט און
 געפיהלט, ווי פון זיין שטאַלץ איז שוין אויסגעצאפט א גרויסער
 טייל... — יא, מיר האָבען אַפט טעות'ן... — ער האָט געוואלט
 זיך געהמען מיט זיין פריהערדיגען שטאַלץ, אינגאָרירען זי און
 בעהערשען זי, אבער אזוי ווי קיין שטאַלצע פראזע האָט ער ניט
 געפונען אין דער דאָזיגער הייסער מינוט, האָט ער א זאָג געטהאָן
 פון העפליכקייט וועגען:

— וועלכע שעהנע פינגער איהר האָט!...
 זי האָט אויסגעצויגען איהר האַנד, בעטראכט איהרע פינגער,
 גער, ווי זי וואָלט זיי אליין דאָס ערשטע מאל געזעהען און זיך
 אָנגערופען:

— ווירקליך?...

ער האָט זיך שוין אינגאָנצען פערלאָרען: ניט נאָר די פינגער,
 גער, נאָר איהר שטים... אזא שטים האָט ער נאָך קיינמאל ניט
 געהערט...

— א, איהר זייט א קעניגין!

— אד, איהר רעדט שוין ווי א פערליעכטער. — האָט זי אָפּען חוּזק געמאַכט און געשפּיעלט אויפ'ן טיש מיט איהרע לאַנגע פינגער.

ער האָט געוואָלט עפעס זאָגען שטאַלצעס, מוטיגעס, גרוי-סעס, אָבער דער שטאַלץ איז שוין געווען אין גאַנצען אויסגע-צאָפּט, און ער האָט זיך געבעטען:

— ערלויבט מיר קושען אייערע פינגער!

זי האָט איהם ווי א קעניגין אויסגעצויגען איהרע הענד. ער איז ווי פער'שכור'ט געבליבען פון זיסען דופט און אראַמאַט, וואָס האָט פון זיי געשלאָגען. ער האָט זי א קוש געטהאָן אין אַרם...

— אד, איהר ערלויבט זיך צופיעל! — איז זי געוואָרען שטרענג — איהר האָט דאָך געבעטען אין די פינגער...

ער האָט זיך געפיהלט פערזינדיגט און פערשולדיגט... זי איז דאָך גערעכט: וואָס געהט ער אזוי ווייט — פון איהרע פינגער ביז די ארעמס איז דאָך אזא ווייטער וועג... ווי אזוי האָט ער פערבלאָנדזשעט... און וואָס איז עפעס וועגען זיין שטאַלץ?... זי האָט אויף איהם אָנגעשטעלט איהרע אויגען, גרויסע גרינע און אפשר בלאָהע אויגען. ער האָט דעם קאָליר ניט גע-קענט בעצייכענען. אזוינע אויגען האָט ער זעהר זעלטען גע-זעהן. די אויגען האָבען אויף איהם געקוקט מיט שטרענגקייט און מחילה...

— דאָס מאָל בין איך אייך מוחל... — האָט זי ענדליך א שטייכעל געטהאָן.

עס איז פערביי א קעלנער.

— בעשטעלט עפעס — האָט זי ווי בעפוילען.

— אד, מיט פערנניגען! — האָט ער זיך אָנגעכאַפּט. — וואָס טרינקט איהר... וויין?

— וויין?... — האָט זי זיך געקווינקעלט — עס איז רען ראַ גוטער וויין?

דער קעלנער האט נלייך ארויסגעכאפט א וויין-קארטע.
אָנגעוויזען מיט א פינגער אויף א געוויסען סאָרט. ביי דער
זייט איז געשטאַנען א שטרענגע צימער — דער פּרייז... הערמאַן
האַט זיך דערמאָהנט, אז אין סאַש האָט ער ניט פּיעל... מאָסער
קומט אויס צו געהען א פיאקער! ... מערפאלען! ... ער האָט
נלייך געשטעלט.

זי האָט אויף איהם געוואָרפען א גוטמוטיגען בליק און
געפרעגט:

— איהר זייט רייך? ...

— א, ניט זעהר, אָבער...

— איך האָב נישט ליעב קיין אַרימע לייט... — האָט זי
געלאכט.

— א, ניין — האָט זיך הערמאַן דערשראָקען — איך בין
ניט אַרים...

הערמאַן האָט זיך גענומען גריבלען אין זיין האַרץ, אויס-
צוגעפינען א שטיקעלע שטאַלץ, כאַטש א קליין טיילכעל, ווען
ניט, איז ער פערלאָרען.. די דאָזיגע פרוי וועט איהם מאכען
צום נאָר. ער פיהלט עס, ער זעהט עס פאַר... אסער קיין וועג
צוריק איז שוין ניט געווען... דער וויין איז שוין געבראכט גע-
וואָרען... דער קעלנער האָט עס גראציעז אויפגעמאכט און אַנ-
געגאָסען צוויי בעכער...

— פראַזיס! — האָט זי אויסגערומען און מיט גראציע
אָנגעטונקט אין בעכער איהרע ראָזע ליפּען מיט א קליין שפּיר-
צעל פון רויס-בלומיגען צינגעלע.

הערמאַן האָט זיך פערלוירען, מערגעסען, ער איז ענטשעס-
געוואָרען...

— ערלויבט מיר אייך צו קושען אין די ליפּען...

— א, האָט זי געשטייכעלט — דאָס איז נאָך צרפריה...
ער האָט אויסגעטרונקען דעם בעכער וויין מיט איין מאָל,

ווי ער וואָלט געוואָלט לעשען א גרויס פייער, וואָס עס האָט
אַנגעצונדען זיין האַרץ, זיין נשמה, זיין גאנץ וועזען.

— ווי רופט מען איד?

— בעללא! — האָט זי ווי אויסגעזונגען...

— פון וואנען קומט איהר?

— פון דער וועלט... — האָט זי חוץ געמאכט.

— צו וועמען און וואוהין?...

— צו אלע און צו קיינעם ניט, איבעראל און ערנעץ ניט...

— איהר זייט א קעניגין! — האָט ער געזאָגט נאָכ'ן צוויי-

טען גלאַז וויין.

— אבער א בייזע... — האָט זי געלאכט, א זעלבסטהער-

שערין... קיין נאָד פאר מיינע אונטערטאנען...

— פאר מיר יא! — האָט ער זיך געבעטען.

— ניין... איבריגענס בין איך היינט דאָ ניט אליין...

און איידער הערמאן האָט געהאט צייט עפּים צו פרעגען,

איז ווי אויסגעוואקסען געבליבן טישעל א הויכער, גראציעזער,

רייכעקליידעטער יונגער מאן...

ער האָט געוואָרפען א בייזען בליק אויף הערמאנ'ען, א

פריינדליכען צו דער קעניגין און געזאָגט:

— מיר געהען...

— יא...

זי האָט זיך אויפגעהויבען פונ'ם אָרט, אויסגעצויגען נאכ-

לעסיג די האַנד הערמאנען, און קיין איינציגס וואָרט...

זי איז פערשוואונדען פון די טרעפּ. הערמאן איז געבליבען

ביי א האַלבען בעכער ניט דערטרונקענעם וויין. איהר בעכער איז

געשטאַנען פול... און האָט אַנגעקוקט מיט חוץ הערמאנ'ס

בעכער.

ער האָט האַסטיג אויסגעטרונקען ביז'ן דעם זיין בעכער

און האָט זיך געלאָזט איבער'ן זאַל.

ער האָט שוין געגארט און געזוכט דאָס פריהערדיגע שעהנע
ווייבעלע... יענע אָבער האָט ארויסגעשפאצירט מיט א צווייטען.
בעמערקענדיג הערמאנ'ען האָט זי אויף איהם געוואָרפען אַ
אינגאָרירענדען בליק און האָט זיך הויך געווענדעט צו איהר
קאוואַליער:

— לאָמיר געהן... יא?

— מיר געהען...

הערמאן איז געבליבען אליין...

ער האָט געטראכט פון זיין פריהערדיגען שטאַלץ און פון
דער פרוי בעלא, וואָס געהערט צו אלע און צו קיינעם ניט, און
וואָס אלע מיטלען זיינען נישטיג צו דערגרייכען דאָס, וואָס
דאָס מענשליכע הארץ בענעהרט...

דער פראלעטאריער.

בעריל דער ישיבה-בחור אין נייעם קלויז האט קיינמאל
ניט געהאלטען פון זיך און איז געווען שמענדיג שטארק אראב-
געפאלען ביי זיך מיט זיין תורה, וועלכע ער האט געלערענט
ניט לשמה, נאר טאקע צוליעב די „טעג“ און צוליעב דער האר-
טער באנס אין בית-המדרש, וואו ער האט יעדע נאכט זייטע
ביינער אויסגעגלייכט. אוראי קען מען אויף זיך אליין קיין גרוי-
סען כבוד ניט לעגען. אז עסען עסט מען פרעמדס און שלאפען
שלאפט מען אין קלויז, צוזאמען מיט א פאר בטלנים און אויף
אמאל, אין א ווינטער נאכט, מיט דעם שטאָדט-משוגע'נעם, וואָס
גנב'עט זיך אריין שפעט ביי נאכט און כאפט א „משוגע'נעם“
דרעמעל אויף דער גענענאיבערדיגער באנס, וואו ער, בעריל,
שלאפט.

און אזוי ווי בעריל האט קיינעם ניט געקענט, אויסער די
בעלי-בתים און יונגע לייט פון בית-המדרש, וואו ער האט געלע-
רענט, איז זיין השגה וועגען מאכט און גדולה ווייטער פון דעם
דאָזיגען „קלאס“ ניט גענאנגען. זיי האט ער בעטראכט פאר די
גרויסע, פאר די שטארקע, פאר די פרייע, פאר די מענשען מיט
א „בחירה“, און אין פערנלייך מיט זיי האט ער זיך געפיהלט.
ווי א ווערימעל.

און נעטרוימט האט שמענדיג בעריל צו ווערען אויף אמאל
א בעל-הבית, א יונגערמאן מיט א ווייב, מיט א „שטאָדט“ אין
בית-המדרש און מיט אן אייגענעם „טיש“.

ווי אזוי אבער וועט ער עס דערגרייכען, האט ער ניט גע-
וואוסט. ער האט אפילו געגלויבט, אז פריהער אָדער שפעטער

וועט ער חתונה האָבען, אבער פון חתונה האָבען ביז ווערען אליין א בעל־הבית איז זעהר ווייט. אָט איז דאָ אין בית־מדרש דער בריסקער פרוש, אויף א בעווייבטער, און פונדעסטוועגען איז ער אין אזא מצב, ווי בעריל אליין. און אז יענער האָט שוין א „שבת“ ביי א שעהנערען בעל־הבית, איז דען שוין גוט? ווען דער „שבת־דינער“ בעל הבית זיינער איז א חסיד, מוז ער זינגען זיינע חסיד'ישע זמירות, כאַטש בערל אליין איז א מתנגד.

און בעריל איז געווען שטענדיג אומעטיג, פערטראכט. און אויף די בעל־ביתים פון בית־מדרש האָט ער געקוקט מיט גרויס דרד־ארץ און מיט שטארק אראַבגעפאלענקייט. דערוועגנדיג א בעל־הבית נישט ווייט פון זיך, פלעגט ער זיך אויפשטעלען און נישט וויסען, וואוהין צו טהאָן זיין קליינעם, דארען גוף...

א בעל־הבית האָט ביי בערלען געהייסען יעדער, וואָס איז נישט קיין בעל־מלאכה. אפילו לייב דער געפאלענער, וואָס לעבט שוין צעהן יאָהר פון קצבה, איז ביי איהם געשטאַנען העכער פון חיים דעם שניידער, וואָס האָט געהאט אן אייגענע שטוב און איז בכלל געווען נישט קיין עס־הארץ און פלעגט אמאָל נאָכ'ן דאוונען זעצען זיך אין בית־מדרש ביי א ספר.

— ס'איז פאַרט א בעל־מלאכה! — פלעגט בעריל בע־שליסען, קוקענדיג דאן אויפ'ן שניידער — עס איז נאָר אַנ'אנ' דער שניט!... — וועגען די יונגע ארבייטער האָט בעריל נאָר נישט געוואָלט טראַכטען — אויף זיי האָט ער שוין לאנג א מאַך געטהאָן מיט דער האַנד. — דאָס זיינען חמורים!

און פּלוצלונג, אין דער לעצטער צייט, דערוויסט זיך בע־ריל, אז אָט די בעל־מלאכות זיינען די גרעסטע יחסנים אויף דער וועלט. אז זיי הייסען נאָר נישט קיין בעל־מלאכות, נאָר אויף לעטיין — פּראָלעטאריאט, און נאָר דער פּראָלעטאריאט איז דער בעל־הבית פון דער וועלט, אלץ געהערט צו איהם, ער

האָט אלץ בעשאַפּען און מיט דער צייט וועט ער טאָקי אלץ אָר-
נעהמען און ער וועט געוועלטיגען איבער דער גאנצער וועלט.
ווי אזוי דאָס וועט ווערען, קען בעריל נאָך נישט משיג זיין.
די עטליכע אידישע בראַטורען, וואָס ער האָט די לעצטע צייט
וועגען דעם געלעזען ביהתיקה אין בית-מדרש, האָבען דאָס נאָך
איהם נישט דערקלערט. נאָר וואָס איז שייך? דעם גור-עדן האָט
איהם די גמרא אויף נישט דערקלערט און פונדעסטוועגען
גלויבט ער דאָך. היינט פאר וואָס זאָל ער נישט גלויבען אין
פּראָלעטאריאט, אין וועלכען די גאנצע וועלט גלויבט.

און בעריל זעהט טאקע בחוש, אז דער יחסן איז דער בעל-
מלאכה, דער פּראָלעטאריאט; די בעלי-בתים — שטעהט אין
די ביכלעך געשריבען — וועלען אונטערנעהן — „אזוי ווי א
מעקענע פון א ווינד“ — גיט בעריל א משל פון תהילים אין גע-
דאנק, און זעהט נקמה און ער האָט אויף זיי נאָר קיין רחמנות
נישט. און וואָס וועט ער זיי אין דער אמת'ן זשאַלעווען? דעם
נרויסען נחת, וואָס ער האָט פון די בעלי-בתים געהאט! ... סך-
הכל האָט ער אויף אלע „טעג“ זיך זאָט נישט אָנגעגעסען —
זאָלען זיי פערשוואונדען ווערען! רעדט ער אויס מיט כעס.

אבער וואָס וועט זיין מיט איהם, ווער איז ער? דער גע-
דאנק האָט איהם קיין רוה ניט געגעבען... צום בעל-הבתי'שען
קלאס געהערט ער געוויס ניט, א שטענער בעל-הבית איז ער, אז ער
האָט אפילו קיין קעסטיל ניט, און די איינציגע פאָר העמדער,
וואָס ער פערמאָגט, ליגען אין א שטענדער, וואָס האָט גראַד א
טהירעלע מיט א שלאָס.

אבער קיין פּראָלעטאריער איז ער דאָך אויף נישט. ארביי-
טען ארבייט ער ניט.

און ווער ווייס? אפשר יא, לערנען לערנט ער דאָך נישט
לשמה, נאָר צוליבע די טעג, הייסט דאָך דאָס „טויש“, ווי אין
די בראַשורען שטעהט. ער גיט תורה, און זיי גיבען עסען. —
עס איז אבער א דרש, צווייפעלט ער ביטער — וואָס דארפן

די בעלי-בתים מיין תורה, נאָר צוליב יענער וועלט. און יענע וועלט איז אפשר א זאך שלא בא לעולם...
אלענפאלס גלויבען דאָך נישט די פראַלעטאריער אין יע-
נער וועלט. קענען זיי דאָך מיר אין זייער חברה נישט אַרײַנג-
נעהמען.

אט, למשל, האָבען די ארבייטער געמאכט א שטרייט. אז
ער וואָלט געווען א פראַלעטאריער, וואָלט ער דאָך אויך געדארפט
שטרייקען. ער איז אָבער געזעסען אין בית-המדרש און געלע-
רענט, ווי אלע מאָל. און זאָל שוין זיין, אז ער וואָלט נישט גע-
לערנט, הייסט עס דען געשטרייקט! קיינער וואָלט זיך אפילו
ניט אדומגעקוקט.

— טא וואָס בין איך, ווער בין איך? — פלעגט בעריל די
לעצטע צייט אלץ מעהר און מעהר זיך פערטיעפען אין דער
פראגע.

צי וועט ער צוזאמען מיט אלע הענדלער און קרעמער אויך
אונטערגעהן, פערשווינדען, ווי א מעקענע פון א ווינד? ...
טרויעריגע געדאנקען! ...

ערשט נאָך פורים, אז בעריל האָט זיך געשטעלט אין א
פאָדריאד רעדלען מצה, האָט ער זיך א ביסעל בערוהיגט.
— איצט בין איך א פראַלעטאריער, ווי אלע, האָט ער
נישט אָהן שטאַלץ געטראכט, — איך ארבייט 14 שעה אין
טאָג.

דער לעצטער ארגומענט האָט איחם אָבער בעאונרוהיגט.
די ארבייטער, די אמת'ע פראַלעטאריער, האָבען שוין אויסגע-
קעמפט א סך א קירצערען ארבייטס-טאָג. נאָר די רעדלער אר-
בייטען נאָך אלץ צו פיערצעהן שעה אין טאָג און אמאָל —
זעכצעהן.

צו וועמען ווענדט מען זיך ווענען דעם? ווער ווייס, צו

וואלטען די אמת'ע פראלעטאריער איחם נישט אויסגעלאכט.
ווען ער זאל זיך צו זיי ווענדען דערמיט.
און בכלל, ווען קען ער זיך צו זיי ווענדען? ביז פסח האט
ער אפילו קיין צייט נישט אפצוקערען זיך פון בלעך, און נאך
פסח איז ער וויערער אויס פראלעטאריער.
טא ווער איז ער פארט? און וואס וועט מיט איחם זיין.
ווען דער פראלעטאריאט וועט הערשען איז דער וועלט און די
בעלי-בתים, די קרעמער און די הענדלער, הייסט עס, וועלען
פערשווינדען, אונטערנעהן?...
וועט ער אויך אונטערנעהן? אוי, ווי איהם ווילט זיך נישט
אונטערנעהן!

די פרעמדע תפלה.

(א בילד פון לעבען אין קאזארמע)

שטיל, טרויריג, מיט אראבעלעכע קעפ און מיט א נאָ-
גענדיגע בענקעניש אין הארצען זיינען די מוזיקאנטען פון דאָ-
נער פאלק אריין אין קאזארמע, נאָכדעם ווי זיי האָבען בעגלייט
צום צוג דעם „זאפאס“.

אויסגעהנגענדיג אויף די הילצערנע הענגערס די אינסטרוי-
מענטען, האָבען זיי אפילו זיך נישט גענומען אָבערווייניגען די
קאזיאַנע שטיוועל, ווי זייער שטיינער אין שטענדיג. שטום, אַהן
ווערטער, האָט זיך ווער אויף דער גארע אויסגעצויגען, ווער
אָנידערגעזעצט און געטראכט פון דער היים, פון וועלכע זיי זיי-
נען אלע אזוי ווייט און פון וועלכער זיי דארפען נאָך אזוי לאנג
זיין אָבעריסען. וועניגסטענס האָבען זיך אזוי געפיהלט די איי-
דישע מוזיקאנטען, וועלכע זיינען בעשטאנען פון 35 מאן. די
דריי קריסטען, וואָס זיינען איבערגעבליבען, האָבען אויסער דאָס
בענקעניש נאָך דער היים, וואָס דער אוועקגאנג פון זאפאס האָט
ביי זיי ארויסגערופען, נאָך א בעזונדער ביטער געפיהל דורכ-
געלעבט: דריי קריסטען, דריי פראוואַסלאָוונע צווישען אזוי
פיעל „נישט גע'צלמ'טע“!

די אלע דריי, אייוואנאָוו, יעמעליאנאָוו און סטעפאנאָוו,
האָבען זיך צוזעצט אויף איין נארע, הארט איינער נעבען דעם
אנדערען און האָבען פון אייוואנאָוו'ס בייטעלע מיט מאכאַרקע
גענומען זיך שטום אַהן ווערטער, דרעהען פאפיראַסען אין גראָבע
נאזעטען-פאפיער.

— נעהם נאָך אביסעל! — האָט ענדליך אייוואנאָוו, וועל-
כער איז שטענדיג קארג נעווען אויף אן איבעריג קערענדיג

מאכאָרקע—זעהר ברייטהערציג, אבער מיט א קול פון אן אַבל, ארויסגעזאָגט.

— עט, גענוג! — האָט יעמעליאנאָוו, ווי געריהרט ווערענדיג פון זיין חבר'ס גוטסקייט, ווייך געענטפערט, און אום דאָך צוליעב צו טהאָן זיין חבר, האָט ער צוגעשטאָטן צו זיין פאָרפיראַס, וואָס איז נאָך נישט פארקלעפט געווען, נאָך אַ דריי קערענדלעך.

— נעהם דו אויך נאָך אביסעל, עס איז וועניג! — האָט איוואנאָוו אויך סטעפאנאָוו'ן באַרגעלעגט.
סטעפאנאָוו האָט זיך עטום ענטזאָגט.

אז זיי האָבען שוין די צונויכגעדרעהטע פאַפיראַסען פעררויכערט איז צו זיי צוגעגאנגען דער „רעזשורנער“, דער איד חיים קאץ, און האָט זיי ווייך געמאָלדען:
— שוין פארטיג דער אוזשין!

— מיר דארפען נישט דעם אוזשין — האָט איוואנאָוו זיך טרוקען ענטזאָגט, ווי ער וואָלט זיך וועלען נוקם זיין.
דער דעזשורער, אן אונטער-אַפיציער, האָט זיך נישט קורקענדיג אויף זיין צווייענדיגע ממשלה, וואָס ער האָט היינט, ווי פערלאָרען זיך, און האָט הכנעה'דיג געפרעגט:
— פארוואָס?

— עס וועט זיין וועניג פאר דינע „ברידער“ — אָן וויפיעל זיי זיינען! — האָט סטעפאנאָוו אונטערגעהאלטען.
— א גאנצע סינאָגאָגע! — האָט יעמעליאנאָוו א שטאַך געטהאָן.

דער דעזשורנע איז אַבהענדיג אוועק פון זיי.
— זיי זיינען ברוגז! — האָט ער צוגעהענדיג צו אַ פאָראידישע סאָלדאטען געשמייכעלט.
די אידישע סאָלדאטען האָבען טרויריג געשווינען.

2.

אין א שעה ארום איז דער דניעוואלניע, בערסע שיף, צו
געגאנגען צום דעזשורנעם און האט איהם געמאלדען :
— איך שטעה שוין צוויי איבריגע שעה — שוין צייט מיך
צו בייטען.

— אהא ! — האט זיך דער דעזשורנער א כאפ געטהאן —
ביזט, ברודער לעבען, גערעכט, און נאך א קליינער פאווע האט
ער הויך איבער דער קאזארמע אויסגערופען :

— וועמעס „אטשערעד“ איז דעם דעוואלניע צו בייטען?
די אידישע מוזיקאנטען האבען זיך איבערגעקוקט און האָ-
בען נישט געענטפערט. אנדערע האבען געקוקט אויף אייווא-
נאוו, וועלכער איז געלעגען אויסגעצויגען אויף דער נארע
און האט זיך געמאכט ווי איהם געהט די גאנצע פראגע ניט אן.
— נו, קיינער איז זיך נישט מודה ! — האט דער דעזשור-
נער גוטהערציג געשמייכלט און געווארט אויף אן ענטפער.
ניט דערווארטענדיג זיך, האט ער וויעדער געזאגט :

— מיר האבען, דאכט זיך, ערגעץ א „טאבליצע פון אטשע-
רעד“. עס וועט איך שוין דער שווארץ-יאָהר אליין נישט העל-
פען.

ער איז צוגעגאנגען צו דער וואנד, וואו עס איז געהאנגען
א צעטעל מיט די נעמען פון די אלע מוזיקאנטען, און האט גע-
נומען לעזען מיט די אויגען, דורכלאזענדיג יענע נעמען, וואס
זיינען בעצייכענט געווען מיט א קרייצעלע, ווער עס האט שוין
אָבע/פטר'ט זיין אטשערעד.

— אייוואנאוו ! — האט ער פאר זיך א מורמעל געטהאן —
זיין אטשערעד !

דער דעזשורנער האט זיך א קראץ געטהאן אין קאפ, ווי
ער וואלט זוכען עפעס אן עצה. ער האט נישט געוואוסט, וואס
צו טהאן.

אוועקגעהענדיג פון דער טאבליצע האָט ער זיך מיט קליי-
נע, ניט דרייסטע טריט געלאָזט צו אייוואַנאָוו, בלייבענדיג
שטעהן נעבען איהם אין אן אונבעהאַלפֿענער פּאָזע.

— אייוואַנאָוו! — האָט ער איהם שוואַך א ריהר גע-
טהאָן פאר'ן פוס.

— ניע לאַפּאי! — האָט אייוואַנאָוו וויסענדיג אויף וואָס

ער דארף איהם, אויפגערעגט אויסגערופען.

דער דעזשורנער האָט איהם געוואָלט זאָגען: דיין אַטשע-
רעד, געה בייט דעם דנעוואַלניע, ער האָט אבער קיין מוט נישט
געהאט דאָס ארויסצורעדען.

ער איז צוגעגאנגען צו איינעם פון די אידישע מוזיקאנטען.

— בלאַהשטיין! זיי א גוטער ברודער, בייט דו דעם דניע-

וואַלנעם!

— עס איז דען מיין אַטשערעד?

— ניין — אייוואַנאָוו'ס...

— נו, איז ער חולה?

— לאַז איהם נעמאך, נישט כרי צו עסק'ן מיט זיי. דריי

שטיקלעך גוים... שטעל זיך דו!

— שטעל זיך! שטעל זיך! — איז צוגעגאנגען נאָך א

אידישער מוזיקאנט. — זעהסט נישט ווי ביזו זיי זיינען.

— זיי וועלען דאָך צולאָזט ווערען! — האָט בלאַהשטיין

בעמערקט, און האָט געביטען דעם דנעוואַלניעם.

אייוואַנאָוו האָט זיך שטום איבערגעקוקט מיט יעמעליאָנאָוו,

און סטעפאָנאָוו האָט שוין הויך ארויסגערעדט:

— וואָס דען? נאָך דניעוואַלנע שטעהן: וועניג זיינען זיי

דאָ.

און די דריי „איבערגעבליבענע“ פראַוואַסלאַוונע זיינען מיט

א בייזען שטייכעל ארויס אונטען, אין בופעט, פערניסען די

צרות.

3.

ניין א זיגער אין אָווענר איז אריין דער פעלדפעבעל, א הויכער קריסט, מיט א גלאט-גענאָלטער מאָרדע. זיינע וואַנסען זיינען געווען פערדרעהט און זייערע צוויי שפיצען האָבען גע-קוקט מיט בייזקייט ווי זיינע אויגען, אזוי, אז עס האָט גע-ראכט, אז ער האָט פיער אויגען.

— זיינען אלע דאָ? — האָט ער געפרעגט מיט א טאָן פון אן אליינהערשער, ווארפענדיג בליקען אין יעדער ווינקעל.
— אלע! — האָבען די אידישע סאָלדאטען, ווי א כאָר, האַרמאָניש אויסגערופען.

— זעהט-זשע! — האָט ער בייזשמיכלענדיג זיך גע-ווענדעט צו די אידען — זאָל מיר פרובען איינער פעהלען! נא פאָויערקן — האָט ער א קאָמאנדעווע געטהאָן.

די אלע אידישע סאָלדאטען האָבען זיך אויסגעשטעלט פאַר-ווייז. אינאנאָו האָט זיך געשטעלט געבען יעמעלאַנאָו'ן, סטעפאנאָו האָט זיך געדריקט צו זיי.

דער פעלדפעבעל האָט אָנגעהויבען אויסרופען די געמען, פריהער די אידישע. די דריי רוסישע האָט ער ווי מיט א כיון געלאָזט צום סוף. ווי אַברייניגען מיט זיי די צונג... צוקומענדיג צו די דריי רוסישע געמען האָט ער דעם טאָן אומגעביטען און נאָך יעדער נאָמען זייערען האָט ער געמאכט א קליין פאָוועלע, ווי ער וואָלט זיך בעלעקט...

— נא מאָליטווא! — האָט דער פעלדפעבעל א קאָמאנדע-ווע געטהאָן, ווי ער וואָלט ניט געוואוסט, אז עס זיינען נאָר גע-בליבען דריי פראוואַסלאוונע.

אלע מוזיקאנטען האָבען געמאכט א טריט לינקס, לויט מי-לימערישען שטייגער, און כהרף עין זיינען זיי אלע געשטאנען מיט'ן פעלדפעבעל בראש קעגען די הייליגע בילדער.

— אַטשע נאש ! — האָט דער פעלדפעבעל, אלס חזן, אַנ-
געהויבען מיט זיין באסאָווען קול צו זינגען.
עס האָט געהערשט א שטילשווייגען.

די אידישע סאַלדאטען זיינען געשטאַנען בלייב. אין דער
שטילקייט האָבען זיי געהערט הויכע שטעכיגע ווערטער. זיי האָ-
בען געשפּירט, אז אין דעם שווייגען לינגט פערבאַרגען א בייזע
כונה... זיי האָבען מורא געהאט א קוק צו טהאָן אויפ'ן פעלד-
פעבעל, אויף די דריי רוסען...
— נו, וואָס ווארט מען ? — האָט דער פעלדפעבעל מפּסיק
געווען.

שטיל.

פלוצים, ווי צונויפּרעדענדיג זיך געהיים איינע מיט די
אנדערע, האָט א זעץ געטהאָן א גאנצער כאָר הויך, האַרמאָניש
און ערנסט. די ווערטער און דער ניגון פון דער פרעמדער תּפּלה
האָבען זיך צוגאַסען איבער דער גאנצער קאזארמע. די קריס-
טען האָבען דאָס מויל נישט געעפענט. אבער שוין נישט להכעיס
צו טהאָן, נישט צו ווייזען, אז דאָ זיינען צופיעל אידען, נאָר
פון ערשטוינונג און איבערראשונג...

נאָך דער תּפּלה, אז דער פעלדפעבעל איז שטום, אָהן קיין
נע בשפּעהלונג, ארויסגעגאנגען, האָט ווידער גענומען הערשען
א שטילקייט. די אידישע מוזיקאנטען האָבען, ווי בעטראכטענ-
דיג, וואָס זיי האָבען געטהאָן, געשוויגען.

די דריי קריסטען האָבען זיך, אוועקזעצענדיג זיך אויף איין
נארע און זעהר שטיל זיך גע'סוד'עט.
ענדליך האָט זיך איבער דער קאזארמע דערהערט איווא-
נאָו'ס שטים :

— זשידי חיטרי !

די אידען האָבען זיך איבערגעקוקט און געשוויגען.
אין דער קאזארמע האָט געהערשט א דריקענדע שטילקייט.
די הייליגע בילדער אין ווינקעל האָבען געקוקט מרה-שחורח'דיג.

דער שבור.

חיים דער מלמד איז געווען א איד א חלוש, האט געהאט א סך מיחוש'ן און דערפאר האט ער געהאט די בעסטע תלמידים; ווייל די מיחוש'ן, האבען אלע געוואוסט, איז איהם געקומען נאָר פון דער תורה, און די שטעדטעלשע אידען לאָזען א תלמיד-חכם ניט פאלען.

מעהר פון אלץ האט חיים געליטען פון קאפ-וועהטאָג.

— איד בין נאָר אַהן א קאַפ! — פלעגט זיך חיים אמאָל קלאָגען פאר זיינע גאָהנטע בית-מדרש אידען — מאַמער פער-בלוסט זיך אמאָל מיין אלטער פרעגלען א שטיקעל הערינג, הרג'ט זי מיר נאָר אוועק — פאר משאד ציטער איד...

נאָר נאָך מעהר ווי פאר משאד האט חיים מורא געהאט פאר בראַנפּען. בראַנפּען, האט ער געזאָגט, איז א מלאך-המות, דאָס קענען נאָר גוים פערטראַגען.

און חיים האט ניט נאָר קיינמאָל קיין בראַנפּען ניט גע-טרונקען, ער האט עס אפילו קיינמאָל ניט אָנגעזעהן... דער ריח פון בראַנפּען איז איהם אפילו פרעמד געווען. עס האט זיך אמאָל געמאכט, אז, דורכגעהענדיג דעם מארק אין בית-מדרש אריין, איז ער פערטראכטערהייט צוגעגאנגען צו לייבע שער-קערס הויז. עפעס א מאַדנער ריח האט איהם דעם אַטהעם פעהאלטען.

— וואָס זאָל דאָס זיין פאר א ריח? — האט חיים זיך געוואונדערט — אפשר סמאלעניש חלילה, עס קען נאָך א שרפה, חלילה זיין.

און חיים האָט געהאלטען פאר א חוב אריינגעהן צו לייכען
אין שענק אריין און וואָרענען איהם.

— איך בין געגאנגען פארביי — האָט ער געזאָגט אריינגע-
הענדיג — הער איך עפעס א ריח, אפשר איז דאָס סמאלעניש—
אין שטוב דאָ הערט זיך אויף... א גרויל! ... וואָס איז דאָס פאר
א ריח?

— וואָס זאָל זיין פאר א ריח, ר' חיים? — האָט לייב
געקועטשט מיט די פלייצעס — איך הער קיין שום ריח ניט. עס
הערט זיך געוועהנליך אין א שענק — בראַנפען...
— אזוי גאָר — בראַנפען! — האָט חיים ווי עפעס זיך
דערמאָהנט — האָט בראַנפען אזא שאַרפען ריח, הייסט עס?
פלאי פלאים!...

און חיים האָט זיך דערנאָך א גאנצען וועג נע'הדוש'ט, וואָס
פאר א שאַרפען ריח בראַנפען האָט... און ער האָט פאר בראַנפען
גאָר מעהר מורא בעקומען. שמחת-תורה האָט חיים געזעהן, ווי
אלע אידען זינגען און מאַכען משוגענע הויות. ער איז אפילו
געווען צופריעדען, וואָס אידען זיינען זיך משמח מיט דער
תורה, דאָך אינוועניג אין האַרצען איז עס איהם געווען פריקער:
די שמחה זייערע איז דאָך אייגענטליך פון בראַנפען, פון די
ביסעל פראַסטע בראַנפען, וואָס זיי האָבען געטרונקען. און חיים
פלעגט זיך גראָד דאמאָלס דערמאָהנען אָן נח'ן, אָן חס'ן, אָן
לוט'ן, און כדי צו פערטרייבען די מיאוסע געדאנקען, פלעגט
ער אריינקוקען אין א ספר...

האָט זיך אבער אמאָל שמחת-תורה געמאכט א מעשה, אז
אונזער חיים האָט זיך אָנגעשכור'ט...

ער האָט גראד דעם זומער געהאט א שלעכטע קנעלונג,
ניט חלילה דערפאר, וואָס ער האָט זיינע מיחוש'ן פערלירען און
דערפאר איז ער געפאלענער געוואָרען ביי די בעלי-בתים, —
ניין, אזא אונגליק האָט חיים'ן ניט געטראָפּען. ער האָט געהאט

די זעלבע מיחוש'ן, פערשעהרט, דעם לעצטען זומער איז איהם צונעקומען נאך נאך א פרישער, עכט אידישער מיחוש: דער נאָלדענער אָדער... נאָר די שלעכטע קנעלונג האָט געשטאַמט דערפון, וואָס א פאָר בעלי־בתיים, יורדים, האָבען איהם ניט בע־צאַהלט, חיים האָט אפילו קיין פאָר נייע לאַטעס אויף סכות ניט געקענט לאָזען לענען: זיינע שטיוועל האָבען שטארק גערונען, און דאָס האָט געשאדט צו זיין געזונד: דעריבער האָט חיים שטח־תורה זיך מתיר געמאַכט און געדאווענט אין דער פריה אין א נאָהנטען בעל־הבית'ישען מנין. איז מנין האָבען געדאָווענט עטליכע פרעהליכע יונגע לייט און האָבען חיים'ן פון זיך איבער'ן גאנצען דאוונען ניט אָבגעלאָזט:

— מיר וועלען אייך, ר' חיים, היינט ביי אונז איינער שכור'ן! — האָט איינער איהם אין מיטען דאוונען פרעהליך אַ זאָג געטהאָן.

— חלליה וחם! — האָט זיך ר' חיים דערשראָקען — זאָל אייך גאָט בעהיטען... פאר מיר איז דער ריח פון בראָנפען — חיות!

— נישקשה, לכבוד שמחת תורה שאדט ניט! — האָט נאָך איינער אונטערגעהאַלטען.

— ניין, ניין! רעדט בעסער נאָר ניט! — האָט זיך חיים אָבגעטרייסעלט.

נאָכ'ן דאוונען האָט דער עולם אָנגעהויבען פרעהליך אונט־טערהאַלטען זיך.

דער בעל־הבית פון מנין האָט צוגעשטעלט שטוחלען צום טיש, ארויסגענומען לעקעד און בראָנפען און זיך אָנגערומען: — נו, אידען צום טיש!

חיים האָט א קוק געטהאָן אויף די גרויסע פלאַש בראָנפען און איז א פערציטערטער געוואָרען.

— אזא פלאַש! — האָט ער געמורמעלט — עס פאַלט אַן

א פחד...

ער האט אנגעהויבען מיט ציטעריגע הענד צונויפלענען דעם
סלית.

— נו, ר' חיים צום טיש געהט, וואס אנטלויפט איחר? —
האט זיך דער בעל־הבית פון מנין צו איהם געווענדט.

— ניין, ניין! — האט חיים צוטומעלטערחייט ארויסגער-
מורמעלט — איך טרינק ניט — חלילה!

— א שטיקעל לעקעדף האטש...

— א שטיקעל לעקעדף... מהיבא־תיתי... א שטיקעל לעקעדף
וועל איך נעהמען.

— ניין! ניין! ר' חיים מוז טרינקען מיט אונז לחיים! —
האט א יונגער מאן אויסגערופען — אנדערש ניט. ר' חיים
מאכט קדוש!

— קדוש וואלט איך געמאכט מיט'ן גרעסטען כבוד, נאך
אויף מער... איהר וואלט געהאט אביסעלע מער, וואלט טאקי
זעהר גוט געוועזן...

— וואס טויג אייך די מער? פסח צו די סדרים וועט איהר
טרינקען מער — אט נעהמט א קעלישעס און מאכט קדוש.
— נעהמט, ר' חיים, נעהמט! — האט דער עולם אונטער-
געהאלטען.

חיים איז געבליבען ווי צומישט. עפעס א עולם אידען בע-
טען איהם, מען קען קיין גראבער יונג ניט זיין.

— זאגט מיר, עס איז ניט, חלילה, קיין שפירעטעס? —
האט ער ווי מיט א געבעס געפרעגט.
— חלילה, חלילה...

— און ניט צו שארף? — האט ער ווייטער געפרעגט, און
א טרעהר האט זיך איהם אין אויג געשטעלט.

— ניין, ר' חיים, ניין! שוואכע בראנפען, גאָר שוואכע...

— נו, איך וועל מאכען קדוש, איך וועל נעהמען א ביסעל
לע, — האט חיים זיך געמאכט הארץ...

ער האָט געזאָגט די ברכה און האָט דעם קעלישעק צוגעטראָגען צום מויל. די הענד האָבען איהם געציטערט.

— נו, נו! — האָט איהם דער עולם געטריבען.

— לח — — — קח. — קח. קח. — ... האָט ער זיך פונד אַנדער געהוסט און אוועקגעשטעלט דעם קעלישעק או פ'ן טיש.

— איהר האָט דאָך גאָר ניט געטרונקען, ר' חיים?

— גע — קח. — קח. — גענוג! קח. — קח. — קח. ...!

— נו פערבייט א שטיקעל לעקעד!

חיים האָט גענומען א שטיקעל לעקעד. דער הוסט האָט איהם געשטיקט און ער האָט קוים ארויסגערעדט:

— שארפע בראַנפען! ... קח. — קח. — קח! ...!

דער עולם האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

חיים איז געקומען א חיים, געזאָגט קוים „גוט יום־טוב“, האָט זיך אוועקגעשטעלט צום מזרח־וואַנד און האָט זיך פונאַנד דערנעוויינט.

— מאמע, דער טאָטע וויינט? — האָבען די קינדער אויס־געשריען דערשראָקען.

— וואָס איז? הא? חיים? — האָט זיך אויף דאָס ווייב דערשראָקען.

— ניין! ניין! גאָר נישט! נאנץ גוט... א מחיה... א מחיה... האָט חיים געשטאַמעלט. — איך בין שכור... שכור... עפעס וויינט זיך מיר.

— שכור איז ער, בריה מיינער... — האָט דאָס ווייב זיך געקרימט. געטרונקען?

— גאָר נישט, גאָר נישט... — האָט חיים זי געטרייסט — א מחיה... עס וויינט זיך.. שארפע משקה...

— משוגענער, געה וואש זיך, איז מיט'ן שמחת תורה גאר
וויינען! ... לייט טאנצען — און ער וויינט! ...
אויף מארגען, אז חיים האט זיך אויסגעניכערטט, האט ער
דערזעהלט פאר זיינע גאָהנטע אידען אין בית-המדרש בזה
הלשון:

— איהר ווייסט, אז בראַנפען איז א טהייערע סגולה צו
טרעחרען! איך האב געכטען זיך איינגע'שכור'ט, האב איך דעם
גאנצען טאָג אָנגעוויינט, אבער אזוי געשמאק, אז איהר קענט
זיך ניט משער זיין. טעם גז-ערן!

אונזער אננא איסאקאווא.

(דערזעהלט פון אן ארבייטער).

אונזער אננא איסאקאווא איז א פרייליך פון מיטעלען
וואוקס מיט צוויי שווארצע אויגען און מיט א קאפ שווארצע
האַר.

צי זי איז שעחז?

לויט די מבינות פון א בורזשוי איז זי אפשר ניט קיין
שעהנהייט. זיי פאָדערען עפעס אנדערש: ביי אונז אבער איז
אננא איסאקאווא די שעהנסטע פרוי און דער וועלט, און מיר
אלע ארבייטער זיינען אין איהר פערליעבט און זי איז אין
אונז.

„פערליעבט“ — קענט איהר אודאי מיינען, אז ווער פון
אונז האָט טאקע רעיונות וועגען איהר אויף חתונה האָבען, ווי
ביי אייד פיהרט זיך, זאָגען מיר אייד, אז איהר האָט ניט גער
טראָפּען דעם אָרט. אונזער אננא איסאקאווא איז ניט פון די
מיידלעך, וואָס רעדען און קלערען פון חתונה האָבען, זי איז
נאָר אַן אנדערע, און מיר ארבייטער האָבען זי ליעב אויף אַן אַנ-
דער שטייגער. איהר קענט עס ניט פערשטעהן.

וואָס איז אונז אננא איסאקאווא?

ווי זאָל איך אייד זי אַנרופען? מיין טאטע איז א חסיד,
וואָלט איך איהר וועלען אַנרופען א רבי, אונזער רבי, איך וויל
זי אָבער ניט בעלידיגען מיט אזא פערגלייך... איך האָב אמאָל
געלערענט תנ"ך, באַמבעלט זיך מיר שטענדיג אין קאָפּ, אז אננא
איסאקאווא איז א נביאה, אזוי ווי דבורה, וואָס אין שופטים.
זי משפט אונז ארבייטער. עפעס אזוי שטעלט זי זיך מיר פאַר...
עס קען זיין, אז דער משל איז א נאָרישער, נאָר מיר געפעהלט

ער. אונזער אננא איסאקאָוונא איז א מין דבורה הנביאה, און
זי לערנט אונז, ווי צו בעגעהן זיך מיט די פלשתיים.

איהר מיינט, אז דא איז נישטא קיין פלשתיים? — האָט
איהר א טעות. ביי אונז איז רוסלאנד איז דא א סך פלשתיים...
קומען מיר זיך צונויף אלע פאר נאכט נאָך דער ארבייט
אויפ'ן טראַטואר, וואו אונזער בירזשע איז, און וואו דבורה
הנביאה, איך מיינ אננא איסאקאָוונא, ווארט שוין אויף אונז,
און מיר, אין קופקעלעך, געהען איהר נאָך, און זי דערצעהלט
אונז, לערענט אונז און וואָרענט אונז.

איך זאָג אייך, טאקע א נביאה'טע! זי ווייסט פריהער ווען
א רעוויזיע וועט זיין. און זי האָט קיינמאל קיין טעות ניט, און
מיט איהר נביאות פעהרט זי א סך אונזערע ארבייטער פון די
פלשתיים...

אונזער אננא איסאקאָוונא איז א גרויסע געלערענטע, זי
האָט געענדיגט גימנאזיום און איז געווען אין אויסלאנד אין
אוניווערזיטעט. זי איז, דאכט זיך, שוין א דאָקטארקע, און פון
דעסטוועגען רעדט זי מיט אונז אידיש. און אז זי רעדט אידיש,
דאכט זיך, אז זי גלעט אונז און טרייסט אונז. איך ווייס ניט,
וואָס דאָס איז; מיר זיינען דאָך ניט קיין נאציאָנאליסטען, און
אידיש האָבען מיר מאַדנע האָלט... עס איז עפעס אונזער לשון...
איך ווייס ניט, צי מעגען מיר זיך אזוי אויסדריקען, אבער פאר
אייך מאכט דאָך ניט אויס. איהר זענט דאָך ניט קיין פארטיי-
נער... יא, רעדט זי אידיש... וואָלט איהר הערען א אידיש! ריין
ווי קריסטאל, קיינמאל וועט זי ניט אריינמישען קיין רוסישען
וואָרט, ווי אנדערע....

ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, איז אונזער בירזשע אויפ'ן
טראַטואר, אויף איינער פון די רייכסטע גאסען. היינט שטעלט
זיך פאַר, אז מיר אַרימע ארבייטער, פילען אַז דעם טראַטואר
איז אונזער אַרימען הילף... פון דעסטוועגען מוז איך אייך זאָ-
גען אז אויף אונזער טראַטואר איז, דאכט זיך, יום טוב'דיגער

ווי אומעטום... ביי אונז איז פארהאן נאך א פארטיי, איך וויל
 אייך ניט אנרופען איהר נאמען, האט זי געמאכט איהר ביר-
 זשע — איהר ווייסט וואו? אויפ'ן סקווער... געפעהלט אייך
 א בירזשע אויף א סקווער?.. אונזער אננא איסאקאווא מאכט
 פון זיי חוזק! א בירזשע דארף זיי אויף א גאס, דעמאנסטרא-
 טיוו, אלע זאלען זעהן די מאכט פון ארבייטער-קלאס און מען
 זאל מורא האבען... און זיי, אויפ'ן סקווער, צומישען זיך מיט
 דער בורזשואזיע... אז זיי אליין, דאס הייסט פון יענער פארטיי
 זיינען אויך בורזשואזע געשטימט... אזוי ערקלערט זי אונז ניט
 איינמאל און אננא איסאקאווא קען דערקלערען א זאך, גע-
 לערנט איז זי גענוג, און א מויל האט זי—פערל! און וואס זי
 זאגט אונז, איז ביי אונז הייליג.

מיינט איהר אפשר, אז זי איז אנ'ארימע ווי מיר, האט
 איהר א טעות: איהר טאטע האט אנ'אייגענעם מויער, און איז
 א בורזשוי מיט אלע ברעקעלעך, נאך זי איז אנ'אמת'ע פרא-
 לעטאריערקע, געהמט ניט ביי די עלטערען וואס א האר איז
 ווערט און האט טאקע קיינמאל קיין גראשען ניט, האטש אז זי
 וואלט וועלען, וואלטען די עלטערען איהר געגעבען ווי פיעל זי
 וויל, זי וויל אבער ניט. אויב איהר האט חשק זי צו זעהען, קומט
 אמאל אויף דער בירזשע, איהר וועט זי שוין דערקאנען. זי געהט
 פאמעלעך, טריט ביי טריט, און ארום איהר א גאנצע קאמפא-
 ניע, און פון הינטען א קלענערע קאמפאניע. נאך זייט פארויב-
 טיג ווי איהר קוקט זיך איין. דער עולם קען אייך אננעהמען פאר
 א שפיאז... עס האט שוין געטראפען אזוינע מעשיות! אננא
 איסאקאווא'ס „אבראנע“ שלאפט ניט...

דער פרומער.

אין דער צייט, ווען דער אלטער בער איז געזעסען אין בית-מדרש א פער'חלש'טער פון יום-כפור'דיגען תענית, א היי-זעריגער פון די תפילות, און האט זיך נאך פון צייט צו צייט געמינטערט מיט א שמעק פון א פלעשעלע „שלאק-וואסער“, וואס ער פלעגט נעהמען ביי זיין שכן, און מיט א שמעק טא-באק, צוליעב וואס ער פלעגט שוין דארפען ארויפגעהן אויף דער בימה צום שמש, — אין דער דאזיגער צייט איז לייער, זיין זוהן, געזעסען אין זיין צימער, וואו ער וואהנט שוין, זינט ער האט זיך אבגעטהיילט פון פרומען טאטען, און ארום איהם א גאנצע חברה יונגע לייט, גאהנטע און ווייטערע חברים, און האט זיך עוסק געווען אין הכנסת אורחים, זיך געסטארעט, אז קיין הונגעריגער זאל קיינער פון איהם ניט ארויס.

אזוי פיהרט ער זיך שוין פון עטליכע יאָהר, זינט ער איז צו זיין שכל געקומען און איז דערגאנגען, אז אלץ איז א גרוי-סער טעות: און סטארעט זיך דערפאר זיין טעות צו פערריכטען. אז זיינע אלטע זינד זאלען פערגעבען ווערען.

נאך ערב יום כפור, בשעת זיין טאטע איז אוראי געלענען אין בית המדרש נעבען בימה און האט בעקומען מלקות, זאנענ-דיג דערביי תחנון, האט לייער בענעגענדיג זיך מיט חברים און בעקאנטע, יעדען אפגעשטעלט און פערבעטען:

— קום, ברודער, ארויף מאַרגען א זייגער צוויי, מיר וועלען צווייטען און גוט פערברענגען.

און די חברים האבען זיך נישט געלאזט בעטען און זיינען געקומען.

און יום־כפור א זינגער דריי, ווען אין די בתי מדרשים און אין די קלויזען איז אויף א שעה רוה, האָט זיך ביי ליבען אין צימערל אָנגעהויבען די „עבודה“.

און כאָטש דער עולם איז געווען א וואַכענדיגער, דער בעל־הבית פון צימער'ל אויף דאָס גלייכע, פון דעסמוועגען איז דאָס גאנצע בילד אויסגעקומען יום־טובֿדיג. וועניגסטענס גיט ווי געוועהנליך. דער בעל־הבית אליין, ליבע, איז געגאנגען אַהן א דאָס און האָט אלע פינף מינוט דערנאָכטן דעם משייניק און געזעצונדען די טהע מאַשינקע, וועלכע האָט געברענגט מיט א יום־טובֿ'דיגען נערוויש; געשטאַנען איז די דאָזיגע מאַשינקעלע אין מזרח־זאנט אין דאָס פייער האָט אויסגעזעהען ווי אפיקורסיש־הייליג... די חברה איז בעשטאַנען פון א מאן 15, אין צימערל האָט זיך געפונען בלויז איין שטוהל און א בעט. אויף וועלכער עס זיינען געזעסען די פני... די איבריגע זיינען געזעסען אויף דר'ערד און דאָס האָט נאָך דעם בילד צוגעגעבן בען א משהר יום־טובֿ'דיגען אויסזעהן, אלענפאלס, קיין וואַכענ־דיגע זאך איז עס גיט געווען.

אז ליבע פלעגט זיך אַכפארטיגען מיט דעם טהעע קאכען. פלעגט ער פערנאָנדערמאָגען יעדען צו גלאָז טהעע און הייסען שמירען ברויט מיט פוטער און שניידען וואורשט. געקויפט טאקי היינט ביי א גוי...

— שמירט, ברידער, פוטער און עסט מיט קאלבאס. איין מאָל יום־כפור!...

— עס פערשטעהט זיך! — האָט איינער פון דער חברה, א דארער בחור, מיט א הונגנעריגען פנים — פאַרטאקעוועט, און האָט אָנגעשמירט א שטיק ברויט מיט פוטער, און ארויפגעלעגט דערויף דריי קיילעכדיגע שטיקלעך וואורשט. געדאכט האָט זיך, אז דער יונגער מאן וויל שוין יוצא זיין פאר נעכטען און אפשר פאר מאָרגען.

דער דאָזיגער יונגער־מאן האָט אביסעל געשטערט ליבעס

שטימונג. ניט דאס מיינט ער! ער איז דאך ניט אויסען צו געבען
עסען גלאט הונגעריגע, נאָר אזעלכע וואָס האָבען יום־כּפור־ניט
וואו צו עסען. אויף אַ הונגעריגען פון אַ גאנץ יאָהר איז היינט
נאָר ניט אזאַ מצוה...

אַבער קיין סך קלערט ער דעריבער ניט. ער טרייסט זיך
גלייך, אז אפילו געבענדיג אזא יונגע־מאן היינט עסען איז אויך
עפעס ווערט. דער אמונה איז דאָס אויך אַ פאטש אין פנים, און
טענהר איז ער ניט אויסען.

און א צופריעדענער, א גליקליכער פון זיין שליחות, רופט
ער אויס, נאכדעם, ווי אלע זיינען שוין אָנגעגעסען, אָנגעטרוג־
קען און אָנגערויכערט:

— מ'האָט עפעס געדארפט א זונג־טהון... „רובינשקא“...
און די נאנצע חברה, חוץ דעם הונגעריגען יונגע־מאן, וועל־
כער האָט זיך פלוצים מיט געווען און האָט אָבעשניטען נאָר
אויף דאָס ניי א שטיק ברויט און בעשמירט מיט פוטער, בעלענט
מיט ווארשט — האָט א דונער געטהאָן „רובינשקא“...

דער בעל־הבית אליין, לייבע, האָט קיין שטימע ניט גע־
האט, ער האָט נאָר אין דער שטיק אונטערגעזונגען, גלאַצענדיג
ביי די שארפע ווערטער פון ליעד פרום די אויגען.

— און נאָך אַ ליעד! — האָט ער אַ קאמאנדעווע געטהאָן.
„אטרעמשיאָמסיא!“ האָט איינער אָנגעוויזען.

און דאָס צימער'ל איז וויעדער פול געוואָרען מיט געזאנג,
נאָך שטארקער ווי פריהער, ווייל דער הונגעריגער יונגע־מאן
האָט שוין געענדיגט עסען און, זייענדיג שוין זאָט אויף אַנ'אמת
און צוליעב דעם — פרעהליך, האָט ער זעהר הויך געזונגען.

— אַט אזוי, האָב איך ליעב! — האָט לייבע בעגייסטערט
גערעדט, בעטראכטענדיג זיין חברה, און בלייבענדיג שוין צו־
פריעדען אפילו מיט דעם הונגעריגען יונגע־מאן.

אין מיטען זינגען האָט זיך דערהערט אַ קלאפ אין טהיר.

— שא! — האט דער בעל-הבית איינגעשטילט דעם כאר.
ווער ווייטער?

— טעלעגראמא! האט זיך דערהערט א גראב קול.

— א רעוויזיע! — האט איינער פון די חברה דערשראקען
אויסגעשריען.

די טהיר האט זיך געעפענט און עס זיינען אריין מיט א
הילכיגען געלעכטער דריי מיידלעך.

— אהא, דערשראקען? — האט איינער מיט א מאנסביל-
שען קול לאכענדיג געפרעגט.

דער בעל-הבית איז פון די נייע געסט געווארען צוטומעלט.
מען האט שוין אלץ אויפגעגעסען. ווי זיינען אודאי הונגערע.
— איהר ווילט דאך עסען... הא? ... — האט ער בעזארגט
געפרעגט.

— נאך א מין וועלען! — האט די מיידעל מיט'ן מאנס-
בילשען קול אויסגעשריען. — מיר האבען דאך עפעס א חזקה
צו עסען ביי אייך אלע יום-כפור.

לייבע ניט ענטפערענדיג א ווארט, האט גלייך ארויפגע-
כאפט אויף זיך דאס רעקעל און אָבגעבענדיג א בעפעהל דעם
הונגעריגען יונגען-מאן אָנצונדען די מאשינקע און מאכען טהעע,
איז ער ארויס געלאָפּען עסענווארג קויפּען...

אין עטליכע מינוטען אַרום איז ער געקומען מיט א פּאָ-
פּירענעס זאַק, וועלכען ער האט ארויסגענומען פון אונטערן
פּאַלע.

— זיך בעגעגענט מיט א פּאָר יודען... — האט ער לאַ-
בענדיג דערצעהלט... — סכנות נפשות...

— נישקשה, — האט דער הונגעריגער יונגער מאן גע-
טרייסט — שליחי מצוח אינן נזקין.

און דער עולם האט זיך גענומען וויעדער צו דער עבודה.
 דער בעל-הבית האט נאך אכטונג געגעבען, אז די פרויען זאלען
 עסען: און זיי איז איצמער מעהר מצוה.
 און מיט א פרום פנים, מיט שטראהלענדע אויגען האט
 ער זיי אלע וויילע געבעטען.
 — עסט און טרינקט! באלד וועלען מיר אלע עפעס
 זינגען...

דער רעוואָלוציאָנער.

ניט געזעהן האָב איך חיים'ען שוין אַ פּאַר יאָהר, זייט די רעאַקציע האָט זיך אָנגעהויבען, און איך האָב געמוזט פּערלאָזען די שטאָדט, וואו איך האָב אָנגעפיהרט, צוזאַמען מיט איהם טאַקע, דריי סטרייקען. קומענדיג צוריק אין דער זעלבער שטאָדט אונטער אן אַנדער נאָמען, בין איך אריין צו זיינע עלטערען פרעגנען אויף איהם.

— ווי אזוי האָט ער זיך ארויסגעדורעהט? — איז גע-ווען מיין ערשטע פראגע.

— איהם האָט אָפּגעשפּיעלט אַ גליק — האָט מיר זיין פאָטער, אַ ליבעראַלער איד, געענטפערט, — נאָך אייער אוועק-פאָהרען האָבען זיך אָנגעהויבען די שרעקליכסטע און דומ-סטע ארעסטען... מען האָט ארעסטירט קרעמער, מלמדים אפילו. עס האָט געהאַלטען מען זאָל דעם ראַבינער ארעסטירען און פּערשיקען... איהר פּערשטעהט אונזער ראַבינער!... איהם אבער, חיים'ען הייסט עס, האָט מען גראד צו רוח געלאָזט...

— איז וואַס-זשע מאַכט ער? — האָב איך נייגעריג געפרעגט.

דער פאָטער איז טרויעריג געוואָרען און האָט געענטפערט:
— מאַכען מאַכט ער ניט אזוי גוט — ער איז מעלאַנכאָ-ליש געוואָרען... בענקט נאָך דער רעוואָלוציע...

— ווער בענקט דען ניט... — האָב איך אַ זיפּץ געגעבען.
— יאָ... יאָ... מיר בענקען אלע, אָבער ביי איהם דריקט זיך עס אויס אין אַן'אנדער פאָרם... איברייגענס איז ער ביי זיך אין צימער. ער זיצט אַ גאַנצען טאָג אין צימער... געחט

ערגעץ ניט ארויס...

איך בין אריין צו איהם אין צימער...

ער האט מיך גלייך דערקענט, איז אבער ניט נתפעל גע-
ווארען פון מיון קומען. פונקט ווי ער וואלט מיך ניט בעמערקט...
— חיים, וואס מאכסטו, וואס ביסטו אזוי מוטהלאז....

דערקענסט מיך ניט?

ער האט אויפגעהויבען זיינע גרויסע שווארצע, ברענגענ-
דע אויגען. א טרייסעל געטהאן מיט'ן קאפ בעדעקט מיט גע-
דיכע לאנגע האָר, וועלכע האָבען זיך צושאַטען אין לאַקענס
אויפ'ן ווייסען הויכען שטערן און האט ארויסגעמורמעלט:

— איך דערקען דיר אויסערליך...

— וואס הייסט אויסערליך? — האָב איך מיך פערוואונ-

דערט און איהם מיט חשד אָנגעקוקט...

— אויסערליך זייט איהר אלע די זעלבע מענשען.

— און אינערליך?...

— אינערליך זייט איהר שעפעלעך...

איך בין געבליבען א ווילע פערוורט און האָב קוים גע-

פרעגט:

— און דו?...

— איך? — האט ער איבערגעפרעגט — איך בין ניט

גלייך צו אייך...

— וואס מהוסטו א גאנצען מאָג, חיים? — האָב איך

איהם געפאַרשט.

— איך? — א שמויכעל האט בעדעקט זיין שטאַלצען

געזיכט — איך לעב אין א וועלט פון רעוואָלוציעס...

— וואס הייסט?

— דו וועסט עס ניט פערשטעהן... האט ער זיך מרחה

געווען פון אַנ'ערקלערונג...

— לעזסטו עפעס צייטונגען... אינטערעסירסטו זיך מיט

דער דומע?...

ער האט אויף מיר מיט א שפּאַמיש מינע א בליק געוואָר-
פּען און געזאָגט :

— פאר מיר עקזיסטירען ניט קיינע צייטונגען און קיין
דומע... איך האב מיינע צייטונגען...
— וועלכע?...

— וועלכע? — האט ער איבערגעפרעגט — אַט די אלע
צייטונגען, וואָס זיינען ערשיענען אין יענע פרעהליכע, פרייע
און היסטאָרישע טעג...
— אַלטע צייטונגען? — האב איך אויסגעשטלט די
אויגען...

— אַלטע, זאָגסטו! — האט ער געלאַכט — פאר מיר
זענען זיי אייביג ניי...

דערביי האט ער גענומען זיך גריבלען אין אַ פאק צייטונג-
געז, ארויסגענומען פון דאָרט איין נומער און מיט שטראַהלעך
רע אויגען מיר אָנגעקוקט :

— דערקענסטו אַט דעם נומער, וואו עס איז געווען גע-
דרוקט דער מאַניפעסט פון די ארבייטער־דעפוטאַטען. נא, לעז
דורך... לעז! — האט ער מיר גערוקט די צייטונג אין פנים
אריין... דאָס זיינען ווערטער... דאָס איז אַ פליה!

— ס'איז דאָך אַבער אַנ'אַלטער נומער... — האב איך
שוואַך און דערשראָקען געזאָגט...

— נו, טאָ לעז די היינטיגע צייטונג, וואו מען בעט זיך,
וואו מ'רעדט תחנונים... איך קען זיי ניט לעזען, ברודער, מיך
עקעלט... איך האב מיך אַבגעוועהנט... מיינ האַרץ דורשט נאָך
אַ פרייען, דרייסטען וואָרט...

— און אז דו לעזט איבער די אלע נומערען, וואָס טהוסטו
דאן?...

— דאן? איך האב גענוג צו לעזען... — האט ער שטאַלץ
געענטפערט — ביי מיר אין צימער זיינען דאָ די בעשרייבונגען
פון אלע רעוואָלוציעס פון דער גאַנצער וועלט און פון אלע ציי-

טען... די אטענישע, די רוימישע, די פראנצויזישע, די איטאליענישע, די עסטרייכישע, די היספאנישע... מײן צימער איז א נעסט פון רעוואָלוציעס...

זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט... איך האָב אויף איהם געקוקט מיט בעוואונדערונג און נאָך א קליינער פּויע האָב איך איהם געפרעגט:

— און די רעאקציע אין רוסלאַנד?

— די רעאקציע... — האָט ער ביי אױסגעשריען און זיין געזיכט האָט זיך ווילד פארקרימט... ביי מיר אין צימער איז ניטאָ קיין זכר פון איהר... איך לאָז איהר ניט צו... קיין קלאַנג דרינגט פון איהר ניט אריין אהער... ביי מיר אין צימער הערט זיך דער דונער פון באַמבעס: מיניסטערען, זשאנדרארען ווערען צוריסען אויף שטיקער... שטערט ווערען באַמבארדירט פון רעוואָלוציאַנערען... מאַטראָזען דערשיסען זייערע קאפּיר טאַנען... לעמען ערקלערען א רעפּובליק...

און אַכטאַפּענדיג דעם אַטהעם, האָט ער הויך זיך געבוי זערט:

— ביי אייך איז א רעאקציע, ביי מיר איז אַבער די רעוואָלוציע אין רעכטען פייער... אַטאָ! — האָט ער מיר ווילד אַנגעוויזען אויף אַ פאַק צייטונגען... אַט דאָס איז עס... איך היט זיי ווי די אויג אין קאַפּ...

— ער איז קראַנק! — האָב איך אין געדאַנק אױסגעשריען.

דאָך האָב איך איהם מקנא געווען...

1908

אנזיכטס־קארטען.

בער שאכשאָוויטש איז אַ מוכר ספרים בן מוכר ספרים.
זיין קראָם מ'ט די ספרים איז איהם געבליבען בירושה פון זיין
אלטען טאטען. זיינען אָבער געקומען אנדערע צייטען און א
סך ספרים ליגענען ווי שטיינער ערגעץ אין די הינטער רייהען.
פאַרקעהרט. די נייע ביכער און ביכלעך ליגענען אָדער אויפ'ן
טיש אָדער אין די פּאָדערשטע רייהען און זייערע פּאָדערבלעט־
לעך מיט די פערשיעדענע פאַרבען קוקען. ווי מיט העזה און
חום...
...

בער שאכשאָוויטש איז שוין אליין א איד פון א יאָהר
עטליכע און פופציג מיט אַ גראַהליכער באָרד און מיט לאַנג־
ליכע פאות. נישט קוקענדיג, וואָס ער האָט שוין שעהנע עטלכע
יאָהר צוטהון מיט די נייע סאַרט ביכלעך, קען ער זיך נאָך אַלץ
צו זיי נישט צוגעוועהנען. און פאר זיינע נאָהענטע עלטערע
קונים איז ער זיך מודה, אז אַנ'אמת'ע הנאה פון פדיון האָט
ער ערב פסת, ווען ער ליזט פאר הגדות, ערב תשעה באב —
פאר קינות און אלו־צייט — פאר מחזורים, דאָס איז ער
שמענס — ערקלערט ער — א סחורה, אין וועלכער איד בין
א בקי. צווייטענס, איז דאָס א יודישע סחורה, וואָס געהט
קינמאָל נישט אויס פון מאָדע. זאָל זיין טויזענד מאָל רעוואָל-
לוציע און טויזענד מאָל קאָנסטיטוציע און הונדערט רומעס —
תשעה באב וועט א יוד קויפֿען א קינה... דאָס איז אן אייביגע
סחורה! און די היינטיגע, די נייע, איז היינט פערקויפט זיך
דאָס הונדערטער־ווייז, און נאָכדעם בלייבט עס ליגענען ווי א
שטיין. נאָך ערנער ווי די אלטע ספרים...

אז עס וואלט זיך געווענדט אן איהם, וואלט ער עד היום געהאנדעלט מיט רומ'ל אליין, צו אלדע שווארץ-יאָהר די נייע! ער האט זיי פיינד, ווי חזיר, וואָרום אייגענטליך זענען דאָך אלע נייע ביכער און ביכלעך זיינע דם שונאים. מאַכען חוזס פון זיין באַרד און פאות און פון זיין גאנץ אידישקייט און ווילען סוף איהם אַש מאַכען... ער לייענט זיי אפילו נישט, נאָר זייערע געמען אליין קלעקט שוין... אָבער זיין זוהנדעל, וועלכען ער האט שוין עטליכע יאָהר אריינגענומען אין געשעפט, וויל נישט אנדערש, ווי האַנדלען מיט די נייע. „מיט די אלטע, טאַטינקע, וועט מען אפילו נישט האַכען פאר וואָס קראַס-גער צו צאָהר לען!“ און אַט אזוי איז ביסלעכצווייז די קראַס פול געוואָרען מיט טריפה סחורה.

און נישט נאָר מיט די נייע סחורה אליין איז ער נישט צופרידען, נאָר אפילו מיט די נייע קונים. יונגלעך אין בלויע און רויטע העמדלעך, גרויסע עזות-פנים'ער, קומען צוגעהן כאַפטעס-ווייז און מען רעדט על ה' ועל משיחו... טרייבען זיי קען מען נישט צולעב צוויי טעמים: ערשטענס האַט ער אַ מסורה, אז מיט קונים דארף מען זיך בעגעהן ערעל, און צוויי-טענס איז פשוט אַ מורא... אַ קלייניגקייט — היינטיגע חברה! בשעת עס איז געווען דער שטריק און ער האַט נישט געוואלט פערמאכען די קראַס, האַכען זיי איהם געוויזען פיסטוילען... אמת'ע פיסטוילען! פון דאמאלסט אַן ציטערט ער פאר זיי און זאגט זיי אפילו אַ מאַל אַ חניפה-וואָרט... מען מוז!... אז אידען זיינען אין גלות ביי גוים און ביי אידען...

נאָר ער וואלט שוין צו אלץ צוגעוועהנט ווערען, אי צו די נייע ביכלעך, אי צו די נייע קונים, בפרט, אז די לעצטע צייט לייזט זיך טאקע גאנץ געשמאק... האט זיך אין מיטען דרינען זיין זוהנדעל פערוועלט גאָר אַ נייער מין סחורה — קארטלעך מיט צאצקעס, אַנזיכטס-קארטען בלע'ז. פאַרטערטלעך אזעלכע, שטות'עריי! מיט פאַטרעטען האַט ער אפילו שמענדיג געהאנדעלט.

אבער דאס זיינען געווען פארטרעטען פון ווילנער גאון, פון ר' מענדעל ליכאוויטשער; דאס זיינען געווען הייליגע פנימ'ער, וואס די שכינה האט אויף זיי גערוהט. אבער די פאסטקארטען מיט די צאצקעס—אמת'ע „פסלים“. אפילו כלומר'שט אויף איי-דישע. אבער אז אָך און וועה צו די אידישקייט! מילא. די קארטען מיט זכרים איז נאָך ווי עס איז, אבער מיט די נקבות זאָל זיך דער אויבערשטער מרחם זיין — הענד און פיס ציטערען איהם. מוטער-נאָקעטע נקבות! און נאָך כלומר'שט פון תנך... יבֿורה, אביגיל, בת שבע און נאָך און נאָך...

קומט אריין א קונה, בשעת ער איז אליין איז קראָם און בעט אנ'אנויכטס-קארטע, בלייבט ער ווי אין קלעם... ער נעמט ארויס דאָס גאנצע קעסטעל, וואו די דאָזיגע סחורה ליגט און דערלאַנגט מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען.

— קלויבט אייך אויס... זאגט ער פערשעהמט, ווי ער וואָלט עפעס גע'גנב'עט.

דער קונה קלויבט, קלויבט, ביז ער קלויבט עפעס אויס און דערלאַנגט עס שאַכטאָוויטש'ען.

בער שאַכטאָוועטש נעמט עס אין די הענד און קוקט עס אָן. ערשט: הֵנר — אַ נאָקעטע הֵנר!...

— אַ צעהנעריל, נישט וועלוועלער... זאגט ער קוים ארויס און קעהרט אום דאָס קארטעל אויף דער צווייטער זייט, ווי מען קעהרט אום אין אנ'אבל-שטוב דעם שפיגעל...

— און וואָס קאָסט אַ די — אויף אזוי? פרעגט דער קונה וויעדער, דערלאַנגענדיג נאָך אַ קארטע.

דער אַלטער מוכר-ספרים נעמט זי וויעדער אין האַנד און ווי אנ'אָכגעבריהטער שטעקט ער עס אַב צוריק דעם קונה, אַב-שטאַמלענדיג ביז:

— אַ צעהנעריל!

דאָס האָט איהם אזוי אָכגעבריהט אונזער מוטער חוה...
— אַ בעלנות אזוינס צו קויפֿען! מורמעלט ער, אז דער

קונה געהט שוין ארויס, און נעמיט דאָס קעסטעל און וויל עס אוועקשטעלען ערגיץ.

נאָר ער פיהלט, ווי דאָס האַרץ קלאַפט איהם שטארק... און עס ציהט איהם, ציהט צום קעסטעל...

ער קוקט זיך אום, צו געהט עמיצער נישט אריין און געהט וויד כלומר'שט סאָרטירען די קארטלעך.

פריהער סאָרטירט ער די צעהנערדיגע, הנר'ס צו הנר'ס, און חוה'ס צו חוה'ס. און דבורה'ס צו דבורה'ס... ווי ער קומט צו בת־שבע, בלייבט ער לענגער — אזא יפת־תואר... אבער באלד קומט אריין דאָס זוהנדעל.

— וואָס טהוסטו דאָס, טאַמע?

בער ווארפט אראָב פאר שרעק דאָס קעסטעלע און מור־מעלט אַ ברוגז'ער.

— איך סארטיר דיינע שעהנע סחורה... אז אַך און וועה צו מיר!...

דער זוהן דערפיהלט עפעס און שמייכעלט...

ווי אזוי איך בין געווארען א צייניסט.

די בעסטע צייט צו לעזען צייטונגען אין קאפע „אריענטא“ אין בערלין איז אין דער פרייה. דאס קאפע-הויז מאכט דעמאלט דעם איינדרוק פון א קלויז, אין וועלכער עס איז שוין נאכ'ן דריטען מינוט, און עס זיינען בלויז געבליבען עטליכע אידען לומדים, וואס זיצען נאך איבער א פרק משניות, א בלאט גמרא אדער איבער א ספר סתם.

די געסט אין דער-פרייה זיינען געצעהלטע, אבער דערפאר שטענדיגע. און דאריבער טאקע הייסען זיי „שטאם-געסט“. צווישען זיי געפינען זיך א פאך בטלנים, דאס הייסט אועלכע, וואס לייענען די צייטונגען זעהר וועניג, מעהר זיצען זיי אזוי מיט דער צייטונג אין דער האנד און טראכטען פון געכטיגע טעג און רויכערען דערביי זייערע ציגארען; א פאך אבער זיי נען דא אמת'ע מתמידים, וואס זיצען על התורה ועל העבודה און שטודירען די „פראנקפורטער צייטונג“, נאך דער פראנקפורטער „נעמט מען זיך צו דער „פאסישער“ און אז די „פאסישע“ צייטונג איז שוין אויף דורכגעלערענט, געהמט מען זיך צום „פרעמדען-בלאט“.

עס איז דא, גאט צו דאנקען, וואס צו לייענען, אבי מען וויל נור!

אבער דער גרעסטער מתמיד פון די צייטונגס-לומדים איז דאָרט איינער א יונגער מאן פון א יאהר עטליכע און דריי-סיג, נישט רייך, אבער אנשטענדיג געקליידעט. דער ראזינגער יונגער-מאן קומט אין „אריענטא“ כמעט צו ותיקו'ן, טאקע באלד, ווי מען עפענט עס אויף. קומט ער צוגעהן מיט א שוואר-

צען ריכטענעם פולגעפאקטען פארטפעל, וואָס מאַכט דעם איינ-
דרוק פון אַ טלית-אונד-פילין-זאָק...

ער זעצט זיך אוועק אויף זיין שטענדיגער „שטאַט" אין
מזרח, וואו עס געפינען זיך די פאליצעס מיט די צעהנרליגער
צייטונגען און זשורנאלען, און בעשטעלט א „בערלינער קאפע".
נאָכדעם געהט ער צו מיט א פרומער, ערנסטער מינע צו
די פאליצעס און נעהמט זיך אויסזוכען דאָס זייניגע. קודם גע-
פינט ער די „וועלט" מיט'ן געלען שער בלאַט. האָבעדיג זי שוין,
בעקומט זיין פנים א צופרידענעם איינדרוק, נאָכדעם זוכט ער
אויס „די יודישע רונדשוי". מיט די דאָזיגע צוויי וואָכענבלע-
טער זעצט ער זיך צוריק אוועק אויף זיין שטענדיגען פלאץ און
הויבט אָן מיט התמדה צו לייענען.

דעם דאָזיגען יונגע-מאן האָב איך א לאנגע צייט „בעאַב-
אכטעט". ער איז מיר וואָס אַמאָל מיט זיין לעזען די ציוניסטישע
צייטונג אינטערעסאַנטער געוואָרען. אָבער איך דריק זיך ניט
ריכטיג אויס — די צייטונגען האָט ער ניט געלעזען, ער האָט
זיי געלעהענט.

דער אויסדרוק פון זיין פנים האָט ביים לייענען ביי איהם
זיך געענדערט. דאָ איז עס געוואָרען קאָנצענטרירט ביי אַ שווע-
רער פראַגע, דאָ האָט עס גענומען לויכטען, ווי ביי אַ גוטער
בשורה, דאָ האָט עס אויסגעדריקט פראַטעסט, ווי ביי אַ מיינונג
פון א געגנער און דאָ האָט עס געשמייכעלט כמעט קינדיש,
ווי עס וואָלט געזאמעלט געוואָרען ערגיץ א גרויסע צאָהל שקלים.
דאָס איז א פייערדיגער ציוניסט! — האָב איך בעשלאָ-
סען, — און כאַטש נישט נור פייערדיגע, אפילו לעבליכע ציוניס-
טען זיינען מיר נישט שטארק נאָהענט צום הארצען, האָב איך
דאָך שטארק געוואָלט קענען לערנען דעם דאָזיגען זאָנערבארען
„לעזער".

עס האָט מיר געלונגען.

ערפאהרענדיג, אז איך בין ניט קיין ציוניסט, האָט ער

לכתחילה געפרובט מ'יך בעקעהרען מיט גוטען. קודם האָט ער מיר בעוויזען, אז אין „גלות“ זיינען ניטאָ קיינע אויסזיכטען פאר א נאציאָנאַל־קולטורעל לעבען.

האָב איך עס איהם, נאַטירליך, אָבערליקענט. האָט ער זיך אָנגעהויבען צו האַמפערען מיט מיר, און האָט מיר פאַר געוואָרפען דעם זשאַרגאָן, וואָס מען רעדט אין גלות.

האָט מיר שוין די מעשה שטאַרק פערדראָסען און איך האָב איהם אָבערענטפערט, אז דער העברעאיש אין ארץ־ישׂראל מ'זיך ערשט אן אמת'ער זשאַרגאָן און האָב איהם געבראַכט צו נאָמען פון „הפועל הצעיר“ און פון „האחדות“.

האָט ער מיר צוריק פאַרגעוואָרפען, אז דער זשאַרגאָן אין ציפּעריקא איז געמישט העלפט מיט ענגליש.

האָט דאָס מיר ערשט אַ בריה געטהאָן : סטייטש, איך קען אזוי גוט דעם אמעריקאַנער „יודיש“ און דער ציוניסט קומט און דערצעהלט מיר מעשיות... האָב איך איהם געזאָגט, אז ציוניזם איז געגען גייסט פון פאַלק און ער פיהרט צו אַסימילאציע און האָב איהם געבראַכט אַ ראיה לרבר די שטאַדט וויען.

— וויען, זאָג איך איהם, איז פאַר'ן ציוניזם געווען אַ אירישע קהלה און איצט האָבען די וויענער אירישע צייטונגען אלע וואָך אַ רובריק פאר די ארויסגעטראָטענע פון יודענטום. האָט ער מיר אויפגעוויזען צוריק, שוואַרץ אויף ווייס, אז אין ניו יאָרק האָבען אירישע מיידלאך חתונה פאר אַ טאָליענער.

האָב איך איהם תוך כדי דבור געזאָגט, אז ווי די אראבער וועלען נור ווערען קולטורעלער, וועלען אירישע מיידלעך חתונה האָבען דוקא מיט אראבער.

האָט ער, פון זיין זייט, מיט גרויס בקיאות מיר קלאָר גע־מאַכט, אז די העברעאישע קולטור אין ארץ־ישׂראל וועט בע־הערשען די אראבישע...

דאס האט ערשט מיר פערברענט: שוין ווילסטו בעהער-
שען! און איך האב אויסגעשאסען מיט גרימציגן:
— יא, מיר ווייסען אייערע ציעלען. דער ציוניזם האט
אפגעטיט, אבער מען וועט נעבען איבער די הענד...
און איך בין אזוי ביין געווארען, אז איך האב פאר כעס
אזש נעציטערט.

ער ווידער האט אין גאנצען געפיבערט.
— איהר זייט א פאלקס־פעררעטער! — האט ער געשריען.
— און איהר זייט א בורזשואזע פארטיי. מען קען איך!
נור מיר וועלען קעמפפן מיט איך!
און אזוי איז געווען יעדע פריהמארגען.

צוקריגט זיך, זיינען מיר ווי צוויי העהנער געזעסען איינער
געגען דעם אנדערען און פאר כעס מעהר ניט גערעדט.
ער איז שרעקליך בעז, וואס איך בין אזוי איינגע'עקשנ'ט.
איך בין שטארק אויפגערעגט, וואס אזוינע יונגע־לייט, וואס
וואלטען מיט זייער עקסטאז געקענט פיעל נוצען ברענגען דעם
פאלק, זיינען אזוי פערבלאנדזשעט און געהען אויף א פאלשען
וועג...

* * *

קום איך אמאל אין דעם זעלבען קאפע־הויז שפעט אין
אבענד, ווען די געסט זיינען וועניג און עס בליבען בלויז, אויף
ווי איז א קלויז, די לומדים.

ערשט מיין געגענער, דער ציוניסט, זיצט אויף זיין
„שטאדט“ מיט די ציוניסטישע צייטונגען געבען זיך און קוקט
ערגיץ שטארק אָנגעכמורעט.

איך זעץ מיר אוועק געבען איהם און בעגרייס איהם קאלט.
— שאלאם! ציהט ער מיר אויס פריינדליך די האַנד.
ענטפער איך איהם צוריק, אויף צו להכעיס, דוקא אויף

אידיש:

— שלום-עליכם!

שמיבעלט ער טרויעריג.

אז מען שמיבעלט טרויעריג, ווירקט אויף מיר ווי די גרעסטע אנימאציאנס-רעדע.

איך קוק מיך אויפמערקזאם איין אין דעם יונגען-מאן און בעמערק צום ערשטען מאל, אז ער האט פערטריקענטע ליי-פען, און אונטער די אויגען — גרויסע, שווארצע פאסען.

לאז איך אוועק דעם גאנצען קאמפף מיט איהם וועגען ציוניזם און פרעג איהם מעשה-פריינד:

— וואס זענט איהר עפעס אזוי טרויעריג? — און אום איהם נאך מעהר צו דערווארימען, פערטייטש איך עס איהם אויף העברעאיש:

— למה פניך כה זועפים?

שמיבעלט ער נאך טרויעריגער און ענטפערט אויף גא-ליציאנישען יודיש (ער איז פון גאליציען!):

— עס איז שווער צו לעבען!

— איהר מיינט, אין גלות? — פארש איך איהם אויס.

— איך מײן טאקע פשוט פערזענליך... מען מוטשעט זיך...

און גלייך אַב-האָקענדיג די פראזע, קוקט ער מיך אָן מיט פאַרשענדע בליקען און ניט שנעל אַ פרעג:

— האָט איהר ניט אַ „מארק“?

צום גליק האָב איך געהאַט.

און איך האָב ערפאָהרען, אז דער דאָזיגער ציוניסט, וואָס האָט געזאָלט זיין, ווי דער שטייגער איז, אַ בורזשוי, געהט מאַנכמאָל אום גאנצע טעג ניט געגעסען.

— אויב אזוי איז די מעשה — קום איך צום שכל —

וואָס-זשע האָב איך זיך מיט איהם געקריעגט? און איך בע-שלים — אין זיין אַנוועזענהייט צו ווערען אַ ביסעל קיהלער מיט מיין געגנערשאַפט.

בעקומענדיג פון מיר געבאָרגט דעם מאַרק, ווערט ער

אויפגעלעגט און לעגט מיר פאַר דורכצולייענען דעם לייט-
ארטיקעל אין „דער וועלט“.

איך פערשפרעד עס איהם און זיינע אויגען קוקען מיר
אן מיט דאנקבארקייט. איך לען עס בערד שנעל דורך און
ענטפער איהם :

— א שעהו ארטיקעל.

און מיר צורידען זיך ווידער וועגען ציון.

— ס'שאפט זיך דאָרט אַ ניי לעבען ! — מורמעלט ער

פער'חלום'ט און די אויגען קוקען ערגיץ ווייט...

— יאָ — מורמעל איך צו, ווי מען טרייסט א תולה —

מעגליך, אז אַ מאָל זאָל דאָרט עפּים געשאפען ווערען...

ער איז מיר אזוי דאנקבאר, אז באלד, דאכט זיך, צואוויינט
ער זיך.

— פון אייך קאָן נאָך אַ מאָל ארויסקומען א גוטער ציוניסט —

שמייכלט ער מיר צו מיט פריינדשאפט.

— אפשר — שמייכלט איך צוריק גוטמוהטיג...

— איך בין זיכער ! — זאָגט ער ארויס מיט בטחון.

— הלואי ! — ווינט איך מיר צו אליין... און בעזאלץ עס

מיט אַ העברעאישען אויסדרוק :

— מי יתן והיה !

— אַט אזוי ! אַט אזוי ! — קוועלט ער פון מיר אָן.

איז אַ פאַר טעג אַרום דערצעהל איך איהם שוין אליין אַ

פרעהליך נייעס.

— אַ חברה לאָדזער אידען — האָט איהר געלעזען ? —

געהען קויפען קרעק אין ארץ-ישראל.

— ניין ! — ענטפערט ער איבעראשט, און די אויגען

בלאנצען איהם — דאָס איז נאָך אין „דער וועלט“ ניטאָ. זעהט

איהר... איך זאָג אייך, אז דאָרט שאפט זיך אַ ניי לעבען.

און אזוי ווי דאָס מאָל זיינען נאָך די ליפען ביי איהם פער-

טריקענטער און די פאסען אונטער די אויגען שווארצער און

גרעסער, בעשליס איך איהם אנצוואַנען נאָך אַ גוטע בשורה, וואָס איך האָב געלעזען.

— די העברעאישע אוניווערזיטעט אין ירושלים האלט ביי ווערען אַ פאַקט.

נאָר דאָס ווייס ער שוין פון „דער וועלט“. אָבער ער איז מיר זעהר דאנקבאר פאַר דער ידיעה און ער ענטפערט:

— דאָרט וועלען מיר אלץ האָבען!

און ער הויבט זיך אָן צו גראבלען אין די וועסט־מאשען:

— מיר פעהל־צו צעהן פעניג פאַר דער טאָסע קאפע צו בעצאָהלען. — מעלדעט ער מיר.

— נו, קיין בעז ניט — טרייסט איך איהם, און נעהם דאָס איבער אויף זיך.

איז ער שוין נאָר גליקליך. אַ העברעאישע אוניווערזיטעט וועט ער זיכער האָבען און דאָס קאפע וועט אויך בעצאָהלט זיין און איך — זעהט ער בעשיינפערליך — ווער — אַ דאַנק זיין ווירקונג — אלץ מעהר ציוניסט...
אַ גליקליכער מענש!

און ער דריקט מיר וואָרעם די האַנד און הויבט זיך אויף אַוועקצוגעהן.

ער קנייטשט דעם שטערען און טראכט עפעס שווערעס.

— וואָס זענט איהר פערטיעפט?

— איך קלעהר — ענטפערט ער — צי זאָל איך היינט פרובען געהן אַהיים שלאָפען, צי ניט.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלער? — פער'חרוש איך זיך.

— איך בין פערשטעהט איהר מיד, שולדיג פאַר אַ מאָנאַט.

און די הויז־פרוי האָט מיר שוין אייגענטליך „געקינדיגט“...

אזוי ווי קיין פלאַץ פאַר איהם האָב איך ניט ביי זיך, טרייסט איך איהם מיט ציוניזם:

— אין פאַלעסטינא וועט יעדער יוד האָבען אַן ארט.

— יא, — זאָגט ער אויסגעלעגט — קיין ארץ־ישראל וועל

איך אמאל זיכער פאָהרען... און איהר? — ווענדעט ער זיך צו מיר און קוקט מיך פאַרשענדיג אָן.

איך קוק אן זיין פערצווייפעלטען פנים און ענטפער ברייט: — וואָס הייסט! איך רעכען אַ מאָל אין ארץ־ישראל צו בעזעצען זיך.

— דאָס בעסטע, וואָס מיר קענען טהאָן! — ענטפערט ער בענייסטערט — דאָרט שאַפט זיך אַ ניי לעבען...

איך בעשטעטיג עס איהם און דערמאָהן איהם דאָס העב־רעאישע גימנאזיום, דאָס פאָליטעכניקום אין חיפה און די העב־רעאישע אוניווערזיטעט, וואָס דארף בקרוב ווערען אַ פאקט... — יא, יא! — מורמעלט ער... און, פערטיעפענדיג זיך, גיט ער צו:

— ווייסט איהר, וואָס איך האָב בעשלאָסען?

— וואָס?

— איך וועל מיר די נאכט דורכשפאצירען אין „טיערנאָר־

טען“. איך וויל ניט אַנזעהן איהר נאַרישען פרצוף!...

אויף מיט זיין נייער אידעע בין איך מיט איהם איינפער־

שטאַנען און ווינש איהם זיך גוט אַמוזירען...

און מיר צושיידען זיך, ווי צוויי אמת'ע פריינד, וואָס זיי

פּעראייניגט איין אידעאַל, איין ליכטיגע צוקונפט...

דער ברחן.

גדליה איז אין דער יוגענד געווען א שניידער. נאך אזוי ווי ער איז געווען א צו ריהרעוורדיגער מענש און האט ניט גערקענט איינזיצען א גאנצען טאג ביי דער ארבייט, האט ער געזוכט אן אנדער פרנסה. זייענדיג א בחור האט ער ניט געקענט געפינען קיין פאסיגע בעשעפטיגונג, אבער ער האט חתונה געהאט מיט ביילע'ן, לייבע דעם שוסטער'ס טאכטער, דוקא א שטיל און רוהיג וועזען, און האט זיך ערווארבען א צווייטדריי קינדערלעך, האט ער זיך אריינגעמאכט אין שניידערשען קלויזעל פאר אן אויבער-שמש.

דאס שניידערשע קלויזעל איז בעשטאנען פון א קליינער הילצענער געביידע, האט פערמעגט א פאליש, א ווייבערשע שול און א קעלער. די אפיציעלע דירה פון דעם אויבער-שמש האט זיך גערעכענט דער קעלער, אזוי איז געווען בפירוש געשריעבען אין „כתב“, וואס דער אויבער-שמש האט בעקומען פון די גבאים, — אין דער ווירקליכקייט אסער האט גדליה בעוואוינט דאס גאנצע שניידערשע קלויזעל. דער קעלער איז נאך געווען פאר די כלי בית און פאר'ן ווייב מיט די קליינע קינדער.

בכלל איז די דאזיגע שמשות געווען פאר גדליה'ן א פריי-ליכער ענין. די שניידער זיינען בטבע א פאלק, וואס האבען ליעב א ווערטיל, א וויצעל און א מאל, א ביסעל בראנפען. א שאך איז נאך דאס, וואס זיי זיינען ניט זעהר רייך, א טייל פון זיי דוקא גרויסע קבצנים. דעם וואכער אויסרייסען פון זיי איז גדליה'ן אנגעקומען נישט נאך גרינג און דערפאר פלעגט

ער, פרייטאג געהענדיג נאכ'ן „וואכער“, מוזען פערבלאנזשען אויף צו אנדערע בעליבתיים מיט דער פושקע. ארויסגעהאלפען האט איהם זיין פרעהליכקייט און זיין אויפגעלעגקייט. גדליה פלעגט דאס מאכען גלאט מיט א וויצעל, מיט א ווערטעל און איבערהויפט מיט א גראם.

דאס „געפיהל“ צו גראמען האט זיך ביי גדליה'ן ענדעקט גאנץ פריה, ווען ער האט נאך געארבייט ביי שניידעריי. יעדער חפץ האט ביי איהם געהאט א גראם. די שער האט זיך גע-גראמט מיט „גיעב אהער“, די פרעס מיט נס און די נאדעל מיט גדול... די פועלים מיט וועלכע ער האט דעמאלט צוזאמען גע-ארבייט, האבען נביאות געזאגט, אז ער וועט אמאל זיין א ברחן... גדליה האט די דאזיגע נביאות געהיט אין הארצען און שטענדיג זיך געאיבט אין גראמען. געהאפט האט ער, אז ער וועט אמאל ווערען אין שטעדטעל דער ברחן און דאמאלט וועט ער לאכען פון דער וועלט...

אבער די ערשטע פאך יאהר פון זיין שמשות אין שניי-דערשען קלייזעל האט ער ניט געהאט קיין אויסקוק אויף ווע-רען א ברחן. דאס שטעדטעל האט טאקע קיין ברחן ניט געהאט, אבער העניך דער „קאנטראבאס“, א הויכער, מאגערער איד, אויף וועלכען דאס „שטעדטעל“ האט געזאגט, אז דער קאנ-טראבאס געהמט ביי איהם ארויס דאס חיות און ער וועט לאנג ניט לעבען — דער דאזיגער העניך איז געוועזען אויף חתונות דער ממלא מקום פון א ברחן. נאטירליך האט דער עולם קיין סך פון איהם ניט געפאדערט: זיין נוסח איז געווען קורץ: „חתן מיט דער רעכטער פוס!“ „כלה אין א גליקליכער שעה“, און נאך א פאך נויטיגע פראזען, פאר וואס ער האט בעקומען עקסטרא פון די בלייזמר א גרעסערען פראצענט פון די הכנסות, וואס די חתונה האט אריינגעטראגען...

אבער גדליה האט געפיהלט, אז דאס שטעדטעל מוז הא-בען נויטיג ווי לעבען א ברחן. אלס אויבערשמש פון שניידער-

שען קלייזעל, פלעגט איהם אויסקומען זיין אויף שניידערשע חתונות. ער פלעגט שוין דעמאלט, אויסער זיין שמועות'דיגע ארבייט, זיך אריינמישען צווישען די כלירזמר און איינמאל נאך א שטארקע כוסה, וואס ער האט געמאכט, האט ער א זינג געטהאן:

הערררריי, רערררריי, וויואט,
לעבעדיג, פרעהליך,
די כלה איז א מלכה, דער חתן
איז א מלך...

נאכדעם ווי דער מגושמ'דיגער עולם האט זיך דערפיהלט פון דעם דאזיגען אונערזוארטעמען זמר ווי בערוישט און אַך קוקענדיג גדליה'ן מיט אנערקענונג האט מען געווארט אויף נאך פון דעם זעלבען מין, האט העניך דער קאנטראבאס אויס געשטעלט זיינע וואסערדיגע אויגען, א פאך געטהאן מיט דעם גרויסען „סמיק" וואס האט דעמאלט אויסגעזעהן ווי א וואפע און האט אויסגעברומט:

— גענוג! איהר זענט א שמש! — און גדליה האט זיך אָבערטראָגען אין א וויקעל צו די בליקודש און האט דאָרט אין דער שטיל חוזק געמאכט פון העניך'ן און דוקא צום גראָס: ווי געפעלט אייד דער דאָזיגער פלאַקען — איך מיינ, אז וועט נישט זיין קיין זקן... די איבעריגע בליקודש, וואָס האָבען אויך געמאכט א כוסה, האָבען פרעהליך געלאַכט און דער חזן, וואָס איז געשטאנען גרייט צו מאַכען דער כלה'ס פאַטער, וואָס איז געשטאַרבען פאר דער חתונה, א „מלא" און אוועקלעגען דעם עולם אין א ים פון טרעהרען, האָט אויך מסכים געווען, אז גדליה וואָלט געווען א בעריהמטער ברהן, ווען העניך קאנטראַ באַס וואָלט איהם נישט געשטערט:

— אל-מלא-רח-מי-מ-דמ! האָט ער זיך מכין געווען אין דער שטיל, שמועסנדיג מיט גדליה'ן אין איין צייט — איהר טויגט ר' גדליה, איהר טויגט! שריכן במדרו-מי-מ-דמ!

— אַהר וועט אַמאַל... המצא־מנוחה — ... יא, איהר וועט אַמאַל זיין ברחו... און רעפּעטירענדיג דעם אל מלא רחמים, האָט ער אין דערוועלכער צייט ליכטיגע נביאות געזאָגט אויף גדליה דעם שמש, וואָס וועט פריהער אָדער שפּעטער זיין אַ גוואַלדיגער ברחו... אל מלא רחמים!...

געוועהנליכע מענשען לעבען ניט אויביג, בפרט כלי זמרים, בפרט העניך דער קאָנטראַבאַס: ער איז אוועק פאר דער צייט פון דער וועלט, ווייל דער קאָנטראַבאַס האָט איהם דאָס חיות ארויסגעצויגען. עס איז שווער צו בעשטימען וואָס פאר אַ טאָג גדליה האָט געהאַט, ווען העניך איז געשטאַרבן... ער איז אַרומגעגאַנגען אין שניידערשען קליידעל הין און צוריק, געצופט דאָס בערדיל און געזונגען:

אל מלא רחמים... המצא מנוחה... הערריי — הערריי ווירואט... לעבעדיג פרעהליך... די כלה איז אַ מלכה, דער חתן איז אַ מלך... אל־מלא־רחמים... חתן מיט דער רעכטער פוס... אל־מלא רחמים... העררריי — העררריי — העררריי. — קיין גרויסע לוויה האָט העניך ניט געהאַט, עס איז געווען זען קוים אַ צוויי מנינים מענשען, שוין אַריינגערעכעט די פיער קאלענען, די כליזמר, און גדליה דער שמש...

די מטה, אויף וועלכער עס איז געלעגען דער מת אויסגע־צויגען אין זיין גאַנצען לענג און איבערגעדעקט מיט אַ שוואַרצער דעקע, האָבען געטראָגען זיינע חברים, די כליזמר, גדליה האָט זיך געישוב'ט, צי זאָל ער נעהמען אַנטייל אין דער דאָזיגער מצוה, צי ניט... ער איז ענדליך, אָהן ווערטער, צוגעגאַנגען צו דעם פאַרענט פון מטה, איבערגענומען דעם שטאַנג און זיך איינגעשפּאַנט אין איהר. זיין אַקסעל, ניט געוועהנט צו אַ שווערער משא, האָט זיך געבראַכען אונטער'ן שטאַנג און ער האָט שוין חרטה געהאַט אויף זיין אויפטהו... די זאך איז שוין

אבער געווען פערפאלען. מיט א מת שפיעלען זיך איז ניט קיין שכל און ער האט געשפאנט ביז'ן בית'עולם און אין קאפ איז איהם געקראכען דער אלטער גראם מת — פרעס.. מת — פרעס.. ערשט אז מען האט די כמות אונטערגעשטעלט ביים אויס' געגראבענעם קבר איז ער פון דעם דאזיגען גראם פטור געוואר' רען, איז געווארען ערנסט געשטימט און האט זיך פארבערייט צו בעטען דעם מת מחילה...

אויך ביי דעם מחילה בעטען האט ער זיך שיער ניט ארויס' געכאפט מיט א גראם, פאר וואס ער האט זיך שטארק דער' שראקען...

אבער אז ער איז געגאנגען צוריק פון בית'עולם איז ער גאר אז אנדערער געווארען. זיין שטימונג איז געווארען שטארק געהויבען. די נביאות פון דעם חזן, וואס האט רעפערטירט אין איין צייט דעם „אל מלא רחמים“, אז ער וועט זיין א בעריהמ' טער ברחן, האט איהם איצט אָנגעקלונגען אין זיינע אויערען ווי א געזאנג. ער איז געגאנגען אהיים מיט זיכערע און פעסטע טריס... אין קאפ האט זיך איהם געבאָמבעלט אבגעריסענע שטיקלאך ניגונים פון חזן'ס „אל מלא רחמים“ און פון זיין אייגע' נער קאמפאזיציע:

הערריי, הערריי, ווי'וואט — לעבעדיג, פרעהליך!...”

ניר-ארקער בילדער.

1.

ווארשעווער בלוט

שוין יאָהרען אז די פאמיליע וואָהנט אין ניו יאָרק. די מר-טער, — אן אלטע אלמנה, א זון און דריי טעכטער.

דאכטען דאכט זיך זיי, אז זיי וואָהנען אין ווארשוי. אין וואָס פאר א גאס זיי ציהען זיך פון צייט צו צייט איבער אין דאָס אלץ די ווארשעווער „טווארדע גאס“, פון וואנען זיי זיי-נען אהער אנגעקומען מיט יאָהרען צוריק...

עס מאַכט גאָר ניט אויס, וואָס זיי וואָהנען אין א טענע-טענע הויז. פרעגט בחרם די אלטע מוטער, וואָס א טענעמענט הויז איז. זי וועט עס גאָר ניט קענען אראַבשלינגען אזא טשיקא-ווע וואָרט. ביי איהר הייסט עס נאָך אלץ א „האַז“. די טענע-טענעס — לאַקאטארען און די געקסט-דאָריגע — די שכנה... דער זון און די טעכטער ארבייטען אלע אין די שעפער. אבער דאָס וואָרט שאַפ ווערט כמעט אין הויז ווי ניט דער-מאָהנט. די מיידלעך „נעהען“ און דער בחור איז אן „ארבע-טאָרער“....

די טעכטער האָבען נאָך זייט זיי זיינען אין ניו יאָרק ניט גענומען קיין וואָס. זיי מאַכען אנשטאָט דעם אַ שפּאַציער... זיי האָבען נאָך קיינמאָל ניט געזעצט אויף אַ טשער. אויב זיי זיצען יא, זיצען זיי אויף אַ שטוהל, פונקט ווי אין ווארשע דאָרט אויף דער טווארדע גאס.

און ניט נור אין רעדען זיינען זיי נאָך אלץ ווארשאווער, מיט'ן „סארנע“ און מיט'ן „דרינען“ און מיט די אלע חנ'דלעך, וואָס דער ווארשאווער אידישער לשון פערמאָנט—אפילו די

„קיד“ איז א היימישע. די אלטע מוטער מאכט נאך ביז היינטיגן
גען טאג ווארשאווער מיטאגען, זוף — בעבלעך מיט קליסקעלעך,
און פלייש בראט זי אויפ'ן ווארשאווער שטייגער. פיש קאכט
זי נאך אלץ מיט צוקער און אהן פעפער...

וועגען קליידער איז אָבגערעדט — דער שייטעל, וואָס די
מוטער טראָגט, איז אויפ'ן ווארשאווער סטייל, די טוד אויפ'ן
פלייצע איז נאך פון ווארשע און וועט נאך איבערלעבען צעהנדר-
ליינע היגע פאציילעס...

אָבער אויך די סביבה אין וועלכע די פאמיליע לעבט זיך
אויס איז א ווארשאווער. דער קצב איז פון קראכמאלנע
גאס און דער איד פון'ס געוועלכ איז פון סליוקא...
אמת'ע ווארשאווער. דערפאר פערברענגט די מוטער
סיי אין יאטקע און סיי אין געוועלכ לענגער
ווי זי האט צייט. ארויסגעהענדיג פון דאָרט מיינט זי, אז דאָס
געהט זי אהיים ניט דורך דער סעקאָנדר עוועניו, נור דורך דער
טוואַרדע. בלויז דער נומער פון הויז איז א לענגערער: 715.
איבריגענס קוקט זי גאָר ניט אויפ'ן נומער.

א פערטעל נאך זעקס קומען די מיידלעך פון דער ארבייט.
דער בחור קומט מיט א פערטעל שעה שפעטער. אין הויז הערט
זיך דער גערוד פון די עכטע ווארשאווער שפיץ. פערגעסט זיך
די אלטע, אז איהרע קינדער זיינען פון א שאפ געקומען און זי
מיינט, אז זיי האָבען דאָס געשפאציערט אין זאקסישען גאָרטען
פרעגט זי :

עפס שעהן דאָס וועטער?

אָבער באלד פערכאפט זי זיך. זי האָט זיך דאָך דערמאָנט,
אז די קינדער ארבייטען. זי קוקט זיי אָן יעדען בעזונדער מיט
מוטערליכע בעזאָרגטער ליבע און הייסט זיי געהן עסען.
זי וואָלט אמאָל געוואָלט וויסען, ווי אזוי געהט זיי דאָר-
טען אין שאַפ. שעהמט זי זיך צו דערמאָנהען דאָס וואָרט. עס
איז א מיאוס וואָרט — „שאַפ“... די אלטע האָט נאך זייט זי

לעבט קיין מיאוס וואָרט ניט ארויסגערעדט.

די קינדער אליין האָבען דאָס וואָרט אויף ניט בעזונדערס
ליעב. זיי ווילען עס פערגעסען און מען רעדט וועגען ווארשע-
ווער נייעס, וואָס זיי ווערען געוואָהר פון בריעף און לאַנדס-
לייט:

— מאַמישע, רחל־גאָלדע איז אַ כלה געוואָרען!...

יא, איך האָב שוין געהערט. — ענטפערט די מאַמע און
שמייכלט.

רחל גאָלדע אליין געפינט זיך אין ווארשע, אָבער פאר די
מוטער מיט די קינדער האָט רחל־גאָלדע מעהר אינטערעס, ווי
אלע נעקסט־דאָריגע פון זייער טענעמענט...

— מען דארף איהר שיקען אַ מזל־טוב! לעגט פאָר דער זוהן...

— אודאי... זאָגט די אינגערע טאָכטער.

און די צווייטע שלאָגט פאָר צו שיקען אַ דרשה־געשאַנק...

נאָר פון אַ דרשה־געשאַנק וויל ניט הערען די מוטער:

וואָס קען מען דאָ קריגען?..

פון אמעריקאנער חפצים האלט זי ניט... אויף מיר אַ

שמאָרט!...

די דריי טעכטער זיינען הויך, שלאָנק און גראַציעז. דער
חזן פון ווארשאַ ליעגט אויסגעגאָסן אויף זייערע געשניצטע
פנים/ער. אין די אויגען רוהט יחוס פון לאנגע דורות שוואַרץ־
אויגענע.

דערצו קליידען זיי זיך אין ווארשעווער שטאָפּען, אין וואַר-
שווער מאָדע... דאָס גיט זיי צו נאָך מעהר שילטען און איי-
נערליכען „שיק“. געהען זיי אמאָל אין גאס שטעלט מען זיך אָב
קוקען אויף זיי. אָבער ניט ווי אויף גרינע, נאָר ווי אויף אויס-
לענדער... מאַנכע ווילען האָבען, אַז זיי זיינען פון שפּאַניען און
מאַנכע פון אַן אנדער ווייטען שעהנעם לאַנד. די גאָהענטע בע-

קאנטע וואונדערען זיך: פון וואנען קומט צו זיי אזא חז? דאכט זיך גרינע מיידלעך און יעדער האט פאר זיי דרך ארץ... ליבע? ניין, פון זייער ליבע האט נאך קיין יונגער מאן נישט געוואנט צו רעדען.

דאס האט זיי אי פערדראסען, אי הנאה געטהאן: מען וואנט נישט!... אמאל פאלט אריין א יונגער מאן אין הויז. אג- פאנגט ווילען די מיידלעך איהם געפעלען, מען געהט איהם אויף פריינדליך און מען שמייכלט צו איהם מיט אן ספע- ציפישען ווארשעווער שמייכל. אבער דא ווייזט זיך דער יונג- גערמאן ארויס מיט זיין אמעריקאניזמוס: עהערנעכטען, — דערצעהלט ער, איז ער געווען אין א בורלעסק... וואו? — דערשרעקט זיך די מוטער...

— אין א בורלעסק!... א בורלעסק. אזא שאו... א פרויליך

כע שאו...

די מיידלעך וואס ווייסען יא די בעדייטונג פון ווארט, שמייכלען מיט פעראכטונג. און בכלל האלט ער זיך זעהר גראב, דער דאזיגער „פעללאו“... ער לאדט זיי איין נעמען א וואק און נאכהער וועט מען אריינגעהן אין אן אייזערן פארלאר. אבער די מיידלעך זאגען זיך אב איינע נאך די אנדערע...

— וואו? — מאכט דער אמעריקאניזירטער פעללאו

חנ'לעך אויפ'ן גויארקער שטייגער.

— אזוי... נישט קיין „חיישעק“... — שמייכלען זיי גוט

מוטיג אבער שטאלץ... און אז ער געהט ארויס פיהלען זיי זיך ווי בעפרייט פון אן אגשיקעניש, פון א ווילד פרעמדען, און מען הויבט איהם אן ארומרעדען מיט ווארשאווער אויסדריקע:

— ווי געפעלט איהן דער פאצעט...

— ער וואלט זיך געפאסט פאר דער אוואצאווע אלעע אין

זאקשישען נאָרמען...

די מוטער האלט אויך אונטער...

— א שוטח א יונגערמאן...

— אן אמעריקאנער „באָי“... — העלפט צו דער זוהן.
און די אלע פיער לאָזען זיך ארויס אויף דרויסען מאַכען
א שפּאַציער...
די מוטער בלייבט אליין... זי איז פערנומען מיט איהרע
געדאַנקען.

וואָס איז דער תכלית? דריי טעכטער. זיי מוזען דאָך
חתונה האָבען... אָבער קיינער געפּעלט זיי ניט...
אין האַרצען אָבער איז די אַלטע צופרידען: איהר געפּער-
לען זיי נאָך ערגער... זי קען ניט פערשטעהן, ווי אזוי וועט זיך
אריינמישען אין זייער פריוואַטען ווארשאווער לעבען עפעס
א פרעמדער יונגערמאן מיט'ן „אַללאַיט“ און מיט'ן אלבעטש-
י... און ווערען איינער פון דער משפּחה... פן די ווארשעווער...
און די אַלטע דאַנקט אין האַרצען גאָט, וואָס איהרע טעכ-
טער פיהלען דאָס זעלבע ווי זי: קיין פרעמדע בלוט אין דער
ווארשעווער משפּחה...
אפשר וועט מען נאָך אַמאָל פאַהרען צוריק...

2.

א י ו ב ו כ ה א נ ד ל ו נ ג

שלמה גאָלדין, א איד אין די פּופציגער, געפינט זיך שוין
אין ניריאָרק איבער צעהן יאָהר. געקומען איז ער מיט דער-
וואקסענע זיהן און טעכטער. א דאנק זייער געראַטענקייט און
גוטסקייט האָט שלמה ניט דורכגעמאכט די אלע צרות, וואָס
אן עמיגראַנט דארף דורכמאכען די ערשטע צייט, ווען ער קומט
אין נייעם לאַנד. די קינדער, סיי די זיהן און סיי די טעכטער,
האָבען פון דער ערשטער צייט אָן גוט פערדיענט און שלמה
גאָלדין האָט זיך געקענט ערלויבען צו פיהרען דאָס שעהנע
בעל־בתישע און למדנישע לעבען פון דער היים אויך דאָ אין
ניו יאָרק.

שלמה גאלדין האט ליעב געהאט פון צייט צו צייט אריינ-
כאפען זיך אין א אידישען בוך-געשעפט אין דאן-טאון און
פרענען אויב עס איז אָנגעקומען עפעס נייע ספרים. און דער
מוכר ספרים פלעגט איהם ענטפערען: ניין, פלעגט ער א זיפן
טהאן און שטארק בעדויערן.

— איך וואלט געווען א בעלן צו וויסען, צי דרוקט מען
שוין דארטען מעהר ניט פון דעם מין ספרים, אדער איהר
שרייבט זיי ניט אויס, ווייל עס זיינען ניטא קיין בעלנים.
און אויסהערענדיג די ערקלערונג פון מוכר ספרים, אז
אי מען דרוקט דארטען ניט אזוי פיעל, אי עס לוינט זיך ניט
אלץ צו ברענגען אהער, פלעגט שלמה זיך פיהלען ווי בעלז-
דיגט און פלעג דעמאלט א מורמעל טהאן.

— וואס האט איהר עפעס פון די אלטע אנטיקען? אפשר
א יערות דבש?...

פלעגט זיך ארויסווייזען, אז דער יערות דבש איז שוין
אויף ניטא, אז דא פרעגט עס קיינער ניט — נאר אויב שלמה
ווייל, האט דער מוכר ספרים פאר איהם א גייעם נאנג חומשים,
טאקי דא געדרוקט...

אבער די היגע געדרוקטע חומשים איז פאר שלמה'ן ניט
געווען קיין סחורה, אויב שוין א גייעם נאנג חומשים, ווייל ער
פון ווילנער דרוק.

— פון ווילנער דרוק קאסט טייערער, מר. גאלדין, —
פלעגט דער מוכר ספרים איהם אפשלאגען.

— איך דינג זיך דען מיט אייך? — פלעגט שלמה פער-
דריסליך אַנקוקען דעם מוכר ספרים — איהר גיט מיר נאָר א
היימישען נאנג חומשים און מיר וועלען שוין דורכקומען...

קומט אן ערב יום-טוב ווייזט זיך שלמה ווידער אין בוכ-
האנדלונג. ער איז א בעלן צו קויפען א רעכטען גאנג מחזורים.

דער מוכר ספרים ווייזט איהם א גאנג מחזורים, וואס א צייטונג האט נישט לאנג דא געדוקט אלס א פרעמיע פאר איהרע לעזער.

דאן בעטראכט זיי שלמה ווי מיט פערזאנלעכע, גיט א בלעטער פון ערשטען ביו'ן לעצטען זייטעל. אויף דעם לעצטען זייטעל געפינט ער א פנימה: אן אדווערטייזמענט וועגען א „רעזעלער“ באנק, וואס צאהלט זעקס פראצענט, ער לעגט אוועק מיט א געפיהל פון עקעל דעם גאנג מחזורים און רופט אויס:

— ניין, אדווערטייזמענטס האב איך גענוג אין די פיר פערס... איהר גיט מיר טאקע א ריכטיגען גאנג מחזורים, אזוי ווי אין דער היים אין יוראפ.

און שלמה צאהלט אפ פינף מאָל אזוי פיעל, אבי א היי-מישען.

א וואָך פאר פסח לאָזט ער זיך ארויס אין סטריט איינ-קויפען פסח'דיגע זאכען.

ביים „סטרייט-שטעהען“ שטעהען אינגעלעך און רופען אויס: אן הגדה פאר א פעני...

איינער פון זיי כאפט אן שלמה'ן פאר'ן האנד און שטופט איהם אן הגדה...

שלמה נעמט ארויס א פעני, דערלאנגט דעם אינגעלעך, און זאגט:

— נעמט די פעני, די הגדה דארף איך נישט...

דאס אינגעלעך וויל אבער קיין גרוב נישט נעמען, און ער שטופט שלמה'ן צוריק די פעני.

דא איז שוין שלמה געצוואנגען צו נעמען די ביליגע הגדה.

א פערשעמטער פאר דעם ביליגען פרייז וויל ער אפילו אויף איהר נישט א קוק טהאן. „א פעני אן הגדה“, — שמייכלט

ער מיט טרויער. ער קען זיך אבער ניט איינהאלטען און בער
טראכט זי. ער ווערט איבערראשט: די הגדה פערמאגט אלע
פרושים, די משלים פון רובנער מגיד, צום סוף די גאנצע שיר
השירים.

— אזוי ביליג! — וואונדערט ער זיך, אבער ענדליך גיט
ער זיך א כאפ צום לעצטען בלעטעל און דער סוד פון דער ביר
לינקייט ערקלערט זיך פאר איהם: ווידער די אדווערטיוז
מענט פון דער רעעלער באנק!

ער פערקרימט זיך, לענט זי אריין ווי א שטיקעל אונגויר
טינע פאפיער אין קעשענע און לאזט זיך צו דער בוכהאנדלונג.
— איך וויל איהר זאלט מיר עפעס געבען א רעכטע
הגדה...

— פאר דריי סענט? — פרענט דער מוכר ספרים.
— ניין! ניין! — שרייט ר' שלמה — איך וויל א
רעכטע!

— אויב אזוי וועל איך אייך גיבען פאר א ניקעל... —
זאגט דער מוכר ספרים.

— און קיין טייערערע האט איהר שוין ניט? — פרענט
ר' שלמה און קוקט מיט פעראכטונג אויפ'ן מוכר ספרים.
— איך האב א טייערערע אויף... — ענטפערט דער מוכר
ספרים — איך האב אן הגדה פאר צעהן סענט, אבער האלב
אויף ענגליש...

— און אהן ענגליש פאר צעהן סענט, האט איהר ניט? —
פארשט ר' שלמה און קוקט נאך מיט מעהר פעראכטונג אויפ'ן
מוכר ספרים.

— ניין! — ענטפערט באלד דער מוכר ספרים — אזוינע
טייערע הגדות אהן ענגליש איז ניטא. מען פרענט דא אויף
זיי קיינער ניט....

און שלמה איז געצוואונגען צו קויפען די ענגלישע הגדה
אבי ניט אזוי ביליג. ער גיט זי א בלעטער און שטויסט זיך

אן גלייך אויף דער ענגלישער איבערזעצונג — די ווערטער קוקען איהם אן אזוי קאלט און פרעמד.
און בעצאָהלענדיג דעם „מייערסטען“ פרייז געהט ער א ברוגז'ער ארויס פון סטאָר און מורמעלט: אלץ איז יאָ ביי זיי אזוי ביליג!...

3.

ר י ט ר א נ ע ד י ע פ ו ן ר י י כ ק י י ט.

(פון אַ שמועס מיט אַן אויפגעקומענעם).

לייט זיינען מיר מקנא: א איד א נביר! נאטירליך, מען שאצט איבער מיין פערמענען... אבער בעקלאָגען זיך דארף איד נישט. איד האָב, ניט צו פערזינדיגען, א קאפיטאל... ווי פיעל גלויבט מיר — גענוי ווייס איד אליין נישט! עס לויהנט ניט צו וויסען! עס האָט ביי מיר פערלאָרען די ווערט, עטליכע טויזענדער מעהר, צי עטליכע טויזענדער וועניגער. סיי ווי סיי — קיין גרויס הנאה פון מיין געלד האָב איד ניט... אז מען האָט ניט קיין געלד איז דאָס טאקי א גרויס אונגליק, אָבער אז מען האָט יא — איז עס ניט קיין גליק. פאר אן אנדער'ן אפשר יא — פאר מיר ניט! איהר פערשטעהט — איד בין אן אויפגעקומענער! מיין שטאם איז אן אַרימער! פון קליינע מענשען! אלס קליינע מענשען זיינען זיי געווען גאנץ שעהנע! אבער אז א קליינער מענש ווערט גרויס, ווערט ער גאָד קלענער! איהר פערשטעהט, וואָס איד מיין? מען דארף דאָס פערשטעהן!

איד בין שוין רייך א שעהנע עטליכע יאָהר! און דאָך קען איד נאָך אלץ מיין רייכקייט ניט פערדייען. אין אלע פרטים מיין איד דאָס! קודם טאקי דער מאָגען! מיין מאָגען איז א קליינער — אין אמאָליגע יאָהרען האָט דאָס ביסעלע

עסען פערדייעט אויפ'ן בעסטען אופן. ביים עסען האב איך געפיהלט אן אמת'ע הנאה. אויפ'ן עסען האב איך גע-ווארט: אט באלד וועט מען געהן עסען... וואס האט דאס וויר-בעל מיינס געקאכט? — אודאי פעריל גריין מיט קארטאפעל! עס איז געווען מחיה נפשות. נאכ'ן עסען איז צוגעקומען א שטיק געזונט! ווער דערט א שבת'דיגער עסען איז דאך אודאי געווען אז עונג! א גאנצע וואך געווארט אויפ'ן משאלענט. גע-שארט האט ער ניט! דער מאגען האט אלץ פערדייעט. עסען זאל שאדען — דערפון האט קיינער ביי אונז ניט געוואוסט. שאדען שארט, אז מען עסט ניט. אז מען הונגערט זיך אויס שווינדעלט דער קאפ און עס פינטעלט אין די אויגען. קוים אבער עסטו — מוזטו זיין געזונד און זיך פיהלען גוט. איצט אבער — די מאכלים זיינען א סך, די קעכין מאכט זיי אויפ'ן שעהנסטען אופן — ווער אבער האט פון זיי הנאה? ווער קען זיי פערדייען? דער מאגען איז צו קליין פאר זיי!

טון מען אנקומען אלע וואך צום דאקטאר: „הערר דאקט-טאר, אזוי און אזוי“ — און דער הערר דאקטאר האט שוין א פיינעם אויטאמאביל און, גלויבט מיר, אז אין דאזיגען אויטא-מאביל האב איך דעם גרעסטען חלק... אבער פארט איז זיך דא צו וועמען צו ווענדען! העלפט דער דאקטאר ניט, דאכט זיך כאטש, אז ער וועט דיר העלפען — און מיט'ן מאגען גיסטו זיך שוין ווי עס איז אן עצה...

האט אבער דער מענטש אויך א נשמה און וואס טהוט מען ווען די נשמה איז קליין און קען ניט פערדייען קיין גרויסע זאכען?... צו דער נשמה איז שוין קיין דאקטאר ניטא! מוטשעט זי זיך נעביד! אמאליגע יאָהרען, אז איך האב קיין געלד ניט געהאט פלעגט מיין נשמה הנאה האָבען פון א נדבה. געהסט אין גאס און זעהסט א הינקעדיגען בעטלער. קורם פלעג איך בעמראכטען צי נארט ער מיר ניט אָב, צי איז זיין פוס טאקי ריכטיג א לאַמע. קוים האב איך זיך איבער-

צייגט, אז יא, האָב איך איהם געגעבען א גראַשען. דעם דאָ
זיגען גראַשען האָט מיין נשמה פערדייעט, עס האָט איהר
וואוהיל געטהאָן: געגעבען א הינקעדיגען אַרימען א גראַשען,
אקוראט אזא סומע, ווי מיין קליינע נשמה האָט געקענט פער-
טראַגען...

איצט אַבער — זעה איך גאָר ניט די דאָזיגע אַרימע לייט.
צורפּוס געה איך זעהר זעלטען. עס איז דאָ אן אויטאָמאָביל...
פליהסט דורך די גאס ווי א טייפּעל... נאָך א נדבה קומט מען
צו מיר אין הויז אריין... דאָס זיינען נדבות, וואָס שמעקען מיט
הונדערטער און טויזענדער... דאָס געלד איז מיר ניט קיין
שאד... איך בין ניט קיין קארגער, אבער די עצם נדבה קען מיין
נשמה ניט פערדייען, עס איז צו גרויס פאר איהר. א נדבה פאר
רוסישע רעוואָלוציאָנערען... איך קען זי ניט אראַבשלינגען, זי
שטעהט מיר ווי א בייז... א נדבה פאר א גרויסען פרייהייטס-
קעמפּער! ... מיין נשמה בענקט נאָכ'ן הינקענדיגען בעטלער...
וואָס געהען מיר אָן רעוואָלוציאָנערען און פרייהייטס־קעמ-
פער?...?

אוראי וואָלט איך ניט געוואָלט ווערען צוריק א אַרימ-
מענשעל, ווי אמאָל. אבער וואָס איך האָב יאָ געוואָלט — איז
איך זאָל בעקומען א גרעסערע נשמה... נאָך צוריק געשמעסט,
איז דען מעגליך צו האָבען א סך געלד ווען דו האָסט א גרויסע
נשמה... זעהט איהר, אָט דאָס איז די גאנצע טראַגעדיע פון
רייכקייט...

4.

„ס טאַרס“ פון פרייה, נליס
און שענקייט.

דרויסען רעגענט. דער ברוק פון דער בויערי איז גאס,
קייטניג און גליטשיג. אין דער חוץ טראַגט זיך אלע וויילע

דורך מיט א גרילצענדען געשריי א קאר, אונטען ציהען זיך אהין און אהער „בירגער“ פון דער בויערי. די מענער אָהן אויך בער מאנטלען, אין צוריסענע קורצע רעקלעך, מיט פנים'ער פערעלטערטע, פערטרונקענע און איינגעשרומפּענע, מיט אויך נען אָנגעפילטע מיט טהירישער גלייכגילטיגקייט. די פרויען מיט גראָב געפארבטע געזיכטער און אונטערגעשלאָגענע אויך נען, די ברעמען בעשמירט מיט א שווארצען פארב.

אַלץ ארום זעהט אויס פערצווייפלט, האָפּנונגלאָז און טראַוס. געהענדיג דורך דעם דאָזיגען ברודיגען און טרויריגען מענשען ווינקעל, ווערט מען ערשט שטארק הונגעריג נאָך א ביסעלע פרייד, גליק און שעהנקייט, און ווילענדיג ניט וויר לענדיג כאפט מען זיך אריין, אויב מען האָט א ביסעל צייט און א ניקעל אין טאש, אין א פלאץ פון פילמס, — אין א „מואווינג-פיקטשור“.

און בעטראכט מען דאָס פובליקום פון אזא מין פלאץ אויף דער בויערי, דערפיהלט מען ערשט, ווי דער דאָזיגער גע-פאלענענער מין פון דער מענשהייט ניט אויס זיין לעצטע גי-קעל, אבי צו זעהען כאַטש אויפ'ן לייווענט דאָס פרעהליכע, דאָס שעהנע.

זייערע אויסגעלאָשענע אויגען צינדען זיך אָן און בלאַנד קען, זייערע קאלט געוואָרענע הערצער דערוואַרעמען זיך און שלאָגען שטאַלצער; זייערע הענד, וואָס ווייסען נאָר צו רייבען זיך איינע די אנדערע פון קעלט, פאטשען אזוי הייליכע פאר ענטציקונג און אינערליכער אויפֿלעבונג.

אַט האָט זיך אויפ'ן לייווענט בעוויזען א פלאץ מיט א פאראדנעם איינגאנג, וואָס בעשטעהט פון לויטער מאַרמארענע טרעפּ און זיילען. פון די טרעפּ לאָזען זיך אראָב פאָטער און קינדער, רייך געקליידעט, מיט שטראהלענדע געזיכטער און מיט שווארצע און בלאַהע אויגען.

דאָס גראָהע פובליקום אויף די בענק שלינגט יעדער בער

וועגונג, וואס קומט פאר אויף דעם לייווענט. און אט דאכט זיך יעדען פון זיי, אז די אלע פערזאנען אויף דער לייווענט זיינען זייערע נאָהענטע אָדער נאָר זיי אליין זיינען עס מיט זייערע ברידער און שוועסטער, טאטעס און מאמעס...

שאַט אַט איז אַ חתונה. אַ יונגע פאר, די כלה איז א גיר-לאנדער פון וועלכער עס קוקט ארויס דאָס בליהענדע, שטראה-לענדע געזיכט, שטעהט געארעמט מיט'ן חתן, א הויכער, שלאנקער מאן מיט לאכענדיגע אויגען, דער גלח, שוין אן על-טערער מענש, אבער אויפ'ן לייווענט איז ער נאך אזוי שעחן, און די גלח'טע אן עלטערע פרוי, אבער אויפ'ן לייווענט איז זי נאך אזוי פריש, — שטעהען נעבען חתן-כלה. און מען פראוועט די פייערליכע צערעמאניע און דערנאך דריקט מען זיך די הענד, און דער נאך געהען חתן-כלה ארויס און מען צו-קושט זיך מיט אזא מין חו און לייעבליכקייט, אז אלע פון פובליקום, דער געפאלענסטער מין פון דער מענשהייט, הויבען זיך פון פלאץ, ווי זיי וואלטען געוואלט אנטייל נעהמען אין דער דאָזיגער שמחה, וועלכע זיי אליין איז נישט בעשערט גע-ווען דורכצומאכען.

און די טיהר פון דאָזיגען פלאץ עפענט זיך אלע וויילע אויף און עס קומען אַן אלץ נייע בעזוכער. קיין פלאץ צו זי-צען פאר זיי איז שוין נישטא — שטעהען זיי געדריקט איינע צו די אנדערע, מענער מיט פרויען, יונגע מיט אלטע און די אויגען צום לייווענט געווענדעט. די קליין געוויקסיגע הויבען זיך אויף די שפיץ פינגער — אלע זיינען דורשטיג, נאך א ביסעלע גליק, פרייד און שעהנקייט, וואס מען צייגט פאר זיי אויף דעם לייווענט פאר א נישטעל...

אינהאלט:

7	—	—	—	—	—	די אבשפּיגלונג
12	—	—	—	—	—	די צוויי מוטערס
17	—	—	—	—	—	דער שריפטשטעלער און זי
25	—	—	—	—	—	די פרוי וואָס ארבייט
34	—	—	—	—	—	די לעזערין פון „וואַרלד“
39	—	—	—	—	—	דער שלום
45	—	—	—	—	—	די תשובה
53	—	—	—	—	—	די מציאה
60	—	—	—	—	—	גאַלד
67	—	—	—	—	—	דעם ברודער'ס קוילען
74	—	—	—	—	—	די פערטיידיגונג
78	—	—	—	—	—	דער אפטייקער
85	—	—	—	—	—	דער יוניע-היטער
91	—	—	—	—	—	די גרעניצען
97	—	—	—	—	—	דער ערשטער שאַס
101	—	—	—	—	—	מענדיל'ס פעלדער
106	—	—	—	—	—	„ניטשע“
112	—	—	—	—	—	שטענדיג א בעל-חוב
118	—	—	—	—	—	געשפּיעלט פאר'ן קייסער
125	—	—	—	—	—	דער געפונענער נאָמען
131	—	—	—	—	—	עס שאַקעלט זיך
133	—	—	—	—	—	די נקמה
137	—	—	—	—	—	די לבנה
						פראגמענטען:
141	—	—	—	—	—	(1) זיי און ער

142	—	—	—	—	—	(2) דער משכון
144	—	—	—	—	—	(3) ניט אין פוס
146	—	—	—	—	—	(4) וואו איז די גערעכטיגקייט
149	—	—	—	—	—	דער רויבער
154	—	—	—	—	—	אין א אידישען קאבארעט
161	—	—	—	—	—	גאלדע'ס פריינד
						אין וועג :

167	—	—	—	—	—	(1) דער ליטערארישער פעמער
173	—	—	—	—	—	(3) די וועטשערינקע אין פאריז
179	—	—	—	—	—	(3) א גרויסער מענש
184	—	—	—	—	—	דער פערלארענער שטאלץ
192	—	—	—	—	—	דער פראלעמאריער
197	—	—	—	—	—	די פרעמדע תפלה
203	—	—	—	—	—	דער שבור
209	—	—	—	—	—	אונזער אננא איסאקאָווא
212	—	—	—	—	—	דער פרומער
217	—	—	—	—	—	דער רעוואָלוציאָנער
221	—	—	—	—	—	אנזיכטס־קארטען
225	—	—	—	—	—	ווי אזוי בין איך געוואָרען א ציוניסט
233	—	—	—	—	—	דער ברחן
						נירנאָרקער בילדער :

238	—	—	—	—	—	(1) ווארשאווער בלוט
242	—	—	—	—	—	(2) אין בוכהאנדלונג
246	—	—	—	—	—	(3) די טראגעדיע פון רייכקייט
248	—	—	—	—	—	(4) „סטארס“ פון פרייד, גליק און שעהנקייט

DATE DUE

בעל		אליזען, אברהם	
רייז		די אבשפיגלונג.	
7368			

7368

Morris Shlesinger

and Family

In memory

of

Tillie Shlesinger

